

FAMILIA

română

27 martie 2008 - 90 DE ANI DE LA UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA

REVISTĂ PENTRU SOLIDARITATEA ROMÂNILOR DE PRETUTINDENI

1

2

3

4

6

PĂRȚILE SEMNĂTĂ

1. Reunten Baia Mare :

2. Reunten Oradea :

3. Reunten români de pretutindena

4. Reunten posteritate Vasile Iuga de Săliște

VASILE IUGA de Săliște

5 Ion M. Botoș

1. Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene "Petre Dulfu" Baia Mare și Constantin Mălinaș, redactor șef al Revistei "Familia română" 1999-2006;
2. Ion Botoș, Președintele Uniunii "Dacia" a Românilor din Transcarpatia, T. Ardelean, C-tin Mălinaș;
3. I. Botoș, T. Ardelean;
4. I. Botoș, T. Ardelean, C-tin Mălinaș, Vasile Iuga de Săliște;
5. I. Botoș, T. Ardelean, C-tin Mălinaș, Tiberiu Moraru, Președintele Fundației "Morărița" din Oradea ;
6. Semnăturile de pe protocol;
7. Biblioteca Județeană "Petre Dulfu" Maramureș - noua casă a revistei "Familia română".

Baia Mare, 7 februarie 2008

7

5

FAMILIA ROMÂNĂ

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE CULTURĂ ȘI CREDINȚĂ ROMÂNEASCĂ

Editori: Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” Baia Mare și Asociația Culturală „Familia română”

Director fondator:
Dr. **Constantin MĂLINAȘ**

Redactor șef:
Teodor ARDELEAN,
directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

COLEGIUL DE REDACȚIE

Hermine **Anghel** (Detroit, SUA) ♦ Vadim **Bacinski** (Odesa) ♦ Vasile **Barbu** (Uzdin, Serbia) ♦ Pamfil **Berceanu**, ♦ Simona **Boc** (Avila, Spania) ♦ Ion M. **Botoș** (Apșa de Jos, Ucraina) ♦ Florica **Bud** ♦ Sanda **Ciorba** (Algarve, Portugalia) ♦ Eugen **Cojocaru** (Stuttgart, Germania) ♦ Flavia **Cosma** (Toronto, Canada) ♦ Cornel **Cotuțiu** ♦ Mihai **Cozma** (Budapesta, Ungaria) ♦ Nicolae **Felecan** ♦ Mirel **Giurgiu** (Frankenthal, Germania) ♦ Săluc **Horvat** ♦ Ion **Huzău** (Slatina, Ucraina) ♦ Victor **Iancu** ♦ Cătălina **Iiescu** (Alicante, Spania) ♦ Lidia **Kulikovski** (Chișinău) ♦ Dorina **Latiș** (Vancouver, Canada) ♦ Natalia **Lazăr** ♦ Adrian **Marchiș** ♦ Ștefan **Marinca** (Limerick, Irlanda) ♦ Angela **Muntean** (Chișinău) ♦ Mihai **Nae** (Viena) ♦ Ion **Negrei** (Chișinău) ♦ Nina **Negru** (Chișinău) ♦ Ada **Olos** (Montreal, Canada) ♦ Paul Daniel **Panțău** (Belgia) ♦ Mihai **Pătrașcu** ♦ Gheorghe **Pârja** ♦ Viorica **Pâtea** (Salamanca, Spania) ♦ Gheorghe **Pop** ♦ Paul **Remetean** (Toulouse, Franța) ♦ George **Roca** (Sydney, Australia) ♦ Origen **Sabău** (Apateu, Ungaria) ♦ Lucia **Soreanu Șugariu** (Aachen, Germania) ♦ Pavel **Suian** (Geneva, Elveția) ♦ Vasile **Tărățeanu** (Cernăuți) ♦ Teresia B. **Tătaru** (Augsburg, Germania) ♦ Traian **Trifu-Căta** (Petrovasâla, Serbia) ♦ Erika **Vârșescu** (Israel).

PRIETENII ȘI SUSȚINĂTORII REVISTEI*

Valeriu **Achim**, redactor șef al revistei „Pro Unione”, Baia Mare ♦ Gavril **Babiciu**, colonel(r), Baia Mare ♦ Ioan **Bâtea**, procuror magistrat(r), Baia Mare ♦ Pamfil **Bilțiu**, profesor etnolog, Baia Mare ♦ Ioan **Boroica**, muzeograf, Sighetu Marmăției ♦ Corneliu **Florea**, redactor șef al revistei „Jurnal liber”, Canada ♦ Stelian **Gomboș**, consilier la Secretariatul de Stat pentru Culte, București ♦ Eugenia **Guzun**, ziarist, Radio București ♦ Vasile **Ilica**, Asociația „Pro Basarabia și Bucovina”, Oradea ♦ Vasile **Iuga** de Săliște, președintele Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă”, Cluj-Napoca ♦ Lidia Elena **Kozma**, conf. univ. dr., Universitatea de Nord, Baia Mare ♦ Vasile **Malanetchi**, redactor șef al revistei „Atelier”, Chișinău, Republica Moldova ♦ Liviu **Marta**, muzeograf, Satu Mare ♦ Ioan **Miclău**, redactor șef al revistei „Iosif Vulcan”, Cringila, Australia ♦ Tiberiu **Moraru**, președintele Fundației „Morărița”, Oradea ♦ Ana **Olos**, prof. univ. dr., Universitatea de Nord, Baia Mare ♦ Liviu **Papuc**, redactor șef al publicației „Revista Română”, Iași ♦ Zinaida **Pinteac**, profesor, Frumușica Veche, Ucraina ♦ Silvia **Scutaru**, profesor, Chișinău, Republica Moldova ♦ Viorel **Thira**, preot, Baia Mare ♦ Antoaneta **Turda**, bibliotecar, Baia Mare ♦ Viorica **Ursu**, muzeograf, Baia Mare ♦ Traian **Ursu**, muzeograf, Baia Mare ♦ Mugur **Voloș**, profesor, Baia Mare.

* Lista este deschisă tuturor celor care doresc să susțină și să colaboreze cu „Familia română”

COLECTIVUL DE REDACȚIE:

Redactor șef adjunct: Ioana Dragotă
Secretar de redacție: Ștefan Selek
Redactori: Ana Grigor
Simona Dumuța
Laviniu Ardelean
Tehnoredactare: Firuța Șomcutean
Culegere text: Edith Stoichiță

Începând cu acest număr revista „Familia română” inaugurează **CASETA DE AUR A REVISTEI**, care va cuprinde cele mai alese gesturi de mecenat cultural în beneficiul „Familiei române” sau a comunităților de români. Vă prezentăm prima diplomă de excelență acordată.

ADRESA REDACȚIEI:

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „PETRE DULFU”
(Pentru redacția revistei „Familia română”)
Bd. Independenței, 4B, 430123, Baia Mare
MARAMUREȘ - ROMÂNIA
Tel: +4 0262 275583, Fax: +4 0262 275899
Email: familiaromana@yahoo.com
Web: www.bibliotecamm.ro

Revista „Familia română” din nou la drum

Ziua de 7 februarie 2008 se înscrie ca un moment cu semnificații deosebite în istoria revistei „Familia română”. În această zi a avut loc, la sediul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, o întâlnire de o importanță remarcabilă pentru destinele revistei. La întâlnire au participat, ca oaspeți: conf. univ. dr. Constantin Mălinaș, Tiberiu Moraru (Oradea) și Ion M. Botoș (Apșa de Jos, Ucraina) iar din partea gazdelor Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare.

Întâlnirea a avut ca scop principal discutarea situației revistei „Familia română”, care a fost editată cu începere din iunie 1999, la Oradea, sub conducerea conf. univ. dr. Constantin Mălinaș și a cărei apariție s-a oprit în anul 2006.

În urma convorbirilor avute, dată fiind valoarea, semnificația și utilitatea revistei și ca o continuare firească a demersurilor făcute până în prezent pentru sprijinirea comunităților românești din afara granițelor țării, Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” și-a asumat misiunea de a continua editarea ei la Baia Mare, drept pentru care s-a încheiat și parafat următorul document:

PROTOCOL

nr. înregistrare: 130/7.02.2008

Încheiat la sediul din Baia Mare al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Maramureș, azi, joi, 7 februarie 2008, fiind prezenți:

- 1. Domnul Teodor Ardelean, director general al Bibliotecii Județene gazdă;*
- 2. Conf. univ. dr. Constantin Mălinaș, redactor șef al revistei „Familia română” 1999-2006, Oradea;*
- 3. Domnul Ion M. Botoș, Președintele Uniunii „Dacia” a Românilor din Transcarpatia, de la Apșa de Jos, Ucraina;*
- 4. Domnul Tiberiu Moraru, Președintele Fundației „Morărița” din Oradea.*
Se pune în discuție situația revistei „Familia română”, adresată românilor de pretutindeni, a cărei apariție a încetat la Oradea, la începutul semestrului 2/2006 și dată fiind utilitatea ei evidentă, se cuvine ca ea să-și continue apariția la Baia Mare, sub conducerea domnului Teodor Ardelean, cu următoarele precizări:
 - 1. Păstrarea formatului inițial și a periodicității trimestriale;*
 - 2. Păstrarea și dezvoltarea profilului;*
 - 3. Actualizarea grupului de simpatizanți și susținători ai revistei, din rândul celor din țară și din jurul României;*
 - 4. Domnul Teodor Ardelean se recunoaște și se delegă ca redactor șef al noii serii a revistei „Familia română”, urmând să-și formeze Colectivul de redacție și Colegiul de redacție;*
 - 5. Domnul dr. Constantin Mălinaș se recunoaște și se delegă ca Director fondator al revistei și se trece ca atare în revistă;*
 - 6. Revista păstrează codul ISSN inițial care-i conservă și recunoaște titlul inițial, de „Familia română” și se va numerota în continuare ca nr. 1(28) de apariție.*

Să fie într-un ceas bun!

Părțile - Semnătura

- 1. Pentru Baia Mare: Teodor Ardelean*
- 2. Pentru Oradea: Constantin Mălinaș*
- 3. Pentru românii de pretutindeni: Tiberiu Moraru*
- 4. Pentru posteritate: Vasile Iuga de Săliște*
- 5. Ion M. Botoș*

Vizita nu a rămas fără ecou. Desfășurarea ei a fost adusă la cunoștința publicului băimărean prin editorialul „Familia română”, **ca zestre**, apărut în ziarul local „Graiul Maramureșului”, în 25 februarie 2008 și semnat de redactorul șef al acestei publicații, **Gheorghe PÂRJĂ**.

„Familia română”, ca zestre

La Oradea, prin grija cărturarului Constantin Mălinaș, a luat ființă în 1999 revista „Familia română”, care se adresa cititorilor din țară, dar mai ales românilor de pretutindeni. Energicul fondator a reușit să adune în jurul revistei nume de prestigiu din străinătate care au întreținut substanța valorii în coloanele publicației. Scriitori, ziariști, cercetători, istorici, teologi români pe care destinul i-a răspândit prin geografia Europei, au fost strânși sub cupola unui nume de rezonanță – „Familia română”. Cu idei, gânduri de subtilă abordare intelectuală. Harta colaboratorilor este extrem de generoasă. De la Odessa la Uzdin, din Cernăuți la Chișinău, din Stockholm la Tesalonic, din Gyula la Stuttgart, din Moscova la Cahul, din România pînă în Australia. Neobositul Constantin Mălinaș a reușit, prin serioase eforturi, să închege un grup de prieteni ai revistei „Familia română” care au colaborat la cunoscuta publicație orădeană. Am fost nevoit să folosesc verbe la timpul trecut deoarece de aproape doi ani revista este în impas. În cuvinte directe trebuie să spunem că apariția ei a încetat. Dacă unii lasă zestre (moștenire dacă vreți), vile, conturi în bancă, terenuri scumpe, domnul Mălinaș a crezut de cuviință să strămute locul de apariție al revistei din Oradea la Baia Mare. Să o dea de zestre Maramureșului. Am în față protocolul încheiat la începutul lunii februarie, din acest an, între directorul fondator Constantin Mălinaș și domnul Teodor Ardelean, directorul general al Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”. Recunosc că, la aflarea veștii, am fost cuprins de un sentiment aparte. Mai sînt oameni de cultură română care nu lasă să se risipească o idee. În cazul nostru, o revistă care nu a mai avut un sol fertil la Oradea și l-a căutat în Maramureș. Protocolul are darul să provoace resorturi adînci din spiritul unui om devotat unui gând. Scrie în amintitul protocol: „Se pune în discuție situația revistei «Familia română» adresate românilor de pretutindeni, a cărei apariție a încetat la Oradea la începutul semestrului 2 din 2006 și, dată fiind utilitatea ei evidentă, se cuvine ca ea să-și continue apariția la Baia Mare sub conducerea domnului Teodor Ardelean cu următoarele precizări: păstrarea formatului și a periodicității trimestriale, păstrarea și dezvoltarea profilului, actualizarea grupului de simpatizanți și sprijinitori ai revistei, din rîndul celor din țară și din jurul României”. Martori au fost Ion Botoș din dreapta Tisei și Tiberiu Moraru din Oradea. Cum este lesne de înțeles, Teodor Ardelean a fost de acord. Primul număr al revistei „Familia română”, cu adresă maramureșeană, este dedicat Basarabiei. Gestul domnului Mălinaș mi se pare unul de conștiință, în apărarea unei idei. După cum se vede, se mai lasă și idei ca zestre. Mai ales cînd are cine să le primească.

Colectivul de redacție nou stabilit și-a luat de îndată în primire atribuțiile. Primul pas a fost reactivarea legăturilor cu colaboratorii consacrați ai revistei și contactarea de noi colaboratori. Mesajele de răspuns primite vorbesc de la sine despre felul în care aceștia au primit vestea reeditării „Familiei române”. Iată câteva fragmente:

Stelian GOMBOȘ,
consilier la Secretariatul de
Stat pentru Culte din cadrul
Ministerului Culturii și
Cultelor, București

„Mă bucur foarte mult pentru vestea ce mi-ați dat-o!... Chiar m-am întristat pentru faptul că în ultima vreme nu a mai apărut această prestigioasă revistă de cultură și spiritualitate!...”

„Vă mulțumesc pentru încredere și pentru că nu vă lăsați.
Să ne ajute Dumnezeu!”

„Am luat act cu bucurie de hotărârea Domniei Voastre de a continua editarea revistei «Familia română», ca și ideea de a edifica la Baia Mare, chiar și la modul simbolic, centrul cultural pe care îl doriți a fi al tuturor românilor - ambele fapte demne izvorâte din generoasa inimă a prietenului nostru comun, Constantin Mălinaș. Sper să reușiți, să reușim.”

„Am citit protocolul dumneavoastră, care a ajuns - nu știu cum, dar a ajuns - tocmai aici în vestul sălbatic și încă tare înghețat și zăpedit! Mă bucur că mai sunt îndrăzneți în România, acolo unde alții s-au frânt. Pentru că vremurile de azi nu sunt favorabile familiei române!! Sub nici o formă.... Așa că, îndrăzneților care vor să continue le doresc multă forță și curaj. Amu, că protocolul îi semnat și parafat, așteptăm din partea redactorului-șef direcția și semnalul de pornire, adrese - poștale și electronice, colaborarea cu familia română din pretutindena globală, cu acei români cărora nu le

Nina NEGRU, cercetător la
Biblioteca Națională a
Republicii Moldova, Chișinău

Vasile MALANEȚCHI,
cercetător, redactor șef al
revistei „Atelier”, Chișinău

Corneliu FLOREA
(alias Dumitru Pădeanu),
scriitor, realizator și editor al
revistei „Jurnal liber”, Canada

este rușine să spună ca sunt români.... Sper să fie o revistă liberă, transparentă și cu personalitate românească, așa cum sunt revistele de prin alte țări - vreți exemple sau le cunoașteți?!? Sănătate și biruință!"

„Contați pe colaborarea mea la Familia Română. [...] Felicitări pentru ce faceți!”

„Sunt deosebit de încântat că revista „Familia română” își reia apariția la Baia Mare, orașul unde, în 1949, mi-am început activitatea de constructor în cadrul «Grupului de Șantiere» ce aparținea de Intreprinderea «SOVROM CONSTRUCȚIA» Nr. 2 din Arad.

Aceasta cu atât mai mult, cu cât și eu am fost implicat în eforturile ce s-au făcut aici, la Oradea, pentru «Familia română», orașul în care a funcționat Redacția valoroasei reviste «Familia» a lui Iosif Vulcan. [...]

Aștept cu nerăbdare primul număr al revistei «Familia română»!”

„Redacția revistei «Familia» către semnatarii Protocolului la sediul Bibliotecii Județene «Petre Dulfu»

Stimate domnule Teodor Ardelean,

Stimați frați, stimată domnule Constantin Mălinaș, fondator al excepționalei reviste «Familia română» ați reușit să îmbrățișați prin revistă pe românii de pretutindeni. Am avut deosebita onoare să fim alături de dumneavoastră și să ne bucurăm cu toții laolaltă de regăsirea neamului pe filele revistei în care dumneavoastră ați pus tot sufletul. Noi, românii la margini de hotare, vă aducem prinosul nostru de mulțumiri atât dumneavoastră cât și întregului colegiu redacțional. Un mare focar de cultură prin sângea s-a aprins la Oradea. Noi de la redacția «Familia» îl vom urma la Baia Mare unde va avea să reapară «Familia română». Ne vom alătura cu onoare și vom susține prestigioasa revistă a românilor de pretutindeni.

Vă asigurăm de susținerea și colaborarea noastră, a surioarei «Familia» din Petrovasâla, Banatul sârbesc la «Familia română» din Baia Mare.”

„Stimate domnule director Teodor Ardelean,

Salutări și urări de bine de la Chișinău!

Vă sunt recunoscător pentru solicitarea de a deveni colaborator al revistei «Familia Română» (serie nouă), pe care intenționați să o relansați. Vă urez mult succes în dificila activitate de editor dvs. și echipei Bibliotecii pe care aveți onoarea să o conduceți.

Vă asigur că voi susține activitatea revistei, desigur, în măsura modestelor mele posibilități și capacități.

Cu aleasă prețuire și cele mai bune urări.”

„Mulțumesc că mi-ați scris și m-ați informat de noutățile și veștile bune despre revista «Familia Română».

Sincere salutări.”

„Cu plăcere confirm primirea veștilor Dvs. despre reapariția revistei «Familia Română», fondată la Oradea de domnul și bunul meu prieten dr. Constantin Mălinaș, revistă la a cărei apariție m-am atașat, la acele începuturi, drept sincer susținător, mai ales că sunt bihorean și orădean, iubitor de locurile natale, dar mult batjocorit de comuniștii vremilor dinainte de '89 ca un fugalău și trădător de țară, căci nu-i iubisem. Astăzi aceiași comuniști(neo), prin cozile lor de topor ne batjocoresc de a fi fost comuniști (diplomație faină).

Luminați deci «Familia Română» să se unească românește, frățeste, etnicește cu alte neamuri cetățene ale României, să se vorbească Limba Românească precum și în Australia cea Englezească deși avem multe etnii trăitoare, în acest context educațional și cultural, mă atașez din nou Revistei «Familia Română», cu tot dragul.

Al dumneavoastră frate român.”

Tuturor, mulțumirile noastre!

Redacția

Cornel COTUȚIU,
scriitor, Beclean

Vasile ILICA, veteran de război, Asociația „Pro Basarabia și Bucovina”, Filiala Bihor, Oradea

Traian TRIFU CĂTA,
redactor șef și responsabil al revistei „Familia”, Petrovasâla

Ion NEGREI,
redactor-șef al revistei „Cugetul”,
vicepreședinte al Asociației
Istoricilor din Republica
Moldova, Chișinău

George ROCA, Australia,
redactor revista „Agero”,
Stuttgart

Ioan MICLĂU,
scriitor,
editorul revistei „Iosif Vulcan”,
Australia

Schimbarea la față a Basarabiei în 1917-1918

Ion NEGREI

I. LUPTA PENTRU AUTONOMIA BASARABIEI ÎN PRIMĂVARA ANULUI 1917. CONSTITUIREA PARTIDULUI NAȚIONAL MOLDOVENESC

Revoluția democratică din februarie 1917 din Rusia avea să răstoarne din temelii vechea ordine politică și socială din fostul imperiu țarist, să trezească la viață nouă toate poamele fostului imperiu, inclusiv românii basarabeni. Febra căutărilor unor noi rosturi politice, sociale și naționale a cuprins întreaga societate basarabească.

Din păcate, explozia socială produsă în inima Imperiului Rus a găsit nepregătite forțele politice din Basarabia pentru o turnură atât de radicală a lucrurilor. Însă, treptat, pe măsura conturării programului politic, în sânul societății basarabene s-a produs o scindare, iar mai apoi o regroupare a forțelor politice după criteriul național. Revendicarea drepturilor naționale a devenit lozinca principală a mișcării politice a românilor basarabeni.

În atmosfera libertăților politice instaurate de revoluția rusă din februarie 1917, în Basarabia câștigă teren ideea autodeterminării, potrivit căreia poamele erau libere să-și hotărască soarta. Lupta pentru autodeterminarea Basarabiei era condusă de Partidul Național Moldovenesc, constituit la începutul lunii aprilie 1917, la Chișinău.

Programul acestui partid, publicat la 9 aprilie 1917, în ziarul „Cuvânt moldovenesc”, formula principalele revendicări politice, sociale și culturale ale mișcării de eliberare națională: dobândirea celei mai largi autonomii administrative, judecătorești, bisericești, școlare și economice a Basarabiei; convocarea Dietei provinciale (Sfatul Țării), potrivit obiceiurilor vechi și nevoilor de acum ale țării; introducerea în școlile de toate treptele a învățământului în limba națională a poporului; autonomia bisericii în frunte cu un ierarh din partea locului; satisfacerea serviciului militar pe teritoriul Basarabiei; oprirea colonizării (adică interzicerea așezării străinilor pe pământul Basarabiei); împrăștierea țăranilor etc.

În majoritatea județelor din Basarabia au fost create și activau secții ale Partidului Național Moldovenesc. Propagate prin intermediul ziarului „Cuvânt moldovenesc”, broșuri, foi volante și prin cuvântul viu, ideile Partidului Național Moldovenesc erau susținute de categorii active ale populației din Basarabia. Fruntașii mișcării naționale Pan Halippa, Ioan Pelivan, Ștefan Ciobanu, Paul Gore, Vladimir Herța, Onisifor Ghibu, Simion Murafa ș.a. au promovat ideile Partidului Național Moldovenesc la diverse întruniri, adunări și congrese, convocate la Chișinău, Odesa și în alte localități, în primăvara anului 1917.

Congresul cooperativilor (6-7 aprilie), congresul preoților (19-25 aprilie), congresul studenților moldoveni (20 mai), congresul învățătorilor moldoveni (25-28 mai) au exprimat o adeziune totală la tezele programatice ale Partidului Național Moldovenesc.

II. MIȘCAREA NAȚIONALĂ ÎN VARA-TOAMNA ANULUI 1917

Mișcarea națională pentru autodeterminarea Basarabiei se amplifică în vara anului 1917, după ce parlamentul Ucrainei autonome (Rada Centrală) întreprinde tentativa de a încorpora Basarabia în hotarele sale.

Începând din vară, un rol de primă importanță în cadrul mișcării naționale încep să-l joace militarii moldoveni înrolați în armata rusă. Comitetele soldaților și ofițerilor moldoveni formate la Chișinău, Odesa, Bălți, Tighina, Bolgrad, Nikolaev, Sevastopol, Ekaterinoslav, Novo-Gheorghievsk, Iași, Bârlad, Roman și alte localități activau în strânsă legătură cu Comitetul Central al Partidului Național Moldovenesc din Chișinău și susțineau întru totul programul acestuia. Reprezentanții comitetelor soldaților și ofițerilor moldoveni hotărâsc să treacă la acțiuni concrete în vederea proclamării autonomiei Basarabiei. În acest scop, la 23 iulie 1917, la Chișinău este înființat Comitetul Militar Central Executiv Moldovenesc, compus din reprezentanții tuturor organizațiilor militare moldovenești. Acest comitet avea sprijinul tuturor organizațiilor moldovenești. Comitetul a făcut legătură cu satele, trimițând prin plăși emisarii săi, a promovat în organele de conducere ale Basarabiei reprezentanții săi, a susținut deschiderea școlilor moldovenești, a obținut aprobarea autorităților pentru organizarea unui regiment moldovenesc. Din septembrie 1917, Comitetul Militar Central Executiv Moldovenesc a început să editeze organul său de presă – ziarul „Soldatul moldovan” –, care propaga printre ostași ideile autonomiei și renașterii naționale, valorile culturii românești.

III. PROCLAMAREA AUTONOMIEI BASARABIEI

Prin eforturile depuse de Comitetul Militar Central Executiv Moldovenesc, la Chișinău, la 20-27 octombrie 1917, este convocat Congresul ostașilor moldoveni, la care participă peste 800 de delegați, ce reprezentau sutele de mii de ostași de pe front și din garnizoane, care, în fapt, erau exponenții voinței populației românești a Basarabiei. Prin deciziile adoptate, acest congres s-a înscris printre evenimentele majore ale anului 1917. Forul ostășesc a discutat multiplele chestiuni, punctul-cheie al programului fiind cel al autonomiei Basarabiei. La 21 octombrie 1917, această mare adunare a românilor basarabeni a votat rezoluția istorică cu privire la proclamarea autonomiei Basarabiei.

Având în vedere cultura națională a neamului moldovenesc și trecutul său și plecând de la principiul revoluției, că fiecare norod are dreptul singur să hotărască de soarta sa, Congresul, în dorința de a uni neamul moldovenesc și a-i chezașului drepturile lui naționale și propășirea lui economică și culturală, a hotărât să declare autonomia teritorială și politică a Basarabiei.

Pentru apărarea drepturilor și intereselor autonomiei

Delegația Basarabiei la ceremonia de încoronare a Regelui Ferdinand I și a Reginei Maria ca suverani ai României întregite, manifestare ce a avut loc la 15 octombrie 1922, la Alba Iulia. Delegații sunt fotografiați în fața Palatului Regal din București

Basarabiei, pe lângă stăpânirea vremelnică (guvernul Rusiei – n.a.) să fie un împuternicit al neamului moldovenesc.

IV. CREAREA SFATULUI ȚĂRII

La 23 octombrie 1917, Congresul ostașilor moldoveni a adoptat rezoluția cu privire la crearea organului reprezentativ suprem al Basarabiei autonome – Sfatul Țării.

Pentru ocârmuirea Basarabiei, în cel mai scurt timp să se alcătuiască Sfatul Țării.

Sfatul Țării va fi vremelnic și va ființa numai până la alcătuirea Adunării Întemeietoare basarabene. Toate așezămintele administrative din Basarabia se supun pe deplin Sfatului Țării. Îndată ce se va înființa Sfatul Țării, toate comitetele din Basarabia capătă un caracter curat profesional și nu au dreptul de a se amesteca în treburile politice.

Congresul ostașilor moldoveni a ales un birou pentru organizarea Sfatului Țării, sub președinția sublocotenentului Vasile Țanțu. În condițiile specifice create de războiul mondial și revoluția rusă, Sfatul Țării a fost alcătuit conform unor principii optime de respectare a normelor democratice, a echității sociale și naționale. La baza creării acestuia, a fost pus principiul reprezentării proporționale a naționalităților (70% dintre locuri pentru moldoveni și 30% – pentru naționalitățile minoritare). Din cei 150 de deputați, 32 au fost aleși nemijlocit de către Congresul ostașilor moldoveni, 12 deputați – de către organizațiile politice ale militarilor moldoveni, 96 – de către cele mai importante partide politice și diverse organizații național-culturale și profesionale. 10 mandate au fost rezervate moldovenilor de peste Nistru.

Sfatul Țării și-a început activitatea într-o atmosferă de mare solemnitate, la 21 noiembrie 1917. Ședința inaugurală a fost deschisă de către N.N. Alexandri, decanul de vârstă al corpului de deputați. Președinte al Sfatului Țării a fost ales, în mod unanim, Ion Inculeț, care ocupase până atunci posturile de

vicecomisar al guvernului provizoriu în Basarabia și vicepreședinte al Comitetului gubernial țărănesc.

În funcția de prim-vicepreședinte a fost ales Mihail Savenco, vicepreședinte – Pantelimon Halippa, secretari – Boris Epure, C.P. Misircov, Ion Buzdugan și Veniamin I. Grinfeld.

A doua zi, la 22 noiembrie, Sfatul Țării a fost salutat de către Vladimir Cristi, comisar gubernial și purtătorul legal al suveranității rusești în Basarabia. El a pus la dispoziția Sfatului Țării toate împuternicirile, transferând astfel suveranitatea din mâinile guvernului provizoriu rus în mâinile Sfatului Țării.

Prin constituirea Sfatului Țării, românii basarabeni au făcut un pas decisiv spre autodeterminarea națională.

V. PROCLAMAREA REPUBLICII DEMOCRATICE MOLDOVENEȘTI

La 2 decembrie 1917, Sfatul Țării votează o declarație, prin care provincia dintre Prut și Nistru a fost proclamată Republică Democratică Moldovenească, membră cu drepturi egale a viitoarei Republici Federative Democratice Ruse. În realitate, aceasta din urmă nu a fost creată, deoarece partidul bolșevic acaparând puterea a instaurat în Rusia un regim dictatorial.

În Declarația din 2 decembrie 1917 se menționa că, până la convocarea Adunării Constituante a Republicii Moldovenești – aleasă prin vot universal, direct și secret, după sistemul proporțional, puterea supremă legislativă în R.D.M. este Sfatul Țării, iar puterea executivă aparține Consiliului Directorilor Generali (guvernului), subordonat numai Sfatului Țării.

Declarația trasa programul de activitate al Sfatului Țării în problemele stringente: convocarea Adunării Constituante, organizarea alegerilor în organele autoadministrării locale, organizarea armatei naționale, reforma agrară etc. Declarația conținea o prevedere de principiu a politicii interne a tânărilor

stat: egalitatea deplină în drepturi a naționalităților din Republica Moldovenească.

Președinte al Republicii a fost ales Ion Inculeț. La 7 decembrie 1917 a fost constituit primul guvern al Republicii Democratice Moldovenești, numit Consiliul Directorilor Generali în frunte cu Pantelimon Erhan, care cumula și funcția de director general al Agriculturii. Consiliul Directorilor Generali își propunea drept scop stabilirea ordinii în toate domeniile vieții social-economice, înlăturarea anarhiei și dezastrului, organizarea administrației publice în toate domeniile statului.

Proclamarea Republicii Democratice Moldovenești a încheiat procesul de organizare a puterii legislative și a celei executive în tânărl stat democratic.

VI. REPUBLICA DEMOCRATICĂ MOLDOVENEASCĂ LUPTĂ CU ANARHIA

Consolidarea noului stat – Republica Democratică Moldovenească – întâmpina mari dificultăți: armata națională se afla în stadiul de constituire și nu avea forța și disciplina necesară pentru a putea asigura pacea și ordinea în țară. Basarabia este „inundată” de soldați ruși demobilizați și dezertați de pe Frontul Român aflat în destrămare și bolșevizare. Aceștia, organizați în cete, terorizau populația civilă, dedându-se la acte de violență, prădăciuni, jafuri, devastări și asasinat. Victime ale acestor fărâdelegi au fost și fruntașii mișcării naționale din Basarabia avocatul Simion Murafa și inginerul Andrei Hodorogea, asasinați la 20 august 1917.

Situația se complică și mai mult la sfârșitul lunii decembrie, când forțele bolșevice din unitățile militare rusești dislocate în Chișinău încearcă să preia puterea. În acest scop, în capitala provinciei, a fost creat un „stat-major revoluționar” al trupelor ruse din Basarabia, iar o altă instituție revoluționară – Secția pentru Frontul Român a Comitetului Executiv al Sovietelor din sud-vestul Rusiei – este transferată de la Odesa la Chișinău.

Aceste organizații conduse de bolșevici formează, din unitățile regimentelor de rezervă ale armatei ruse, detașamente militare de șoc pentru a lupta cu forțele naționale moldovenești. Existența în confruntare a Republicii Democratice Moldovenești este periclitată de rebeliunea militară organizată de bolșevici la Chișinău. La 6 ianuarie 1918, forțe anarhice și bolșevice au atacat și dezarmat în gara Chișinău un batalion de voluntari ardeleni care trecea de la Kiev spre Iași. Au fost arestați și escortați la Odesa: reprezentantul României de pe lângă guvernul Republicii Democratice Moldovenești, mem-

bri ai Comisiei internaționale pentru achiziționarea produselor cerealiere, acreditată în Basarabia. Au fost arestați și unii deputați ai Sfatului Țării.

În aceste momente critice, când forțele bolșevice erau pe cale de a pune stăpânire asupra Chișinăului, deputații care constituiau Blocul moldovenesc al Sfatului Țării s-au întrunit în ședință, la 5 ianuarie 1918, și au hotărât să trimită o delegație la Iași pentru a cere Guvernului român ajutor militar în lupta cu armata bolșevică.

Guvernul român, după lungi deliberări, cu acordul Statului-major al armatelor ruse de pe Frontul Român și cu încuviințarea Antantei și Germaniei, a decis trimiterea de trupe în Basarabia pentru a ajuta Sfatul Țării să restabilească ordinea și să apere viața cetățenilor.

La 13 ianuarie 1918, Divizia a 11-a română sub conducerea generalului Ernest Broșteanu a intrat în Chișinău. Unitățile armate rusești bolșevizate au fost forțate să se retragă peste Nistru. În capitala Basarabiei a fost restabilită ordinea. Sfatul Țării și celelalte autorități ale Republicii Democratice Moldovenești și-au continuat nestingherit activitatea.

VII. PROCLAMAREA INDEPENDENȚEI REPUBLICII DEMOCRATICE MOLDOVENEȘTI

Situația internă și externă a Republicii Democratice Moldovenești continua să rămână complicată. La 12 ianuarie 1918, Ucraina și-a proclamat independența față de Rusia. Astfel, Republica Moldovenească s-a pomenit izolată de Rusia. În aceste împrejurări, la 24 ianuarie 1918 – în ziua Unirii Principatelor Române de la 1859 – Sfatul Țării a votat declarația de independență a Republicii Democratice Moldovenești. Prin acest act, Basarabia se separă de Rusia sovietică și încearcă să-și construiască o viață independentă.

În Declarația de independență din 24 ianuarie 1918 erau fixate principalele direcții ale politicii interne și externe ale Republicii Democratice Moldovenești.

Însă, și după proclamarea independenței, situația Republicii Moldovenești rămânea, în continuare, complicată și nesigură. Marile Puteri refuză să recunoască independența Republicii Moldovenești și delegația ei nu a fost admisă la tratativele de pace. În același timp, Ucraina tindea să acapareze Basarabia, prin intervenția diplomatică pe lângă Puterile Centrale, iar Rusia sovietică plănuia să o anexeze, cu ajutorul forței armate. Conducătorii politici ai Republicii Moldovenești își dădeau seama că proclamarea independenței nu era decât o etapă de tranziție spre o rezolvare mai radicală a destinului patriei lor.

La recepția festivă, dată la Clubul Nobilimii din Chișinău, în ziua de 24 ianuarie 1918, în cinstea Unirii Principatelor, Ion Inculeț, președintele Republicii Democratice Moldovenești, declara: „Noi, moldovenii, suntem de același sânge cu românii și am fost același trup cu ei. Este lucru firesc ca cu toții să fim uniți la un loc și eu înțeleg că așa o să fie la urmă. Dar, deocamdată, lucrurile încă nu sunt destul de pregătite; mai trebuie puțină răbdare.”

VIII. PREMISELE UNIRII BASARABIEI CU ROMÂNIA

Complexitatea situației în care se afla Republica Democratică Moldovenească și după 24 ianuarie 1918 a determinat pe oamenii ei politici să vadă soluția salvatoare în Unirea cu România. Prezența armatei române în Basarabia a

Stema
Republicii
Democratice
Moldovenești
(1917-1918)

demonstrat că ea este o forță organizată, care este capabilă să înlăture haosul, să apere munca pașnică a locuitorilor și să creeze o atmosferă de siguranță pentru populație. În această atmosferă, ideea de Unire a Basarabiei cu România se manifesta cu amploare. Apeluri de a se uni cu România au adoptat studenții moldoveni din Basarabia, învățătorii din județul Chișinău, zemstvele din județele Bălți, Soroca, Orhei ș.a.

La 20 martie 1918 o delegație a Sfatului Țării (Ion Inculeț, Pan Halippa, Daniel Ciugureanu) sosi pentru a treia oară la Iași, ca să discute cu membrii guvernului român problema unirii. Noul guvern român, constituit la Iași, în martie 1918, în frunte cu Alexandru Marghiloman, a acceptat propunerile de unire făcute de reprezentanții populației dintre Prut și Nistru. Guvernul român a luat această hotărâre cu asentimentul Puterilor Centrale și al Antantei.

Pentru organizarea nemijlocită a unirii, la Chișinău, a sosit omul politic și de cultură Constantin Stere, originar din județul Soroca, vechi luptător împotriva țarismului și militant pentru revenirea Basarabiei la patria sa istorică. În ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918 a fost cooptat ca deputat în parlamentul basarabean.

IX. UNIREA REPUBLICII DEMOCRATICE MOLDOVENEȘTI (BASARABIA) CU ROMÂNIA

La 27 martie 1918, Sfatul Țării s-a întrunit în ședință solemnă și a votat hotărârea de unire a Basarabiei cu România. La baza declarației de Unire s-a aflat rezoluția elaborată și propusă deputaților de către Blocul moldovenesc, fracțiunea majoritară a Sfatului Țării. Din cei 125 de deputați prezenți la ședință, 86 au votat pentru unire, 3 au fost contra, iar 36 s-au abținut.

În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară:

Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-și hotărască soarta lor, de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România!

Unirea Basarabiei cu România se înfăptuia pe baza a 11 condiții care prevedeau păstrarea unor particularități și drepturi locale. Conform acestora, Sfatul Țării își continua activitatea în scopul realizării reformei agrare, iar hotărârile lui în această problemă urmau să fie recunoscute de Guvernul român. Se păstra autonomia provincială, în frunte cu Sfatul Țării ca organ executiv în competența căruia se afla adoptarea bugetului local, controlul asupra instituțiilor administrative locale ș.a.

La 28 martie 1918, Regele României, Ferdinand I, a adresat conducătorilor Republicii Democratice Moldovenești o telegramă de felicitare:

Un vis frumos s-a înfăptuit. Din suflet mulțumesc bunului Dumnezeu că mi-a dat, în zile de restriște, ca o dulce mângâiere, să văd după o sută de ani pe frații basarabeni revenind iarăși la Patria mamă. Aduc prinusul meu de călduroase mulțumiri domniilor voastre și Sfatului Țării, ale cărui patriotice sforțări au fost încoronate de succes [...].

La 30 martie 1918, o delegație a Basarabiei condusă de Ion Inculeț, Pan Halippa și Constantin Stere a înmănat regelui Ferdinand I *Actul de Unire a Basarabiei cu România*, acesta fiind promulgat prin decret regal la 9 aprilie 1918. După Unire, Ion Inculeț și Daniel Ciugureanu au fost desemnați ca miniștri

în Guvernul României, iar în funcția de președinte al Sfatului Țării a fost ales la 2 aprilie 1918, Constantin Stere.

Unirea Basarabiei cu România a stimulat lupta de eliberare națională a românilor aflați sub dominația Imperiului Austro-Ungar.

După o scurtă perioadă de timp, Basarabia a renunțat la autonomia provincială. La 27 noiembrie 1918, după votarea în unanimitate a legii agrare, Sfatul Țării adoptă cu majoritatea de voturi anularea condițiilor din Actul Unirii de la 27 martie 1918, declarând unirea necondiționată a Basarabiei cu România:

În urma unirii cu România-mamă a Bucovinei, Ardealului, Banatului și ținuturilor ungurești, locuite de români, în hotarele Dunării și ale Tisei, Sfatul Țării declară că Basarabia renunță la condițiile de unire, stipulate în actul de la 27 martie a.c., fiind încredințată că în România tuturor românilor regimul curat democratic este asigurat pe viitor.

Sfatul Țării în prețuia Constituantei Române, care se va alege după votul universal, și rezolvând chestiunea agrară după nevoile și cererile poporului, anulează celelalte condiții din actul Unirii din 27 martie și declară unirea necondiționată a Basarabiei cu România-mamă.

La 2 decembrie 1918 parlamentul basarabean s-a autodizolvat.

Procesul-verbal al ședinței Sfatului Țării

din 27 martie 1918, la care s-a votat

Unirea Republicii Democratice Moldovenești (Basarabia) cu România

Ședința se deschide la orele 4 și 15 min. p.m. sub președinția lui I.C. Incuț, în prezența următorilor membri ai prezidiului: P.N. Halippa, B.M. Epure, C.P. Misirkov, I. A. Buzdugan.

În sală sunt prezenți: toți membrii cabinetului Republicii Moldovenești, primul-ministru al cabinetului român dl. Marghiloman, dl. Stere, Ministrul de Război Hârjeu, anturajul primului-ministru și alți mulți reprezentanți ai guvernului român.

Președintele: Salut în numele Parlamentului nostru pe capul guvernului român, dl. Marghiloman (aplauze).

Ședința de astăzi, domnilor deputați, va fi o ședință istorică pentru națiunea noastră, pentru poporul nostru. Noi trebuie să depunem toate silințele ca să ieșim cu cinste în acest moment istoric. Dați-mi voie să acord cuvântul primului ministru dl. Marghiloman pentru a face declarație cu ce scop a venit la noi (Voci: rugăm, rugăm).

La tribună se urcă primul-ministru Marghiloman, întâmpinat cu aplauze furtunoase. Când acei prezenți în sală s-au liniștit, primul-ministru s-a adresat către ei în limba românească cu o cuvântare, în care a declarat: Marea și sfânta problemă, de care s-a călăuzit un întreg partid politic în România, – problema unirii Basarabiei la sânul patriei-mame, a României, – a fost pusă pentru prima dată la ordinea zilei în toate dimensiunile ei în ziua proclamării independenței Republicii Moldovenești; iar în timpurile de față această problemă este scoasă la iveală și mai pronunțat mulțumită mersului istoric al lucrurilor și însuși Sfatului Țării.

În vremurile de răstriașe ale Republicii Moldovenești, când tânărul guvern s-a adresat României după ajutor, ea ca mamă iubitoare, care a auzit vocea cunoscută a copilului său, n-a întârziat să vină în ajutorul ei. Toate clasele sociale, toate partidele, ca unul s-au grăbit să vină acolo, unde-i chema datoria și vocea sângelui. Și iată că astăzi noi culegem roadele muncii domniilor voastre, fii adevărați ai poporului, și patrioților, care au muncit pentru folosul și mărirea poporului nostru și a întregii Români.

Cu atenție încordată cercurile politice ale României urmăreau ce se face pe partea cealaltă a Prutului, și, când s-a ivit pericolul care amenința integritatea Republicii, România înrudită s-a grăbit cu ajutorul, ca să garanteze integritatea și nedespărțirea acestei țări.

La conferința de pace din București am lămurit condițiunile prin care s-ar putea păstra integritatea și nedespărțirea Basarabiei, și eu m-am grăbit să vin aici, în mijlocul domniilor voastre.

Din constatările și tratativele cu reprezentanții diferitelor fracțiuni și partide ale parlamentului, eu am înțeles dorințele și cerințele dictate de vremuri și împrejurări, pe care noi trebuie să le îndeplinim în conformitate cu obiceiurile locale, moravurile, libertățile și drepturile câștigate de domniile voastre și care nu sunt în contradicție cu interesele marii, unitei și nedespărțitei Români.

Unirea Basarabiei cu România trebuie să se facă cu condițiunea păstrării particularităților locale ale acestei țări.

Dar să trec din domeniul dorințelor la fapte ceva mai reale, să-mi dați voie să dau citire declarației guvernului român, – termină cuvântarea sa primul-ministru și trece la citirea în limba românească a declarației:

„Sfatul Țării de astăzi va rămâne pentru rezolvarea chestiunii agrare potrivit cu nevoile poporului. Guvernul va prezenta Adunării Constituante, la care vor lua parte și reprezentanții aleși ai Basarabiei, normele stabilite de Sfatul Țării, care vor rămâne până la rezolvarea acestei chestiuni de către Adunarea Constituantă.

Basarabia își păstrează autonomia provincială având Sfatul său provincial (dieta), ales în viitor pe baza votului universal, direct, secret cu organul său executiv și cu administrația proprie.

Acest Sfat provizoriu (dieta) votează bugetul local și controlează organele autoadministrării orașenești și a zemstvei.

Organul lui executiv numește funcționarii instituțiilor administrative locale. Funcționarii locali se numesc de către guvern.

Legile existente și autoadministrarea locală (orașenească și a zemstvei) vor rămâne și nu vor putea fi schimbate de către Parlamentul român până când la lucrările lui nu vor lua parte și reprezentanții Basarabiei.

Drepturile, câștigate de către minoritățile din Basarabia se vor păstra.

Guvernul propune ca în Consiliul de Miniștri al României să intre și doi reprezentanți ai Basarabiei aleși de Sfatul Țării existent.

Basarabia trimite în Parlamentul Țării un număr de reprezentanți proporțional cu numărul populației. Ei vor fi aleși în Cameră potrivit legii generale electorale; în Senat potrivit regulilor care vor fi stabilite de către Adunarea Constituantă.

Votul universal, egal, direct și secret va servi ca bază pentru alegerile din Basarabia în volosti (plăși), sate, orașe și zemstve.

Libertatea individuală, libertatea cuvântului, a presei, cugetului și adunărilor și toate libertățile cetățenești se garantează de către Constituție pentru Basarabia, ca și pentru întreaga țară.

Toate infracțiunile săvârșite până acuma împotriva legilor din motive politice în timpurile tulburi ale transformărilor vor fi amnistiate.

După unirea Basarabiei, ca a unei fiice, cu patria-mamă România, Parlamentul va hotărî convocarea neîntârziată a Adunării Constituante, în care vor intra proporțional cu populația reprezentanții Basarabiei, aleși pe baza dreptului general electoral pentru a introduce în Constituție de comun acord principiile și garanțiile arătate mai sus.”

După ce a terminat citirea, primul-ministru a declarat că el ar dori, ca parlamentul să poată discuta cu toată libertatea propunerea guvernului român și de aceea el cu reprezentanții săi părăsește sala.

În aplauzele furtunoase ale întregii săli, oaspeții români părăsesc parlamentul.

Președintele: Domnilor deputați, are cuvântul, pentru a face o declarație în afară de ordinea zilei, reprezentantul Blocului Moldovenesc, deputatul Cijevski.

Deputatul Cijevski: Blocul Moldovenesc, având în vedere activitatea și meritele luptătorului politic și profesorului savant Stere, basarabean, a hotărât să-l primească în mijlocul său.

Președintele Inculeț: Domnilor deputați, eu am avut fericirea să fac revoluția rusă la Petrograd, unde am văzut, că în toate organizațiile democratice și revoluționare, care s-au creat acolo, cei mai doriți oaspeți au fost emigranții. Eu cred că reîntoarcerea mucenicului regimului țarist, a luptătorului pentru idealurile cele mai frumoase, a profesorului Stere nu poate fi trecută cu tăcerea, eu propun să-l primim în mijlocul nostru, ca pe deputatul nostru (aplauze furtunoase pe toate băncile.)

Toți deputații se scoală în picioare și-l ovaționează lung și furtunos pe profesorul Stere.

În strigătele „Trăiască profesorul Stere” și în aplauzele neconținute ale întregii săli, profesorul se urcă la tribună și mulțumește adunării.

Domnilor deputați, începe cuvântarea sa profesorul Stere, în viața omului, ca și a popoarelor întregi, momente așa de înălțătoare nu sunt multe. Sunt profund emoționat pentru încrederea pe care mi-ați acordat-o și pentru greaua sarcină pe care ați pus-o pe umerii mei, dar simt și o bucurie nesfârșită, că îmi dați iar posibilitatea de a lupta pentru dreptul și libertatea poporului, al cărui fiu sunt.

Gonit din țara mea natală prin puterea oarbă a despotului țar, astăzi eu iar sunt adus aici prin voința poporului eliberat.

Astăzi noi trebuie să hotărâm aceea ce va avea importanță hotărâtoare, extraordinară, asupra soartei viitoare a poporului nostru. Mersul de fier al istoriei pune asupra umerilor noștri o răspundere, pe care noi n-o putem ignora cu nici un fel de sofisme.

Nimeni, în afară de noi, n-are dreptul să vorbească și să hotărască ceva în numele poporului Basarabiei. Noi suntem aduși aici prin acel proces elementar istoric, care distruge temeliiile cetăților și Bastiliei. Revoluția a adus la aceasta nu numai pe ruși, ci și pe întreg poporul românesc.

Voi ați aprins acea făclie, de la a cărei flacără s-au aprins și au ars toate hârtiile care împărțeau pe oameni în privilegiați; voi ați creat din poporul moldovenesc un popor care n-are alt privilegiu mai înalt, decât acela al muncii. Acum sunteți chemați de istorie să duceți această flacără sfântă dincolo ca să-i luminați tot așa pe frații voștri și să le rupeți lanțurile nedreptății de veacuri, achitând prin aceasta datoria voastră față de frați, care au venit în ajutorul vostru în cel mai greu moment istoric (aplauze furtunoase).

Astăzi noi proclamăm drepturile poporului suveran nu numai aci, în Basarabia, ci și drepturile tuturor fraților noștri, oriunde ar fi ei.

Mulțumindu-vă pentru cinstea pe care mi-ați arătat-o prin alegere, astăzi după atâția ani de luptă, eu împreună cu voi, voi merge la luptă, cu aceeași hotărâre ca și 30 de ani în urmă, când încă tânăr, am fost aruncat în pușcăria, care se înalță și astăzi acolo, ca o amintire a trecutului blestemat, de care noi astăzi ne-am despărțit pentru totdeauna. (Aplauze furtunoase pe băncile deputaților și în public. Deputații și publicul se scoală în picioare și-l ovaționează pe profesor).

După aceasta profesorul se adresează parlamentului în rusește:

Domnilor deputați, în acest moment istoric, care trebuie să ne ridice la nivelul acestei probleme, la care ne-a ridicat pe noi soarta, eu îmi voi permite să mă adresez acelora, care până acuma au fost stăpânii situației și nu s-au deprins cu gândul despre schimbarea acestei ordini.

Domniile Voastre ați auzit declarația pe care a făcut-o primul-ministru, cum a înțeles el din discuțiile pe care el le-a avut cu diferiți reprezentanți ai parlamentului, dorința țării. El a vorbit despre hotărârea poporului românesc și a guvernului român de a satisface dorințele Domniilor Voastre.

Socot că vorbesc cu Domniile Voastre, ca cu oameni care se conduc de rațiunea oamenilor de stat, care înțeleg situația, și socot că sunt oameni care nu sunt mulțumiți cu hotărârea luată, dar eu vă rog să vă gândiți, în fața cărei dileme trebuie să stea statul român, dacă Sfatul Țării ar respinge ideea unirii?

Domnilor, se poate ca România să renunțe la drepturile sale istorice, la idealurile naționale și chiar la dreptul de viață, fiindcă fără a avea acces la mare, România nu poate trăi. Să presupunem că din dorința de a complăce îndoielilor și conștiinței minorităților, guvernul român, devenind trădătorul întregului trecut al poporului românesc, ar renunța la

aceasta. Ce ar ieși din aceasta? Toate poftele vecinilor ar duce în mod inevitabil la aceea, că România, sacrificându-și viitorul poporului său, ar pune Basarabia în fața unei necesități crude: să fie ruptă în bucăți de către vecini.

Este admisibil aceasta pentru Basarabia? Și dacă România nu poate renunța nici la drepturile sale istorice, nici la idealurile naționale, nici la interesele de stat, care-i dictează să-și găsească ieșire la mare, ea va fi nevoită să anexeze Basarabia fără consimțământul nostru, sau, bazându-se pe alte elemente ale societății, anume acele elemente, care de multe ori în viața istorică a Basarabiei aveau singuri dreptul de a vorbi în numele ei. Și dacă unirea s-ar face sub auspiciile elementelor doborâte de noi, la ce ar duce aceasta?

Tot sângele, toate suferințele din care a ieșit Basarabia liberă, ar fi zadarnice.

Această dilemă, domnilor, stă înaintea noastră, și ca fiu al Basarabiei, eu zic, că o asemenea hotărâre ar pune asupra noastră o mare răspundere în fața urmașilor noștri, cărora poate le va fi sortit să trăiască din nou toată groaza trecutului nu prea îndepărtat. Poate oare un pretext oarecare, o oarecare creațiune logică să justifice această răspundere?

Fac apel, domnilor, la conștiința domniilor voastre, la răspunsul domniilor voastre.

Mai departe, profesorul Stere, adresându-se în moldovenește către fracțiunea țărănească, continuă:

Unul din reprezentanții minorităților, un rus, a spus că dacă se va face unirea Basarabiei cu România, toată intelectualitatea rusească va pleca de aici. Eu respect acest sentiment, fiindcă toate sentimentele sunt legitime, dar omul la care sentimentele de legătură cu această țară sunt atât de slabe și șubrede, poate să aibă același mod de judecată, ca și populația băștinașă?

Poporul românesc n-a venit în Basarabia din afară, el aici s-a născut, aici a fost acel cazan unde au fiert și s-au topit toate acele elemente, din care s-a născut poporul român. Noi n-avem unde ne duce și pe noi nimeni nu ne poate alunga din casa noastră.

Un veac fără sfârșit, noi, plecați, tăcuți, conștienți de slăbiciunea noastră, noi am dus jugul, un veac întreg limba noastră a fost interzisă, un veac întreg cartea în limba maternă a fost persecutată, ca o otravă revoluționară; sacrificii imense făceau aceia care doreau să-și însușească începuturile culturii naționale.

Și acuma, când noi vroim să intrăm ca stăpâni în casa noastră, reprezentanții minorităților n-au dreptul moral de a închide ușa în fața noastră. Nu uitați domnilor, că nu numai chestiunea dreptății naționale, ci și chestiunea dreptății sociale, cer să avem tăria și hotărârea de a lua asupra noastră răspunderea. Astăzi voi puteți da poporului pământul cerut de el în condițiunile acceptabile pentru el și nimeni nu poate garanta, că mâine voi veți putea avea această posibilitate.

Conștiința proprie a domniilor voastre să vă lumineze.

Președintele: Domnilor deputați, dați-mi voie să stabilim următoarea ordine de zi a ședinței noastre: dintâi să ascultăm declarațiile reprezentanților diferitelor grupări, și pe urmă rezoluțiile propuse să le punem la vot.

(Adunarea se unește cu propunerea).

Atunci cuvântul îl are deputatul Buzdugan, reprezentantul Blocului Moldovenesc.

Deputatul Buzdugan înaintea citirii declarației Blocului Moldovenesc spune: În numele Blocului Moldovenesc, care întotdeauna a fost straja intereselor poporului moldovenesc, apărând cu râvnă drepturile lui de orice tentative venite de oriunde, în numele Blocului Moldovenesc, care de astăzi înainte va fi Blocul Românesc, care va apăra drepturile întregului neam românesc, am marea cinste, ca în această ședință istorică a Sfatului Țării, să dau citire următoarei declarații.

În numele poporului Basarabiei, Sfatul Țării declară:

Republica Democratică Moldovenească (Basarabia), în hotarele ei dintre Prut, Nistru, Dunăre, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia acum o sută și mai bine de ani din trupul vechii Moldove, în puterea dreptului istoric și dreptului de neam, pe baza principiului ca noroadele singure să-și hotărască soarta lor de azi înainte și pentru totdeauna se unește cu mama sa România!

Această unire se face pe următoarele baze:

1) Sfatul Țării actual rămâne mai departe pentru rezolvarea și realizarea reformei agrare după nevoile și cererile norodului; aceste hotărâri se vor recunoaște de Guvernul României.

2) Basarabia își păstrează autonomia provincială, având un Sfat al Țării (Dietă), ales în viitor prin vot universal, egal, direct și secret, cu un organ împlinitor și administrație proprie.

3) Competența Sfatului Țării este: a) votarea bugetelor locale; b) controlul tuturor organelor zemstvelor și orașelor; c) numirea tuturor funcționarilor administrației locale prin organul său împlinitor, iar funcționarii înalți sunt întăriți de guvern.

4) Recrutarea armatei se va face în principiu pe baze teritoriale.

5) Legile în vigoare și organizația locală (zemstve și orașe) rămân în putere și vor putea fi schimbate de Parlamentul României numai după ce vor lua parte la lucrările lui și reprezentanții Basarabiei.

6) Respectarea drepturilor minorităților din Basarabia.

7) Doi reprezentanți ai Basarabiei vor intra în Consiliul de Miniștri al României, acum desemnați de actualul Sfat al Țării, iar în viitor dintre reprezentanții Basarabiei din Parlamentul României.

8) Basarabia va trimite în Parlamentul României un număr de reprezentanți proporțional cu populația ei pe baza votului universal, egal, secret și direct.

9) Toate alegerile din Basarabia pentru voloste și sate, orașe, zemstve și Parlament se vor face pe baza votului universal, egal, secret și direct.

10) Libertatea personală, libertatea tiparului, a cuvântului, a credinței, a adunărilor și toate libertățile obștești vor fi garantate prin Constituție.

11) Toate călcările de legi făcute din motive politice în vremurile tulburi ale prefacerii din urmă sunt amnistiate.

Basarabia, unindu-se ca fiică cu mama sa România, Parlamentul român va hotărî convocarea neîntârziată a Constituantei, în care vor intra proporțional cu populația și reprezentanții Basarabiei aleși prin vot universal, egal, direct și secret, spre a hotărî cu toți înscrierea în Constituție a principiilor și a garanțiilor de mai sus.

Trăiască Unirea Basarabiei cu România de-a pururi și totdeauna!

Aceeași declarație o citește în limba rusă deputatul Cijevski.

Deputatul Țiganko: Eu mă voi mărgini la rezoluția pe care a scos-o fracțiunea țărănească.

Fracțiunea țărănească recunoscând toată importanța chestiunii unirii Republicii neatârnată Moldovenești cu Regatul român, în această clipă de o importanță politică extraordinară în fața istoriei scumpului său popor pentru rezolvarea acestei chestiuni, crede necesar a o preda la hotărârea votului întregului popor (referendum) sau a Adunării Constituante, ca exponentul voinței suverane a poporului cu condițiunea că această voință va fi liberă în Republica Moldovenească liberă și neatârnată.

Fracțiunea țărănească, care singură exprimă dorințele poporului și care reprezintă majoritatea adevărată a populației, declară, că ea, apărând neatârnată Republicii Moldovenești, în același timp socoate posibilă formula unirii popoarelor înfrățite moldovenească și românească într-o alianță federativă strânsă. (Aplauze pe unele bănci).

În numele populației germane din Republica Moldovenească deputatul Von Lesch declară: În calitate de reprezentant al tuturor germanilor din Republica Moldovenească, care se ridică la mai bine de 75.000, în numele fracțiunii mele declar, că populația germană nu ne-a împuternicit să hotărâm chestiunea alipirii Republicii Moldovenești oriunde ar fi. La această chestiune poate da răspuns congresul tuturor germanilor din Republica Moldovenească. De aceea noi ne abținem de la vot.

În numele bulgaro-găgăuzilor, deputatul Misirkov declară: Fracțiunea bulgaro-găgăuzilor m-a împuternicit să declar, că ea în nici un caz nu se socoate în drept fără împuternicirea populației găgăuze și bulgare din Basarabia, să discute și să hotărască chestiunea alipirii Basarabiei la orice stat vecin. Chestiunea înțelegerii cu statele străine, care ar lumina drepturile politice și neatârnată Basarabiei, după părerea fracțiunii, poate fi pusă în discuție și rezolvată numai de către Adunarea Constituantă a Republicii Moldovenești, aleasă liber de către tot poporul, de aceea fracțiunea bulgaro-găgăuză în chestiunea unirii Basarabiei la România în orice condițiuni se abține de la vot.

Reprezentantul populației ucrainene deputatul A.D. Osmolovski declară: Când ucrainenii ne-au trimis pe noi în Sfatul Țării, ne-au dat mandat, ca fii credincioși ai republicii tinere, s-o păzim și s-o întărim.

Chestiunea alipirii ei oriunde ar fi nici nu s-a ridicat. Și de aceea noi, neavând împuternicire pentru acest scop nu ne socotim în drept a hotărî o chestiune de importanță atât de mare; după părerea noastră ea poate fi rezolvată numai prin voința întregului popor al Republicii Moldovenești exprimată prin Adunarea Constituantă.

În numele polonezilor iese deputatul Dudkiewicz: Regret foarte mult că în această zi solemnă pentru populația moldovenească, eu trebuie să vorbesc în limba rusă, care a fost simbolul împilării atât a națiunii moldovenești cât și a celei poloneze. Limba moldovenească n-o cunosc, iar pe cea poloneză nu o vor putea înțelege moldovenii.

În această zi mărească, eu salut călduros nefericitul și în același timp fericitul popor moldovenească înfrățit, care în sfârșit poate să se unească cu poporul românesc legat prin sânge.

În numele poporului polonez susțin în întregime unirea Basarabiei cu România, cum aceasta o doresc moldovenii, locuitorii băștinași ai acestei țări.

Din partea ligii culturale rusești iese deputatul A.F. Grekulov.

Chestiunea unirii Basarabiei astăzi în ordine urgentă, sub nici un motiv nu poate fi rezolvată, ea poate să fie rezolvată numai de către Adunarea Constituantă moldovenească.

Deputatul Țiganko, în numele fracțiunii țărănești roagă să se întrerupă ședința pentru a discuta chestiunea, dacă fracțiunea va putea vota propunerea blocului.

Președintele suspendă ședința pentru zece minute.

După redeschiderea ședinței, deputatul Bârcă Teodosie dă citire declarației unei părți a fracțiunii țărănești, care s-a separat de acea fracțiune:

Noi, mai jos iscăliții deputați moldoveni, ne-am hotărât astăzi, în această zi mărească și sfântă pentru națiunea noastră să ne unim cu toți moldovenii din Sfatul Țării pentru înfăptuirea unirii noastre cu frații de sânge din România (aplauze). Eu cred că din cei ce împărtășesc părerea noastră sunt încă mulți.

Deputatul Halippa, de pe bancă: „Sunt mulți de aceștia!”

În numele muncitorilor, deputatul Krivorukov, declară: Având în vedere seriozitatea momentului, când Sfatul Țării, sub influența unei politici fără răspundere a unei grupări mici, este chemat să săvârșască un act de o importanță istorică mare și recunoscând că Sfatul Țării nu este împuternicit pentru aceasta de către poporul republicii, eu ca reprezentant al clasei muncitoare, țin de datoria mea să arăt, că clasa muncitoare își declină răspunderea pentru actul care se înfăptuiește în spatele lui, și refuză de a lua parte la votare.

Președintele, adresându-se adunării, întreabă, cum să se facă votarea rezoluției Blocului și a altor rezoluții.

Deputatul Cijevski, în numele Blocului Moldovenească, cere ca votarea să se facă nominal și deschis.

Deputatul Țiganko, în numele fracțiunii țărănești cere vot secret.

Președintele dă cuvânt unui orator să se pronunțe pentru votul deschis și unuia pentru secret.

Deputatul Buzdugan se pronunță pentru votul deschis, motivând că în acest moment istoric important, fiecare trebuie deschis și cu curaj, să-și exprime părerea în fața poporului întreg și a țării, ca poporul și istoria să știe adevărata opinie a fiecărui deputat ce-și dă votul.

Las ca poporul nostru, țara noastră și toată lumea să știe, că noi românii basarabeni, care am suferit un veac întreg sub jugul țarismului rus, că noi toți dorim unirea cu frații noștri de peste Prut, că noi vroim să fim și să rămânem pentru totdeauna împreună cu toți românii.

Să știe toată lumea, că noi vroim unirea tuturor românilor, de partea aceasta a Prutului și de cealaltă a Carpaților într-o Românie Mare, una și nedespărțită, și în baza principiului proclamat de revoluție de autodeterminare a popoarelor, astăzi, domnilor deputați, noi suntem chemați să înfăptuim cel mai revoluționar act în istoria poporului nostru, mult încercat în suferințe, – să votăm pentru unirea Basarabiei cu România.

Eu zic cel mai revoluționar, întrucât numai în zilele revoluției adevărate, problema națională a unirii popoarelor după particularitățile lor de rasă și etnice, s-a pus în toată puterea ei. Și înfăptuind acest pas, adică votând pentru unirea Basarabiei cu România, la care avem toate drepturile istorice și naționale, noi prin aceasta în mod logic vom duce la sfârșit revoluția noastră națională.

Isprăvind cu chestiunea unirii naționale, nouă ne rămâne să rezolvăm încă o problemă cardinală – chestiunea agrară, care este și națională, fiindcă, domnilor, chestiunea agrară, în rezolvarea radicală a căreia este interesată toată țărâtimea noastră, este o chestiune națională, fiindcă de îmbunătățirea vieții agricultorilor noștri, a țăranilor, depinde și viitorul mai frumos al întregului nostru popor, fericirea întregii națiuni românești și bunăstarea întregii țări.

Astăzi noi avem să rezolvăm definitiv prima chestiune națională – unirea Basarabiei cu România.

Și în această oră solemnă, eu, domnilor deputați, în fața întregului popor și a urmașilor, în fața istoriei și a omenirii întregi vă invit să vă faceți datoria până la sfârșit – să votați deschis și curajos pentru unirea Basarabiei cu România.

În special adresez această rugămintă către țărâtimea muncitoare mai cu seamă cea moldovenească și zic: pentru binele întregii țărâtime, pentru binele poporului nostru moldovenesc și tuturor urmașilor, datoria Domniilor Voastre, țărani-moldoveni, să votați pentru unire. Fiți tari și îndepliniți-vă datoria, fiindcă ceasul unirii a sunat. Vă chem pe toți să votați cu îndrăzneală și deschis, ca istoria să fixeze pentru totdeauna numele tuturor fiilor adevărați ai poporului nostru moldovenesc, care au votat pentru unirea tuturor românilor, a viitoarei Românie Mari.

Deputatul Diaconovici, vorbește împotriva votului deschis, găsind că numai votul secret poate da fiecărui deputat posibilitatea, fără ingerințe din partea oricui ar fi, să-și spună cuvântul său în această chestiune atât de importantă pentru întreaga țară.

Președintele: Propun să se voteze nominal chestiunea – să se facă votarea deschis sau secret.

Rezultatul votului este următorul: pentru votul deschis s-au pronunțat 82 de deputați, contra 27 și 16 s-au abținut.

Președintele: Pun rezoluția Blocului Moldovenesc la vot deschis nominal.

Se votează și după aceasta Președintele cu vicepreședintele numără voturile.

Președintele I. Inculeț: Cu adâncă emoțiune vă aduc la cunoștință rezultatul votării. Domniile Voastre cu unanimitate de voturi m-ați pus în capul Sfatului Țării și în mod cinstit, ca un revoluționar adevărat și democrat am muncit pentru binele poporului.

În fracțiunea țărănească s-a spus astăzi, că eu nu fac ceea ce s-ar cuveni și n-am muncit cât a trebuit.

Eu, domnilor, până la vârsta de 15 ani am fost țăran și interesele țărâtimei îmi sunt scumpe. Fiecare pas al meu este pătruns de iubire față de țărani și fiecare pas al meu a fost dictat de interesele și nevoile țărâtimei; eu întotdeauna am fost pentru ea și niciodată nu m-am lepădat de ea, nu mă lepăd nici în acest moment grav. Domniile Voastre cunoașteți bine părerile mele și evoluția lor, și iată vă spun, că tot ce se face acum se face în interesele țărâtimei noastre. Aici se spunea că se poate sta la o parte.

Poate, dar nu țărâtimea, care în afară de pământ nu se pot aștepta la nimic. Și eu cu conștiința curată vă spun, că actul unirii, care se săvârșește astăzi, se face pentru binele țărâtimei, că conștiința mea, a alesului lor, este curată.

Și acum, domnilor deputați, să-mi dați voie să vă aduc la cunoștință rezultatul votării. Pentru rezoluția Blocului Moldovenesc au votat optzeci și șase (86) de deputați, împotriva – trei (3); s-au abținut treizeci și șase (36); absenți treisprezece (13).

Cu majoritate de optzeci și șase (86) voturi împotriva a trei (3) rezoluția pentru unirea Basarabiei cu România a Blocului Moldovenesc este primită (aplauze furtunoase). Trăiască unirea cu România-mamă!

În acest timp în sala ședinței își fac apariția oaspeții români în cap cu primul-ministru, dl. Marghiloman.

Președintele comunică capului guvernului român, dl. Marghiloman, rezultatul votului Parlamentului.

O nouă explozie de aplauze și strigăte „Vivat!”, „Trăiască România!”.

După propunerea Președintelui, secretarul Sfatului Țării, deputatul Buzdugan, dă citire declarației primite de către Sfatul Țării, în limba moldovenească, care este ascultată în picioare de toată asistența.

La tribună se urcă dl. Marghiloman primul-ministru al României și declară: În numele poporului român și al Regelui Ferdinand I iau act de unirea Basarabiei cu România de aci înainte și în veci! Trăiască România Mare, termină el (Aplauze furtunoase și strigăte: „Vivat!”, „Ura!”, „Trăiască România Mare!”, „Trăiască unirea în veci!”).

Din public se aruncă flori deputaților:

Președintele Sfatului Țării I. Inculeț pune întrebarea primului-ministru dl. Marghiloman: primește guvernul român condițiunile unirii, citite de către secretarul Buzdugan, din rezoluția Blocului Moldovenesc, primite de către parlament ca declarație a Sfatului Țării?

Primul-ministru dl. Marghiloman se urcă din nou la tribună și declară că guvernul român primește în întregime atât litera cât și sensul condițiilor unirii Basarabiei cu România pe bazele arătate în rezoluția Blocului Moldovenesc, primite ca declarație a Sfatului Țării (aplauze furtunoase și strigăte „Ura!”, „Trăiască unirea!”, „Trăiască România Mare, nouă!”).

Deputații și publicul ovaționează pe președintele I.C. Inculeț, primul-ministru Ciugureanu și ministrul Pelivan. Președintele, la orele 7 și 20 seara, declară închisă ședința Sfatului Țării.

Președintele Sfatului Țării, I. Inculeț
Secretari: I. Buzdugan, B. Epure

text pus la dispoziție de **Ion NEGREI**

Membrii Sfatului Țării după ședința legislativului basarabeian la care s-a votat unirea necondiționată a Basarabiei cu România

PREȘEDINȚII SFATULUI ȚĂRII

*Ion Inculeț
(21 nov. 1917 - 31 mar. 1918)*

*Constantin Stere
(31 mar. 1918 - 25 nov. 1918)*

*Pan Halippa
(25 nov. 1918 - 18 feb. 1919)*

Restituiri

Pe drumul idealului, D. Marmeliuc, Institutul de arte grafice și editură „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1920, p. 91- 97.

Un vis înfăptuit

Ștergeți-vă pentru câteva clipe ochii, fii ai Neamului Românesc!

Înseninați-vă fețele și gândurile, voi cei ce ați luptat pentru un ideal și ați suferit pentru dânsul. E zi de sărbătoare.

Primeniți-vă sufletele de orice durere și patimă! Îmbrăcați tot ce războiul v-a lăsat mai bun la căminurile voastre! Înălțați rugi fierbinți de mulțumire către Atotputernicul, care în mijlocul durerilor noastre trecătoare de astăzi ne-a trimis o duioasă rază de mângâiere din partea, de unde răsare soarele.

Basarabia s-a unit pentru totdeauna cu România!

Lăsați pentru un moment zavistiile și certele, prigonirile și favorurile și ridicăți-vă mințile deasupra tuturor nimicurilor pământești, pentru a putea cuprinde, în toată măreția lui, actul istoric, săvârșit la Chișinău în 27 Martie, zi de lumină în case cernite, zi de înălțare în vremuri de umilire, zi de alinare în timpuri de răstriaș.

De la palat la colibă împodobiți cu ramuri sălașurile voastre și, cu suflete ridicate, închinați-vă vitejilor de la Oituz și Mărășești, de pe Siret și de la Mărăști, care, trecând peste Prut, au adus cu ei sufletul unui neam întreg și au dat, prin ordinea și liniștea introdusă de ei la vetrele și pe lanurile Basarabiei, răgaz fraților noștri să chibzuiască bine actul ce l-au înfăptuit.

Slăviți pe conducătorii României, care au făcut această unire. Laudă de toate zilele apostolilor care, prin grai și prin scris, propovăduiesc de ani de zile sosirea clipei așteptate de un veac.

A reînviat Moldova aproape întreagă.

Jos, la Cetatea Albă, ca și sus, la Hotin, umbre, ieșite din bogata brazdă a Basarabiei, prăznuiesc marea sărbătoare. Șanțurile cetății care se vede și astăzi lângă orașul botezat Akkerman, sunt încă întregi. Pare că și îndurătoarea piatră își aștepta mântuirea.

Și-au revăzut urmașii.

La Bender și Soroca vitejii lui Ștefan cel Mare tresar din gropnițe și-și împărtășesc bucuria strănepoților, care au venit să le salveze onoarea mormintelor. Ei așteaptă sosirea Căpitanului lor, care, unicul dintre Domnii Moldovei, plânge, la solitarul său mormânt, că nu poate lua parte la această sărbătoare.

Cu dânsul vor să joace hora mare a Unirii.

Înălțați-vă sufletele în lumina și nădejdea faptei de astăzi, voi toți, care credeți în nemurirea unei nații atât de greu și de des încercate pentru a putea primi cu tărie și încredere orice lovitură ce ne-o mai rezervă soarta.

Astăzi soarele își revarsă razele peste o întindere mai mare românească, unită sub același sceptru, și scânteieri vioaie de lumină se strecoară și printre umbrele colinelor și munților din zare, în întristatul Ardeal.

Dreptatea cea mare a început.

Și în vechime de la Răsărit spre Asfințit s-a răspândit ideea mare a creștinătății.

De la Răsărit au plecat Magii, pentru a se închina celui ce întrupa ideea salvatoare a neamului românesc.

Ca și aceștia voi, fraților basarabeni, ați fost cei dintâi, care ați adus tămăia unei dulci mângâieri în „zile de răstriaș”. Aceluia, care prin ființa și faptele sale întruchiează aspirațiunile neamului nostru.

Prin gestul vostru sublim ați uscat o parte din lacrimile de mamă iubitoare a Aceleia care în sufletul Ei mai cuprinde durerile și bucuriile întregului popor românesc.

Binecuvântată fie-vă fapta, cum mare v-a fost sufletul.

Pe pământul Basarabiei

Pământ al Basarabiei, cu dealuri sorite și cu văi mănoase, cu vesele podgorii și cu mărețe ctitorii de domni, boieri și răzeși moldoveni, te-am văzut în toată măreția unui soare primăvărat. Nicăieri poate, ca în pădurile tale deluroase, privighetoria nu salută mai frumos răsăritul soarelui, nicăieri haina codrului nu e mai ademenitoare ca aice. Brazda ta respiră, în largi câmpii, prin revenea ei, adâncile tâlcuri ale pământurilor furate, pe care noi le pricepem atât de bine.

Cine a spus că noi, cei veniți să luptăm pentru cel mai mare vis, ce călăuzește pașii unui popor pe spinosul drum al ființării sale, te-am fi uitat? Cine a putut crede că cei ce, din leagănul copilăriei lor, au alintat în suflete acest vis și dintre care mulți s-au amestecat cu pietrișul munților și cu lutul șesurilor, pentru a le da noi sucure pe timpurile de secetă națională, au putut să rămână surzi la gemetele tale înăbușite?

Da, au spus-o și au crezut-o unii. Căci oamenii sunt răi. Pizma și clevețirile și râvni neiertate, lăcomia și zavistia despărțesc pe frații de același sânge și-i duc pe cărările urii în locul celor ale iubirii.

De aice ponegrirea, ce caută a scădea sau chiar a îngropa meritele altora.

Tu ești însă drept cu toții, pământ bun. Și de aceea către tine ne îndreptăm, căutând adevărul sălășluit sub mănoasele tale câmpuri și cetăți. Numai tu rămâi doară nestrămutata chezașie a însușirilor aceluiași popor, ce locuiește aice cu aceleași drepturi ca și pe celelalte țărâni, hărăzite lui de pronia dumnezeiască. Oamenii se trec ca clipele veșniciei și ascund, în lacrițele lor tot ce au iubit și ce au urât. Din amestecul a tot ce e mai bun în ființa lor cu lutul tău se plămădește istoria, care, ea singură, spune și va spune adevărul, pe care-l căutam. Numai tu deci ne poți învinui, pământ stropit cu același sânge și cu aceleași lacrimi ale năzuințelor noastre vitregite deocamdată, dar neperitoare, oricare ar fi nemicniciile zilei de astăzi și făptuirile vremelnice ale generațiilor ce se urmează.

Am călcat prin șesurile tale împodobite cu grădini de holde și cu sate ce par niște bogate stupuri de harnice albine. Am suit dealuri păduroase și coaste cu podgorii. M-am vârat prin vuetel de multe limbi al orașelor tale. În tot locul mi-am ațintit urechea către răsufarea ta, pământ sfânt, ca să ascult osânda ta pentru toți aceia; care au urmat unui îndurerat îndemn al pământului pe care s-au născut și au dorit să-i dea, poate înainte de plinirea sorții, ceea ce Dumnezeu ți-a hărăzit ție mai curând.

Și am ascultat lung taina brazdelor tale. Dar în loc de uraganul urii m-au învăluit adieri de iubire; în loc de vorbe osânditoare, șoapte de alintare au ieșit din tine pentru pribeagul rătăcit pe plaiurile tale.

Și am simțit atunci că sunt acasă, că nevăzute brațe de mamă mă îmbrățișează, că vorbele ei mă îmbărbătează. Am simțit aceeași alipire de brazda ta, pe care o simțeam, ori de câte ori îmi lăsăm capul ostenit între roadele pământului, pe care l-am părăsit.

Și o lacrimă de recunoștință mi s-a strecurat printre gene la îmbrățișarea ta caldă, pământ bun, pământ sfânt, pământ al nostru din moși-strămoși.

Căci tu nu ne osândești, cum ne osândesc oamenii răi. Și nici n-ai avea de ce. Noi am greșit doar cu atâta, că am dorit mai întâi vindecarea inimii bolnave din trupul nostru în locul unei mâni ce suferea.

Unirea - din perspectiva tinerilor basarabeni, copiii mitingurilor de acum 20 de ani

Eugenia GUZUN

Ne-am obișnuit în ultimele două decenii ca în fiecare sfârșit de martie să întâmpinăm jubileele Unirii din 1918 cu un sentiment special pentru ceea ce urmează să se întâmple, considerând naiv că rememorarea meticuloasă, ca într-un adevărat ritual al unui eveniment fast al trecutului național ar avea puterea magică de a-l reconstitui, rematerializa spre beneficiul generațiilor de azi. În anul de grație 2008 ne dăm seama că depunerile de flori, dezvelirea de plăcuțe, organizarea de simpozioane și agape patriotice nu sunt de ajuns. Constatăm că ne-am trezit într-un regres față de momentul renașterii speranțelor basarabene. Unde am greșit și ce se mai poate face? Am încercat să aflăm răspuns la aceste întrebări de la tinerii basarabeni, studenți la București, Cluj, Timișoara și... în primul rând, de la Chișinău. Aceștia fac parte dintr-o generație născută în euforia renașterii basarabene, sunt copiii mitingurilor... din acea vreme. Două decenii pentru istorie nu înseamnă prea mult. Pentru istoria Basarabiei 20 de ani sunt suficienți pentru a crește o generație aerisită... și a o exporta deîndată ce se reinstalează un nou regim totalitar... E acesta un destin al Basarabiei... Acolo totul se surpă și mereu trebuie să luăm lucrurile de la capăt. Să urmărim, așadar, cum văd și cum analizează situația tinerii, cei pe umerii cărora cade misiunea de a face ceea ce nu au avut puteri să facă părinții lor.

VICTORIA NEDELICIUC (Drochia) studentă, anul II sociologie, Universitatea din București: Ceea ce ați spus este adevărat, dar foarte trist. E adevărat că noi ne-am născut în perioada când se construiau poduri de flori și părinții noștri își vedeau visul cu ochii, dar, cred că ei nu realizau consecințele aceluși vis. Podurile care cândva au fost de flori, acum nu mai sunt la fel de frumoase. Sunt niște legături controlate de anumite interese, care nu ne sunt benefice nici nouă, celor din Basarabia, nici românilor din Țară... Ne întrebați cum se explică faptul că acele obiective și idealuri frumoase nu s-au materializat... Era firesc în acea perioadă să ia naștere astfel de idealuri... era o perioadă a euforiei... Fiecare se vedea în stare să pună mâna, să-l atingă pe fratele lui român, fără să fie privit de oameni cu pușca în spate... Dar să fim serioși și să ne uităm la contextul social și istoric al acelor vremi. Era, practic, imposibil să iei și să unești două bucăți de pământ, pe care, deși locuiesc oameni ai aceluiași popor, aceștia s-au dezvoltat diferit, au trăit experiențe diferite în istoria ultimelor două sute de ani. Îmi veți spune că există exemplul fericit al Germaniei. Vă răspund că nu cred că ne putem compara. Suntem într-o altă parte a lumii și aici e vorba de cu totul alte interese.

E. GUZUN: ... și de alte mentalități...

V. NEDELICIUC: Da, practic aceste mentalități sunt rezultatul unor interese foarte atent gândite și foarte atent elaborate și la care s-a lucrat foarte mult.

E. GUZUN: Totuși, unde a greșit generația părinților voștri?

DENIS CURTEANU (Vulcănești) masterand la Poli-

tehnica București: Nicăieri, pentru că tot ceea ce s-a întâmplat în Basarabia, sau actuala Republică Moldova, în mare parte a fost hotărât fără a lua în vedere și părerea populației băștinașe. Basarabia, să nu uităm, este un produs al intereselor geostrategice și geopolitice și, din momentul creării ei, în 1812, ea a servit drept cap de pod pentru interesele imperiale ale Rusiei, care-și caută acces la gurile Dunării... Și în perioada URSS, Basarabia a servit drept cap de pod pentru a avea controlul asupra Europei de Est și a Balcanilor... a intereselor...

ECATERINA URSU (Nisporeni) studentă, anul II, sociologie, Universitatea din București: ...interese care ne-au fost impuse... n-au fost nici pe departe interesele noastre, ale celor care ne-am născut acolo... și ne-am născut români.

D. CURTEANU: Și nu am avut dreptul de a decide soarta noastră nici după destrămarea URSS. Lucrurile au fost gândite foarte bine. Odată pierdută Basarabia, după primul război mondial, URSS a elaborat strategii ca să nu mai poată fi realizată niciodată unirea între Basarabia și România pentru că deja aveau un exemplu al Unirii din 1918. Din acest considerent au și fost create, imediat după destrămarea URSS, Transnistria și Găgăuzia...

E. GUZUN: Și totuși, unde s-a greșit?

CEZAR SALAHOR (Chișinău), președintele Asociației Studenților Creștini Ortodocși din Republica Moldova: Tinerii din Basarabia sunt preocupați de problema unei ființe cu Patria, a regăsirii noastre în spiritul românesc. Nu știu dacă aș fi în stare să pun punctul pe i... să pun verdicte... să spun cine și unde a greșit...

Marea noastră problemă a apărut în urma celui de-al doilea război mondial, a pactului Ribbentrop-Molotov, care a fost de fapt cuțitul înfipt în trupul României Mari. Consecințele le resimțim azi la nivel psihologic sau interpersonal, deși problema este mult mai profundă, dacă ar fi să răsfoim prin filele istoriei de la 1812 înapoi. Cred că cea mai mare ruptură s-a produs, totuși, în ultimii 70 de ani de comunism... Pe seama acestei perioade punem apariția mai multor diferențe, uneori chiar divergențe, pe care insistă și astăzi conducerea de la Chișinău, care este una comunistă. Renașterea moldovenismului primitiv apare pe acest fond al diferențelor. Asistăm, așadar, la un conflict anormal între două țări, dar în cadrul aceluiași neam. Sunt create bariere psihologice artificiale și acestea sunt utilizate ca o pârgie de influențare și de manipulare.

E. GUZUN: Ce înseamnă pentru voi, tinerii, ziua de 27 martie?

C. SALAHOR: Pentru partea activă a tinerilor, care are și conștiință civică de implicare, cred că reprezintă atât un eveniment de bucurie, în care ne putem regăsi ca neam în același cuget, în aceeași gândire, același spirit, dar e și un moment de comemorare, deoarece și astăzi avem teritorii care sunt înstrăinate și suferă că nu fac parte din corpul României,

cum ar fi trebuit să fie. La 1918 ne-am bucurat foarte mult de evenimentul care s-a petrecut, dar bucuria nu a durat prea mult... și, iată, astăzi avem cioturi cum ar fi Bucovina sau Basarabia, ce a mai rămas din ea... Din acest motiv ziua de 27 martie este un eveniment sensibil, care ar trebui să ne facă mai atenți la suferințele fraților noștri de peste hotare..., de exemplu a acelor din Bucovina, care suferă și de ucrainizare... Cred că acest eveniment ar trebui să devină unul promovată tot mai mult, căci, prin marcarea acestei sărbători (de altfel apreciate de tineri), și care este sfântă pentru orice român, încercăm să facem mai mică distanța dintre Basarabia și România, să uscăm Prutul virtual, dacă azi hotarul încă ne mai desparte...

E. GUZUN: De ce ar avea nevoie un tânăr basarabean de România?

C. SALAHOR: În primul rând, pentru a se regăsi ca identitate, pentru a se simți puternic în cadrul unui neam cu același spirit, care reprezintă poporul român... Suntem de aceeași credință. În același timp, România, pentru un tânăr basarabean, este o perspectivă pentru viitor în sensul că Republica Moldova își vede viitorul alături de România, doar într-un pas cu ea, întrucât suntem două țări, dar același popor.

TUDOR COJOCARI (Chișinău) student anul II, sociologie, Universitatea București: Aș vrea să fac o paralelă între Republica Moldova, acea parte trunchiată a Basarabiei, și situația din România actuală. Ceea ce văd persoanele din Moldova de peste Prut, ceea ce găsesc aici, în România, este total diferit. Acolo sunt supuși unei manipulări clare din partea instituțiilor majore de stat, a mass-media, care în marea ei majoritate intră în incidența aceluși regim (mă tem să-i zic comunist, pentru că nu este clar ce e... e un fel democrație sălbatică, nu este decât un mod de a câștiga electoratul, care încă mai crede în vechile pseudo-valori comuniste. Prin aceste mecanisme de influențare se încearcă manipularea tinerilor, mai ales pentru că cei în vârstă au fost crescuți într-un regim mult deosebit. Constatăm acest lucru dacă privim prin prisma debitului de informații pe care-l primesc zilnic copiii și tinerii din Republica Moldova. Și totuși remarc o ameliorare foarte clară în ceea ce privește mentalitatea tinerilor din Republica Moldova. Aceștia activează foarte mult în spațiul virtual, sunt foarte activi în ceea ce privește schimbul de idei. Se implică în acțiuni cu caracter civic și cultural ceea ce mă face să afirm cu tărie că nu s-a pierdut încă nimic din spiritul românesc, care a fost, este și va fi în Basarabia.

C. SALAHOR: Eu sunt și mai optimist și cu orice ocazie prefer să afirm următorul lucru: dacă dominația rusescă, comunismul, pe parcursul a sute de ani, nu a reușit să distrugă spiritul și suflarea românească, acum cred că nu trebuie să ne temem de regimul lui Voronin, căruia nu i-a rămas atât de mult. Spiritul românesc în Basarabia nu poate fi distrus atâta timp cât există măcar un român. Avem în noi forța imensă pe care nu ne-o poate lua nimeni. Este credința în Dumnezeu, ceea ce va menține românul unit, iar orice încercare de dezbinare nu va reuși din simplul motiv că românul va fi întotdeauna unit și va rezista oricăror încercări.

E. GUZUN: Este știut faptul că istoria ne rezervă uneori surprize. Pornind de la premiza că frontiera de la Prut ar putea să dispară la un moment dat, ne întrebăm dacă se destramă în același timp și granițele spirituale. La Chișinău, presa oficială și „zvonică” vehiculează intens ideea că românii din țară i-ar trata cu superioritate..., „de sus”, pe basarabeni. Cât adevăr și câtă propagandă antiromânească conțin aceste afirmații?

T. COJOCARI: Este firesc ca un astfel de regim, cum este cel al lui Voronin, să tindă să acapareze cât mai multe

minți și suflete ale tinerilor pentru că nu se vrea doar răpirea lucrurilor materiale și acapararea tuturor proprietăților din stat (este știut că oriunde e loc de inițiativă personală în domeniul afacerilor, e loc și de altercații cu reprezentanții regimului). Dincolo de acest lucru se încearcă o deznaționalizare, de mai mult de 200 de ani, din partea rușilor. Să nu uităm că Basarabia este un loc foarte important din punct de vedere geopolitic și de aceea se mizează aici mult și pe dezbinarea națiunilor care locuiesc în Republica Moldova.

E. GUZUN: Voi, concret, v-ați simțit priviți „de sus”, odată ajunși la studii în România?

D. CURTEANU: Nu am avut niciodată sentimente de genul acesta. Pot afirma că, din contra, am fost foarte mult sprijiniți, ajutați... Sigur, în România circulă numeroase bancuri despre olteni, ardeleni, moldoveni... Din acest punct de vedere putem spune că există glume pe seama românilor care provin dintr-o anumită regiune... Tot așa, și despre basarabeni există niște bancuri... Dar nimic în serios... Asta e un fel de propagandă a Chișinăului oficial pentru a face o ruptură cât mai mare între românii din Basarabia și românii din Țară.

E. URSU: Eu am făcut liceul aici, la București, și, din păcate, la început am întâlnit o astfel de ostilitate din partea colegilor, dar aceasta nu a făcut decât să mă impulsioneze, să mă motiveze și le-am arătat, după un timp, de ce am venit la studii la sute de kilometri de casă. În momentul când am dovedit seriozitate, vreau să vă spun că am primit sprijin și apreciere. S-au mai întâmplat momente în afara școlii... Am întâlnit oameni care, din necunoștință de cauză, m-au tratat cu superioritate, dar i-am lăsat în ignoranța lor, pentru că, din păcate, la ora respectivă nu am putut să fac nimic.

E. GUZUN: Cum se vede de aici, din țară, ceea ce numim „acasă în Basarabia”? Cât de mult vă pasă de ceea ce se întâmplă acasă?

SERGIU BUCȘA, student la arte plastice și la economie – Timișoara: Publicul de acasă se uită cu ochi blânzi la noi. Chiar dacă suntem plecați la o distanță foarte mare, nu suntem departe de ceea ce se întâmplă acasă. Încercăm aici să promovăm oamenii de valoare de acolo... pentru că, plecând, ei au rămas acolo cu nimeni în jurul lor.

E. GUZUN: Ce frumos ai spus - cu nimeni... în adevărat stil bănățean.

S. BUCȘA: Fiind de 7 ani în Timișoara m-am deprins cu bănățenii.

E. GUZUN: O întrebare destul de delicată pentru un tânăr basarabean ce-și face studiile în România... Câți din absolvenții de facultate din Timișoara s-au întors la terminarea studiilor în Basarabia?

S. BUCȘA: Marea majoritate a tinerilor se întorc acasă sau merg undeva mai departe, în Occident, din simplul motiv că în România nu e ușor să obții o carte de muncă... Eu cred că aproximativ 80 % din absolvenți se întorc acasă și încearcă să-și găsească o slujbă.

E. GUZUN: Cum decurge procesul de readaptare al acestora, bănuiesc, nu mai puțin dificil decât cel de sincronizare cu „ȚARA”?

S. BUCȘA: Se adaptează greu pentru că aici e o altă mentalitate, e și o altă politică socială și culturală. În Moldova de peste Prut, se acționează după principiul: Taie și dărmă! Este foarte complicat să-ți găsești acolo un loc de muncă, mai ales cu licența din România.

E. URSU: Pentru mine „acasă” este și în România și în Basarabia.

V. NEDELICIUC: Personal, de când am ajuns în

România, a început să-mi scadă dorința de a pleca undeva cât mai departe de această parte a lumii și nu pot să spun că România m-a făcut să mă îndrăgostesc de Patria mea. Aici mi-am dat seama cât de dureros este tot ceea ce se întâmplă acolo unde m-am născut și îmi dau seama de câte lucruri aș fi fost lipsită dacă nu aș fi deschis ochii un pic mai tare. Cu siguranță, îmi văd viitorul în spațiul românesc.

VLAD DURNEA, președintele Asociației Studenților Basarabeni din București: Eu îmi văd viitorul în spațiul românesc, în Europa, acolo unde este loc pentru toate națiunile și unde granițele nu mai contează.

D. CURTEANU: Și eu aș vrea să mă stabilesc aici, în România, dar pentru mine și România și Republica Moldova sunt o singură casă.

T. COJOCARI: Cred că basarabeni sunt acasă în România ca și toți românii de pretutindeni. Nu fac nicio diferență între teritoriul Republicii Moldova și cel al Statului român actual, aceasta România ciopârțită... Și totuși, dacă ar fi să mă refer la ceea ce ar trebui să facem noi, cei care am beneficiat de această șansă unică de a ne continua studiile în România, trebuie să menționez că eu mă văd momentan în acei elevi care-și fac studiile acolo. Experiența pe care am trăit-o aici și o voi trăi în continuare mă va ajuta pe mine și pe colegii mei să continuăm un lucru bun, început cu ani în urmă... de părinții noștri...

V. NEDELCIUC: Eu nu sunt de acord cu sintagma că nu există diferențe. Din păcate, există diferențe în ceea ce se întâmplă în Basarabia și România. Ferice de noi că nu le resimțim. Eu mi-aș dori ca în viitorul în care mă văd locuind în România (România însemnând și Basarabia)... să mă pot întoarce acasă. Îmi doresc ca, în acel viitor, noi să reușim să facem cât mai mici aceste diferențe, să-i facem pe oameni să simtă nevoia micșorării acestor diferențe. Dacă reușesc să fac asta cât trăiesc, să văd asta în jurul meu, chiar nu mai am nevoie de nimic.

D. CURTEANU: După cel de-al doilea război mondial am fost educați în mod diferit față de cei din România. Aceste diferențe au și dus la faptul că astăzi suntem despărțiți, că există două state românești. Noi trebuie să depunem eforturile ca, în viitor, această graniță să dispară, să existe un singur stat, România.

E. GUZUN: O întrebare pentru Vlad Durnea... A fost și este nevoie de constituirea unor asociații ale studenților basarabeni în situația când scopul fiecărui tânăr de peste Prut, ajuns la studii în România, ar fi să se integreze și să sincronizeze cu semenii lui din țară. Nu există riscul ca înființarea acestor asociații să fie privită ca o tendință de autoizolare a studenților basarabeni?

V. DURNEA: Înființarea asociațiilor studenților basarabeni este, din punctul meu de vedere, extrem de importantă, în primul rând pentru că acestea nu sunt organizații pasagere. Noi încercăm să devenim un partener de dialog al instituțiilor publice din România și, în același timp, ne propunem să fim o punte de colaborare între tinerii basarabeni aflați la studii în România, între tinerii români și tinerii din Basarabia... Studenții basarabeni se regăsesc la noi în organizație pentru că promovăm valorile și cultura Basarabiei, oamenii de acolo.

E. GUZUN: În ce măsură asociațiile studenților basarabeni reușesc să-și păstreze o independență față de partidele din țară și față de cele de la Chișinău?

V. DURNEA: La Chișinău, bineînțeles că fiecare are

simpatiile lui politice. Din punctul de vedere al partidelor politice din România nu cred că acestea sunt interesate, tinerii basarabeni, neavând cetățenie, nu votează. Noi încercăm să venim cu proiecte care i-ar apropia pe tinerii români de aici de tinerii din Basarabia.

E. GUZUN: Ce pot și ce fac concret tinerii basarabeni pentru a recupera, în acel spațiu, un model de civilizație și pentru a-i scoate pe conaționali din profunda stare de lehamite... Cineva spunea, de altfel, că basarabeni au pierdut imunitatea în fața răului, au pierdut capacitatea de a identifica adversarul pe care îl ajută cu propria teamă de libertate. Sunt tinerii basarabeni capabili să-și facă auzit mesajul pe care îl transmit societății? Este capabilă societatea să iasă din somnul letargic?

SERGIU BOGHEAN, președintele aripii tinere a Partidului Liberal (Chișinău): Tinerii întotdeauna au fost un potențial foarte important pentru schimbare, au fost acel motor al schimbărilor în societate. E lucru valabil și aici, în Basarabia zilelor noastre, chiar dacă observăm o masivă migrație peste hotare. Eu sunt convins că tinerii sunt capabili și dornici să renască acel spirit de mândrie națională românească. Asta și facem aici... ca să nu ajungem la nivelul generației învechite, care se mânăncă între ei, deși deseori au aceleași idealuri.

D. CURTEANU: În Republica Moldova, la ora actuală, există foarte multe formațiuni. Țara este foarte mică, avem o populație de 4,5 milioane (cât o mai fi rămas din ea), însă avem peste 40 de formațiuni politice. Suntem dispersați. Nu ne unește un singur ideal. Fiecare trage în direcția proprie și din această cauză suntem vulnerabili, slăbiți. Partidele pot fi împărțite în partide pro-românești, pro-europene sau cei care vor ca Moldova să fie independentă... ori cei care tind spre Est. Pe mine personal mă interesează partidele pro-românești. Sunt prea multe și asta ne împiedică să tragem țara într-o singură direcție europeană.

V. NEDELCIUC: Eu cred că dispersarea politică și acel peisaj politic în primul rând se explică prin lipsa ori pseudo-identitatea pe care o are, la momentul dat, românul basarabean. Astfel se explică faptul că ei nu știu care le este idealul politic și cred că marea noastră capacitate, în momentul acesta, e să recuperăm lipsa identității și să-i facem și pe cei din jur să o conștientizeze. Dacă o să reușim să găsim mijloacele prin care să facem asta vom fi geniali.

D. CURTEANU: Eu cred că acest mare număr de partide politice a fost și este creat artificial, dinafară, pentru a dezbină pe românii din Basarabia.

E. GUZUN: Dacă ar fi să enunțați o singură soluție pentru restabilirea adevărului istoric și așezarea relațiilor între românii de pe ambele maluri ale Prutului pe un făgaș firesc... mai puțin sentimental și mult mai pragmatic, care ar fi această soluție?

D. CURTEANU: Aderarea la NATO și UE este soluția cea mai potrivită pentru Republica Moldova.

V. NEDELCIUC: Rămâne esențială criza identitară a românilor basarabeni și bineînțeles, integrarea în prezentul Europei ar fi esențial... dar e nevoie de un efort uriaș.

E. URSU: Și mai trebuie ca românii de aici să știe că cei de dincolo de Prut sunt și ei... români.

T. COJOCARI: Accentul ar trebui pus pe educație și pe creșterea unor personalități care ar putea fi motorul societății în viitor. Aceasta ne-ar ajuta în mod real și nu demagogic să ne integrăm în UE pe baza competențelor și nu a cuvintelor goale.

(Material difuzat la 23 martie 2008, ora 21:00,

în ediția specială a emisiunii **Români în lume**, dedicată zilei de 27 martie 1918, realizator **Eugenia Guzun**)

Studenti de la Universitatea de Nord din Baia Mare în vizită la redacția Revistei „Familia română”

a consemnat Ștefan SELEK

În data de 15 martie 2008 am primit la redacție vizita unor studenți băimăreni de la Universitatea de Nord. Am făcut cunoștință și am fost plăcut surprinși să aflăm că sunt printre ei și studenți români, veniți din alte părți, Basarabia și Ucraina. I-am rugat să se prezinte și să împărtășească aspecte din experiența lor în România, planuri de viitor și gânduri la aniversarea a 90 de ani de la Marea Unire. Reproducem în continuare impresiile celor doi studenți despre România.

„Mă numesc Morari Eugeniu și sunt născut în Republica Moldova, la data de 4 septembrie 1984, în raionul Ștefan Vodă, satul Tudora. În prezent sunt student la Facultatea de Științe, specializarea economie, în cadrul Universității de Nord Baia Mare.

Sunt în România de la 17 ani. Am făcut liceul la Boțoșani. Motivul pentru care am venit în România a fost, în primul rând, îndemnul părinților care au dorit să-mi fac un viitor în România, pentru că au văzut diferența netă la nivel cultural, dar și economic între cele două state.

Pentru studiile universitare am hotărât eu pentru mine. Sincer să fiu, în patru ani de liceu m-am acomodat foarte bine cu mediul din România. Simțeam că Moldova îmi este străină, că nu mă simt în largul meu acolo. După o mică călătorie prin orașele Ardealului, am ajuns în Baia Mare, unde am și rămas să fac facultatea. Nu mi-am propus niciodată să vin aici la universitate. Gândul meu era să plec oriunde în România.

În viitor vreau să mă stabilesc în România. După opt ani de studii aici, mă simt ca fiind o parte din România, mi-ar fi greu să mă despart de ea.

Vreau să precizez că țin la țărișoara mea și mă doare când aud ceva rău despre ea. Dar, în momentul de față, România îmi oferă mult mai mult potențial de dezvoltare personală pe toate planurile.

Pe viitor, dacă voi avea posibilitatea, nu voi pierde ocazia de a contribui la dezvoltarea românității din Basarabia. Pot afirma cu tărie că adevărații români trăiesc, în prezent, în Republica Moldova pentru că doar acolo putem întâlni oameni care, sub presiunea autorităților rusofile sau românofobe, afirmă cu tărie că sunt români și vorbesc limba română. În schimb, în România, mai ales românii plecați în străinătate visează să devină orice, numai români nu.

Marea Unire a fost, cu siguranță, o victorie pentru tot poporul român. Dar, pentru populația de rând a Basarabiei, trebuie să recunosc că perioada 1918-1944 este asociată cu o perioadă de ocupație și de asuprire. Nu știu din ce motive guvernul care a înlocuit atunci regimul țarist s-a comportat foarte urât cu populația de rând (există mărturii vii), fapt la maxim speculat de sovietici, mai târziu.

Morari Eugeniu

Mai trebuie să treacă încă vreo câțiva ani până ce o nouă imagine a României va pătrunde cu tărie pe tot teritoriul Basarabiei și se vor crea circumstanțe potrivite pentru ca poporul din Basarabia să-și exprime din nou dorința de unire cu România.”

„Mă numesc Lytvyn Ivan și sunt născut pe 28 octombrie 1987, în satul Topcino (Ucraina), iar în prezent părinții mei locuiesc în orașelul Slatina, la granița cu România.

Am absolvit cursurile Facultății de Litere, secția Teologie ortodoxă pastorală, din cadrul Universității de Nord Baia Mare în anul 2007. Doresc să urmez un masterat aici și să locuiesc în Baia Mare pentru o perioadă nedeterminată.

Noi, românii din partea dreaptă a Tisei, am rămas separați de semenii noștri de neam și sânge și am primit prea puțin sprijin din partea statului român. Barierele politice impuse nu vor putea șterge, însă, din inima noastră, limba și portul românesc moștenite de la străbunii noștri. Comunicarea este dificilă datorită graniței care ne separă de frații noștri, dar e posibilă menținerea legăturilor culturale.

De ce am ales România? Pentru că este țara de origine a străbunilor. Am ales să-mi continui studiile în România și în special în orașul Baia Mare pentru că mă simt la mine acasă aici. Aici am adunat impresii care-mi vor rămâne pe veci întipărite în minte. Biblioteca este un spațiu de întâlnire propice manifestărilor culturale, are un personal de excepție. Întotdeauna strălucește un zâmbet călduros pe buzele bibliotecarilor care ne întâmpină cu întrebarea: Cu ce vă putem fi de folos? Baia Mare e un oraș înconjurat de păduri frumoase, un oraș aflat în plin proces de evoluție și modernizare. A rămas în firea locuitorilor lui bunătatea moștenită de la străbuni. Mulțumesc pentru ocazia de a ne cunoaște și aș dori să mai colaborăm și pe viitor.”

Participarea preoțimii la mișcarea de emancipare națională din Basarabia de la începutul sec. al XX-lea

Silvia SCUTARU

Marea Unire de la 1918 este o pagină de istorie, care a fost și va rămâne memorabilă, deoarece a fost o realizare a românilor, nefiind opera unui guvern, a unui singur partid sau a unui om. De această dată românii au gândit la fel și au avut voința de a duce la bun sfârșit un ideal al lor. Visul mai multor generații de români de pretutindeni este încununat cu formarea statului unitar național român. Tema unirii și formării României mari este actuală prin însăși dimensiunea evenimentelor din anii 1917 – 1918. Totodată remarcăm discuțiile în contradictoriu, privind esența și semnificația lor. Continuă să apară publicații în care sunt reactualizate teze ale istoriografiei sovietice. În special, se invocă de către unii autori așa numitul „act de trădare” și de agresiune, inițiat de Sfatul Țării. Aceste afirmații inadecvate realității istorice, sunt susținute de V. Stati, P. Șornicov, V. Stepaniuc etc. Cu atât mai mult este importantă studierea contribuției tuturor categoriilor sociale la mișcarea națională din Basarabia, care s-a încununat cu Marea Unire.

La începutul secolului XX, în fruntea eparhiei Chișinăului și Hotinului era IPS Iacov Peatnițki (26 ianuarie 1898 – 12 august 1904). În timpul arhipăstoriei sale, își începe activitatea Societatea Istorică Arheologică Bisericească din Basarabia și Frățimea Nașterii lui Hristos, care au impulsivat cercetările de istorie bisericească și au contribuit la editarea unor foi volante cu învățătură creștin-ortodoxă, bilingve. Se îmbunătățește calitatea corpului de clerici basarabeni. În anul 1903, din cei 1008 preoți eparhiali, 3 protoierei și 10 preoți aveau studii academice, 15 protoierei și 805 preoți au absolvit seminarul din Chișinău, 74 erau absolvenți ai seminarelor din România, 9 aveau diplome eliberate de școli normale, 92 au urmat cursuri incomplete de seminar.¹ Sinodul Bisericii Ruse și chiriarhii eparhiali continuau să neglijeze limba populației majoritare peste care păstoreau. Cu toate acestea, preoții, fie din convingere, fie din necesitatea de a consolida poziția bisericii în societate, țineau predici în limba română, care era înțeleasă de credincioși.

Revoluția rusă din anii 1905-1907 a ridicat o serie de probleme, privind reforma vieții politice din Imperiul rus. Revendicările cu caracter democratic erau puse în centrul discuțiilor publice, în instituțiile de învățământ, în cercurile administrative.

În Basarabia, preoții cu înaltă pregătire teologică, au cerut realizarea unor măsuri, menite să îmbunătățească eficient

viața bisericească eparhială. Astfel, congresul eparhial din 1905 a hotărât să introducă limba română și cântul bisericesc național în seminarul teologic și în școala de cântăreți (Congresul eparhial din anul 1905, proc. verbale nr. 12 și 30). La începutul noului an de studii 1906/1907, prin efortul depus de ieromonahul Gurie, această hotărâre a fost realizată în practică.

Tot în anul 1906, în paginile ziarului „Basarabia”, preotul Onofrei chema la lupta pentru introducerea limbii române în școli și biserici: „Pentru aceasta luptați cu toate puterile voastre, ca poporul să dobândească școala sa moldovenească și cereți din toată inima: noi vrem școli moldovenești și limba mamă în biserică.”²

Ziarul „Basarabia” scria despre deschiderea tipografiei eparhiale moldovenești „prin stăruințele preoților noștri iubitori de neam.”³ O altă manifestare de curaj civic din partea clerului este predica în „limba moldovenească”, care s-a ținut în biserică nouă de lângă cimitir, din bunăvoința „iubitorului de neam prot. Popovici și al părintelui rector al seminarului.”⁴ Menționăm, că în paginile ziarului „Basarabia” au scris preotul I. Friptul, iar A. Mateevici publică poezia „Eu cânt”.

La congresul din 1907 se hotărăște editarea revistei „Luminătorul” în limba română. Deputații conștientizau iminența schimbărilor în biserică rusă și erau de părerea că o revistă în limba română ar prezenta informații utile despre reformele din viața bisericească pentru toți preoții din eparhie. Comisia alcătuită din C. Popovici, N. Lașcov, M. Ceachir, I. Ignatovici, M. Untul, C. Parfeniev (Partenie) și misionarul eparhial ieromonahul Gurie au alcătuit un plan cu privire la editarea revistei.⁵ În paginile ei, pe lângă articole cu caracter religios, apăreau și texte politice și literare de P. Halippa, Teodor Inculeț, Alexie Mateevici etc.

Schimbările din viața bisericească eparhială, și anume, deschiderea tipografiei, introducerea cursului de limbă română în programul de instruire din seminarul teologic, editarea revistei „Luminătorul” au avut efecte benefice asupra societății basarabene. O parte din preoțime și mireni încep să conștientizeze că sentimentul creștin – ortodox putea fi alimentat doar prin păstrarea limbii și identității naționale și pentru aceasta era nevoie de biserică și școală națională.

Germeii acestei gândiri noi trebuiau lichidați și persoana potrivită pentru a lupta cu „separatismul” din mediul preoților basarabeni a fost episcopul Serafim Ciceagov (16

1 Purici Șt., *Introducere în istoria Basarabiei*, Editura Universității „Ștefan cel Mare”, Suceava, 2006, pag. 56

2 Mihail P., *Mărturie de spiritualitate românească din Basarabia*, editura Știința, Chișinău, 1993, pag. 157

3 Ciobanu Ș., „Din istoria mișcării naționale din Basarabia”, *Viața Basarabiei*, nr. 1, ianuarie, 1933, pag. 11

4 Idem, pag. 12

5 «Журналы съезда депутатов от духовенства Кишинёвской епархии сессии 1907 года», *КЕВ*, nr. 51-52, 23 и 30 декабря, 1907, журн. nr. 8, стр. 21

septembrie 1908 - 22 martie 1914), care preluase eparhia în perioada trezirii sentimentelor național și bisericesc. El începe să persecute preoții opozanți, bănuind că sunt nemulțumiți de încălcarea drepturilor lor. Printre victimele lui Serafim au fost preoții: Constantin Parfeniev, înlăturat de la conducerea fabricii de lumânări, Ioan Bălțeanu, eliberat din fruntea blagociniei din districtul 3, jud. Bălți, I. Ciocan, E. Crocos, A. Sibov, I. Holdevici etc. Pentru activitatea sa naționalistă românească este deportat, în anul 1910, la mănăstirea Spaso-Avramiev din gubernia Smolensk, ieromonahul Gurie, de unde se întoarce în Basarabia, în anul 1917, abia după căderea țarismului. În anul 1911 este exilat la Cameneț-Podolsk, Ion Rădulescu, profesor și subinspector la Seminarul teologic din Chișinău, autorul frumoasei traduceri a poemului „Demonul” de Lermontov. Aceeași soartă a avut-o și profesorul de la Școala eparhială de fete din Chișinău - Vasile Florov, bănuind de „românofilism”.¹ Ca să ne dăm seama în ce împrejurări dificile a acționat clerul basarabean, apărând drepturile naționale ale românilor basarabeni, vom reveni la hotărârea congresului eparhial din anul 1909, în care se aduc mulțumiri colaboratorilor revistei „Luminătorul” și unde se cere introducerea în toate școlile primare a abecedarului moldovenesc, „Bucoavna”, al cărei autor era arhimandritul Gurie. Arhiepiscopul Serafim și-a exprimat dezacordul prin următoarea rezoluție: „14 octombrie 1909 nr. 5851. A aproba nu se poate. Ediția revistei moldovenești se face mai mult în limba română decât în graiul local și pentru locuitorii moldoveni nu este de folos... Hotărârea ca „Bucoavna” să fie introdusă pretutindeni ca obligatorie... chiar e fărădelege...”²

În perioada anilor 1917 - începutul anului 1918, în spațiul dintre Prut și Nistru, se observă o polarizare a mișcării naționale. Unele articole din gazeta „Cuvânt moldovenesc” chemau la păstrarea legăturilor cu Rusia, dar erau publicate și mărturii în favoarea unirii cu România. Astfel, în articolul „Cum ar trebui să lucreze moldovenii?” se spune: „Legătura Basarabiei cu Rusia va rămâne și pe viitor strânsă, fiindcă o cârmuire de sine a țării noastre nu înseamnă dezbinarea ei de Rusia, și mai puțin înseamnă alipirea ei de România.”³ Autorul acestei publicații este P. Halippa, unul dintre fruntașii mișcării naționale din Basarabia, ulterior promotor consecvent al unirii. În articolul „Minciuna dușmanilor”, alt autor este și mai hotărât: „Dușmanii noștri... învinuiesc pe toți moldovenii, că sunt separatiști, adică vor să se dezlipească de Rusia și să se alipească la România... Nu, nu acest lucru urmărim noi.”⁴

În același timp, în paginile gazetei erau menționate legăturile istorice dintre ambele maluri ale Prutului. Astfel, în articolul „La luptă în unire”, scrie: „Nevrednicia noastră din trecut ne-a aruncat în bezna întunericului și a sărăciei, de care s-ar înfiora străbunii noștri din vechea Romă și nemuritorul nostru Vodă Ștefan cel Mare.”⁵ La 24 ianuarie 1918, gazeta publică articolul „Ziua unirii”, în care, în mod deschis, se ridică problema unei posibile uniri: „noi, românii din Basarabia, trebuie să ne îndreptăm privirile spre țara românească...

să ne gândim și noi la unire - la unirea cea mai firească pentru noi: unirea Basarabiei cu România.”⁶

Aceste mărturii controversate sunt explicabile. Dominația autocrației țariste, instaurată în Basarabia în anul 1812, nu putea fi înlăturată repede. Cel mai oportun pas ar fi fost declararea autonomiei, ca mai apoi să se poată merge mai departe. Revoluționarii ruși, care au acceptat dreptul la autodeterminare al popoarelor, îi învinuiau pe moldoveni de separatism, deoarece nu puteau înțelege doleanțele naționale ale unui popor, care a fost supus și umil peste o sută de ani. Neștiința țăranilor moldoveni era susținută cu multă perseverență de autoritățile imperiale și, ca rezultat, aceștia credeau că, unirea cu România va însemna o substituție a unei asuprii cu alta, cel puțin tot atât de apăsătoare ca cea veche. Românii basarabeni, ruși de patria - mamă, nu știau de revoluțiile din 1821 și 1848, unirea principatelor din anul 1859, care a consfințit numele de România, de războiul de independență din anul 1877-1878, care a înlăturat dominația otomană, de proclamarea regatului. De la autoritățile ruse azeau numai insulte la adresa țării vecine, iar ideea înrudirii cu cei de peste Prut era considerată drept o crimă. Chiar și învățătorii aveau această mentalitate, nemaivorbind de preoțime, care a fost educată în spiritul ortodoxismului pravoslavnic rus. Nu vrem să spunem că moldovenii nu erau patrioți și nu-și iubeau neamul, dar circumstanțele erau nefavorabile ideii unității de neam dintre moldoveni și români.

Evenimentele din anul 1917 au marcat profund statul rus, zguduit de anarhie și bolșevism. Intelectualitatea rusă nu a fost capabilă să promoveze niște reforme radicale, inițiativa fiind preluată de păturile de jos, care, neavând experiență politică, socială și culturală, au pornit pe calea distrugerii a tot ce ținea de trecut.

Ecourile acestor evenimente au avut repercusiuni și asupra Basarabiei, nu sub forme atât de violente, ca în Rusia, deoarece obiectivele mișcării de renaștere națională au reieșit din circumstanțe diferite. Rușii nu s-au confruntat cu problema asuprii naționale. În spațiul pruto-nistean însă, oprimarea țaristă a generat un proces acerb de deznaționalizare, care a stârnit nemulțumirea mai multor categorii de oameni.

În apelurile la deșteptare se miza pe boierime și preoțime, deoarece intelectualitatea, puțină la număr, nu era pentru omul simplu de la țară un etalon spiritual, cum era văzut preotul: „Acuma e de datoria boierimii și preoțimii din Basarabia să se puie în fruntea moldovenilor de la țară și să lupte împreună pentru drepturile noastre naționale... și dacă preoții vor uita, ca până acuma, că ei trebuie să fie lumina lumii și sarea pământului, ne vom lepăda de ei... noi dorim o preoțime, care să-și ia crucea sa ca Hristos și să meargă în fruntea norodului, iar nu ca Iuda, să se uite la averi și să uite de cele sfinte”⁷ cerea autorul în articolul „Moldoveni, deșteptați-vă!”. În această ordine de idei și Alexandru Boldur menționa că, în Basarabia, majoritatea intelectualității era alolingvă, iar în nobile și boierime predominau elementele rusificate. Astfel spiritul național s-a păstrat numai la cler, care era mai aproape de satele moldovenești.⁸

- 1 Pelivan I., „Basarabia sub oblăduirea rusească”, *Viața Basarabiei*, nr. 1, ianuarie, 1941, pag. 16
- 2 Бежан С., «О пажинэ дин исторія Бисеричий ортодоксе Басарабене», *Luminătorul*, май, Типография епархиалэ, Кишинэу, 1920, паж. 12
- 3 Халиппа П., «Кум ар требуи сэ лукрезе молдовений ?», *Кувьнт молдовенеск*, nr. 38, 14 май, 1917, п. 1
- 4 «Минчиуна душманilor», *Кувьнт молдовенеск*, Nr. 52, 2 юлие, 1917, п. 1
- 5 «Ла луптэ ын унире», *Кувьнт молдовенеск*, nr. 24, 2 априлие, 1917, п. 2
- 6 «Зиуа унирий», *Кувьнт молдовенеск*, № 9, 24 януарие, 1918, п. 2
- 7 «Молдовень, дештептаци-иэ!», *Кувьнт молдовенеск*, nr. 28, 9 априлие, 1917, п. 1
- 8 Boldur Alexandru, *Unirea, analiza psihologică a evenimentelor*, Tipografia Dreptatea, Chișinău, 1928, pag. 10

Unii preoți au încercat să păstreze legăturile culturale cu frații de peste Prut. Exemple de acest gen găsim tipărite în paginile ziarului „Sfatul Țării”. P. Haneș povestea că tatăl său primea revista „Albina” din România, părintele Vasile Madan, de la Trușeni, oriunde se ducea, dăruia câte o cărticică românească, mai ales preoților, preotul Vasile Văleanu aducea cărți românești prin contrabandă.¹ Dascălul Bragă avea în casa sa un depozit clandestin de cărți românești, adus prin contrabandă din România. Drept urmare, este exilat, împreună cu fiul său, Petre Bragă în Siberia.² Preotul Iulian Friptul, care, primul, a salutat apariția ziarului „Basarabia”, în anul 1906, colaborează ulterior cu toate edițiile românești, prin publicarea poeziilor și a mai multor articole. Preotul și cântărețul A. Eustratiev din Micleușeni, jud. Lăpușna, prin casa căruia au trecut multe personalități ca Pelivan, mitr. Gurie, Murafa, Ciugureanu, când trecea Prutul pentru 48 de ore, se întorcea de acolo cu mai multe cântece românești.³

Preotul Andrei Murafa a fost unul din reprezentanții clerului basarabean, despre care Onisifor Ghibu spunea: „încă sub vechiul regim se simțea nu numai «moldovean», dar chiar «român»”.⁴ Părintele Murafa a scris multe articole despre aspirațiile naționale ale românilor basarabeni, el fiind convins, că „întreg poporul nostru trebuie să ajungă la o viață unitară... Și dacă până acum satele moldovenești s-au rusificat prin Biserica, apoi și de naționalizat el tot prin biserică se vor naționaliza.”⁵ Menționăm că Andrei Murafa, arhim. Gurie și starețul mănăstirii Suruceni-Dionisie au fost primii și singurii preoți, care s-au manifestat încă de la începutul mișcării naționale ca români, fapt remarcat și de Onisifor Ghibu, care a apreciat mult activitatea lui A. Murafa la gazeta „Ardealul”, primul ziar cu orientare românească și cu grafie latină, editat la Chișinău, în toamna anului 1917, de O. Ghibu.

Între 19 - 25 aprilie 1917, în casa eparhială din Chișinău și-a ținut lucrările Congresul extraordinar eparhial al preoțimii și mirenilor din eparhia Chișinăului și Hotinului. Deputații au hotărât: „Basarabia să aibă cea mai mare autonomie... adică să se ocârmuiască singură prin deputații săi, adunați în Sfatul Țării.”⁶ Preoții au pledat pentru „serviciul militar al ostașilor basarabeni - în Basarabia, ...învățarea istoriei Basarabiei, istoriei poporului moldovean, culturii, literaturii, cântării naționale moldovenești, care devin obligatorii pentru elevii moldoveni, iar pentru elevii altor națiuni - la dorință...”⁷ Clerul a cerut ca drepturile naționale ale moldovenilor din celelalte gubernii ale Rusiei să fie păstrate și respectate cu sfințenie.

Congresul a ales o comisie, care urma să redacteze o revistă moldovenească și broșuri de propagandă, având următoarea componență: pr. C. Ursu, C. Popovici, C. Parfeniev (Partenie), A. Baltaga, F. Bogos, V. Humă și G. Marinescu.⁸

Preotul Dragancea a vorbit în limba română, ceea ce a impresionat reprezentanții clerului.

Această reuniune a avut o semnificație deosebită, deoarece a fost „...prima liberă adunare a preoțimii și mirenilor în Basarabia liberă.”⁹ Ea a fost susținută de diferite organizații obștești din Basarabia. Aici s-au adoptat hotărâri importante de ordin politic și religios: raporturile cu guvernul provizoriu, modul cârmuirii, necesitatea convocării urgente a Soborului Înalt, organizarea pe baze noi a popoarelor, problemele războiului etc. Remarcăm însă numărul redus al delegaților mireni.

Preoțimea a participat la întrunirile mai multor categorii sociale din Basarabia, unde se discuta despre aspirațiile naționale ale românilor basarabeni. Astfel, la 20 mai 1917, își deschide lucrările primul congres al studenților, unde, după P. Halippa, a vorbit părintele A. Mateevici. Congresul învățătorilor din 25 - 28 mai 1917 a început cu slujba religioasă, săvârșită de arhimandritul Gurie. La 17 iunie 1917 s-au deschis cursurile de limbă română pentru învățătorii moldoveni, care au fost instruiți de părintele A. Mateevici. La 8 septembrie 1917 are loc inaugurarea tipografiei românești cu sprijinul lui O. Ghibu, care începe cu o slujbă religioasă cu participarea protopopului Gobjilă și a preotului Parfeniev (Partenie).¹⁰

Preoțimea, prin adresările sale către enoriași, încerca să nu permită instaurarea anarhiei, să evite jafurile și crimele: „Orice sfadă între neamuri deosebite, între credințe deosebite și între tagme deosebite, să nu mai fie, fiindcă sfada duce la nimicire și neorândueli.”¹¹

În august 1917 este convocat încă un congres eparhial al preoților și mirenilor. În ședințele sale s-a discutat problema directivelor care trebuie date delegaților basarabeni la înaltul Sobor din Rusia, pentru recunoașterea și întărirea autonomiei bisericii basarabene, ca mitropolie canonic supusă bisericii ruse, hotărâre aprobată de congresul extraordinar al clerului și mirenilor din luna aprilie 1917. Congresul a ales deputații la soborul bisericesc din Rusia, care urma să-și desfășoare activitatea la 16 august. Din partea preoților a fost ales A. Vâlcov, din partea dascălilor - D. Postoroncă, din partea mirenilor - domni Gurschii, Moțoc și Fotescu.¹² Congresul a împuternicit mandatarii săi să ceară autonomia bisericească în baza doleanțelor stabilite de congresul din 18-25 aprilie 1917: „1) Biserica ortodoxă din Basarabia canonic atârână Bisericii autocefale ortodoxe ruse; 2) În fruntea Bisericii din Basarabia autonomă stă un Mitropolit cu doi sau trei episcopi, ...aleși de către Adunarea generală eparhială a deputaților preoțimii și mirenilor ortodocși; 3) În fruntea Bisericii ortodoxe din Basarabia trebuie să stea o față, care cunoaște obiceiurile locale și care știe nu numai limba rusă dar și limba majorității populației basarabene - limba moldovenească; 5)... Arhiepiscopul, cu

1 Harea V., „Preoțimea moldovenească și cauza națională”, *Sfatul Țării*, nr. 72, duminică, 14 iulie, 1918, pag. 1

2 Pelivan I., „Basarabia sub oblăduirea rusească”, *Viața Basarabiei*, nr. 1, ianuarie, 1941, pag. 16

3 Chicu Gh., „Pământenia basarabeană”, *Viața Basarabiei*, nr. 7-8, iulie-august, 1936, pag. 437

4 Murafa A., *Doruri sfinte*, Institutul de arte Grafice „România nouă”, Chișinău, 1918, pag. 4

5 Idem, pag. 48

6 Ibidem, pag. 4

7 ANRM, F. Nr. 727, Inv. nr.2, U.P. Nr. 3, f. 5

8 ANRM, F. Nr. 727, Inv. nr.2, U.P. Nr. 1, f. 171

9 ANRM, F. Nr. 727, Inv. nr.2, U.P. Nr. 3, f.4

10 Bogos D., *La răspântie. Moldova de la Nistru în anii 1917-1918*, Tipografia „Glasul Țării”, Chișinău, 1924, pag. 63

11 «Кэтры сетэцэний Басарабией. Де ла адунаря деосебитэ а ымпутерничцилор преоць ши мирень дин епархия Басарабией», *Кувьнт молдовенеск*, nr. 39, 17 май, 1917 п. 2

12 Parhomovici I., „Scurtă schiță istorică arhipăstorii Chișinăului și Hotinului (1914-1917): Arhiepiscopul Platon și Arhiepiscopul Anastasie”, *Revista Societății istorico-archeologice bisericești din Chișinău*, vol. XIX, Tipografia eparhială „Cartea Românească”, Chișinău, 1929, pag.73

binecuvântarea Soborului înalt, primește numirea de Mitropolit al provinciei Basarabia; 11)...Alcătuirea vieții populare - bisericești și a ocârmuirii eparhiale se va face după bazele generale ale bisericii ortodoxe cu modificările, care vor fi aprobate de Adunarea Extraordinară a reprezentanților clerului și mirenilor din Basarabia autonomă.”¹ IPS Anastasie, prin rezoluția nr. 3161 din 19 septembrie 1917, a aprobat decizia de a trimite la Înaltul sobor proiectul de organizare în viitor al bisericii basarabene, dar și-a lăsat dreptul de a face unele observații, în cadrul discutării lui la ședințele soborului.² Menționăm faptul că congresul a optat pentru acordarea unui vot de încredere Arhiepiscopului Anastasie, chiar dacă, conform hotărârii congresului, înalta față bisericească trebuia să cunoască și limba moldovenească.

Prof. Enea N., licențiat al Academiei teologice din Kiev, în lucrarea „Scurt istoric asupra cultelor în Basarabia”, și-a arătat dezaprobarea față de hotărârea deputaților de a acorda votul de încredere arhiepiscopului Anastasie, care „nu întrunea condițiunile principale puse de congresul anterior.”³ Autorul și-a motivat poziția prin faptul că nu exista hotărârea Soborului de la Moscova pentru alegerea episcopilor. Evenimentele ulterioare au demonstrat că decizia deputaților a fost fără efect, deoarece ulterior IPS Anastasie s-a retras benevol din scaunul arhiepiscopiei, autoritățile române numindu-l pe Nicodem să conducă eparhia Chișinăului și Hotinului, până la alegerea unui nou titular.

Biserica din Basarabia s-a implicat activ în procesul de constituire a Sfatului Țării, care-și deschide lucrările în ziua Întrării în Biserică a Maicii Domnului. Episcopul Gavriil de Akkerman, înconjurat de 20 de preoți și diaconi moldoveni, a început slujba în limba română, în biserica catedralei. Un moment aparte, după amplexarea sa, l-a constituit corul părintelui Berezovschii și cei 2 diaconi - Hodorogea (basarabean) și Popescu (român).⁴ Cu această ocazie arhimandritul Gurie a rostit o cuvântare înainte de Te-Deum, în care a spus: „De mai multe ori, mai marii noștri erau vinovați, că străinii apucau stăpânirea asupra noastră. Domnii și boierii Țării se certau între sîne, plini fiind de iubire de stăpânire de cîste mai mult, decât de iubire de țară, de iubire de binele și folosul norodului.”⁵ El și-a exprimat încrederea, că în Sfatul Țării va fi o bună înțelegere și unire, care va fi benefică pentru țară.

Reprezentantul bisericii basarabene în Sfatul Țării a fost protoiereul Alexandru Baltaga, care se bucura de un respect deosebit în rândurile clericilor și care a avut onoarea să voteze, de rând cu ceilalți patrioți ai neamului, Unirea cu Țara. A. Baltaga a fost hirotonit ca preot al comunei Călărași, jud. Lăpușna. Era plin de energie, perseverent, avea o minte pătrunzătoare, o voință de fier și un deosebit tact. A fost ales ca președinte al congreselor eparhiale între anii 1903 și 1925. A

fost și președintele a 12 congrese școlare din circumscripția Chișinău.⁶

Un eveniment deosebit în istoria pământului dintre Prut și Nistru, a fost proclamarea Republicii Democratice Moldovenești, la 2 decembrie 1917. Sfatul Țării a recurs la acest pas pentru a evita dezastrul, în care se afla Basarabia din cauza anarhiei și dezordinii. Preoțimea a reacționat la această hotărâre și, la 11 decembrie 1917, în Casa eparhială se adună membrii biroului uniunii preoților moldoveni din Chișinău - arh. Gurie, prot. C. Parfeniev și I. Andronic, preoții C. Ursul, I. Șciuca, S. Bejan și I. Bivol, pentru a da o declarație, cu privire la situația din viața bisericească basarabeană în noile condiții.⁷ În baza hotărârilor congresului din aprilie 1917, s-a hotărât ca bisericile, școlile bisericești, funcțiile din tagma preoților să activeze în baza următoarelor principii: „1) Membrii soborului local sunt mitropolitul, episcopii din eparhii, aleșii preoțimii și mirenilor, 2) Soborul local se adună nu mai rar de o dată pe an și în cazuri excepționale, 3) Soborul local emite hotărâri și legi pentru toate aspectele vieții bisericești, 4) Primul Sobor local se va întruni cu 2 săptămâni înaintea adunării întemeietoare a Poporului Republicii Moldovenești, 5) Mitropolitul se alege de Soborul local al Bisericii Moldovenești, iar episcopii - de soboarele eparhiale din fiecare eparhie..., 7) Organele funcționale ale Soborului local pentru cărmuirea Bisericii moldovenești cu toate așezările și școlile ei, sunt reprezentate de mitropolit, episcopi, sfaturile episcopale, alcătuite din 3 preoți, 3 mireni, 1 diacon și 1 dascăl,... 11) În cărmuirea politică a republicii moldovenești se cuvine a fi al legilor pravoslavnice - moldovean, pentru că locuitorii republicii în majoritate sunt moldoveni - pravoslavnici.”⁸

Un aspect important al vieții interne din tânăra republică moldovenească a fost prezența pe teritoriul ei a armatelor române, care au restabilit ordinea, oprind anarhia. Pe paginile „Luminătorului” preoțimea era îndemnată să explice adevărul despre armata română, deoarece „dușmanii noștri și a românilor împrăștie minciuni, că românii au fost chemați de boieri ca să nu dea pământ țăranilor.”⁹ Chiar dacă, în unele locuri au fost aplicate măsuri dure, liniștea a fost restabilită. Preoțimea trebuia să explice țăranilor, că românii nu au interes să se implice în problema pământului, pentru că la ei această problemă a fost rezolvată în baza legii, fără revoluție, iar staționarea lor în Basarabia este temporară.

Proclamarea independenței Republicii Democratice Moldovenești, la 24 ianuarie 1918, a schimbat și forma de existență a bisericii basarabene, care putea să-și declare autocefalia. Această problemă putea fi rezolvată de singura autoritate bisericească - Soborul bisericii basarabene, care trebuia să se înțeleagă cu Biserica rusă și alte biserici autocefale. Astfel se putea pune baza canonică a viitoarei orga-

- 1 Журналы съезда депутатов духовенства Кишинёвской епархии 1917 года, Епархиальная типография, Кишинёв, 1918, журн, пг. 9, стр.24
- 2 Idem, стр. 25
- 3 Enea N., *Scurt istoric asupra cultelor din Basarabia*, Tipografia eparhială „Cartea Românească”, Chișinău, 1927, pag. 29
- 4 Tofan G., „Sărbătoarea Basarabiei. Deschiderea celui dintâiu Sfat al Țării la Chișinău, în ziua de 21 noiembrie 1917”, extras din gazeta *Ardealul*, Tipografia Societății Culturale a Românilor din Basarabia, Chișinău, 1917, pag. 20
- 5 «Кувынтаря ынаинте де молебен а архимандритулуй Гурие», *Луминэторул*, пг. 12, дечембрие, 1917, п. 22
- 6 Tighineanu M., „45 de ani în slujba altarului”, *Basarabia*, duminică, 21 iunie, 1931, pag. 2
- 7 П. К. П. «Протоколул ши декларация униуний клиричлор молдовенеишь дин Кишинэу деспре старя бисеричий ын република молдовеняскэ неатырнатэ», *Луминэторул*, пг. 2, февруарие, 1918, п. 5
- 8 Idem, pag. 8
- 9 П. К. П. «Протоколул ши декларация униуний клиричлор молдовенеишь дин Кишинэу деспре старя бисеричий ын република молдовеняскэ неатырнатэ», *Луминэторул*, пг. 2, февруарие, 1918, п. 15

nizări a bisericii din Basarabia independentă. Este semnificativ faptul că, la lucrările acestei comisii, au participat și reprezentanții Bisericii din Regat - prot. Constantin Nazarie și Ioan Țincoca. Prima delegație oficială a bisericii basarabene, trimisă la Mitropolitul Primat al Bisericii Române, la 27 februarie, a fost alcătuită din 2 membri: Ion Andronic și Iustin Frățiman, care au cerut ajutorul oficialităților române și au obținut sprijinul, prin delegarea la Chișinău a preoților nominalizați.

Unirea de la 27 martie 1918 a creat un cadru nou pentru evoluția bisericii basarabene. Preotul A. Murafa scria: „Actul de la 27 martie e o trecătoare zidită peste prăpastia neagră spre îmbrățișarea țărilor de același sânge”.¹ Evenimentul în cauză a schimbat circumstanțele convocării Sinodului local. Dacă până la această dată, Soborul avea să fie convocat într-o republică independentă, după 27 martie, convocarea Soborului depindea de bunăvoința autorităților din România. În perioada dată, IPS Anastasie se afla la Moscova, iar episcopii Dionisie și Gavriil, care erau la Chișinău, nu erau împuterniciți să ia o decizie atât de importantă fără arhiepiscop, ei fiind vicari. Atât arhiepiscopul cât și vicarii reprezentau autoritățile bisericești ruse, ei singuri fiind ruși, de aceea autoritățile civile din România nu aveau încredere în capacitatea lor de a rezolva problemele bisericii basarabene. Astfel, singura autoritate bisericească în Basarabia, cât de cât competentă să expună doleanțele bisericii basarabene în acele momente istorice deosebite, era comisia de pregătire pentru Soborul local, compusă din reprezentanții clerului și mirenilor.

La 18 februarie 1918, comisia de pregătire pentru Soborul local își deschide lucrările. Menționăm faptul că participanții au dat dovadă de maturitate politică și înțelegere corectă a situației, propunând să se aducă mulțumiri armatei române „...pentru pacea și liniștea adusă în țară.”² Cele mai importante întrebări, care urmau a fi dezbătute în comisie și la Soborul local erau grupate astfel: despre cărmuire și organizarea bisericii, despre salariile și pensiile preoțimii, despre mănăstiri, instituții școlare bisericești, pământ etc. Membrii comisiei lucrau în 7 subcomisii și aveau ca obiectiv, în activitatea lor, naționalizarea bisericii basarabene și a școlilor bisericești, fără lezarea drepturilor minorităților.

Problema statutului Bisericii basarabene în noile condiții a dispersat preoțimea, o parte pledând pentru păstrarea dependenței canonice față de Patriarhia de la Moscova, altă parte - pentru „unirea” bisericească cu România. Totuși, era evident faptul că unirea politică și administrativă a Basarabiei cu România, schimba și poziția bisericii basarabene. Ea nu mai putea depinde de Rusia, deoarece Biserica din România nu ar fi fost de acord cu existența în sânul ei, a unei biserici rusești, care a neglijat aspirațiile spirituale a moldovenilor timp de peste o sută de ani.

Remarcăm faptul că, autoritățile bisericești române l-au recunoscut pe Arhiepiscopul Anastasie, exponentul Bisericii Ruse, ca chiriarh legal și canonic al Bisericii din Basarabia. Cercurile superioare bisericești din România au propus reprezentanților ruși ai autorității bisericești din Basarabia, să participe la ședințele Sfântului Sinod român, dar ei nu au răspuns invitației. Era evident, din start, că funcționarii imperiali nu doresc să se integreze în viața bisericească din Basarabia, în noile condiții. Ca urmare, autoritățile bisericești române au declarat vacant scaunul arhiepiscopului din eparhia Chișinăului. Sfântul Sinod al bisericii române l-a numit pe episcopul Nicodim al Hușilor „spre a conduce afacerile bisericești ale arhiepiscopatului basarabean, până la alegerea titularului.”³

În concluzie menționăm, preoțimea chiar dacă nu se caracteriza prin cultură deosebită, a fost singura care a păstrat graiul moldovenesc în condițiile supunerii naționale a românilor basarabeni. Iată de ce clerul basarabean a fost receptiv la evenimentele din Rusia la începutul secolului XX, când națiunile oprimate de autoritățile țariste au pledat pentru dreptul lor la autodeterminare. Nu afirmăm că preoțimea din Basarabia a avut un rol determinant în această mișcare, dar ea a susținut aspirațiile păstorilor în problema obținerii dreptului de a face serviciul divin în limba maternă.

Când vorbim despre înfăptuirea idealului național din stânga Nistrului, nu putem trece cu vederea numele unor luptători naționali, care au avut o educație clericală: mitropolitul Gurie, P. Halippa, D. Bogos, I. Inculeț, A. Mateevici, S. Murafa, C. Hodoroștea, I. Pelivan, prot. D. Baltaga, ei fiind printre primii, care au inițiat lupta de dezrobire a românilor basarabeni.

Desigur că nu toți preoții au înțeles și au susținut ideea națională și unirea din 1918. Mulți din ei considerau prioritară legătura canonică cu biserica rusă. Mentalitatea denaturată, impusă de autoritățile țariste mai bine de un secol a dat roade, dar același lucru îl putem atribui și învățătorilor, medicilor, comercianților, dar mai ales țăranilor. Cert e faptul că biserica din Basarabia era o forță majoră de influență asupra maselor și ei îi aparține meritul de a fi contribuit, în mare măsură, la mișcarea de emancipare națională în spațiul dintre Prut și Nistru, care s-a încununat cu cel mai important eveniment din istoria românilor din întreg spațiul românesc - Unirea din anul 1918.

1 Murafa A., *Doruri sfinte*, Institut de arte grafice „România nouă” Chișinău, 1918, pag. 42
 2 П. К. П. «Дескідеря комісией прегэтитоаре пентру соборул де лок ал ностру», *Луминэторул*, nr. 2, февруарие, 1918, п. 79
 3 Buzilă B., *Din istoria vieții bisericești din Basarabia*, Editura Fundației Culturale Române, București, Întreprinderea Editorial-Poligrafică ȘTIINȚA, Chișinău, 1996, pag. 107

Povestea familiei mele

Liudmila PLĂMĂDEALĂ

Textul pe care îl reproducem în cele ce urmează ne-a fost pus la dispoziție, cu desăvârșită amabilitate, de conf. dr. Lidia Elena Kozma, Facultatea de Științe, Universitatea de Nord - Baia Mare, în semn de omagiu adus mamei ei, Liudmila Plămădeală, care este autoarea manuscrisului.

Liudmila Plămădeală, născută Bușniță, a fost al doispzecelea copil al familiei Iacob și Maria Magdalena Bușniță. S-a născut în 30 martie 1918, în satul Cocorozeni, județul Orhei. S-a căsătorit în 20 iulie 1938, la Câmpia Turzii, județul Cluj, cu Ioan Plămădeală, tot basarabean, din comuna Mereni, județul Chișinău, provenind dintr-o familie cu zece copii și ai cărui părinți, împreună cu o soră, au fost deportați în Siberia, în 1949. Din cele două familii numeroase, puțini au supraviețuit războiului și deportării.

Viața acestora este evocată în culori vii în paginile manuscrisului din care, printre rânduri, putem descifra atmosfera unei întregi epoci, cu frământările ei.

„Cu siguranță, majoritatea dintre noi suntem recunoscători părinților noștri, pentru multe, multe.... Noi, suntem recunoscătoare pentru norocul pe care l-am avut crescând într-o casă cu o atmosferă iubitoare, cu părinți care au considerat iubirea de țară, munca și cinstea mai presus de orice.” – ne-au mărturisit cele trei fiice ale familiei Plămădeală, cărora le aducem, încă o dată, mulțumirile noastre.

„Au trecut mulți ani de când mă pregătesc să scriu povestea familiei mele.

Am putut să cunosc această lungă poveste, căci sunt dintr-o familie numeroasă, de 12 copii. Eu sunt a douăsprezecea, cea mai mică și am vârsta de 85 de ani. Am putut să cunosc vieța tuturor: părinți și frați, căci mama a locuit la noi 29 de ani și mi-a povestit despre toți.

Încep cu tata care s-a născut în anul 1878 în Chișinău. A

Liudmila Plămădeală (a doua din dreapta) încadrată de soț și cele trei fiice ale lor, împreună cu părinții Iacob și Maria Bușniță și alți doi membri ai familiei

fost singurul copil, căci părinții lui s-au căsătorit târziu. A rămas orfan la vârsta de 15 ani. Tatăl lui a lucrat în cadrul armatei 26 de ani, a și murit acolo și tata, fiind orfan, a fost luat copil de trupă. Tata a fost un copil foarte cuminte, dar, din păcate, n-a avut pe nimeni pe lume.

Lui i-a plăcut foarte mult muzica și a urmat conservatorul de muzică la Chișinău. Mi-a povestit că atunci când era copil de trupă era foarte sărac. Îi plăceau dulciurile așa că vindea din porția lui de pâine la soldați, ca să-și cumpere ceva prăjituri. Avea puține copeici, căci Basarabia era sub ocupația Rusiei, așa că mergea la o cofetărie și patroana îi dădea o pungă mare de tot felul de resturi de prăjituri, cu puține copeici. Îmi spunea că erau multe feluri de prăjituri și foarte bune.

După ce a terminat conservatorul la vârsta de 21 ani a fost numit ca profesor de muzică la Liceul „Donici” din Chișinău. Pe lângă ore de muzică a format o fanfară a liceului, foarte bună. Pe lângă orele de la liceu mai dădea ore de pian, flaut, clarinet etc. în particular.

Astfel avea un venit mai mare. Fiind singur, s-a gândit să se căsătorească. Astfel, o tânără frumoasă care locuia aproape de casa lui părintească i-a venit în cale. Era de 17-18 ani, născută în 1882 în Chișinău și a cerut-o în căsătorie. Părinții ei au fost de acord, în special tatăl ei care era administrator la moșia unui moșier în afară de Chișinău. Acesta îl cunoștea pe tata ca un băiat bun. Au hotărât ziua nunții. Tânăra mireasă a spus tatălui ei că ea nu mai vrea să se căsătorească cu Iacob Bușniță, așa îl chema pe tata. Tata ei i-a răspuns calm „nu-i nimica, facem doar o petrecere”. Gândindu-se ea mai bine, ce vor spune vecinii, s-a hotărât să se căsătorească și i-a spus tatălui ei. El era bucuros că fiica lui s-a hotărât până la urmă să facă nunta. Fiind unica fiică, avea încă un frate mai mare, fuseseră 6 frați, dar i-a răpus tuberculoza, ea era cam răsfățată. Părinții i-au făcut o nuntă foarte frumoasă. Tatăl ei era fericit și a spus la nuntă „acuma pot să mor că mi-am căsătorit fiica”. Nenorocirea a fost că tatăl ei, după 3 săptămâni, a fost operat și a murit pe masa de operație.

În primul an de căsnicie, 1900 a născut un băiat, Teodor. Tata era foarte fericit. Mergeau cu el la plimbare cu căruciorul. O bătrână s-a apropiat de cărucior, s-a uitat în cărucior să vadă copilul și le-a spus că acest copil va avea mare noroc în viață. Așa a și fost.

Între timp mama era cam slăbuță și doctorul i-a spus tatii să se mute cu serviciu la țară că mama este slăbuță și se va pierde. Tata a aflat că Școala de Agricultură din Cocorozeni caută în județul Orhei specialist de muzică. Tata a plecat acolo și a vorbit cu directorul școlii. I-a spus năcazul că de ce vrea să meargă la țară. Directorul a fost de acord să-l angajeze văzându-l un băiat serios.

Școala de Agricultură din Cocorozeni nu era în sat ci în afară de orice sat. Era

o școală bogată, cu 4 clase de școlarizare. Aici primeau elevi cu 4 clase primare, de diferite vârste. Le dădeau îmbrăcăminte, cazare și școlarizare gratuită. Tata a primit o locuință cu 3 camere, avea grădină în fața casei și în spatele casei și avea două intrări. Pe lângă serviciul de a organiza o fanfară a primit și alte atribuții: șef la atelierul de tâmplărie, șef la atelierul de fierărie și magazioner la scule agricole. Aveau nevoie de lucru în munci agricole, căci cu elevii nu puteau întreține școala, care avea vie, livadă mare, teren agricol, cai de tracțiune, vaci, boi, oi, porci.

După ce s-au aranjat la școala de Agricultură din Cocoroeni, de unde tata a ieșit la pensie după 40 de ani de serviciu, în al doilea an au avut încă un băiat, Grigore, care, la 2 luni a făcut astm bronșic și a murit. Mama fusese cu el la mama ei, la Chișinău, care e la distanță de 60 de km. Copilul a răcit pe drum și de atunci mama n-a mai luat copiii nici să plece la bunica (mama ei) la Chișinău.

În al treilea an de căsnicie, a născut o fetiță, Liuba. Acum erau foarte fericiți că au o fetiță. După un an și patru luni mama a mai născut un băiat, Boris. Astfel, în decurs de 18 ani de căsnicie, mama a născut 12 copii, 7 băieți și 5 fete.

Eu m-am născut ultima, în anul 1918, ziua 30 martie. Mă născusem la trei zile după ce Basarabia a fost alipită la patria mamă. Deci, eu am fost singura care am primit certificatul de naștere în 30 martie 1918, în Regatul României, sub regele Ferdinand I. În ziua mea de naștere, tata a fost chemat la Orhei la o unitate militară. Deoarece avea familie numeroasă, a primit 2 saci cu efecte militare, un sac cu lingerie nouă și un sac cu tot felul de haine militare. Seara, când s-a întors acasă, mă născusem eu, Ludmila. Tata era foarte fericit că a primit haine pentru copii în aceeași zi cu nașterea mea. A spus că eu voi fi fericită.

Acum eram o casă cu 11 copii, căci unul murise, cum am scris mai sus. Părinții mei, văzând că toți copiii cresc, dorința lor era să la facă un rost în viață.

Astfel, pe fratele Teodor și sora Liuba i-au dat la liceul rusesc din Chișinău și au locuit la bunica. Când a fost în ultimul an fratele Teodor, Basarabia era unită la patria mamă. El a făcut ultimul an de liceu în limba română. După ce a terminat liceul, a dorit să meargă la facultate. În 1922 a plecat la Cluj și s-a înscris la Facultatea de Științe Naturale. Lui îi plăceau peștii, de mic copil a pescuit și făcea disecția pe pești să vadă cum este compus un pește. Astfel s-a specializat în Ihtiologie. Din primul an de facultate, prof. acad. Borza, văzând că este un băiat priceput, i-a dat bursă și l-a angajat pe lângă dânsul să lucreze la Grădina Botanică, fiind fondatorul Grădinii Botanice din Cluj. De asemenea, Teodor a fost iubit de acad. prof. Scriban. După un an de facultate, văzând că este apreciat și având bursă, a luat-o și pe sora Liuba la Cluj, căci terminase liceul, tot la facultatea de Naturale, unde era el. Astfel au fost 2 studenți la facultatea din Cluj: fratele cu bursă, ajutându-i pe toți.

Acum urmau să-i școlarizeze și pe ceilalți copii.

În ordinea vârstei urma al patrulea, Boris. Cu el au avut năcăz că după școala primară n-a vrut să meargă la altă școală superioară. Cu chiu cu vai a făcut Școala de Agricultură, a fost angajat ca agent agricol la cultura tutunului, într-un sat din județul Orhei.

Urma al cincilea copil, Victor, pe care l-au dat la școala normală (pedagogică) la Cernăuți. El a fost un copil bun și silitor. A terminat școala și a fost numit învățător în sat Cocoroeni, la 6 km de Școala de Agricultură, după aceea s-a căsătorit tot cu învățătoare.

Urmau 2 surori pe care tata le-a dat la școala peda-

Nouă dintre cei doisprezece copii ai familiei Bușniță. În prim plan, fratele Teodor, la împlinirea vârstei de 70 de ani.

gogică din Chișinău, Lidia și Tamara. Greu le-a fost până au terminat școala pedagogică căci în fiecare toamnă trebuiau să ducă produse agricole o căruță plină cu de toate.

După ele urma Valentin, al optulea, pe care l-au dat la liceu la Cluj. L-a luat fratele cel mai mare, Teodor, care terminase facultatea și câțiva ani a fost asistent la Facultatea de Științe Naturale. Ulterior, deoarece s-a specializat în ihtiologie, a fost numit ca Director la o școală de Piscicultură din țară. Sora Liuba terminase și ea Facultatea de Științe Naturale și a fost numită profesoară la Târgu Lăpuș, județul Maramureș.

A urmat Alexandrina, al nouălea copil. Părinții au dat-o la Liceul Industrial de Țesătorie din Chișinău. Când a terminat Alexandrina școala, au terminat școala pedagogică Lidia și Tamara și au fost repartizate ca învățătoare la două sate diferite din județul Orhei. În satul în care a fost Lidia repartizată, directorul școlii era un bărbat necăsătorit. Când a angajat-o în acea școală, i-a plăcut de ea și după 1/2 an a cerut-o în căsătorie de la părinți. Părinții au fost de acord, căci părea om serios. În vara aceluiași an s-au căsătorit. Soțul ei era originar din alt sat și avea casă părintească și grădină mare. Așa că s-au mutat ca învățători în satul Cinișeuți, unde au lucrat până la pensionare.

Înainte de a se căsători Lidia, cele 3 surori Liuba, Tamara și Alexandrina, au fost toate trei la un bal. Acolo, un tânăr a scos-o pe Alexandrina regina balului și apoi a venit la părinți și a cerut-o în căsătorie. Părinții erau de acord, căci părea un băiat cuminte. Era cu serviciu ca subinginer agricol, șef la cultura tutunului din Rezina, pe malul Nistrului. La nunta Didinei, Victor care era deja aranjat în satul Cocoroeni și căsătorit cu învățătoarea din vecini, era directorul școlii și locuiau în incinta școlii, a făcut o glumă cu sora Tamara care era mai în vârstă decât Alexandrina cu vreo 3 ani, că Ale-

xandrina i-a luat-o înainte și ea va rămâne fată bătrână. Ea tare s-a supărat și a plâns și a spus că se va căsători cu primul bărbat necăsătorit cu care se va întâlni. Astfel a auzit că la Turda este un curs pentru învățători, a plecat la Câmpia Turzii, la sora Liuba și cumnatul Boris. La cursuri a cunoscut un învățător necăsătorit, era din județul Hotin, satul Chișla-Zamieva. El era de origine ucrainean. S-au împrietenit și el a cerut-o pe sora Tamara în căsătorie.

Sora mea Liuba și cumnatul Boris le-au fost nași și i-au cununat în satul Vișoara, la aceeași biserică și preot de care au fost căsătoriți și ei. După terminarea cursului ea s-a întors căsătorită și s-a mutat în comuna soțului ei, Iacob Pronovici, cu domiciliul în casa părintească a soțului, într-o cameră.

În anul după primul război mondial, părinților le-a fost foarte greu cu atâția copii să-i mai poarte la școală, așa că au vândut cele case de la părinți din Chișinău. În anul 1924, când s-a făcut împrumutul țăranilor, tata a primit și el un lot de 6 ha de pământ. Aceasta a fost ca o mană cerească. Tata nu avea vite sau scule să lucreze pământul, plus era ocupat cu serviciul la școală. Așa că semăna 3 ha cu porumb pentru gospodărie. Grâul, după ce îl recolta, îl vindea și era ca o primă și cumpăra haine și rechizite școlare pentru copii, în fiecare toamnă.

Mama se ocupa cu gospodăria, avea o mulțime de păsări și porci și lucra vara un lot din care le dădea la toți angajații. Pe lângă aceasta, ea cosea lenjerie pentru elevii de la școală și primea ceva bani. O ajutau surorile mai mari. Apoi s-a ocupat cu sericicultura. Băieții culegeau frunze de dud, căci școala era înconjurată de duzi. Surorile mai mari o ajutau pe mama la îngrijirea viermilor de mătase. Când ajungeau la maturitate, le făceau snopi din paie unde viermii mergeau și făceau gogoși. Apoi culegeau gogoșile, le puneau mama în saci în cuptor, după pâine, să moară larvele să nu găurească gogoșa. Surorile Lidia, Tamara și Didina, cu o mașină specială, trăgeau firul din gogoși și făceau scul din mătase de viermi de mătase. O parte, nu multe gogoși le puneau pe hârtie ca să facă ouă anul viitor. Gogoșile din care nu mai puteau scoate firul, le scormoneau și făceau lână de viermi de mătase. Această lână o dădea mama la femei din sat, se torcea și apoi, cu urzeală de bumbac, făcea stofă. Din această stofă cosea ea tatii haină pentru vară, iar din stofă din in ne cosea pantaloni. Astfel avea haine albe pentru vară. Își cumpăra teniși albi la care dădea să-i pună un pantofar tocuri. Le curăța singur cu zingweis cu lapte.

La noi în casă era disciplină ca la internat. Vara, când erau toți în vacanță, trebuiau să respecte cele trei mese. Dimineața, la micul dejun, 7-8 dimineața, ne scula, nu ne lăsa să lenevim. Trebuia să ne spălăm, îmbrăcăm și mergeam la micul dejun. Masa era la ora 13 și seara la ora 16-20 în vacanță. Surorile cu mama făceau curățenie și băieții scuturau covorele în fiecare joi, căci erau multe de făcut. La masă eram așezați în ordinea vârstei. Eu, fiind mai mică, stăteam lângă mama. Aveam o masă lungă și fiecare avea scaun pe care își scria numele. Tata era foarte sever cu noi și aveam frică de el. Băieților, dacă făceau vreo năzdrăvănie, le mai dădea câte o curea. Tata, fiind o casă plină de copii, făcea ghete pentru băieți, iar mama cosea rochii pentru fete și băieților lenjerie.

Mult o muncit mama și tata ca să ne crească pe toți și să facem școală. Frații cei mari toți au făcut școala primară într-un sat la 3 km de Școala de Agricultură. Eu, când am ajuns să merg la școală, școala înființase la Cocorozeni o clasă cu 4 clase cu o singură învățătoare. Eu am avut doar o colegă.

Acuma au rămas cei trei băieți: Valentin, Leonid și Andrei, pe care i-a dat la liceul de băieți din Orhei. Învățau bine, aveau bursă, erau în internat și scutiți de taxă școlară fiindcă tata era cadru didactic.

Tata a rugat pe toți băieții cei mari, când au ajuns în servicii și aveau salariu să trimită 300 lei lunar pentru ceilalți. Fratele cel mai mare, Teodor, a ajutat cel mai mult. El de la Școala de Piscicultură a venit la București unde a fost numit asistent la Facultatea de Naturale și discipol pe lângă Acad. Grigore Antipa la organizarea Muzeului Zoologic, care era fondator al acestui muzeu. Fratele Teodor a luat doctoratul și a fost numit ca profesor la Facultatea de Naturale, apoi membru al Academiei de Științe. El trimitea, din când în când, câte 5.000 lei la părinți sau pachet cu haine pentru părinți. Le scria să nu mulțumească căci cumnata era foarte zgârcită, nu voia ca fratele să-și ajute familia, părinții, frații. Ca norocul că n-au avut copii, abia în anul 1936.

Frații de la liceu, rând pe rând, au absolvit liceul și au mers la București la facultate. Valentin la Facultatea de medicină veterinară, Leonid la Facultatea de matematică și Andrei la Academia Agricolă. În aprilie 1929, sora mea Liuba, din Câmpia Turzii, aștepta moștenitor și a rugat-o pe mama să vină la ea și să mă ducă pe mine, căci terminasem școala primară. Ea m-a dat din anul 1930-1931 la liceul din Turda, în clasa I, unde am și terminat liceul în anul 1938.

Frații, între timp, au terminat facultatea. Primul, Valentin, 1936, care a devenit medic veterinar cu serviciul la Câmpulung Moldovenesc, apoi la Sighișoara și de acolo a mers la Institutul de cercetări veterinare, la București, unde și-a luat doctoratul. Pe toți cei 3 frați, fratele Teodor i-a ajutat materialicește. El a ajutat-o pe sora cea mare la Facultatea de matematică și pe cei trei frați mai mici la facultate. A fost ca al doilea tată de familie.

În forma aceasta, toți copiii au ajuns să studieze. Andrei a terminat Academia Agricolă și a ajuns în 1938 ca inginer în piscicultură la Ialomița. Eu am terminat liceul la Turda, în anul 1938. Din anul 1936, cumnatul Boris, șeful Stațiunii Experimentale Agricole din Câmpia Turzii, a fost mutat cu serviciul la Stațiunea Moara Domnească de lângă București așa că am rămas din anul 1936-1938 să termin liceul la Turda singură. Părinții mă trimiteau la Turda. Nu știu de ce nu m-au mutat la Chișinău sau Orhei.

Când m-a dus mama la Câmpia Turzii, la sora și cumnatul erau 3 frați ai lui, care erau orfani de ambii părinți. Mama lor le murise de tifos exantematic în vremea primului război mondial. Tatăl lor rămase văduv cu 4 copii și s-a recăsătorit când Boris, cel mai mare, intrase la facultate la Academia de Agricultură din Cluj. Era în primul an de facultate, tatăl lui murise de infarct. El a rămas tutore și cu mama vitregă. El a terminat facultatea de agronomie și a ajuns inginer și a fost repartizat ca șef la Stațiunea Agricolă Experimentală din Câmpia Turzii. S-a căsătorit cu sora mea, care era profesoară la Târgu Lăpuș, județul Maramureș și s-a mutat la Turda. Fiind tutore la cei 3 frați, a găsit că are obligația să-i ajute. Astfel i-a adus pe toți trei la el. Fratele cel mare terminase liceul din Orhei și a plecat la Timișoara la Politehnică, secția minerit. Pe cel mijlociu, că nu prea a vrut să învețe, l-a dat la Turda la școala de Agricultură. Sora Larisa, terminase la Turda patru clase de liceu și a dat-o la Cluj, la școala de moașe.

Eu am rămas la liceu, când am trecut în clasa a șaptea de liceu (a unsprezecea în prezent), cumnatul a fost mutat cu serviciu ca șef la Stațiunea agricolă din Moara Domnească, în anul 1936. El s-a mutat cu familia, aveau 2 copii cu sora.

Eu am rămas să termin liceul din Turda, singură printre străini că nu aveam pe nimeni din rude la Turda. Când eram în clasa a șaptea, o prietenă din Câmpia Turzii mi-a spus că ea cunoaște un subinginer, tot din Basarabia, care lucra la Intreprinderea Industria Sârmei din Câmpia Turzii. M-a cerut de

la directoarea liceului să mă lase la ea într-o duminică. Eu m-am dus la ea și l-am cunoscut pe Plămădeală Ioan, care era șeful oțelăriei din fabrica Industria Sârmei. După aceea m-am mai întâlnit cu el la un maior Ghindă, care era la Turda. El i-a cunoscut pe părinții mei și m-a invitat la el la masă să fie prietenul meu. Prietenului meu i-a plăcut foarte mult de mine și la a treia întâlnire m-a cerut în căsătorie. Eu i-am răspuns că nu pot să hotărâsc numai dacă vine la părinții mei să mă ceară. Aceasta a fost în vara anului 1937. Tata a fost de acord că a văzut că este un om cumsecade. Mama nu prea a fost de acord căci era cu 11 ani mai în vârstă decât mine. I-au spus să aștepte încă un an până termin liceul. Așa a și fost, am terminat liceul și, în vara aceluiași an, în 15 iunie 1938, părinții mi-au făcut nuntă și totodată tata a ieșit la pensie.

După căsătorie am plecat la Câmpia Turzii. Soțul meu primise locuință cu două camere în Colonia fabricii. Astfel m-am căsătorit și, după un an, în anul 1939 am născut prima fetiță, Teodora-Dorina. Soțul era mulțumit. Când am născut, părinții mei au venit la mine.

Fratele Leonid, care terminase facultatea de matematică în Cernăuți, a scris o carte poștală în care a cerut să nu-i răspundem până primim a doua scrisoare. N-am mai primit a doua scrisoare. În anul 1940 au primit părinții de la el scrisoare în care spunea: „Vă rog să mă iertați că am făcut o greșală, am crezut în roșii comuniști, dar m-am înșelat. Aici e iad. Oamenii stau la rânduri nesfârșite pentru o felie de pâine și ce se mai dădea. Cei care erau în partidul comunist ștăbi primeau alimente prin spatele magazinului. Vă rog să-mi trimiteți ace, ață neagră și albă că eu nici măcar nu pot cârpi. Adevărul este că aici toată floarea, oamenii culți, au intrat în pământ și rădăcinile au rămas.” Aceasta a fost ultima scrisoare și credem că a fost ucis de oamenii lui Stalin, că n-am aflat de el nici prin Crucea Roșie.

Un frate al soțului, care n-a fugit când s-a putut în țară a rugat forurile superioare să-l repatrieze în România. Ei, în loc să-i dea drumul, l-au băgat la închisoare. Când Armata Roșie a rupt frontul, toți care au fost închiși în închisoarea din Chișinău au fost uciși și băgați în groapă cu var. Restul fraților s-au refugiat în anul 1940, când a fost cedată Basarabia rușilor.

În anul 1940, cu șase zile înainte de cedarea Basarabiei, cumnatul Boris, care era șef la Stațiunea Agricolă din Moara Domnească, a fost numit șef la Stațiunea Agricolă din Orhei. El cu familia: sora și doi copii au făcut câteva valize și au plecat la Chișinău-Orhei. Înainte de aceea au încărcat un vagon cu mobila și tot ce au avut, covoare, hainele de iarnă etc. Ei au ajuns în Orhei dar vagonul cu lucrurile lor n-a mai ajuns la Chișinău. Au rămas numai cu ce au dus cu ei.

Armata Sovietică, după ce a rupt frontul alungând pe nemți, în acest timp au ridicat pe foarte mulți și i-au trimis în Siberia. Cumnatul Boris, care a fost întrebat unde a lucrat în România, a spus că la Moara Domnească. Ei au interpretat că a lucrat la domni și a fost trimis cu întreaga familie în Siberia.

Părinții mei s-au refugiat în Călărași Ialomița căci acolo aveam un frate inginer la Piscicultură. Sora din Hotin, cu doi copii, s-a refugiat tot la Călărași Ialomița, au închiriat o casă. Cumnatul era concentrat dar a fost eliberat și a venit la familia lui. Fratele Victor, tot în anul 1940, s-a refugiat cu familia și au ajuns la Brașov, unde i-au repartizat fiind amândoi învățători în satul Podul Olt, unde a stat până la pensionare. Ceilalți frați, Teodor era la București, Valentin, medic veterinar în Sighișoara, sora Didina din Rezina județul Orhei s-a refugiat în anul 1940, cu un copil. Cumnatul era concentrat. Sora Lidia s-a refugiat la noi, în Câmpia Turzii. Doi frați ai bărbatului s-au

refugiat la noi în Câmpia Turzii, nu erau căsătoriți. Au fost angajați la Industria Sârmei, căci erau tehnicieni.

În anul 1944, în 4 ianuarie, ne-a murit o fetiță de 1 an și 9 luni, de scarlatină septică. Eu am fost foarte bolnavă cu pierderea fiicei, am stat 4 luni la pat.

În anul 1944, în 16 septembrie, eu mă duceam la grădină să aduc varză, căci cumpărasem ceva de mâncare. Colonelul a dat ordin ca toți locuitorii să evacueze Câmpia Turzii. Soțul venea de la fabrică cu bicicleta, când m-a văzut m-a întrebat unde mă duc. Am spus că mă duc după varză. El a strigat la mine: „De varză îți arde ție? Imediat să ne împachetăm cu ce putem” și cu fetița de 5 ani și jumătate și eu gravidă de 5 luni, imediat am împachetat câteva lucruri, o pătură și o pernă. Am plecat la gară și ne-am urcat într-un tren marfar cu vagoane închise. După ce a plecat trenul și a ajuns în Războieni, bombardierele germane au bombardat gara. Ca noroc că mecanicul de la locomotivă, când a auzit că zboară avioanele, nu s-a oprit la gară și a mărit viteza și ne-a dus departe de Războieni. Într-adevăr, gara a fost bombardată. Noroc că am scăpat, dar tot drumul trenul a fost mitraliat. Când auzeam că zboară avioane deasupra trenului, toți ne culcam și ne puneam valizele pe cap. Noi n-am pățit nimic, dar în unele vagoane au intrat schije de mitraliere și au fost răniți rău unii.

Mecanicul de la locomotivă, după ce ne-a mai dus o parte de drum, a spus să ne dăm jos și să mergem la șosea. Când să coborâm, iarăși au trecut avioane și au mitraliat. Imediat ne-am ascuns sub tren, între roți. După ce au plecat avioanele, soțul cu mine, cu sora mea, cu fetele am trecut peste un teren până am ajuns la șosea. La șosea trecea un om cu o căruță trasă de bivoli. Se refugia. L-am rugat să ne ia bagajul. El a spus să ne punem bagajele și eu cu fetele să mă urc în car. Soțul și cu sora mea, Lidia, mergeau pe marginea drumului, cum auzeau avioanele, se ascundeau în porumb.

Așa am mers până la o întretăiere de drum cu calea ferată. Trenul nostru era acolo. Ne-am urcat din nou și am mers până în gara Teiuș. Când am ajuns în gară, din nou treceau avioane bombardiere. Am coborât fără bagaj, era noaptea, și ne-am refugiat în tranșeele de lângă gară. Acolo am stat până s-au mai liniștit avioanele. Ne-am dus la tren, am luat și bagajele și am plecat la șosea doar găsim vreo căruță să ne ducă. Ajungând la șosea, am dat de o căruță, care pleca într-un sat apropiat – zis Stremț. L-am rugat pe om să ne ia bagajele și a luat bagajele și pe mine cu Dorina. Soțul meu și cu Lidia au mers pe jos, pe lângă căruță.

Când am ajuns în satul Stremț, am văzut lumină la o casă și l-am rugat pe om să ne ducă până acolo. Era ora 12 noaptea. El ne-a dus. Am intrat în curte și am bătut la casă să ne primească. El a spus că pe mine și pe Dorina ne primește în casă, iar pe soțul și pe Lidia, în grajd. Dimineața a văzut că nu suntem oameni simpli și ne-a primit pe toți în casă. S-a hotărât să ne facă un pat mare să putem dormi cu toții în camera mare. Soțul meu l-a ajutat. Între timp a ieșit în drum și a dat peste un maistru care lucra la Industria Sârmei. L-a întrebat cu cine a venit și a spus că a venit cu soția, o fetiță și o soră. El ne-a invitat să mergem la mama lui care este văduvă și are loc. Ne-am dus acolo cu toții. Bătrâna ne-a dat un pat mare în care am dormit soțul, Dorina și cu mine. Pe Lidia a culcat-o pe lada de zestre. Așa am stat o săptămână, au mai fost și alți refugiați. Am făcut mâncare la grămadă. După o săptămână a venit soțul lui tanti Lidia și a luat-o cu el și au plecat acasă. Noi ne-am mutat la un cetățean care ne-a primit în camera în care o avea. Acolo erau două paturi. În primul a dormit soțul și eu am dormit cu fiica Dorina. Paturile erau foarte simple, din lemn în care erau paie fără saltea și pe ele un cearceaf. Am stat acolo

Cele cinci fiice ale familiei Bușniță (Liudmila, Liuba, Lidia, Tamara, Alexandrina)

trei săptămâni. Țăranca făcea în fiecare săptămână pâine și ne dădea și nouă. Eu făceam mâncare pentru amiaza. Seara, femeia făcea mămăligă cu tocană de pui, brânză, lapte. Noi, pentru că am stat la ei, le-am plătit.

După trei săptămâni, soțul cu doi colegi au plecat în recunoaștere la Câmpia Turzii, să vadă dacă putem merge acasă. Aproape de Câmpia Turzii, pe câmp, erau morți oameni și cai. Atunci s-au întors înapoi. După două săptămâni iarăși au mers în Câmpia Turzii, cu tot războiul. Colegii au rămas mai în urmă. Soțul meu a mers până pe dealul de la Câmpia Turzii. Acolo l-au întâlnit doi ruși, care i-au spus „Davai ceas” – dă ceasul. El a răspuns rusește că nu are, că au luat tovarășii. L-au întrebat de unde știe rusește. El le-a răspuns că a învățat. Atunci l-au luat la întrebări să explice așezarea orașului Câmpia Turzii. Ce apă trece pe acolo, ce deal este acolo. Le-a răspuns. Unde este Turda? După ce le-a explicat cum este terenul, ei i-au spus să plece îndărăt unde a fost refugiat, că în Câmpia Turzii este război cumplit. El s-a întors din nou la Stremț unde eram eu cu Dorina. A mai stat două săptămâni când am aflat că deja au plecat nemții cu unghurii înapoi. Atunci a plecat din nou la Câmpia Turzii. Deja orașul era eliberat. În casă ce a găsit? În cămară, WC și bucătărie într-o cameră era balega de cai 30 cm.

El s-a apucat, a făcut curățenie, a spălat pe jos, după aceea a venit după mine și Dorina. Am plecat după câteva zile ne-am aprovizionat cu ce am putut căci nu se găsea nimic la Câmpia Turzii. Casa era goală. Mobila stricată, paturi duse din casă. N-am găsit nici o oală, nici un pahar, nici tacâmuri. Totul era dus, nici saltele în pat. Mai rău era ca atunci când ne-am căsătorit. Astfel am început din nou gospodăria. Am tăiat un porc pe ascuns. Am comandat părinților la Călărași să ne facă două plapume că nu aveam cu ce să ne învelim. Noroc că aveam gaz și sobe în casă. Cu greu m-am aprovizionat cu de toate. Eu eram gravidă și nu aveam nimic haine pentru copil nici de unde să cumperi. Am găsit cu chiu cu vai ceva pânză și am cusut cămășuțe pentru copil și un port bebeu.

Noi, când am plecat, am lăsat mâncare pe sobă, lapte, unt. Nimic n-am luat cu noi. Cu greu ne-am refăcut. Părinții de la Călărași mi-au făcut plapume, dar nu era nici o posibilitate să le aduci. Aveam doar o pernă și pătura ce am luat cu noi. Nici nu-mi pot imagina cum am ajuns să ne cumpărăm strictul necesar. Am născut o fetiță, pe Lidia Elena. Căruciorul l-am

găsit nici nu știu unde. Încet, încet am reușit să ne cumpărăm de ce aveam nevoie. A trecut mult timp până am reușit să ne cumpărăm cele necesare. După un an și două luni am născut încă o fetiță, pe Clementina Lucia. Cu greu le-am crescut pe toate trei: Dorina, Lidia și Ina.

Anii au trecut, ele au crescut. Dorina a făcut școala primară și am dus-o încă patru ani de școală mai departe. Nu avea Câmpia Turzii liceu. Am dus-o la Cluj la liceu unde a terminat cu foarte bine. Cele două fetițe mici au crescut și ele, au făcut școala primară și liceul la Câmpia Turzii căci s-a înființat liceu.

Dorina a intrat la facultate fără examen că a avut media 10. Era atunci o lege cine termină liceul cu media 10 nu dă examen de admitere la facultate. Astfel a ajuns studentă la Politehnică. Cele mici au crescut și ele, au terminat liceul tot foarte bine și au mers la facultate. Au reușit foarte bine la intrare la facultate. Lidia a dat la Facultatea de matematică, iar Clementina la Facultatea de ingineri, la Chimie. Toate au terminat facultatea cu media 10. Au avut câte un an bursă republicană.

Soțul a avut mult de suferit căci nu a fost membru de partid. Era chemat mereu la Securitate și interogat. În ultimul interogator a fost foarte greu. Doi militari erau îl interogau câte 24 de ore. Unul pune întrebări și altul scria ce le răspundea el. La urmă au spus să iscălească. El n-a vrut să iscălească până nu citește. Cel care a formulat răspunsul a scris cu totul altceva de ce răspundea. Soțul le-a spus să citească, apoi iscălește. Când a văzut ce a scris, a spus că nu iscălește. Ei au răspuns să scrie el ce a răspuns și apoi a iscălit. De atunci nu l-au mai chemat la Securitate.

Când a fost contrarevoluția din Ungaria, directorul tehnic, un inginer, era legionar și a făcut un cuib. Aceia din cuib împreună cu directorul au fost arestați și duși la închisoare. Soțul n-a făcut nici o politică.

După câțiva ani directorul a fost eliberat și trimis ca inginer la Hunedoara. Soțul a fost în delegație la Hunedoara și acest inginer, care tot timpul l-a persecutat, l-a invitat la el acasă la o cafeluță. Nu s-a dus, căci cine știe ce îi va pune în cafeluță. De altfel, n-a băut niciodată cafea.

În anul 1946, părinții soțului din satul Mereni au fost ridicați cu cele două surori și au fost duși în Siberia (Irkuțk).

Acolo nu erau case ci niște hrube pe sub pământ unde locuiau mai multe familii. Au mers două săptămâni cu bou vagon închis. Le dădeau din când în când apă. Ei aveau cu ei săculețe cu pâine uscată, căci se așteptau că o să-i ducă în Siberia. În Basarabia, pe foarte mulți i-au dus cu miile de familii – oameni nevinovați.

Tatăl soțului l-a întrebat pe securist de ce l-au dus că el toată viața a muncit cinstit. I-a răspuns că un vecin l-a pârât că a fost exploator. A murit acolo, la Irkuțk. La 7 ani după ce a murit Stalin au fost reabilitați și au putut veni acasă. N-au avut bani. Sora soțului meu ne-a dat telegramă. Apoi am primit scrisoare și ne-a rugat să-i trimitem bani că nu au cu ce să se întorcă.

Mama și cele două surori ale soțului meu s-au întors acasă, dar nu le-au dat casă. Au stat un timp în sat la ceva rudă. Apoi s-au mutat la Chișinău, în chirie, într-o cameră. Soțul cumnatei era șofer la o întreprindere, iar cumnata a intrat ajutor la bucătărie, la un internat, la o școală. Pe sora au dat-o într-un spital, ca infirmieră, că era handicapată.

Soțul a fost la Chișinău cu pașaport să-și vadă mama. A stat doar o zi și mama lui, după ce el a plecat, de supărare a paralizat și a trăit 3 ani paralizată...

Tiparul în pregătirea unirii din 1918

Constantin MĂLIŢĂ

Încercăm acum, la aniversarea de 90 de ani de când, cum spunea Nichita STĂNESCU, „românii s-au unit cu românii”, să subliniem una din componentele culturale principale, chiar fundamentale, ale procesului Unirii din 1918, rolul ilustru, prompt și adesea eroic, jucat de tiparul limbii române, ca mijloc de comunicare, cunoaștere și mobilizare, ridicând pe o vastă înălțime de ritm și forme latine îndelungatele tradiții, prin care litera tipărită a însoțit emanciparea neamului nostru.

În anii 1917-1918 și chiar de mai înainte (A se vedea apelul „Către fiii neamului românesc”, de Dr. Teodor MIHALI, publicat de ziarul „Românul”, Arad, la 20 iulie 1914, pe prima pagină, sau Apelul „La luptă pentru Unire”, dat de Părintele Vasile Lucaciu, publicat în ziarul ocazional „VREM ARDEALUL”, Galați, la 2 decembrie 1915), tiparul a fost utilizat de către români cu o intensitate pilduitoare, cerută de succesiunea alertă a evenimentelor, fiind ca o lumină, rapid presărată, mii de licurici pe deasupra granițelor, pentru a face mai limpede epoca, pentru a mobiliza energiile pe traseele decisive de acțiune politică și a evita stagnările, întâzierile, denaturările sau dezmembrarea forțelor.

Diversitatea de forme, pe care le-a folosit tiparul românesc pentru a vesti Unirea a fost atât de bogată și strălucit susținută, încât la acest subiect s-ar putea aduna un vast **Corpus bibliografic**, cu titlul nostru, constituit din cărți mari și mici, broșuri și ziare, apeluri, proclamații, declarații, circulare, statute, moțiuni, directive, cărți poștale tematice, telegrame, etc. Rostul lor general și specific a fost de a informa, de a anunța, de a da programe de acțiune, de a pregăti populația, de a încunoștința opinia publică europeană cu problema românească. Dacă ne referim fie și numai la tipăriturile ocazionale, evenimentiale, cum sunt apelurile, foile volante, proclamațiile, circularele, deja în tradiția românilor de două secole, acestea au fost în 1917-1918 atât de numeroase, de diferite în formă, dar identice în conținutul axiologic, încât pot forma un capitol de cercetare bibliografică și biblioteconomică. Ele au însoțit și au exprimat formarea unității organizatorice a tuturor românilor, care atunci a existat, deși erau risipiți cu miile și zecile de mii pe un spațiu uriaș, din Celiabinsk până la Paris și chiar dincolo de ocean. Au avut funcție de seismograf, au întărit inimile celor izolați și au arătat lumii că dorința de unitate a românilor este reală și întemeiată, este generală, este actuală și presantă. Ele s-au produs circular, venind de departe către aproape, din străinătate către acasă, iar efectul lor a fost că au informat despre logourile grupurilor, despre modul de organizare a concentrărilor de români, ajunși departe de casă, despre aflarea treptată a factorilor de conducere înspre un singur nucleu reprezentativ, de inițiativă și acțiune politică a tuturor românilor din Imperiul Austro-Ungar, care a fost recunoscut și a devenit tot mai mult Consiliul Național Român Central.

Dintre asemenea tipărituri, se impun atenției cele de la Darnița și Kiev, adoptate la începutul anului 1917, de către zecile de mii de soldați și ofițeri români din Transilvania, prizonieri de război acolo, care voiau să reia lupta armată, dar de această dată: „**Pentru îndeplinirea idealului nostru, de a**

uni tot poporul, tot teritoriul românesc din monarhia austro-ungară, în una și nedespărțită Românie liberă și independentă.” Treptat la Kiev ia naștere un centru al voinței de luptă a românilor și, la 20 iulie 1917, se editează pe loc gazeta „**România Mare**”, din al cărei articol program, intitulat „**A sunat ceasul**”, desprindem:

„Noi nu ne mai putem întoarce ca sclavi acasă. Noi nu mai putem vedea pământul, părinții, frații, soțiile și copiii noștri decât ca cetățeni liberi, ca cetățeni ai României Mari. Camarazi răspândiți în toată nemărginimea Rusiei! Armata voluntarilor români transilvăneni și bucovineni face Apel la voi! Cei, cărora vă cade acest ziar în mâini, considerați-l drept un Ordin de mobilizare ... cu grăbire la Kiev, pentru a vă înscrie în Armata voluntarilor. Veniți izolat, veniți în grupuri, veniți care cum apucați de veste!”

Alte zeci de mii de prizonieri români se aflau în Italia. La începutul anului 1918 ei se organizează și sprijină desfășurarea Congresului Națiunilor Oprimite din monarhia austro-ungară (26 martie/8 aprilie – 29 martie/11 aprilie 1918),

Către poporul român din Oradea Mare și Biharia!

Frați Români!

În vremea acestei ale desfructii din războiul război au ajuns toate popoarele la dreptul de a-și ordina soarta viitorului. Într-un timp de acest fel recunoscut și de stăpânirea țării, Românii din Biharia trebuie să-și aleagă un

Consiliu (sfat) Național

în Oradea Mare, care va reprezenta interesele poporului român în fiecare comună și va constitui un comitet popular, care se va îngriji de a garanta publică și de toate trebuințele poporului.

Când aducem această la cunoștința tuturor Românilor, oprimăm pe fiecare Român din acest comitat să se alăture acestor

Consiliul Național Român

și să contribuie la susținerea ordinii publice în această țară.

Fiecare să se ferescă săvârșirii de crimă, furtului, jafului, spinderii, omorului și orice faptă prin care ar tulbura pacea și liniștea dintre concetățeni.

„**Unii!**”

Cauza noastră e sfântă, să nu o pengărim cu fapta noastră de un sfânt de ordine, cum este poporul românesc, și să nu facem vătăriri de altfel mari ale dreptului neamului românesc.

Că nu mărim desigur al poporului și al neamului românesc nu înseamnă că nu se supune ordinii, ci să-lățească pașii și bună înțelegerea între concetățeni.

Oradea Mare, la 4 noiembrie 1918

În numele Consiliului Național Român:

dr. Vasile Ardelean	dr. Grigorie Băbuș	dr. Constantin Pop
dr. Nicolae Băbuș	dr. Nicolae Lazăr	dr. Al. Popovici
dr. Ion Băbuș	dr. Nicolae Măgari	dr. Petru Ștef
dr. Vasile Băbuș	dr. Vasile Măgari	dr. Mihail Ștef
dr. Ștefan Băbuș	dr. Vasile Măgari	dr. Ștefan Ștef
dr. Vasile Băbuș	dr. Grigorie Măgari	dr. Ștefan Ștef

Manifestul Consiliului Național Român din Oradea și Bihor adresat populației românești din comitatul Bihor (4 noiembrie 1918)

care se încheie cu „**Apelul de la Roma**”. Prin acest apel se proclamă, recunoaște și destină fiecărui popor real dreptul de a forma stat propriu, independent și suveran. La Paris, în 17/30 aprilie 1918 ia ființă Comitetul Național al Românilor din Transilvania și Bucovina, avându-l de președinte pe Traian VUIA. Din Apelul adoptat la constituire și publicat în primul număr al gazetei „**La Transylvanie**”, ce apare acolo de la 15 mai 1918, se află scopul comitetului, similar în fond cu al celorlalte, aflate în etapa de numărare și adunare a forțelor:

„Noi, românii din Transilvania și din alte provincii subjugate de Austro-Ungaria, aflându-ne în Franța și întrunindu-ne azi la Paris, ne angajăm să continuăm lupta pentru eliberarea noastră de sub jugul străin, prin toate mijloacele, care se află în puterea noastră și cu concursul și cu participarea fraților noștri din România.”

În luna iulie la Washington ia ființă **Liga națională Română**, din inițiativa lui Vasile STOICA. Acesta și grupul lui desfășoară acțiuni numeroase de popularizare a chestiunii românești în orașele americane și susține problema românească, atât în presa americană, cât și în gazeta românească „**America**”, de la Cleveland, deosebit de activă și combativă.

București, 8 ianuarie 1989

Iubite Domnule Mălinaș,

Mulțumesc pentru scrisoarea din 21 decembrie 1988 și pentru invitația la concursul de Ex libris pe tema Eminescu (aceasta din urmă am dat-o unui grafician, îndemnându-l să ia parte la concurs). Cu scuze pentru întârzierea cu care răspund la întrebările Dv., privitoare la cele trei declarații, pe care le-ați inclus în studiul Dv., „**Tiparul în serviciul Unirii românilor 1917-1918**”, vă comunic următoarele:

1. Cele trei declarații sunt de fapt două, și anume:

a. **Declarația de la 24 I 1918, de la Chișinău**, a fost tipărită în „**România Nouă**”, nr. 8, din 24.I.1918, pe pagina 1, ca un articol-prim. Nu cred să fi fost tipărită și sub formă de foaie volantă. Despre ea găsiți referiri în lucrarea „**România și Conferința de pace de la Paris (1918-1920)**”, de C. Botoran, I. Calafeteanu, E. Campus și V. Moisuc, Dacia, 1983, p. 229-231.

b. **Declarația de la 6 octombrie 1918** a fost tipărită ca foaie volantă, pe hârtie albastră deschis, de 33,5/20 cm., în litere cursive, cerneală neagră. Poartă titlul „**Declarație**” și e semnată: Comitetul Național al Românilor Emigrați din Austro-Ungaria. Prima semnătură: p. Președinte Al. LAPEDATU; a doua semnătură, în dreapta: Secretar Oct. TĂSLĂOANU. Un exemplar cu semnăturile autografe ale ambilor se află în Arhiva Onisifor Ghibu. Textul integral al acestei declarații a fost reprodus în „**România Nouă**”, nr. 197 din 23 oct. 1918, în cadrul Dării de seamă despre Adunarea populară de la Chișinău din 21 octombrie („**Unirea întregului neam românesc. Ardelenii și Bucovenii se rup de Austro-Ungaria și se unesc cu România. Marea manifestație de la Chișinău în prezența ministrului Americii și a consulului Franței**”, scrisă de O. Ghibu, cuprinsă în „**Biobibliografia prof. O. Ghibu**”, de I. Moga – I.E. Naghiu, București, 1941, poz. 687). Textul a fost citit Adunării de către președintele Comitetului Național, dr. I. Baiulescu. O relatare succintă a manifestării în I. Voicu, **Charles J. Wopicka**, în „**Magazin istoric**”, nr. 12, dec. 1984, p. 21-23. În consecință, Declarația de la 21 octombrie 1918, pe care o menționați în scrisoarea Dv. din 21 dec., este una și aceeași cu cea de la 6 octombrie 1918, care nu putuse fi publicată la Iași din cauza cenzurii marghilomaniste, dar a fost făcută publică la Chișinău, prin O. GHIBU, cu ocazia Adunării organizate pentru comemorarea proclamării, cu un an înainte, de către Congresul ostașilor moldoveni, a autonomiei Basarabiei.

2. Întrebându-mă de alte foi volante, Vă semnalez următoarele:

a. Manifestul intitulat „**Către Românii ardeleni, voluntari în armata română**”, datat Chișinău, 6 iunie 1917, semnat **Românii ardeleni refugiați în Basarabia**. Hârtie albă, tipar negru, format 29,50/13,50 cm. Textul publicat mai târziu în „**Ardealul**”, Chișinău, nr. 1, din 1 octombrie 1917, p. 1. Un exemplar în Arhiva Onisifor GHIBU. Facsimil apărut în „**Manuscriptum**”, nr. 3/1988, p. 48. Textul este al lui O. Ghibu, cf. Biobibliografia deja citată, poz. 502. Titlul din Ardealul: „**Către Ardelenii voluntari în oastea română**”. Foile volante au fost împărțite voluntarilor din primul detașament, cu ocazia opririi la Chișinău în trecerea lor de la Darnița spre Iași, la 6 iunie 1917. În memoriile sale, încă inedite, O. Ghibu scrie că a tipărit și difuzat prin foi volante textul respectiv de bun venit, fiindu-i teamă, că din cauza emoției nu va fi în stare să vorbească, atunci când îi va primi în gară și se va întâlni cu prieteni și cu elevi ai săi, în trecerea lor spre frontul românesc.

b. **Chemare**. Foaie volantă, difuzată în Basarabia, în decembrie 1917, semnată de Praporgic Bulat, Soldat Jalobă, Grajdantin Durbailo, Praporgic Maloman și Bolinoopred Dumean, prin care se convoca, pentru ziua de 17 decembrie 1917, la Tiraspol, o Adunare a moldovenilor de dincolo de Nistru. Chemarea era urmată de o „**Lumenare**”, în care erau expuse pe puncte doleanțele moldovenilor transnistreni, privind introducerea limbii materne în școală, în biserică, în administrație. Textul a fost publicat în „**Ardealul**”, Chișinău, nr. 12 din 17 decembrie 1917, sub titlul „**Moldovenii de peste Nistru**” (scris de Onisifor Ghibu, cf. Biobibliografia citată, poz. 522). Darea de seamă amănunțită în „**Ardealul**”, nr. 13 din 24 decembrie 1917, sub titlul „**Deșteptarea moldovenilor de peste Nistru. Adunarea de la Tiraspol**”, cf. Biobibliografia citată, poz. 522 a. Textul dării de

Alte comitete de inițiativă românească se nasc la New York, apoi iarăși în Italia, la Odesa, la Chișinău și Cernăuți, la Viena și Praga, la Budapesta, Oradea, Arad, la Iași și București. Publicația „**România Nouă**” tipărește, ca articol program, în data de 24 ianuarie 1918, Declarația premergătoare pentru unire, adoptată în aceeași zi la Chișinău. La 27 martie/9 aprilie 1918, Sfatul Țării din Chișinău adoptă „**Hotărârea de unire a Basarabiei cu România**”. Documentul este de îndată publicat de către serialul „**Cuvânt moldovenesc**” din Chișinău (cu apariție din 1913), publicație reorganizată în februarie 1917 ca ziar politic pentru unire, condus de către Pan HALIPPA, Ion BUZDUGAN și Al. MATEEVICI. Hotărârea este de asemenea publicată în aceeași zi, de către două ziare, înființate din inspirația și necesitatea evenimentelor, „**Deșteptarea**”, în orașul Soroca, respectiv „**Nistrul**”, ziar unionist din Tighina. Datorită bunăvoinei și ajutorului, dat de către regretatul istoric și cercetător Octavian O. GHIBU, cel care a păstrat și organizat ceea ce a mai rămas din arhiva ilustrului său tată, istoricul Onisifor GHIBU, am putut completa bibliografia subiectului, potrivit datelor, ce reies din următoarea scrisoare:

seamă a fost scos și în broșură, sub același titlu, de O. Ghibu, Tip. Societatea Culturală a Românilor din Basarabia, Chișinău 1917, de 80 p. Un exemplar din foaia volantă a existat în acea parte a Arhivei Onisifor Ghibu, care în 1949 a dispărut și până în prezent nu a fost găsită. (A fost sechestrată de Securitate – n.n. C.M.)

c. Foaia volantă „**Către frații ardeleni din Rusia**”, nedată, dar din august 1918, pe hârtie alb-gălbuie, tipar negru, format de 34/21 cm., semnată Dr. Onisifor Ghibu (fiecare exemplar cu semnătură autografă în cerneală), fost profesor la seminarul din Sibiu și inspector general al învățământului românesc din Transilvania, astăzi directorul ziarului și tipografiei „**România Nouă**” din Chișinău. Este un apel, care începe cu cuvintele „**Dragi compatrioți!**” și prin care roagă pe oierii români din Crimeea să subscrie pentru ajutorarea ziarului și tipografiei, aflată în dificultăți materiale. Cu acest apel, pe contrapagina căruia este „**Lista de subscriere pentru gazeta și tipografia România Nouă din Chișinău**”, Onisifor Ghibu a fost din stână în stână, pe la oierii originari în special din Mărginimea Sibiului, aflați în Crimeea. În baza acestei vizite, care a durat circa 5 săptămâni, în august-septembrie 1918, a strâns un important fond, cu care s-a înapoiat la Chișinău. Exemplar în Arhiva Onisifor Ghibu.

d. Foaia volantă „**Către Ardelenii din Crâm**”, dată Chișinău, 28 noiembrie 1918, pe hârtie alb-gălbuie, tipar negru, format 33,50/20,50 cm., semnată Dr. Onisifor Ghibu, Directorul ziarului România Nouă, Deputat în Marele Sfat Național al Transilvaniei. Menționează într-o listă de pe contrapagină sumele primite de la fiecare oier, cu ocazia vizitei din august-septembrie 1918, cu numele și localitatea de baștină a fiecăruia (18 din Rod, 11 din Vale, 7 din Tilișca, 4 din Săliște, 3 din Poiana Sibiului, 3 din Cacova, 4 din Poiana Sărată, 2 din Galeș și câte unul din Sibiel, Șinca Veche, Ludoș, Breaza, Leova și o localitate necunoscută). Îi informează că, date fiind evenimentele intervenite – Unirea- se înapoiază în Transilvania, unde speră să continue publicarea revistei „**România Nouă**”. Apelează la toți oierii din Crimeea să se înapoieze cu averile lor în Transilvania, unde să ajute la refacerea țării. Încheie cu „**La revedere în Transilvania**”. Exemplar în Arhiva Onisifor Ghibu.

e. Foaia volantă, emisă de Asociația Cercetașii româniei „**Cohorta Chișinău**”, intitulată „**Înștiințare**”, prin care se anunță sosirea la Chișinău, la 10 iulie 1918, ora 10 dimineața, a unei părți din Cercetașii României, formațiune compusă din cercetași originari din toate provinciile locuite de români, pentru a răspunde chemării făcute la Iași de către frații lor din Basarabia. Foaia e pe hârtie alb-gălbuie, tipar negru, format 22/13,7 cm., Tipărită la Tipografia românească Chișinău, Str. Alexandrovscaia (pasaj). Exemplar în Arhiva Onisifor Ghibu.

f. Nu știu în ce măsură puteți menționa foaia volantă tipărită la Odesa, la sfârșitul lunii martie 1917, adresată membrilor familiilor ostașilor moldoveni, aflați în cantonament la Odesa. Foaia inițiată și cu text de Onisifor Ghibu, a fost difuzată la zecile de mii de ostași moldoveni, care au trimis-o, fiecare în parte, în Basarabia. Se anunță constituirea Partidului Național Moldovenesc, la Chișinău, care va milita pentru introducerea limbii naționale în școală, în biserică și în administrație. Familiile erau îndemnate de către ostași să ajute noul partid. Un exemplar din foaie a existat în Arhiva Onisifor Ghibu, în partea dispărută, de care am făcut mențiune sub punctul b.

3. Îmi scrieți că lucrarea Dv. cuprinde și presă, carte, memorii, etc. Nu văd cum puteți cuprinde într-o comunicare, oricât de vastă, un material atât de enorm, pentru care nu ar ajunge câteva volume. Oricum, pentru o astfel de lucrare, dacă v-ați angajat cumva în ea, pot să vă ajut destul de mult, deoarece există un material bogat, încă practic necunoscut, cuprinzând articole, memorii, corespondență, ș. a., cu care singur s-ar putea face trei volume. Dacă nu aveți intenția a vă angaja într-o astfel de lucrare, cred că titlul comunicării dv. ar trebui îmbunătățit, căci așa cum e, e prea cuprinzător și ar putea da naștere unor critici din partea celor care i-ar găsi numeroase lipsuri. Limitați subiectul (de ex. Contribuții la..., sau Din istoria tiparului..., sau ceva asemănător) și nimeni nu va mai putea reproșa că lipsește ceva.

În cazul în care ați dori și alte informații, sunt gata să vă ajut, după modestele mele puteri. Pot să vă propun eventual unele articole sau memorii, care să vă fie de folos. Pentru aceasta ar fi, însă, bine, să-mi trimiteți pentru 1-2 zile textul studiului dv. Îl voi citi repede și înapoi, cu eventuale propuneri, care să se potrivească cu tot restul. Sper că v-am fost de folos cu cele de mai sus. Vă urez și eu un An Nou cu sănătate și cu spor în frumoasa activitate, pe care o desfășurați. Complimente de la soția mea. La mulți ani!

Octavian O. GHIBU.

P.S. Dl. Costin Murgescu mi-a vorbit frumos de Dv.

* * *

Pe parcursul anului 1918 ideea dreptului la autodeterminare a popoarelor devenise treptat o chestiune de legitimitate publică și era presant necesar de a acționa cu decizie și spirit de sacrificiu pentru asumarea și îndeplinirea ei, punând în mers potențialul revoluționar al maselor populare, care cereau dreptate socială și națională. În acest context, la data de 12 octombrie se întrunește la Oradea Comitetul Executiv al Partidului Național Român, care redactează documentul radical, cunoscut ca fiind „**Declarația de autodeterminare a națiunii române din Transilvania și Ungaria**”. Actul este citit în Parlamentul din Budapesta, de către deputatul Alexandru VAIDA, peste o săptămână, la 18 octombrie. Ecoul ei de presă a fost covârșitor și de durată, atât în periodicele de limbă română, cât și în cele străine. „**Declarația de la Oradea**” nu s-a tipărit ca foaie volantă, lipsind timpul și mijloacele în rapiditatea cu care s-a pregătit, dar a fost imediat publicată și comentată în „**Drapelul**” de la Lugoj, în „**Gazeta Poporului**” de la Sibiu, în sumedenie de ziare și gazete maghiare. Acesta

este un moment unghiular, deoarece de acum românii vor putea acționa în mod deschis și legitim, nu numai în străinătate, dar și acasă, în Transilvania și Ungaria, pentru îndeplinirea autodeterminării și unirea cu România. Cea mai vehementă reacție a lor, ca și a celorlalte popoare subjugate din imperiul austro-ungar, se dirijează împotriva Manifestului de federalizare, promulgat de împăratul-rege Carol, sub titlul „**Către popoarele mele credincioase**”, din 4/17 octombrie, care deforma și utiliza tendențios ideea de autodeterminare, subsumând-o intereselor monarhiei habsburgice, implicit autocrației guvernamentale și nobiliare maghiare. Însăși „**Declarația de la Oradea**” este cel mai energic și mai la obiect răspuns, împotriva aceluși manifest cu conținut federalist, de la apariție căzut în desuetudine.

Peste încă o zi numai, la Iași se adoptă o declarație, tipărită apoi ca foaie volantă, prin care Comitetul Național al românilor emigranți din Austro-Ungaria respinge cu fermitate Manifestul Carol și proclamă independența de conștiință și

acțiune a românilor, dreptul lor de ascensiune înspre auto-determinare și unitate. În paralel la Viena, unde cantona Regimentul 64 Orăștie, preponderent românesc, și la care aflau mulți militari români, în drum spre casă, ia naștere **Senatul Militar Român Central**, ce emite îndată un „**Apel în cinci puncte**”, prin care proclamă autoorganizarea tuturor soldaților și ofițerilor români în serviciul idealului național, cerând să se facă peste tot la fel. Senatul trimite un delegat la Praga, unde staționau Regimentele 2 Brașov și 51 Cluj, de asemenea preponderent românești, pentru a le chema la acțiune unită, care se și obține. Este de observat că, Senatul Militar Român Central din Viena a editat ziarul „**Timpul Nou**”, ce se difuza în gara Viena tuturor militarilor români, care soseau și plecau. Aceasta s-a petrecut până la data de 14/27 noiembrie 1918, când acest organism își încetează activitatea, iar Regimentul 64 Orăștie urcă pe tren și pleacă în direcția Transilvania, pentru a asigura ordinea pe valea Mureșului, în vederea retragerii pe acolo a armatei germane a generalului înfrânt Mackensen și a asigurării afluirii românilor către adunarea plebiscitară de la Alba Iulia. Armata germană a fost îndrumată să stea lateral pe șanțuri, iar pe drumurile lăsate libere treceau românii către Alba Iulia, călare și în căruțe împodobite cu steaguri tricolore. Superbe imagini epocale!

Comitetul Național Român Central, format la Budapesta și mutat apoi la Arad, emite, la rândul lui, o serie de apeluri și circulare, tipărite separat sau în presă, prin care informează asupra misiunii sale și cere românilor să se autoorganizeze la nivel de localitate și județ. **De acum înainte va începe să apară o categorie nouă de tipărituri, cele locale, județene, care preiau și răspândesc sarcinile trimise de la Comitetul din Arad.** La Cluj, în 2 și 3 noiembrie 1918 apar tipărituri volante, emise de Senatul (Sfatul) Național Român din Ardeal, care, în urma unor tratative cu Comitetul de la Arad, se supune acestuia și îndeplinește în continuare misiune județeană. La Dej, în 3 noiembrie 1918 se difuzează altă tipăritură volantă, semnată de Consiliul Național Românesc al Comitatului Solnoc-Dăbâca, prin care se încunoștințau de atribuții consiliile naționale comunale și toți românii. Un manifest similar, tipărit, pornește în 4 noiembrie din Oradea, anunțând formarea Consiliului Național Român județean și cele de urmat în comune. Aceleași idei se află în chemarea „**Frați români**”, emisă din Blaj și publicată în „**Unirea**”, care, cu data de 12 noiembrie 1918, se transformă din foaie bisericească a Mitropoliei greco-catolice în ziar național, organ al C.N.R. Blaj, într-un simptomatic tandem cu „**Telegraful Român**”, care îndeplinea aceeași menire la Sibiu.

Din acest oraș pornește, la 9 noiembrie 1918, încă un manifest sub titlu „**Fraților Români**”, semnat de către Comitetul Național Român pentru Sibiu și împrejurime. Asemenea tipărituri locale și multe altele, asemănătoare, au avut un bine definit rol pentru a informa și clarifica populația cu ideea autodeterminării și autoorganizării naționale, dar și pentru purtarea unor relații de bună înțelegere și vecinătate în așezările cu populație amalgamată, pentru conviețuire, ordine și pază. Ele erau pătrunse de patos și eclatau adesea o nemăintâlnită emoție și demnitate, ca apelul tipărit la Sighetul Marmăției în 29 octombrie/11 noiembrie 1918, sub titlul „**Frați Români maramureșeni!**”, din care cităm: „**Au căzut lanțurile robiei de veacuri. A sosit ceasul măreț al eliberării. O lume nouă ia astăzi ființă din ruinele trecutului și soarele dreptății a răsărit biruitor pe ceriul nostru ... Să ne arătăm vrednici de mărimea vremurilor ce trăim!**”

Înaintând în asumarea și îndeplinirea atribuțiilor sale, Consiliul Național Român Central, după eșuarea tratativelor de la Arad cu guvernul Ungariei, lansează în 5/18 noiembrie 1918, Apelul intitulat „**Către popoarele lumii**”, în limbile română, franceză și engleză, prin care afirmă în familia popoarelor dorința de unire cu România. Peste două zile C.N.R.C. emite un nou document, intitulat „**Convocare**”, cu care este anunțată Marea Adunare Națională de la Alba Iulia și codul de reprezentare prin delegați aleși și prin delegați numiți, cât și prin o cât mai largă participare populară. Îndată, din toate părțile vor zbura „**Apeluri**” de răspuns, care îmbrățișau cu entuziasm convocarea și adresau chemări locale populației, pentru cât mai spornică prezență pe Câmpul romanilor. Astfel, din Blaj, se difuzează foaia volantă, tipărită repede, în 10/23 noiembrie 1918, în care citim: „**FRAȚI ROMÂNI! Veniți cu toții la Marea Adunare Națională, care se va ține în 1 Decembrie a. c. la orele 10 a. m. în Bălgradul lui Mihai Viteazul. Veniți cu miile, veniți cu zeci de mii!**”

Deopotrivă de eclatant este Apelul C.N.R. din Orăștie, publicat nu separat, ci în gazeta locală „**Libertatea**”, publicație revenită acasă după un lung refugiu de trei ani, mai întâi la București, apoi la Cleveland. Ea re apare la Orăștie, cu data de 1/14 noiembrie 1918.

O soartă intercontinentală a avut și „**Gazeta Transilvaniei**” de la Brașov. Aceasta, la 24 august/6 septembrie 1916, face număr special cu frontispiciu tricolor, la intrarea trupelor române în Ardeal. După replierea armatei române, redacția suportă represalii maghiare, redactorii sunt înlăturați, conducerea este schimbată, punându-se una nouă și aservită austro-ungarilor, încât, timp de doi ani, gazeta înjură România și armata română. La 13/26 octombrie 1918, această trădătoare Gazetă își încetează apariția. Pe de altă parte, redactorii adevărați de la „**Gazeta Transilvaniei**” au fost trimiși pe front și au ajuns prizonieri tocmai la Celiabinsk, în Siberia. Acolo ei restaurează revista, în celălalt capăt al lumii, unde apare „**Gazeta Transilvaniei**”, la 13 octombrie 1918, militând pentru unirea românilor de pretutindeni cu România.

Extraordinar exemplu de solidaritate peste meridiane, de care ar trebui să se rușineze lichelele, farsorii și trădătorii de azi, care s-au săturat de România și vor federalizarea României. Cu data de 1 ianuarie 1919, redactorii ajung acasă la Brașov și de Anul Nou re apare „**Gazeta Transilvaniei**” cea bună și autentică.

Pentru Bihor, cităm trei tipărituri de maximă importanță și care sunt acum unicate, adevărate valori de patrimoniu: „**Către poporul român din Oradeamare și Biharia! Frați Români!**”, manifest din 4 noiembrie 1918, emis de C.N.R. Bihor, către populație, pentru a se forma comitete locale de unire, a se păzi ordinea și pacea; broșura „**Către poporul românesc**”, scrisă de Gheorghe Tulbure, în numele Sfatului C.N.R. din Oradea și Bihor, pentru a populariza hotărârile de la Alba Iulia și a contracara propaganda antiunionistă, ce devenea tot mai agresivă, s-a tipărit și difuzat în zece mii de exemplare; gazeta unionistă săptămânală „**Tribuna Bihorului**”, care apare din 25 decembrie 1918 până în martie 1919, total 12 numere. În final, a fost interzisă de autoritățile maghiare, cu o lună înainte de alungarea lor de către armata română, care prea mult a așteptat la Ciucea, lăsând Bihorul pradă trei luni unui inamic isterizat.

Încheiem șirul manifestelor tipărite cu cel de numai 11 rânduri, intitulat „**Hotărârea noastră**”, emis la Sibiu la 13/26 noiembrie 1918, prin care fruntașii Astei aderă la unirea cu

România, deoarece: „În această hotărâre a noastră așternem tot, ce au dorit strămoșii noștri, tot ce ne încălzește pe noi, cei de față și tot ce va înălța pururea pe fii și nepoții noștri. Așa să ne ajute Dumnezeu!”

Concluziv, tiparul Unirii a fost un fermoar de sprijin, în tradiția militantă a scrisului și civilizației cărții la români, care a contribuit esențial la luminarea drumului din interiorul evenimentelor, pentru populația greu încercată de un război inutil,

greu și pustiitor. Putem spune că tiparul a fost cel mai important factor de comunicare pentru unirea din 1918, ajuns la apogeul stării sale de necesitate și prezență. A fost un factor eroic, de cea mai bună, cutremurătoare și netremurătoare calitate, care rezultă magistral din corpusul de trei volume, pe care, urmând îndemnul din 1989 al lui Octavian O.GHIBU, l-am pregătit și îl putem oferi pentru publicare și cunoașterea analitică a fenomenului, în ansamblul și detaliile sale.

Apel!

Mălin
Căstropel-le române din somnul cel de moarte,
Să vă treziți și să vă ridicați din patul de moarte,
Să vă ardeți din nou ochii și să vă deschideți gura,
Să vă auziți din nou și să vă vedeți din nou.

Frați Români Maramurășani!

**Au căzut lanțurile robiei de veacuri.
A sosit ceasul măreț al eliberării.**

O lume nouă își la așlăză lăluță din ruinele trecutului și soarele dreptății a resărit biruitor pe cerul nostru.

Făcându-și noi în toată ființa noastră, de dreptul sâmbi de a ne țineți singuri pe noi înșine, subsemnați în ziua de 11 Noembrie 1918, ne-am constituit în un Sfat național român provizor al comitatului Maramurăș, ca afiliat a Sfatului național român central cu sediul în Arad.

Provocăm toate comunitățile românești din comitatul Maramurăș, să aleagă și trimită o delegație de cel puțin 5 membri, la convocarea de constituire, ce se va ține în ziua de Vineri 22 Noembrie a. c. la 11 oare. a. m. în Sighet în localul băncii „Maramurășana” (Eredecet tötér 25.) cu următorul program:

1. Constituirea Sfatului național român definitiv al comitatului Maramurăș.
2. Decizia cu privire la organizarea secțiilor rurale a Sfatului național român a comitatului Maramurăș și a gardii naționale române, pentru susținerea armatei și ajutorare reciprocă.

Inteligința română, mai ales pentru și învățătorii români maramurășani, să și țină de datorie patriotică, a corespunde chemării lor, în vremurile aceste ce mare însemnătate, pentru viitorul neamului și să se prezinte în fruntea delegațiilor la adunarea de mai sus.

Să ne arătăm vrednici de mărimea vremurilor ce trăim!

Sighet la 11 Noembrie 1918.

Joan Balya de Jód
ret. com. pens.

Simion Balya de Jód
preot gr. cat.

Joan Biltz Dancuș
învățător

Florentin Biltz Dancuș
învățător

Dr. Grigorie Bota
notar la județ grec.

Vasile Czipte
preot gr. cat.

Augustin Darabanth
preot gr. cat.

Nicolau Doros
preot gr. cat.

Dr. Titu Doros
advocat

Demetriu Kiss
căpitan, învățător pens.

Georgiu Némeli
învățător

Dimitrie Ponoran
judec. de tribună

Dr. Josif Pap
advocat

Juliu Rednic
preot gr. cat.

Mihail Sabadiș
advocat

Emil Stoica
învățător

Vasile Timiș Filipan
contabil

Membrii provizorii ai Consiliului național român a comitatului Maramurăș.

*Manifestul Consiliului Național Român din comitatul Maramureș
adresat populației românești maramureșene (11 noiembrie 1918)*

Formarea bazei poligrafice a RSSM după cel de-al doilea război mondial

(Problemele presei sovietice din RSSM în anii 1944-1946)

Nina NEGRU

„Mijloacele de comunicare în masă nu sunt nici bune nici rele; ele reprezintă pur și simplu o forță și, ca orice altă forță, pot fi folosite, fie în bine, fie în rău. Folosite într-un anumit fel, presa, radioul și cinematograful sunt indispensabile supraviețuirii democrației. Folosite în sens opus, ele se numără printre armele cele mai puternice din arsenalul dictatorial”¹. Vom demonstra adevărul acestei aserțiuni a lui Aldous Huxley cercetând strategia sovietică de manipulare a creierelor în Basarabia ocupată de URSS – a doua oară în secolul XX – în vara anului 1944, în timpul celui de - al doilea război mondial.

Autoritățile guvernamentale și de partid ale Uniunii Sovietice în acei ani au fost reprezentate la Chișinău de următoarele persoane:²

Președintele Sovietului Comisarilor Norodnici (SCN) al RSSM – T.A. Constantinov, în 1944 și N. Covali de la Comisariatul „Pământ”, din 1945.

Președintele Prezidiului Sovietului Suprem – F. G. Brovco. Secretar al CC al PC(b)M – N. Salogor.

Secretarul CC al PC(b)M cu probleme de agitație și propagandă – în 1944 S. S. Zelenciuc, iar din 1945 – S. V. Țaranov.

Responsabil de sectorul „Presă” în cadrul CC al PC(b)M – N. Vizitei, iar din 1945 I. Berșadskii.

Instructori în sectorul „Presă” al CC: Injevatov, Gherlimanov (în documentele de arhivă au fost depistate doar numele de familie sau pseudonimele unor demnitari).

Șeful Direcției Poligrafice și Edituri de pe lângă SCN al RSSM – V. G. Kuznețov, din octombrie 1944.

Directorul Editurii de Stat – I. Dmitriev.

Directorul Tipografiei nr. 1 Chișinău – B. U. Reznic până în 1945, iar apoi Jucov.

Directorul Tipografiei nr. 2 Chișinău – Vainberg.

Directorul Editurii de partid a CC al PCM – M. Faier.

Directorul Tipografiei Editurii de partid – B. U. Reznic, din 1945.

Directorul Tipografiei nr. 3 Chișinău – S. D. Watson.

I. PRIMELE DOCUMENTE DEPISTATE

Primele documente depistate în legătură cu problema sunt semnate de N. Vizitei, responsabil de sectorul „Presă” în cadrul CC al PC(b)M.³ Astfel, la 14 iulie 1944, Vizitei informa pe secretarul CC, I. I. Rivkin, că Sovietul Comisarilor Norodnici, instalat deja la Chișinău, nu se ocupă cu problemele producției tipărite, lăsând nerezolvate chestiuni de importanță

strategică. În 1941 RSSM își evacuase utilajul poligrafic la Saratov și acum trebuia reevacuat, cu asentimentul și ajutorul comitetului regional de partid Saratov. În afară de mașinile de tipărit „Albert”, „Liberti” și alte utilaje evacuate, Moscova repartiza deja pentru așa-zisa RSSM 6 mașini pentru tipar plan, 4 „Americana”, 15 mașini de tipar portative, două linotipuri, 10 tone de litere ș.a. N. Vizitei se arăta îngrijorat de provizoratul și atmosfera de așteptare a ceva nedefinit la Chișinău, regreta că redacțiile improvizate își duceau existența din avansuri periodice, pe care le cheltuiau fără vreun control.

Exista o Hotărâre a CC al PCUS, conform căreia, după „eliberarea întregului teritoriu al RSSM”, vor trebui să apară aici 83 de ziare și câteva reviste, să fie tipărite 900.000 de manuale și reeditate sute de mii de volume de literatură politică, istorică, artistică, medicală, pentru agricultori etc.

Totuși nimeni nu făcea nimic pentru a pune pe picioare baza poligrafică a fostei RSSM, pentru că nici nu exista o structură guvernamentală cu asemenea funcție. Pentru început, Vizitei semnala necesitatea pregătirii unui număr mic de cadre competente în domeniul poligrafiei, pentru a scoate cel puțin ziarele republicane. De asemenea trebuia organizată urgent aducerea la Chișinău a celor 40 de tone de hârtie promise de guvernul de la Moscova.

Cu ocazia plecării la Moscova a secretarului CC al PC(b)M, N. Salogor, N. Vizitei îi pregătește mapa „Materiale pentru a rezolva la Moscova problemele presei”⁴. Este un alt document, care amintește lui Salogor, pe puncte, despre utilajul de la Saratov, despre cel promis de Moscova și mai ales despre necesitatea pregătirii cadrelor cu ajutorul specialiștilor de la Moscova. Din cei 10 propagandiști cu Școală Superioară de Partid și 6 ziariști cu experiență, trimiși la Chișinău pentru cursurile de 5 luni de pregătire a cadrelor, se prezentaseră doar trei ziariști. Aceștia nu reușeau să instruiască pe cei 140 de lucrători de presă necesari, care trebuiau pregătiți din timp pentru „raioanele care vor fi eliberate”. Problema se complica și din cauza dificultății de a-i recruta, și din cauza necunoașterii de către aceștia a limbii ruse. Bineînțeles că SCN de la Chișinău cerea de la Moscova bani – 42 de mii de ruble – în afară de sumele necesare pentru hrana cursanților. În plus, se solicita urgent invitarea a 25 de zețari și 8 tipografi de înaltă calificare, lucrători din tipografiile Moscovei.

În acest document este formulată pentru prima dată necesitatea înființării unei Direcții pentru poligrafie și edituri, cu „drepturi și funcții de narcomat republican”.

1 Aldous Huxley. *Minunata lume nouă. Reîntoarcere în minunata lume nouă.* – București: Univers, 1997, p.270

2 Arhiva Organizațiilor Social- Politice din Moldova (AOSPM), Fond 51, inventar 3, dosar 351, fila 3

3 AOSPM, Fond 51, inv.2, d. 145, ff.1-2

4 ibidem, ff.21-22

II. PIONIERII PRESEI SOVIETICE ÎN RSSM

În același document se cereau indicații în privința periodicității și tirajului gazetelor republicane (între 15 și 35 de mii ex.), județene (6-7 mii ex.) și raionale (3 mii ex.), cerându-se, indescifrabil, cu creionul, și precizări în privința alfabetului cu care să fie tipărit *Tineretul Moldovei*. Se menționează cine lucra în redacțiile ziarelor republicane *Moldova Socialistă* și *Tineretul Moldovei*, care apăreau totuși de 2-3 ori pe săptămână. Se cerea aprobarea statelor de funcții și a salariilor și se anexau liste cu foști angajați ai redacțiilor, care ar fi trebuit rechemați de pe front sau din Uzbekistan (Fergana). În mod expres este menționat numele unui redactor-șef al unui ziar republican de limbă rusă – L. P. Poleacov – care trebuia readus la Chișinău. Am copiat aceste liste, pentru a reconstitui componența redacțiilor care au scos cele 3 ziare în 1940, înainte de evacuare.¹

Lucrătorii redacției *Moldova Socialistă* care trebuiau rechemați:

Redactor adjunct - Ulianov Vasili Gr., născut 1905, mold.
Șef secție cultură națională - Poluboc Mihail A., n.

1913, mold.

Redactor de rezervă - Grecul Isac
Secretar - Demian, n. 1906, moldovean
Responsabil de ediție - Pulin Isac Boris., n. 1911, evreu
Correspondent - Cangaș Pavel Serg., n. 1911, mold.
Lucrător literar - Goroșenco Petru Sofron., n. 1918, mold.
Lucrător literar - Faerștein David, n. 1903, evr.
Traducător - Fuxman Bela, n. 1919, evr.
Mașinist - Ruper Rudolf, n. 1915, evr.
Secretar - Lempert Iosif Mih., n. 1916, evr.
Redactor de limbă - Tkaciuk Abram Ușer., n. 1910, evr.
Secretar - Bulan Iacov S., n. 1918, mold.
Redactor de limbă - Hrapcenco Tam., n. 1901, mold.
Dactilografă - Sudin Sarra, n. 1900, evr.

Nu este greu de observat că în anii de ocupație sovietică 1940-1941, la Chișinău presa comunistă s-a ținut pe oameni tineri, alogeni, chiar dacă unii se dădeau drept „moldoveni”. Mulți se născuseră însă în România și dovadă este faptul că devin în 1940 traducători, dactilografe și redactori de limbă la un ziar ce apărea cu litere rusești, dar în limba română. Conform recensământului din 1930, în Chișinău, a doua mare comunitate după români (48.456) o formau evreii (41.065), deși această minoritate reprezenta doar 7,2% din populația provinciei (204.858). Prin urmare, cunoscută fiind aderența lor masivă la ideologia comunistă, era firesc să fie angajați în propagarea ei prin intermediul cuvântului scris. A. Petrencu scrie că, în 1941, autoritățile comuniste din Chișinău au evacuat în adâncul URSS 300 de mii de persoane, dintre aceștia 100 de mii fiind evrei. În octombrie 1941, majoritatea evreilor rămași au fost evacuați peste Nistru, iar la 20 mai 1942 au fost evacuați a doua oară, în Chișinău rămânând doar 187 de persoane.²

Totuși, la fila 33 a aceluiași dosar 145, găsim o altă listă a lucrătorilor de la *Moldova Socialistă*, alcătuită la 14 iunie 1944, cu aceleași demonstrative precizări referitoare la ori-

ginea „moldovenească” și „evreiască” și la anul de naștere al fiecăruia.³

Redactor-șef - Tereșenco P. F., n. 1905, mold.

Redactor adjunct, iar din 1945 redactor-șef - Tkaci D. G., n. 1907, evr.

Secretar - Zilberman G. M., n. 1909, evr.

Șef sector „Agricultură” - Florea F., n. 1914, mold.

Șef sector „Cultură” - Lupol I. Gr., n. 1920, mold.

Redactor de limbă - Bucov Emelian S., n. 1914, mold.

Redactor de limbă - Bodarev Ivan Sp., n. 1914, mold.

Lucrător literar - Leibovici Samuil, n. 1912, evr.

Coordonator - Fuș Victor M., n. 1921, mold.

Dactilografă - Șerbina Glikeria, n. 1921, mold.

Dactilografă - Pasikovskaia Roza, n. 1907, evr.

Contabil - Gargan Clara M., n. 1909, evr.

La pag. 34 a documentului se găsește lista cu membri ai redacției *Tineretul Moldovei*, pe care o propunem pentru analiză și meditație asupra participării moldovenilor autohtoni la instaurarea comunismului adus prin presă de ocupația rusă.⁴

Redactor responsabil - Galiț V. T.

Redactor adjunct - Hudobin L. B.

Secretar responsabil - Rezinkin A. I.

Șef sector „Viață Comsomolistă” - Kobeț A. N.

Șef sector „Tineretul rural” - Bognibov

Șef sector „Școli” - Tali G. A.

Șef sector „Educație fizică” - Revunov V. S.

Redactor de limbă - Reaboșapca Z. I.

Stilizator - Dorfman G. Z.

Traducător - Bogataia E. M.

Lucrător literar - Dovgopolâi I. M.

Lucrător literar - Șabaeva V. N.

Secția „Scrisori” - Cerneahovskaia A. I.

Corector - Lâsakovskaia K. I.

Abia pentru anul 1947 găsim materiale referitoare la starea de lucruri în redacția ziarului *Sovetscaia Moldavia*.⁵

Într-o informație secretă, oferită lui Zelencov S. G. la Biroul CC PCM, sunt prezentate cadrele de conducere ale redacției după criteriul profesionalism și devotament partinic:

Ponedelinik V. N. - redactor adjunct. Absolvent al Facultății Muncitorești (fără frecvență) n. 1910, rus, membru de partid din 1932, lipsă de cultură generală, prima dată în post de conducere;

Kaner V. I. - redactor adjunct cu propaganda. Studii medii, sănătate proastă, nu se deplasează prin raioane, scrie prost; n. 1904, evreu, membru de partid din 1920;

Nicolaev V. K. - secretar responsabil. Studii superioare neterminate, fost ziarist la Habarovsk, n. 1905, rus, membru de partid din 1929, nu cunoaște tehnica machetării, trebuie utilizat în locul lui Kaner;

Mezențev G. A. - șef secție „Viața de partid”. Student în anul III la Universitatea din Tomsk, n. 1912, rus, membru de partid din 1942, inteligent, cult;

Lukoveț - șef secție „Industrie”. Studii medii și cursuri de jumătate de an la un ziar central, membru de partid din 1940, ascultător, dotat pentru ziaristică;

1 ibidem, f. 32

2 Anatol Petrencu, Basarabia în al Doilea Război Mondial. 1940 – 1944. – Chișinău: Lyceum, 1997, pp.194, 161, 163, 169.

3 AOSPM, F.51, inv.2, d.145, f.33

4 ibidem, f.34

5 AOSPM, F.51, inv.5, d.511, ff.3-8

Jilco - șef secție „Cultură” - Studii medii necomplete, Institutul Pedagogic, incult, bețiv, leneș, n. 1916, belorus, membru de partid din 1945;

Meșcereakov V. T. - șef secție „Construcții”. Absolvent a 7 clase, n. 1910;

Sosnin N. A. - șef secție „Agricultură”. Nu are cunoștințe de economie, n. 1913;

Zelenin B. P. - șef secție „Corespondenți de la sate”. Student în anul II la Institutul Pedagogic, n. 1920;

Alte nume de lucrători în redacție: Sadamovskii (reporter), Bahov, Vășkin, Sușkov, Bâstrov, Zaharcenco, Iaklavkov, Kuksin, Șciukin, Kostoglodov ș.a.

În perioada 1 martie 1947 - 1 iunie 1948 au fost concediați câțiva angajați de la *Sovetskaia Moldavia*, cei mai mulți din cauza alcoolismului și a incompetenței: Șaleev, Selivestrova, Sokolov, Kemeni, Starostenko, Șuvatov, Kâciakov, Strelitov, Pomerniuc, Smolinov, Horujii, Soloviova, Sidorov, Kaner, Meșcereakov, Zelenin, Moghiliova ș.a.

III. MOSCOVA ÎNFIINTEAZĂ DIRECȚIA PENTRU POLIGRAFIE ȘI EDITURI

La 2 august 1944 N. Vizitei adresa de la Moscova lui S. S. Zelenciuc o „Scurtă informație” în 12 puncte despre măsurile luate și problemele rezolvate.¹ Le enumerăm selectiv, în aceeași ordine.

1. S-a pus la punct editarea unui ziar cu tirajul de 5000 de exemplare pentru „raioanele încă ocupate ale Moldovei”, conform indicațiilor lui Fedoseev. N. Salogor participase la acest proiect și îl păstra, cu semnătura de la Moscova a lui Fedoseev.

2. S-a aprobat tirajul ziarului *Moldova Socialistă* – 20 de mii de exemplare. În județe vor fi distribuite câte 2500 - 4000 de exemplare, iar în raioane – câte vor fi solicitate.

Pentru primele două puncte este făcută trimitere la N. Salogor ca responsabil pentru realizare.

3. Statele de funcții și salariile aprobate de Moscova se aflau pentru executare la un tov. Kalașnikov.

4. În 4-5 zile urmau să fie trimise la Chișinău de la Moscova și Kolomîia 10 mașini de tipar (3 de tipar plan și 7 PP-1) și 6 zincografe. Suma de 30 de mii de ruble, necesară pentru transportarea utilajului, urma să fie transferată la Banca de Stat din Moscova, filiala Kominternului, pe numele lui Mark Iakovlevici Dobrominskii.

5. Din Uzbekistan (Fergana, Samarkand, Buhara, Namangal, Andiian, Beketova) promiteau să trimită pentru RSSM alte 6 mașini de tipar plan și 4 mașini de tipar plan numite „Americana”. De transportarea lor, care costa 40 de mii de ruble, se ocupa Aron Rodionovici Komisarenko, aflat în acel moment la Tașkent.

6. Reevacuarea utilajului poligrafic al RSSM din Saratov a costat 50 de mii de ruble și s-a efectuat după mai multe deplasări ale lui Izrail Isaakovici Kuciuk, însoțit de mecanicul din Rusia Lebedev.

7. În ultimele 8 zile soseau vagoane cu hârtie pentru ziare: în stația Florești s-au descărcat 13,5 tone, în stația Râbnîța – 10,5 tone. În următoarele 4 zile urmau să ajungă încă 10 tone de hârtie și utilaj mărunt.

8. Sumele necesare pentru cursurile de pregătire a ca-

drelor vor fi obținute cu condiția ca Hotărârea CC al PC(b)M despre organizarea lor să fie trimisă la Moscova, Secției de Propagandă a CC al PCUS.

9. Memoriul privitor la înființarea Direcției Poligrafie și Edituri, semnat de N. Salogor și T. Konstantinov, este trimis la CC al PCUS, adresat lui Alexandrov, și se afla la Ptușkin. Direcția era o structură copiată după cele existente în Ucraina, Belorusia și alte republici și regiuni din URSS, dar, pentru a fi mai siguri, cei de la Chișinău se adresează cu acest memoriu și lui Veaceslav Molotov.

10. Numai la Moscova se puteau face clișeele pentru primele 38 de titluri de noi ziare județene și raionale. OGIZ (responsabil de edituri și presă) a primit indicația de a face în 10 zile, pe zinc sau aramă, cu permisiunea CC, aceste clișee.

IV. ZIARE JUDEȚENE ȘI RAIONALE: TITLURI, TIRAJE, REDACTORI

La pag. 27 și 30 ale aceluiași dosar 145² găsim informații în legătură cu titlurile ziarelor, tirajul, periodicitatea, luna apariției primului număr și uneori numele redactorilor-șefi.

Singurele titluri în limba română apar în dreptul județelor, care erau „bombardate” și cu tiraje mai mari (2.500 ex.). Din cele 5 ziare, aprobate ca organe ale Comitetului Județean de partid și ale Comitetului Executiv Județean, din septembrie-octombrie 3 ziare urmau să apară de două ori pe săptămână în județele:

Bălți – *Luceaferul Roșu (Krasnaia Zarea)*. Redactor Al. Chirtoca (viitorul director al Bibliotecii Publice „N. Krupskaiia”, originar din regiunea Odesa);

Soroca – *Steagul Roșu (Krasnoe Znamea)*. Redactor Dârul;

Orhei – *Puterea Sovietelor (Vlasti Sovietov)*. Redactor Kraevskii.

Județele Cahul și Bender nu au avut, în 1944, ziare comuniste.

Din cele 54 de ziare raionale preconizate s-au înființat 34, prin metoda infiltrării gazetelor raionale paralel cu cele județene. Deși anunțate ca publicații „moldovenești”, 17 din cei 22 de redactori-șefi ai ziarelor raionale și județene din fosta Basarabie nu cunoșteau limba populației pentru care urmau să scrie.

O trecere în revistă a acestor titluri de ziare, organe ale Partidului Comunist din RSSM în 1944 se face pe fila 27³. (Tabelul 1)

În fosta RASSM, „leagănul” RSSM, acum vizibil împuținată ca număr de raioane, s-au înființat 5 ziare raionale. (Tabelul 2)

În cel mai apropiat timp urmau să se aprovizioneze cu utilaj poligrafic în scopul înființării unor ziare raionale, următoarele localități din 4 județe:

1. Jud. Bălți:

a. Ungheni – ziarul *Rodina*

b. Sculeni – *Okteabri*

c. Edineț – *Boriba*

d. Lipcani – *Krasnii fakel*

2. Jud. Chișinău:

Călărași – *Fakel pobedi*

1 AOSPM, F.51, inv.2, d.145, ff.18-20

2 ibidem, f.30

3 ibidem, f.27

Titlul	Organ al	Period.	Tirajul	Apare din	Preț
Moldova Socialistă	CC al PC(b) și SCN	3 pe săpt.	14000	?	?
Sovetskaia Moldavia	CC al PC(b) și SCN	3 pe săpt.	10000	?	?
Molodioji Moldavii	CC al ULKTM	3 săpt.	8000	?	?
Ziare ale Comitetelor raionale de partid:					
Svoboda	Brătușeni	2 pe săpt.	1200	X.1944	20 cop.
Bolișevik	Glodeni	2 pe săpt.	1200	X.1944	20 cop.
Znamea svobodî	Briceni	2 pe săpt.	1200	X.1944	20 cop.
Pobediteli	Râșcani	2 pe săpt.	1200	X.1944	20 cop.
Znamea	Balatina	2 pe săpt.	1200	X.1944	20 cop.
K noi noi jizni	Chișcăreni	2 pe săpt.	1200	XI.1944	20 cop.
Okteabri	Sculeni	2 pe săpt.	1200	XI.1944	
Leninskaia iskra	Fălești	2 pe săpt.	1200	XI.1944	
Stalineț	Chiperceni	2 pe săpt.	1000	X.1944	
Vperiod	Vertiujeni	2 pe săpt.	1000	X.1944	
Znamea pobeđi	Târnova	2 pe săpt.	1000	X.1944	
Zvezda	Drochia	2 pe săpt.	1200	XI.1944	
Voshod	Zgurița	2 pe săpt.	1200	XI.1944	
Dnestrovskaia Pravda	Otaci	2 pe săpt.	1200	XI.1944	
Osvobojdenie	Rezeni	2 pe săpt.	1800	X.1944	

Tabel 1

Znamea pobeđi	r-l Tiraspol	Redactor Zelenova
Pridnestrovskii kolhoznik	r-l Grigoriopol	Red. (Indescifrabil)
Puti Lenina	r-l Dubăsari	Red. Loghinov
Soșialisticeskii puti	r-l Râbnița	Red. Tanasevskii
Leninskii puti	r-l Camenca	Red. Grebneva

Tabel 2

3. Jud. Soroca:

Drochia – *Zvezda*

4. Jud. Orhei:

Criuleni – *Lenineț*

Peste Nistru, în raionul Slobozia, urma să se înființeze ziarul *Stalinskii puti*.

Astfel au fost pulverizate județele: întâi prin ziare, apoi prin înființarea raioanelor în acele localități.

V. ÎMPUTERNICITUL V. G. KUZNEȚOV ȘI CRIZA DE CADRE ȘI DE UTILAJE

La 13 septembrie 1944 CC al PC(b)M avea deja o Direcție pentru poligrafie și edituri, condusă de V. Kuznețov, care avea misiunea de a crea baza industriei poligrafice a RSSM. Conform unui document semnat de revizorul controlor pentru RSSM, G. Panfilov de la Ministerul Finanțelor al URSS, Direcția a fost organizată în baza Hotărârii Sovietului Comisarilor Norodnici din RSSM cu nr. 326 din 11 octombrie 1944.¹ Din aceeași zi funcționa și șeful Direcției, V. G. Kuznețov. Conform punctului 6 al acestei hotărâri, Direcției trebuia să i se subordoneze:²

1. Combinatul Poligrafic din Chișinău, Tipografia nr. 3

și celelalte două tipografii din Chișinău – nr.1, destinată editării ziarelor republicane și nr. 2 – destinată editării cărții;

2. Editurile tuturor ziarelor raionale (54) și județene (5), care urmau să se organizeze, și tipografiile de pe lângă ele: 5 tipografii județene și 6 raionale din stânga Nistrului. Asigurarea lor cu utilaj și material poligrafic, răspunderea pentru apariția regulată a ziarelor o purta Direcția;

3. Fabrica de albire a hârtiei, care trebuia construită pentru producția de caiete;

4. Editura de Stat „Haia Livșiț”.

5. „Poligrafrest”, lichidat la 27 ianuarie 1945 și înlocuit cu „Poligrafbumsnab”, care se ocupa cu asigurarea întreprinderilor enumerate mai sus cu utilaj și materiale poligrafice (hârtie, litere, aparate).

În prima jumătate de an, V. Kuznețov n-a făcut decât să plece în deplasare pe două luni la Moscova, sub pretextul că se va ocupa de procurarea utilajului, și în rest s-a ocupat de completarea statelor de funcții și a devizului de cheltuieli. Chiar de la început a fost criticat pentru faptul că nu selectase cadrele după criteriul competenței în domeniul poligrafiei. Printre necompetenți erau considerați directorul adjunct Medin, Șeful secției cadre Cegan (fost învățător), Șeful secției ad-

1 AOSPM, F.51, inv.4, d.318, f.25

2 AOSPM, F.51, inv.2, d.145, f.13-17

ministrative Gonța, care nu se prezenta la serviciu pe motiv că, fiind ilegalist, a făcut pușcărie (cu „ajutorul roșu”) în România. Administratorul „Poligrafbumsnab”, Rozenberg, aflându-se o lună de zile în deplasare la Moscova, nu adusese „nici un kg de litere, nici hârtie”. Directorii tipografiilor nr. 1 și nr. 2 nefiind preocupați de aprovizionarea cu combustibil, zețarii (30 de persoane) și ucenicii lor (5 persoane) se întrerupeau din lucru pentru a se încălzi în jurul unei sobe de fier. Criticat că nu se grăbește să pună la punct baza poligrafică a RSSM, controale de la Moscova scot în evidență faptul că din suma alocată Direcției pentru investiții capitale în trimestrele 3 și 4 ale anului 1944 – 1.600.000 rub. – au fost cheltuite doar 350.000 rub. Nici banii alocați pentru reconstrucția Tipografiei nr. 2 n-au fost cheltuiți (rămăseseră 400.000 rub.), din care motiv nu se putea începe tipărirea cărților, incluse în planul Editurii de Stat. CC al PC(b)M emisese o hotărâre prin care obliga Direcția pentru poligrafie și edituri să înceapă de la 1 ianuarie 1945 tipărirea cărților: 162 de titluri, în tiraj de 1.708.000 exemplare (în primul rând manuale). Acest lucru era însă imposibil de îndeplinit cu 3 mașini de tipar plan (dintre care două defectate) și 6 mașini „Americana” (dintre care funcționau doar 4). În plus casa pe str. Popovskii, unde intenționau să instaleze Tipografia nr. 2, avea un perete dărâmat și numai trei camere, și acelea neîncălzite.

Producția de placate (afișe), foarte importantă pentru puterea sovietică, era asigurată prin trimiterea a 5 specialiști, care nu aveau, însă, utilaj pentru a începe lucrul (litograf, zincograf, stereotip).

În condițiile lipsei de electricitate, de utilaj, de litere, de mână de lucru, Kuznețov făcea totuși să apară *Moldova Socialistă* (de 2-3 ori pe săptămână) și *Tineretul Moldovei* (o dată – de două ori pe săptămână). Din ianuarie 1945 existau însă abonamente și aceasta obliga la respectarea periodicității și la mărirea tirajului. Din 1945 nu era tolerată întârzierea nici cu o oră a apariției ziarelor republicane.

Problema cadrelor cerea o rezolvare urgentă.¹ Tipografia nr. 1 avea nevoie de 10 zețari, iar la Tipografia nr. 2 din 32 de zețari necesari erau angajați doar 3.

La 26 septembrie 1944 CC al PC(b)M emite Hotărârea de a instrui prin cursuri de numai două luni 84 de zețari: 43 de persoane pentru Chișinău, 29 – pentru Bălți, 12 – pentru Soroca. Recrutarea candidaților a fost un eșec, fiind pregătiți doar 35 de zețari. Pentru gazetele raionale mai era necesară pregătirea a 100 de zețari, 30 de tipografi, 30 de legători de cărți, 10 stereotipiști. Kuznețov era criticat pentru atitudine neserioasă față de problema cadrelor de poligrafiști, dar obiectiv vorbind, deși poseda calități de organizator, se bloca strategia sovietică de consolidare a bazei poligrafice în RSSM.

VI. PROPAGANDIȘTII SOVIETICI ÎNGRIJORAȚI DE CIRCULAȚIA PUBLICAȚIILOR ÎN LIMBA ROMÂNĂ ȘI DE CALITATEA PROASTĂ A ZIARELOR RAIONALE

Consfătuirea republicană a lucrătorilor din sfera propagandei și agitației, desfășurată în zilele de 1-3 martie 1945 la Chișinău, făcând bilanțuri provizorii, a depistat mai multe

tipuri de probleme, pe care singur Kuznețov nu le putea rezolva. Vom analiza cuvântările lui S. Țaranov și a lui I. Berșadskii la acea consfătuire.

S. Țaranov, secretarul CC al PC(b)M cu probleme de propagandă,² răspunzând (cum se obișnuia) la sfârșitul consfătuirii la întrebările puse de cei care luaseră cuvântul, regretă lipsa propagandei în ziarele raionale. Tot el, însă, sugerează că ziarul raional nu trebuie să se transforme într-un vestitor oficial al guvernului, ci să încerce să-l atragă pe țaran scriind despre agricultură și alte activități. În acest scop, propunea înființarea unui ziar pentru țărani, ca experiment, mai întâi în raioanele de peste Nistru și apoi la „edinolicinicii” (țărani cu gospodărie individuală) din Basarabia. Prin urmare scopul era pregătirea psihologică pentru organizarea colhozurilor, și nu întâmplător Țaranov cerea întărirea gazetelor județene cu utilaj și cadre din raioane.

De ce credea Țaranov, ca propagandist, că este necesar să se scrie cât mai mult în „limba moldovenească”? Pentru că - observase el - țărani vor să știe cum de ies rușii învingători în acest război și nu înțeleg din cuvântările ținute de propagandiști în limba rusă la ce să se aștepte. Politica fiscală românească trebuia analizată și pusă urgent într-o lumină nefavorabilă în comparație cu promisiunile rușilor.

„Nu avem mașini rotative, tipărim cu mâna, dar le vom primi din Râbinsk și din România.” Il interesa foarte mult felul românilor de a face propagandă, pentru a o contracara. Încearca să le inculce participanților la consfătuire, care nu cunoșteau limba română, ca să poată verifica autenticitatea informației, că basarabienii au fost educați în spiritul „șovinismului sălbatic”, al superiorității față de alte popoare și trebuie „re-educăți în spiritul prieteniei popoarelor”. În acest scop Moscova promitea un milion de volume - beletristică și politică - dintre care 860 de mii de volume fuseseră primite deja prin rețeaua „Soiuzpeceati” și „Knigokulitorg”. O expediție de diseminare a cărții adusese la Soroca încă din primăvară mici biblioteci pentru 33 de comitete raionale de partid din „zonele deja eliberate”. Totuși - menționa S. Țaranov - cei 6000 de membri de partid din Chișinău nu citesc „Cursul scurt de istorie a partidului”, cum citesc țărani moldoveni cartea românească rămasă de la regimul vechi. În sat gazeta raională ajungea doar la sovietul sătesc, pe când învățătorul din Criuleni era prins că se călăuzește de „Noi orientări în pedagogie” în limba română, care orientări - bănuiește Țaranov - sunt bineînțelese germane. La rândul său țaranul citește „Main Kampf” după părerea lui Țaranov, care spre sfârșitul cuvântării recunoaște că, de fapt, nimeni nu înțelege ce citesc basarabienii pentru că activiștii nu cunosc limba română. Pentru ca ghicitul acesta să înceteze, el dă indicații ca tot ce este scris cu literă latină să fie confiscat cu ajutorul învățătorilor.

Cuvântarea lui I. Berșadskii, șeful sectorului „Presă” la CC al PC(b)M,³ conține unele informații care, trebuiau în mod previzibil să se apropie cât mai mult de realitate, pe care ocupanții aveau interesul să o cunoască. La începutul lui martie 1945 Berșadskii constată că la Chișinău există o mare problemă legată de numărul insignifiant sau chiar de absența propagandiștilor și a ziarelor centrale. Ar fi fost normal să se îngrijoreze de lipsa celor ucrainene, întrucât rușii pretindeau în ultimatumul din 26 iunie 1940 că populația dintre Prut și

1 AOSPM, F.51, inv.3, d.261, f.6

2 AOSPM, F.51, inv.3, d.251, ff.? 120

3 ibidem, ff.112-116

Nistru este majoritar ucraineană. Deși afirma de la tribună că nu citește ziarele republicane existente (traduse și în „moldovenească”), Berșadskii ținea să precizeze că „presa bolșevică existentă în republică este deja o mare putere și o armă ascuțită a partidului”. Cifrele erau într-adevăr impresionante. În câteva luni sovieticii au înființat în județele pe care aveau pretenția că le-au eliberat 35 de ziare, dintre care 33 „în limba moldovenească”: 5 de nivel republican, 4 județene și 26 raionale. Misiunea acestor organe de presă ale PC(b)M era „să întărească puterea de influență a organizațiilor de partid (minuscule sau inexistente - n.n.) asupra maselor”. Analizând însă, cu gazetele pe masă, starea de lucruri, comuniștii de la Chișinău se declarau nemulțumiți. Ziarelor republicane, în special celor de la „Sovetskaia Moldavia”, li se reproșa că nu au luat tonul și direcția corectă, că ajung în raioane cu 2-3 ore întârziere. Era criticată lipsa de control asupra ziarelor din Soroca și Bender. Din 51 de ziare raionale prevăzute la Moscova, fuseseră înființate deocamdată doar 26; acolo unde se indicase, de către „Centru”, tirajul de 1000-1200 de exemplare, apăreau de regulă doar vreo 300 de exemplare; deși se cerea ca ziarul să apară de două ori pe săptămână, majoritatea apăreau de regulă o dată în 10 zile sau în cel mai bun caz într-o săptămână. La Glodeni și Florești ieșiseră numai un număr – două pe lună. Doar 5 ziare raionale aveau redactori - șefi, celelalte fiind redactate de șefii secțiilor de propagandă ale comitetelor raionale de partid, care deveneau cu această ocazie cumularzi. Doar 8 din 28 de redactori cunoșteau limba română, dar nu aceasta îngrijora pe Berșadskii, ci faptul – grav - că doar în 11 raioane existau reprezentanți autorizați ai Glavlitolului. Se considera că ceilalți cenzori care activau, probabil fără experiență în domeniu, nu puteau exercita funcția de „controlori politici ai ziarelor”.

Se căutau metode pentru atragerea „moldovenilor” în linia întâi a presei bolșevice, ale cărei baze poligrafice erau, de bine de rău, puse. Revenind la acea bază, aflăm din cuvântări că ziarele se înființau în următorul mod: V. G. Kuznețov găsea pe un tovarăș de partid, îi înmâna o mașină veche de tipărit de tip „Partizanca”, o cantitate mică de litere chirilice și hârtie, și cu acest minim necesar îl trimitea să facă urgent gazetă raională, fără zețar și instrumente mărunte de lucru. Acolo tovarășul constata că nici 10 zile nu-i ajung ca să scoată o pagină, din cauza incompetenței și a utilajului defect. Despre calitatea scrisului nu se mai vorbea, pentru că presa reproducea lozinci și indicații de partid. Și așa, fluturând ziarele de o calitate oribilă ale raioanelor Râbnîța și Grigoriopol, Berșadskii poruncește să se intre într-o nouă epocă a ziaristicii „moldovenești”, când va conta mai mult calitatea decât cantitatea.

VII. ABONAREA LA ZIARE A BASARABENILOR DE PE FRONTURILE DE LUPTĂ ȘI DE MUNCĂ

Dosarul 263 conține scrisori primite de diferiți membri ai CC al PCM în legătură cu necesitățile de lectură a basarabenilor aflați în afara țării lor.¹

Cele mai multe scrisori veneau la CC al PCM de pe Frontul IV Ucrainean. La 1 ianuarie 1945 Generalul Pronin, iar la 16 aprilie 1945 Kureatov, ambii responsabili de instrucțiunea politică în armata sovietică, aduc la cunoștință că în 1944 armata sovietică a fost împrăștiată cu tineri din Mol-

dova, care, necunoscând limba rusă, nu pot fi instrucți. Acești tineri au solicitat ziare și cărți numai în limba maternă. Pentru a se realiza aceste doleanțe s-a cerut trimiterea de la Chișinău a trei traducători pentru a fi utilizați timp de două luni la munca de îndoctrinare politică.

Pentru lectură se cerea, fără a indica titluri, 1.200 – 1.500 de exemplare a vreunui ziar republican „de limbă moldovenească” și literatură (probabil artistică) în aceeași limbă, care urma să fie ridicată de căpitanul Tartacovskii.

Direcția politică a Frontului Leningrad, prin Pigunov, aducea la cunoștință la 15 aprilie 1945 că organizează apariția unor ziare în „limba moldovenească” și solicită „dicționare, literatură în limba moldovenească și câte un exemplar din ziarele republicane și județene în limba moldovenească”.

Flota Baltică, prin Amiralul Volcov, solicita trimiterea la Tallin a 200 de exemplare a vreunui ziar pentru tineretul minorității naționale „moldovenești”.

Un grup de basarabeni care erau pregătiți ca șoferi de mașini militare, deși cunoșteau mai bine limba rusă, cereau cu insistență cărți și ziare în limba maternă. Soluția a fost să li se comunice părinților în județe să le trimită cadouri ziare și cărți prin poșta fiilor de pe front.

La 25 martie 1945 conform ordinului nr. 5 dat de Stalin, pentru tinerii basarabeni din armata sovietică trebuia tradus și editat în „limba moldovenească” textul jurământului militar (200 ex.) și urma să fie aduse la Chișinău 200 exemplare de diferite ziare județene și raionale, precum și 100 exemplare ale unui ziar republican în „limba moldovenească”.

Redactori-șef ai unor ziare se adresează la CC al PCM cu aceleași rugăminți, de a li se trimite ziare și alte materiale despre cultura și agricultura Moldovei. A. Strucicov de la ziarul „Za rodinu” informa că pentru cei 100 de oameni din Moldova, prezenți în divizie se cer 10 – 15 ziare în limba lor maternă. Din cercul militar Minsk lucrătorii ziarului „Za sovetkuii rodinu” cereau articole despre Moldova pentru ostașii din Basarabia aflați în regiune.

Persoane particulare trimise la muncă în diferite regiuni ale URSS scriu acasă exprimându-și dorința de a primi cărți și ziare. Mîrza D.E., lucrător în cadrul NKVD-ului, plecat de 8 ani la Polul Nord (Primorsk) vrea să se aboneze la „Plugariul roș”, fără să știe că acest ziar nu mai apare în Transnistria. Dintr-un spital din Kamenet – Podolsk, probabil la cererea răniților de război, vine o scrisoare prin care se solicită 100 de exemplare de ziare în „limba moldovenească”. Profesorii din școala medie din Dubăsari, în numele cărora semnează M. Ia. Poiată și V. S. Smokvin, întrebă despre proiectele de creație ale scriitorilor și jurnaliștilor din Moldova și roagă să li se trimită „Moldova Socialistă” sau orice alt ziar în „limba moldovenească”. Muncitorii aflați în Donbas și Mariupol pentru reconstrucțiunea unor uzine roagă, în februarie 1945, să li se trimită ziare din Moldova (cel puțin 100 de exemplare), întrucât nu cunosc limba rusă.

VIII. CONTRIBUȚIA COMISIEI ALIATE DE CONTROL DIN ROMÂNIA LA UTILAREA BAZEI POLIGRAFICE A RSSM

Pentru utilizarea bazei poligrafice erau luate în considerare următoarele surse :

1 AOSPM, F.51, inv.3, d.263, f.252, 48, 55, 10, 41.

1. Procurarea utilajului din URSS prin intermediul Rospoligrafsnab;

2. Aducerea din România a utilajului întreprinderilor poligrafice din Chișinău, Tiraspol, Bălți.

Comisia Aliată de Control din România (CACR), a format în 1945, conform § 12 a Acordului guvernelor României și Uniunii Sovietice, un numeros „Grup însărcinat cu reevacuarea averilor și a utilajului RSSM”, în realitate cu spolierea României. Grupul era condus de V. Popovici, împuternicit al SCN pe lângă CACR, iar graficul reparației utilajului și a expedierii lui din România era aprobat de Generalul Susaïcov, locțiitorul Președintelui CACR. În componența Grupului „moldovenesc” al CACR, la 1 mai 1945 se înregistrau 37 de persoane: 3 din partea SCN, 17 reprezentanți ai Comisariatului „Pământ”, trei ai Comisariatului Industriei, doi de la Comisariatul Sănătății, doi de la Alimentație, unul de la Păduri, unul de la Învățământ. Direcția Poligrafie și Edituri l-a trimis pe directorul adjunct, care apare de data aceasta cu numele Alex. P. Mednic.¹

În tabelul centralizator din 20.IV.1945 se preciza că utilajul tipografic ocupa 6 vagoane închise, care au fost expediate de la București la 5 februarie și au trecut prin stația Socola din Iași spre RSSM. Din totalul de 997 de vagoane, până la acea dată 437 trecuseră prin Socola, dar este posibil că a mai fost adus utilaj și pe Dunăre, prin portul Reni, pe unde au intrat mai mult de 400 de vagoane de bunuri din România.²

În sprijinul acestei presupuneri vin și unele documente depistate în alte dosare, care ne fac să credem că „reevacuarea” nu a durat din aprilie până în iunie 1945, așa cum se anunța oficial. La sfârșitul anului 1945 Împuternicitul „Direcției pentru reevacuarea averilor și echipamentelor” Rosleacov comunica lui N. G. Covali și lui S. Țaranov că utilajul litografic adus din România la 3 - 4 decembrie 1945 zace pe o terasă deschisă în stația Visterniceni, în pofida ordinului dat lui Kuznețov de a fi ridicat imediat.³

O telegramă din 31 XII 1945, adresată de Kuznețov la CC anunță despre o zincografie care a fost trimisă din România de către adjunctul său Medin. Acesta îl anunțase din septembrie, când s-a întors la Chișinău, că zincografia avea o rezervă de chimicale pentru 3 luni. Trimișii lui Kuznețov căutau lucrul pierdut prin stația Reni.⁴

Mai mult, chiar și în 1946 din Germania soseau utilaje pentru baza poligrafică din Chișinău. În primul trimestru al anului începea reconstrucția fostei tipografii de la Tiraspol, la care se adăuga și o fabrică de carton și cărți care urma să fie adusă din Germania.

Informația despre utilajul trimis din Germania de Direcția Poligrafie și Edituri de pe lângă Sovietul Miniștrilor din RSSM în august 1945 arată că ceea ce făcea CACR nu se mai putea numi reevacuare.⁵ O brigadă de 4 oameni din direcția respectivă a adus utilajul a două tipografii mici din orașele Kritsburg și Elis (Germania). În trimestrul II al anului 1946 echipamentul a fost reparat și dat în exploatare, cu excepția

unei mașini „Americana” a firmei „Heidelberg” și a rotorului firmei „Albert-Frankenenthal”, produs în 1904, care se aflau încă în reparație. Pe lista utilajului adus din Kritsburg sunt enumerate: mașină rotativă cu echipament de utilaj stereotip și presă de matriță, instalată în Tipografia nr. 2; mașină-planograf firma „Rokstrok-Verke”, instalată în Tipografia nr. 2; mașină planograf miniaturală, firma „Augsburg”, instalată în Tipografia nr. 3 (Combinatul Poligrafic); mașina „Americana” 21 x 30; mașina „Americana” de tip „Heidelberg”; trei linotipuri ale firmei „Ideal” destinate pentru piese de rezervă s-au dovedit a fi bune și funcționau în Tipografia nr. 1.

Controlul revizorului G. Panfilov de la Moscova scotea în evidență, la începutul anului 1946, că poligrafiștii au adus, în 1945, 36 de vagoane de utilaj poligrafic din afara republicii: 10 vagoane mari din Germania, 17 vagoane din România, 9 vagoane din Moscova și alte regiuni ale URSS.⁶

Cu toate aceste „contribuții” la dezvoltarea industriei poligrafice, în dosarul 261, p. 27 găsim documente emise de Comitetul raional Krasnoarmeisc al or. Chișinău, prin care se ia în discuție „atitudinea de neglijare a cadrelor de conducere de partid și persecutarea specialiștilor de către Kuznețov”.⁷ La 7 iulie 1945 i se aplica o mustrare aspră și se propunea înlocuirea lui. Totuși acest lucru nu s-a întâmplat și continuăm să ne informăm după rapoartele sale.

Într-o informație referitoare la împlinirea hotărârilor Plenarei a V-ea a CC al PCM „Despre reconstrucția tipografiilor nr.1 și nr.2 din Chișinău, Direcția Poligrafie și Edituri raporta la începutul anului 1946 următoarele:⁸ La 1 august 1945 s-a terminat construcția Tipografiei nr.1, care a fost dată în exploatare având următoarea structură: secția culegere manuală, secția linotipuri, secția tipar plan, secția mașini rotative, secția stereotipare, zincograf, secția legătorie. Pentru construirea și utilizarea tipografiei se cheltuiseră 7 milioane de ruble. Nu se precizează dacă erau cumpărate și de unde proveneau acele utilaje.

În Tipografia nr.1 se aflau două mașini rotative, 9 de tipar plan, 5 linotipuri, zincografie, și secție de stereotipare complet utilată. Dacă în 1945 tipografia avea 200 de lucrători, pentru primele trimestre ale anului 1946 se preconiza angajarea a încă 50 de specialiști.

Tot la 1 august a fost dată în exploatare și Tipografia nr. 2 din Chișinău, destinată editării cărții.

Două clădiri s-au construit timp de un an și 165 de lucrători au fost „crescuți” peste noapte de directorul Vainberg. Structura tipografiei nu diferă mult de a celeilalte: apare secția ștampare în locul celor de stereotipare și mașini rotative.

Am depistat documente de arhivă care ne ajută să aflăm numele unor specialiști de la cele două tipografii.⁹

Reznic B. U. - directorul instituției, era specialist de categoria I

Șehter D.A. - specialist de categoria II, era director tehnic
Spivac T.N. - contabil-șef (neclar 6 + 2)

Kramer - șef secție cadre

1 AOSPM, F.51, inv.3, d.69, ff.1-4

2 ibidem, ff. 11-15

3 AOSPM, F.51, inv.3, d.261, f.61

4 ibidem, f.57

5 AOSPM, F.51, inv.3, d.261?, f.44

6 AOSPM, F.51, inv.4, d.318, ff.25-31?

7 AOSPM, F.51, inv.3, d.261, f.27

8 AOSPM, F.51, inv.4, d.318, f.34-35

9 AOSPM, F.51, inv.3, d. 261, f.16

Elițurin, Bristman ș.a. - instructori

Printre cei incluși pe lista persoanelor care urmau să primească în 1946 cartele pentru aprovizionare cu alimente mai găsim nume ca Zminovski V. I., Prațlavskaja T. M., Gațcazic D. M., Smulevici ș.a. Erau, probabil, persoane invitate din afara RSSM în timpul gravei crize de mână de lucru calificată. Dar despre calificarea cadrelor vorbește și un alt document din același dosar 261.¹

La 5 octombrie 1945 Kuznețov raportează lui M. Faier și lui S. Țaranov că apariția cu întârziere a broșurii „în limba moldovenească” despre Kutuzov, și a unor broșuri semnate de Laptev și Bogdanov se explică prin alte cauze decât cele invocate de noul director al Tipografiei nr. 1, Jucov, (problema energiei electrice primite cu intermitențe). Cauzele depistate de Kuznețov sunt legate nu numai de reparația motorului „Diesel Internațional” de tip tractor, ci și de faptul că tipograful lucrează prea puține ore. Șeful secției zețării, Ceaikovskaia, ca și linotipistii Elsufov și Goldstein, se considerau numai instructori și nu se ocupau cu zețeria. Linotipistul Broitman invoca motivul că este bolnav pentru a se ocupa cu negustoria la piața centrală. Alți lucrători sunt pur și simplu răpiți de directorul Tipografiei nr.2, Vainberg, care considera că tipărirea cărților este mai importantă decât cea a ziarelor.²

Cazul este pus în discuție la CC al PCM, pentru că Vainberg, furase lucrătorii cei mai buni de la Tipografia nr.1. sub pretextul că aceștia sunt chemați la KGB, iar instructori de la CC (Gherlimanov) au confirmat această minciună pentru a-l ajuta pe directorul Tipografiei nr.2 să-și „achiziționeze” cadre calificate cu salarii mai mici (tipograful care lucra la ziare erau mai bine plătiți)

În octombrie 1945 Kuznețov raporta despre necesitatea unei mai mari cantități de litere în legătură cu mărirea formatului ziarelor județene și raionale.³ Se cerea pentru județe câte 600 kg de litere, iar pentru raioane câte 300 kg avându-se în vedere indicația ca în județe tipografiile să dea și producție de carte. În 1945 existau 5 tipografii județene (la Bălți, Orhei, Soroca, Bender, Cahul) și 6 raionale. Dintre tipografiile raionale, cele din Dubăsari, Tiraspol, Râbnița, Camenca, Grigoriopol, Slobozia urmau să primească tot câte 600 kg de litere, pretextându-se necesitatea de a scoate ziare bilingve. Cele mai multe mașini de tipărit se aflau în orașele Bălți (5), Soroca (3), Bender (2), Tiraspol (3), Grigoriopol (2), Râbnița (2).

IX. ÎNCĂLCĂRI ALE DISCIPLINEI FINANCIARE ÎN DIRECȚIA POLIGRAFIE ȘI EDITURI

Să analizăm activitatea întreprinderii care a avut în acești ani rolul cel mai important în formarea bazei poligrafice a RSSM. Poligrafbumsnab, în ianuarie 1945 a preluat de la Poligrafrest o sumă importantă, la care s-au adăugat și banii primiți de la buget. Kuznețov n-a urmărit punerea strictă la

evidență a balanței de lichidare a uneia și de deschidere (inaugurală) a celeilalte întreprinderi, încurajând astfel risipirea banilor publici. În urma sesizărilor referitoare la acest fenomen, s-a schimbat conducerea, directorul L. N. Rozenberg și contabilul șef L. I. Markitan fiind înlocuiți cu directorul A. I. Rozenberg și contabilul șef S. G. Grinștein. În statele de funcții mai figurau 14 unități și revizorul de la Moscova constata că, deși nu există un program de lucru aprobat, oamenii aceștia cheltuiseră în loc de 147 de mii preconizate, 400 de mii rub.

Controlul activității financiare a Direcției Poligrafie și Edituri, efectuat de G. Panfilov⁴ în perioada 15-27 martie 1945 explică „aspirarea” unei sume atât de mari prin faptul că în acea direcție toți până la unul erau cumularzi. Contabilul Direcției, Roihman, care avea îndatorirea de a cere rapoarte trimestriale și, până la 5 februarie, raport pentru întregul an, (conform Hot. din 29 VII 1936, din URSS), considera că nu intră în obligațiile sale să respecte aceste termene. Din cele 15 întreprinderi poligrafice subordonate Direcției, doar 6 prezentaseră rapoarte contabile în momentul controlului. Kuznețov și Medin erau așteptați să se întoarcă de la Moscova pentru a fi trași la răspundere penală pentru practicarea cumulării funcțiilor de către cei 33 de lucrători ai Direcției de pe strada Armeană Veche nr. 29. Extragem câteva exemple din actul întocmit în martie 1946 de G. Panfilov.

Chiriac V.G.- șeful secției Edituri (salariu 1000 rub.), era aproape analfabet și se ocupa de fapt cu tâmplăria în cadrul unei brigăzi de reconstrucție a Tipografiei nr.2 (de unde mai lua un salariu de 600 de rub). În plus beneficia de cartela de categoria 2 pentru produse alimentare. Smolenskaia L.M., care în statele de funcții trecea drept inspector în secția Edituri (salariu 600 rub.), era de fapt dactilografă (salariu 300 rub.), dar mai lucra și la Tipografia nr. 3 (salariu 200 rub). Saghipur Gr., inspector în secția Edituri (salariu 600 rub.), era de fapt magaziner (salariu 200 rub.). Contabilul șef al Direcției, Roihman, (salariu 1.000 rub.), era și contabil-șef la MAE (nu se arată salariul). Epelbaum, tehnician în secția de producție (salariu 450 rub.), era de fapt șofer, dar a apărut în statele de funcții și ca economist (salariu 550 rub.). Kleiman, economist în state (salariu 300 rub.), era de fapt și casier. Vatson S.D., directorul Tipografiei nr. 3, era și inginerul-șef al Direcției Poligrafie și Edituri (salariu 1.000 rub.). Arnopolin, șeful secției Planificare (salariu 1.000 rub.), lucra, pe hârtie doar, și la editarea revistelor (salariu 500 rub.). Paguba adusă de Kuznețov și Roihman bugetului de stat timp de un an (1945) și 3 luni (ale anului 1946) se ridica la 59.809 rub. G. Panfilov considera că cele 36 de vagoane de utilaj poligrafic aduse în RSSM nu pot scuza gravele fapte ale celor doi, prin asta sugerându-se pedepsirea lor exemplară. Nu s-au găsit deocamdată documente care să arate că acest lucru s-a întâmplat. În acest timp basarabeni mureau cu sutele de mii din cauza foametei organizate, fără ca presa sovietică din RSSM să reflecte această tragedie în paginile sale.

1 ibidem, f.39

2 ibidem, f.8

3 ibidem, f.35-38

4 AOSPM, F.51, inv.4, d.318, ff.30-35

La noi

fragment din volumul în pregătire

Cornel COTUȚIU

Precauțiile comunicării. Nu am în vedere doar rostirea și vocabularul. Pentru mine, ca filolog, desigur că ele sînt interesante, nostime, pitorești. Numai că basarabienii trăiesc un fel de sfială a exprimării atunci cînd intră în dialog cu un român din Țară.

Deunăzi, redactîndu-mi paginile acestea, am avut nevoie de o mică informație și l-am căutat la telefon pe Valeriu de la Soroca. După ce îmi spune că a uitat să-mi povestească istoria nucului pe care l-am văzut la el „pe moșie”, a ținut să se scuze: „Știi, nu vorbesc eu bine românește, dar cred despre mine că am o mare inimă de român!”.

Le-am explicat și acolo, alături de ei fiind, că limba română e una dintre cele mai unitare limbi ale planetei, că un maramureșan se înțelege perfect cu un dobrogean, că un oltean nu are nicio dificultate în a conversa de seara pînă dimineața cu un basarabean.

Ba, după părerea mea, pronunția moldoveanului dintre Prut și Nistru îmi pare a avea mai puține particularități regionale decît a moldoveanului dintre Prut și Siret, dacă e să fie raportate la româna standard.

Doar că, inevitabil, lexicul și frazeologia au uneori distincții zonale. Cer o cafea într-un bar din Soroca și mi se răspunde amabil și blond: „Amuș!”.

Aud, de la masa de alături: „Îmi trebuie să ies” pentru „vreau să ies”. Sau ce ziceri frumos expresive, la Coana Zoița: „Cum, nu aveți drag de noi, de nu vreți să mîncăți acum?”, ori „Mă duc să așez patul, că-i vremea”. Nina: „A ieșit o mămăligă virtuoasă și eu am vrut-o puhavă” (Nu credeam că aud cuvîntul acesta în Basarabia, nici nu mă îndoiesem pînă acum că n-ar fi de origine maghiară și că nu se vorbește decît în Ardeal). Mihai, un universitar de la Chișinău: „Pe problema asta am citit un cîrd

de cîrți”. Andrei: „Mai merge s-o îngrijească cîte cineva din mahala” (mahala = cîteva case vecine). Alina: „O vreme, Ștefan nu prea s-a dus la halcă” (halcă = grup, droaie de copii). O bătrînică din Ciripcău: „Mănînc și cenușă, numai să-l văd la școală!”.

Precauțiile comunicării au un substrat anume.

Oricît de comunicativi vor să fie, am observat că, totuși, basarabienii se feresc să spună pînă la capăt lucrurilor pe nume.

Uneori această parcimonie vine, cred, din mîndria de a nu dezveli fațete neplăcute ale vieții lor. Alteori, precauțiile vin oarecum din jenă. Ca și cum ai avea o rană pe care, cît poți, o ții ferită vederii altora.

Mă întrebam dacă – în relația cu românul din Țară – nu o fi cumva vorba aici de un abur rămas din nedumeririle și tensiunile de altădată, din vremea interbelică mai cu seamă, de după Marea Unire. Stilul de administrație al României Întregite, duritatea și inabilitatea regășenilor – care „se dădeau mari” în fața unei populații oropsită 100 de ani de către cnutul rusesc – încercarea autorităților de a micșora grabnic decalajele de mentalități, deosebiri de cutumiare – toate acestea poate că i-au ținut pe basarabeni într-o buimăceală continuă, la care se adaugă propaganda antiromânească din deceniile sovietice de după război. Și, mai nou, din anii aceștia „voronieni”.

Dacă le urmărești gramatical comunicarea, constăți că precumpănesc propozițiile disjunctive (cu un „sau” al alternației între două situații, amîndouă proaste), enunțuri concesive (frecvente) ale stărilor de neputință și precaritate, condițional-optativele (cu acel blestemat „dacă” mioritic), consecutivele, necazurile vin în șir, ca într-un joc de domino), propozițiile adversative (pentru șantaj politic, constrîngerea nevoilor limită ale supraviețuirii), conclusivele (acel „deci” al

Placa de la Monumentul eroilor din conflictul transnistrean (1992), monument dezvelit la Soroca, la 27.08.2005, de către Consiliul Uniunii Veteranilor de Război pentru Independența și Integritatea Republicii Moldova. (foto stînga)

Florești:

La Monumentul Martirilor deportărilor din 1941, 1949, 1951 (foto dreapta)

Fotografiile aparțin autorului

resemnării, amînării interminabile), interogativele (șoptite, u-mezi), rarele exclamative (ale tîrfei, numită „speranță”).

Basarabeanul de rînd vorbește mereu eliptic, mereu își lasă enunțul în suspensie; o enumerare abia începută e pe neașteptate părăsită; comunicarea pe jumătate e însoțită de pauze ale sugestiei, ale aluzivului și de priviri prevăzătoare în stînga-dreapta, de gesturi, de reflexe, datorate anilor de opresiune socială, politică și morală.

*Moto: „Și'ncă-atunci și nici atunci!”
(Din vechiul folclor basarabean)*

O dimineață de Florești. Am plecat la oraș doar pentru ziare, dar, cum chioșcurile se deschideau la ora 9 și pentru întoarcerea la Răduleni n-aveam rutieră decît la 10 și jumătate, taman bine de o zăbavă comodă de unul singur.

În stînga clădirii administrative raionale și orașenești se întinde acel tip de serial propagandistic sovietic, alcătuit din vitrine; aici, pe întinderea a 25 de metri. Litere de-o șchioapă alcătuiesc un generic pe care nu-l mai percepe, nu-l mai ia în seamă nimeni dintre locuitori, nici soarele, care vine... de la răsărit, nici vîntul dinspre... Siberia. Decît trecători de genul meu: „Trecut. Actualmente. Viitor”.

Pentru prima dată – la opt zile de ședere în spațiul Basarabiei – întîlnesc cuvîntul acesta cu totul neplăcut guvernanzilor promoskoviți: „După anul 1812, cînd Basarabia devine gubernie a Rusiei...” etc. Apropo de asta: Lumea uită, unii se fac că uită (mai cu seamă istoricii sovietici și, acum, cei voronieni), alții pur și simplu nu știu că, inițial, doar Ținutul Bugeacului era numit așa, căci făcea parte din Țara Românească, din vremea domniei Basarabilor. După înfrîngerea turcilor, prin pacea de la București (1812), aceștia cedează Basarabia Imperiului țarist, dar țarul Nicolae I se face că nu pricepe și ocupă tot teritoriul moldovenesc dintre Prut și Nistru. Poftă preluată ulterior de sovietici.

Iată cum, din denumire improprie a unui teritoriu românesc, BASARABIA a devenit NUMELE UNEI DRAME a poporului român, care sîngerează de 200 de ani.

Tot din fața panourilor, aflu că, timp de 15 ani, satul Florești avea să fie proprietate a marelui logofăt și cronicar umanist Miron Costin. Asta-mi tihnește.

Pentru perioada interbelică – deci, cea în care Basarabia revine în trupul României – se dă o singură informație, despre starea școlară a localității. Cel puțin ciudat – dacă mă gîndesc la cei care au conceput această oglindă propagandistică a Floreștiului.

Cum ciudat e sectorul „Viitor” al acestor vitrine. Nu e nicio imagine, niciun text despre perspective, ci doar două panouri cu afișe în... limba rusă. „Dazdrastvite, tavorișci Voronin!” Brr! Sinistră premoniție!

De altfel, urme sovietice se găsesc peste tot, în toate. Chiar și această imensă piață din fața clădirii administrative. Îmi place dimensiunea ei, e respirabil, simți cerul, dar e o suprafață de ciment inutil. Puteau fi rondouri cu flori, putea fi parc. Eee!... Altădată stabilimentul acesta raional era sediul partidului comunist unde, unul dintre cele patru mari portrete ale făuritorilor ideologiei comuniste aparținea lui Engels. Iar politrucii basarabeni, precum și cei de la Moskova uitau de studiul „Politica externă a țarismului rus”, uitau că aici tătuțul lor Engels afirma negru pe alb: „Basarabia este românească” (fie și numai pentru motivul – adaug eu – că la data

elaborării textului rușii reprezentau 2,1% din populație!). Dar important era ca populația să fie constrînsă a se aduna în această piață și să ovaționeze veșnicia Imperiului sovietic, care veșnicie, iată, n-a suportat să fie veșnică decît... o sută de ani.

Înainte de a intra în muzeul de istorie și etnografie al orașului, am dat tîrcoale unei clădiri imense de alături: Pereți scorojiți, o fațadă fără niciun indiciu, o intrare cu coloane, un frontispiciu cu o liră antică în basorelief. Aha! Casă de cultură? Întreb un bărbat aflat în trecere:

– Ce-i aici?

– Casă de cultură.

– Păi, nu văd nicăieri scris că e ce spuneți că e. Nimic.

– Păi, ca și cultura, e nimic.

Ocolesc, îndrîjit să văd că e scris undeva pe un perete că e ceea ce este ori a fost cîndva. În sfîrșit, găsesc pe un zid lateral, singura firmă, dar scrisă pe rusește. Eu, cu cei opt ani de studiu obligatoriu al limbii ruse, fac efortul și descopăr: „Biliard”.

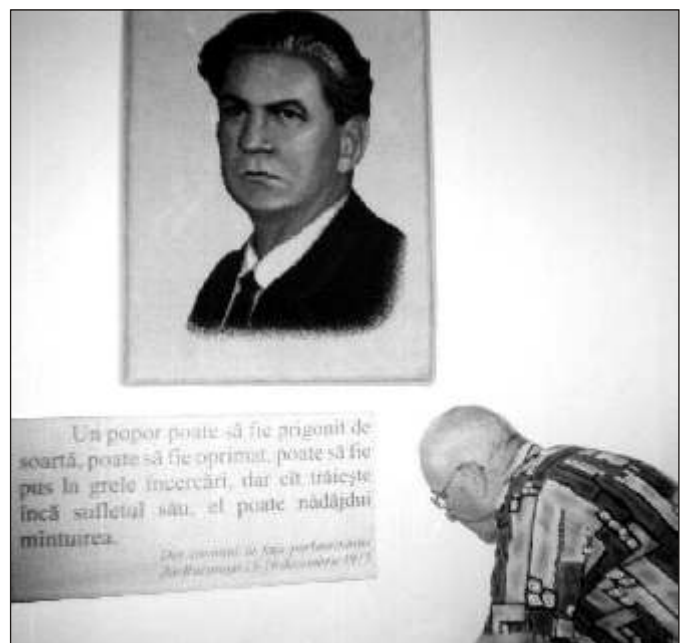
Și totuși, lumea cea multă a orașului îl laudă pe primar, spiritul său de edil. Ceea ce înseamnă că nu toți – cei care pot – îl sprijină. Deoarece nu e... comunist, am aflat ulterior.

Moto: „Un popor poate să fie prigonit de soartă, poate să fie oprimat, poate să fie pus la grele încercări, dar cît trăiește sufletul său, el poate nădăjdui mîntuirea”.

Constantin Stere

O întîlnire nebănuită. Coana Zoița, convinsă foarte repede că n-am astîmpăr, că nu m-am dus în Basarabia să mă odihnesc, m-a invitat într-una din zile s-o însoțesc la Ciripcău (aveam să-i zic localității Cipcirip), unul din satele din zona în care, lucrînd pentru Banca de economii, era așteptată lunar să achite tot felul de indemnizații, pensii, dobînzi locuitorilor de acolo. Bani, cît să-ți ajungă de o luminare la căpăți.

Ajunși la primărie, m-a lăsat în grija unui primar amabil și mîhnit (tocmai sosit dintr-o delegație care a vizitat zona Botoșani, unde s-a convins că, descentralizată, puterea admi-

Semnînd în cartea de onoare a muzeului, lîngă portretul lui C.Stere.

nistrativă locală are totuși posibilități, libertăți decizionale incomparabile cu ale sale, în raionul Florești).

Dar am cunoscut-o așa pe secretara primăriei, doamna Adela Manolache, și, prin ea, am avut parte de o neașteptată descoperire. Mă aflu în localitatea natală a lui Constantin Stere (1865-1936).

Coana Zoița îmi tot spunea de un muzeu, care nu se deschide decât când sînt vizitatori, fără a mă lămuri despre profilul instituției. Deci: „Casa muzeu C. Stere” – cum scrie deasupra intrării în curte pe o lespede din trunchi de stejar.

Doamna Manolache se afla și în postură de ghid voluntar. La început a fost un schimb de mirări între noi. Ea surprinsă că mie îmi spune ceva numele de C. Stere, eu mirat că s-a acreditat ideea că despre această personalitate politică și culturală nu s-ar ști nimic în România. Ne-am limpezit îndată.

În drum spre muzeu, am improvizat un scenariu retoric, ca să o conving de contrariul: Nu-i așa că Stere a fost în tinerețe un răzvrătit antițarist? Că, apoi, stabilindu-se în România, a dus o politică liberală radicală? Că, după aceea, a devenit un lider al Partidului Național Țărănesc, iar în 1930 l-a părăsit? Nu-i așa că ideologia curentului poporanist el, Constantin Stere, este cel care a conturat-o, prin publicarea unui amplu studiu în „Viața românească” de la Iași în perioada 1907-1908? Că, în literatură, numele lui se reține prin romanul fluviu „În preajma revoluției?”

Am convins-o.

Apoi a fost rîndul doamnei să mă încarce cu o bi-nevoitoare bocceluță de informații.

Mama dînsei – Sabina Lozan Afanasie – este o aprigă

româncă împătimită de cultura basarabeană, genul acela de femeie pentru care pensionarea nu e un impediment în afirmarea unui ideal major de viață. Atmosfera în casă e de așa natură încît și cele două fiice ale sale au luat aceeași cale: profesoare de limba și literatura română. Mai rar un astfel de trio profesional! Numai că Adela – asemeni altor persoane din învățămînt, precum surorile Zoița și Alina – a trebuit să-și caute slujbe mai lucrative decât cea de dascăl (parcă în România de azi nu e la fel?)

Muzeul a luat naștere ca peste noapte – cum se întîmplă cînd o năzuință colectivă e profitabilă electoral (ca peste tot în lume). Un drum întîmplător prin Cîrîpcău al faimosului scriitor basarabean Ion Druță, o întîlnire a acestuia cu doamna Sabina Lozan Afanasie, o audiență persuasivă a scriitorului la președintele republicii, o poruncă a lui Voronin și, de la minister pînă la raion și primăria din sat, s-a pornit o vîjîială șantieristică, un zor zgomotos de trei luni – de se mirau sătenii – încît (din casa folosită în fel și chip, inclusiv crîșmă) a rezultat o bijuterie de instituție de cultură, o casă memorială pe cinste. Și gata!

Gata, cum? S-au ținut discursuri propagandistice, apoi s-a pus lacătul. Doi paznici păzesc ceva terminat în coadă de pește: muzeul nu e obiectiv turistic, nu e în patrimoniul republican, bustul din curte al lui Constantin Stere nu are cui zîmbi, exponatele n-au cui vorbi – nici un impact măcar asupra mentalului din preajmă. Un muzeu care se deschide la cerere, o instituție... muzeificată.

Nu degeaba îmi spunea, la Soroca, Nicolae Bulat, directorul muzeului: „În Basarabia comuniștilor de acum, turismul înseamnă mișcarea profesorilor cu elevii. Atît”.

Basarabeanca Dana Sochircă (studentă la Baia Mare), în fața Casei Muzeu „Constantin Stere” din Cîrîpcău.

Dorul de Basarabia exprimat în versuri

Viorel THIRA

„Aduceți-vă aminte că fără istorie nu este patrie, și fără dragoste de istorie nu poate fi dragoste de patrie.”

Al. Hașdeu

Basarabia dintre Prut și Nistru a făcut parte integrantă din pământul Moldovei până în anul 1812 când, în urma războiului dintre ruși și turci a fost anexată Rusiei.

Astfel, jumătate din teritoriul istoric al Moldovei a căzut sub cnutul rusec, pentru 106 ani. După părerea lui Paul Goma: „rușii au introdus în Principate toate ororile unei robii din cele mai cumplite, care existau la dâșii acasă și care n-au fost cunoscute de loc de populația Principatelor.”¹

Când deputații și boierii basarabeni au mers la M. Kutuzov cu o plângere privitoare la constrângerile ce li se fac și abuzurile armatei rusești, arătând că ei nu rămân cu nimic, M. Kutuzov le-a tăiat-o scurt: „Vă vor rămâne ochii ca să vărsați lacrimi.”²

Din cauza situației îngrozitoare ce s-a creat, basarabeni fugeau în Moldova de peste Prut. Generalul rus Pavel Kiseliiov, iată ce scria în această privință: „locuitorii fugeau din Basarabia fiindcă preferau administrația turcească, chiar dacă era mai dură pentru ei, administrației noastre.”³ Tot în această perioadă s-a introdus pentru înspăimântarea populației și pedeapsa cu moartea pentru așa zisa „Trădare de patrie”.

Conștiința românească nu s-a împăcat niciodată cu această imensă nedreptate. Ea a fost exprimată prin diferite lucrări de istorie și literatură.

Mihai Eminescu scrie: „A rosti numele Basarabia e una cu a protesta contra dominației rusești [...]. Basarabia [...] în anul 1812 a fost în actul oficial de cesiune, dobândită de către Rusia de la Poarta Otomană, dar în realitate răpită de la legitimitatea și adevăratul său proprietar care este Moldova.”⁴

Mihai Eminescu a exprimat durerea ca nimeni altul în „Doina” și în versurile: „Auzi! Departe strigă slabii / Și asupriții către noi: / E glasul blândeii Basarabii / Ajunsă-n ziua de apoi. / E sora noastră cea mezină, / Gemând sub cnutul de calmuc, / Legată-n lanțuri a ei mână / De ștreang târând-o ei o duc.”

Pentru a se apăra de hoardele barbare, domnitorii Moldovei au construit cele patru cetăți de la Nistru: cetatea Hotinului, Tighina, Cetatea Albă și Soroca, unde s-a născut poetul martir D. Iov, asasinat de fiara comunistă în închisoarea din Gherla, și multe edificii bisericesti; de aceea scrie N. Iorga: „Am dovedit că nu e ogor, monument, așezământ local, neam

vechi în Basarabia care să nu fie al nostru, sânge românesc, fapt românesc, gând românesc.”⁵

Generalul francez Henri Berthelot accentua în 1918 că: „tratatele din 1812 și 1878 n-au încorporat Basarabia în Rusia decât prin dreptul celui mai tare.”⁶

Starea Basarabiei dinaintea de Marea Unire din 1918 a fost exprimată și în romanele: „Înstrăinații”, Vălenii de Munte, 1910, „Pribegi în țară răpită”, Iași, 1912, „Moartea lui Cain”, Piatra Neamț, 1914, de către Dumitru C. Moruzi și „În preajma revoluției” apărut în opt volume, de C. Stere.

Într-o poezie intitulată „Răpirea Basarabiei”, al cărei autor nu l-am putut identifica, cu toate strădaniile, este exprimată metaforic prin desprinderea unei fetițe pe cale silnică, de la sânul dulce al mamei sale. Poezia emoționează adânc și varsă lacrimi din cei mai frumoși ochi.

„Românie, mamă dulce, / Eu te las cu Dumnezeu, / Căci dușmanul iar mă duce, / Iar mă ia din sânul tău. / Sunt răpită, sfâșiată, / Sufletul meu plânge-nfrânt / Și din prag eu încă o dată, / Jalic bine te cuvânt. / Tristă mă despart de tine, / Ce ca mamă m-ai iubit, / Că în veci tot zile bune / Îmi făceai neconținut. / Însă fie cât de grele / Lanțurile pe-al meu sân, / N-or putea să stingă-n ele / Simțământul meu român, / Dar sperez că doar odată, / Jugul crunt se va zdrobi / Și-atunci fiica-ți liberată / Iar la tine va sosi. / Ce serbare va să fie / Când mă strângi la sânul tău; / Pân-atunci, o, Românie! / Eu te las cu Dumnezeu.”⁷

În martie 1918, Sfatul Țării din Chișinău, întrunit în ședință solemnă a votat unirea Basarabiei cu România, împlinind visul de un veac și mai bine a românilor basarabeni.

Din acel moment, timp de 22 de ani a înflorit în Basarabia cultura românească și totul se părea definitiv. Dar a venit blestematul an 1940 când, în temeiul Pactului Molotov – Ribbentrop, URSS-ul a dat ultimatum României și, întrucât aceasta, cu forțele ei, nu se putea opune colosului, a ocupat abuziv Basarabia dintre Prut și Nistru, Bucovina de Nord și Ținutul Herței, care nu au făcut parte niciodată din imperiul rusesc.

Pactul Molotov – Ribbentrop avea și un protocol adițional secret în care, la punctul 3, se spunea: „În privința Europei Sud-Estice, partea sovietică subliniază interesul pe care-l manifestă pentru Basarabia, partea germană își declară total dezinteres politic față de aceste teritorii. 4. Acest protocol

1 Basarabia și basarabeni, Chișinău, 1991, p. 152.

2 ibidem, p. 153.

3 Ștefan Ciobanu. Basarabia, populația, istoria, cultura, Chișinău, Știința, 1992, p. 52.

4 Nistrul, nr. 9, pag. 134.

5 N. Iorga. Neamul românesc în Basarabia, București, 1995, pag. 296.

6 cf. Paul Cernovodeanu. Basarabia, București, 1993, pag. 153.

7 Dor nestins : cântece și poezii culese de Gr. Toma, Bistrița, 1931, p. 163.

va fi considerat de ambele părți strict secret.” Moscova, la 23 august 1939, semnat V. Molotov și J. Ribbentrop.

Cancelarul Germaniei H. Kohl, într-o cuvântare oficială, din septembrie 1989, a declarat acest pact drept: Pactul Diavolului”. Și atâta timp cât pactul nu va fi condamnat, cel de-al doilea război mondial nu poate fi considerat încheiat.

Declarația de independență a republicii Moldova, din 27 august 1991, a condamnat cu tărie Pactul Molotov – Ribbentrop.

Ocuparea, în 1940, a Basarabiei, Bucovinei de Nord și a Ținutului Herței a adus asupra poporului nostru din aceste părți cele mai mari nenorociri posibile precum: interzicerea alfabetului latin, rusificarea învățământului și a presei, deportările în Siberia, închisorile și execuțiile în urma unor procese politice, imposibilitatea de a mai ține legătura cu cei din afara granițelor URSS, colectivizarea agriculturii și altele, o robie cumplită pentru distrugerea totală a ființei neamului românesc. Apoi foamea cumplită din anii 1946-1947 când, după unele mărturii scrise, s-a ajuns la canibalism, de a se mânca unul pe altul sau a mânca coajă de copaci și iarbă.

Rușii, după ce au prins ceva în gheare, nu mai scapă, precum sunt insulele Curile. După ce Republica Moldova și-a declarat independența, în 1991, cu sprijin rusesc a apărut așa zisa Republică Transnistriană, nerecunoscută de nimeni. Apoi, o altă diversiune însemnată în Republica Moldova a fost apariția „Dicționarului moldovenesc-românesc” al lui Vasile Stati, Chișinău, 2003, care încearcă să demonstreze că limba moldovenească este diferită de cea românească.

Sperăm că frații noștri basarabeni vor lupta în continuare pentru neam și limbă, cum au luptat pentru reînființarea Mitropoliei Basarabiei, pendinte de Patriarhia Română din București și pentru alfabetul latin.

Dacă nu s-a făcut reunificarea Basarabiei cu România când s-au unit cele două Germanii, pentru viitor va fi din ce în ce mai greu, pentru că forțele răului sunt din ce în ce mai

puternice, dar „speranța-n zilele de apoi e singura tărie în noi” cum zice poetul George Coșbuc.

„Istoria este tribunalul popoarelor” (Fr. Schuller), poporul român nu poate uita niciodată nedreptățile istorice. Ce nu poate omul, poate Dumnezeu, când sosește plinirea vremii. Cine credea în prăbușirea atât de rapidă a comunismului și totuși s-a înfăptuit. Cine credea cu ani în urmă că va citi în presă că Lenin și Stalin au fost unii din cei mai mari criminali ai istoriei.

Deși împrejurările politice nu au fost oarecum favorabile în 1990 pentru reunificarea Basarabiei cu patria mamă, românii de dincoace de Prut nu și-au pierdut nădejdea, alcătuind podul de flori de la apa Prutului. Ideea aceasta cu podul de flori nu știu practic cine a avut-o, dar a fost cu totul minunată și unică în istoria lumii. Mă gândesc la câte lacrimi s-au vărsat atunci și câte speranțe au renăscut.

Inspirat din acest eveniment, poetul basarabeian Toma Istrati a alcătuit poezia „Podul de flori”, poezie cu totul înălțătoare.

Poezia a fost citită în ședința solemnă a Adunării generale a Astei din 5 mai 2007 de la Lipova, de către doamna Claudia Nistor, președintele Despărțământului Mihai Eminescu din Strășeni, care a adus-o de peste Prut și mi-a încredințat-o în transcriere. Lectura acestei poezii a emoționat adunarea până la lacrimi.

Poezia aceasta nu trebuie închisă între copertele unui dosar, ci dată spre lectură celor ce simt românește și sunt încântați de frumos.

Poezia aceasta ne face să ne aducem aminte de versurile lui Ion Nenițescu din poezia „Voința neamului” unde se spune: „Știrbirile ce-au fost făcute, cât fi-vom nu le vom uita. / Ne-om ține vrerile în inimi... pricepe-vom a aștepta...”

Și totodată trebuie să avem încredințarea că: „Va veni curând o zi aleasă, / În care Bucovina-n zadii de mireasă, / cu Basarabia răpite, vor fi iară, / Una și aceeași nestrămutată țară.” (V. Copilu Cheatră, Rugăciune pentru țara mea).

Podul de flori

*A fost odată în răsărit,
Un pod din floare răsărit,
Trecea semeț din mal în mal,
Peste al apei blând val.*

*Un pod de flori cum nu găsești,
Decât în inimi românești.
Și zarvă mare s-a făcut
Speranțe multe au renăscut*

*Și au căzut pe rând în val
Când oare vor mai înflori
Și când din nou s-or împleți?*

*Și când vom pași din mal în mal,
Despărțiți de niciun val?
Să deie Dumnezeu cel Sfânt
Să reunim acest pământ.*

*Cu pod de flori din mal în mal
Și să-l stropim cu-al apei val,
Un pod de flori cum nu găsești
Decât în inimi românești.*

(Transcrisă de la Claudia Nistor, Președintele Despărțământului Astei Mihai Eminescu din raionul Strășeni, Republica Moldova.)

Participant la o aniversare a ASTREI Basarabene

Gheorghe POP

Congresul Comitetului Central al ASTREI Sibiene, care a avut loc la Zalău, în toamna anului 1926, a luat hotărârea de înființare a ASTREI Basarabene. La lucrări au participat și peste 80 de români basarabeni și transnistrieni. Comisar general pentru aplicarea acestei hotărâri a fost numit profesorul Onisifor Ghibu, care urma să fie sprijinit de un comitet fondator alcătuit din 12 membri, printre care se găsesc nume reprezentative ale Basarabiei: Arhiepiscopul Curie, Pan Halippa, E. Ionescu Darzeu, Ion Macovei, I. Pelivan, Al. Știrbu, Scarlat Panaiteșcu.

Aceștia au pus bazele celor 10 secții ale ASTREI Basarabene: literară, istorică, etnografică, geografică, științifică, juridică, medicală, social-economică și tehnică, în cadrul căroră au activat peste 200 de intelectuali din elitele Basarabiei. Aceștia, în numai câteva luni, au susținut peste 75 de conferințe. Au participat cu expuneri și mari personalități din Regat ca: N. Iorga, S. Mehedinți, D. Gusti, T. Brădiceanu.

Cu prilejul împlinirii a 70 de ani de la înființarea ASTREI Basarabene, care a avut loc în zilele de 25 și 26 octombrie 1996, la Universitatea de Stat din Chișinău, participanții au evidențiat multe din realizările acesteia în scopul ridicării națiunii la acel grad de cultură de care e demnă și care i se cuvine după suferințele sale, după originea sa și după chemarea ce i-a fost hărăzită. S-a pus accentul pe reînființarea Asociațiunii – la Chișinău, pe data de 17 noiembrie 1994 –, după o stagnare de o jumătate de secol din cauza regimului sovietic de ocupație.

Pe lângă personalități de aleasă cultură din Republica Moldova, la această Adunare Aniversară au participat și câțiva membri ai Comitetului Central al ASTREI de la Sibiu: D. Acu, Virginia Hodorogea (Sibiu), Areta Moșu, Gavril Istrate și D. Bunea (Iași), Petre Istrate (Brașov), Silvia Pop (Blaj), Gheorghe Căpitan (Arad), Ioan Seni (Năsăud) și subsemnatul, Gheorghe Pop (Baia Mare). A fost prezentă și doamna Antoaneta Iordache, consilier la Ministerul Culturii din București. Pe lângă scurte alocuțiuni rostite de câțiva dintre cei prezenți, au făcut comunicări științifice: prof. univ. dr. Ion Buga (Chișinău) „ASTRA – prezent, trecut și viitor”, prof. univ. dr. Gavril Istrate (Iași) „Mihail Sadoveanu și Basarabia”, prof. D. Bunea (Iași) „ASTRA Ieșeană și Basarabia”, preot consilier mitropolitan Petru Buburuz (Chișinău) „Mitropolia Basarabiei – patru ani de zbucium de la activizarea ei” și prof. univ. Gheorghe Pop (Baia Mare) „Necesitatea revigorării secțiilor Asociațiunii basarabene după modelul celor sibiene”.

Din conținutul comunicărilor și din luările de cuvânt s-au desprins benefice propuneri și concluzii de bilanț:

- În scurta ei istorie, în ciuda unei existențe zbuciumate, ASTRA Basarabeană a favorizat prefaceri importante: peste 500 de cămine culturale, mii de conferințe publice, multe

biblioteci, cu aproximativ 500.000 de cărți pe diferite profile, cărți de școală în valoare de sute de mii de lei, broșuri, calendare etc. În articolul „Ardealul în Basarabia” publicat de Onisifor Ghibu în 1928 se arată: „afirmarea conștiinței integrale românești dincolo de Prut însemnează afirmarea energică a Latinității față de Slavism (care a apăsător cu greutate de plumb asupra acestei provincii timp de secole), însemnează afirmarea culturii europene constructive, față de lozincile roșii destruc-tive”;

- Unificarea intelectualității din orașele și satele Basarabiei, indiferent de culoare politică, trebuie să fie o misiune nobilă a ASTREI: la ora actuală, Republica Moldova are multe personalități de mare cultură, capabile să se dedice misiunii patriotice de a-i aduna împreună pe toți oamenii creatori de cultură și oamenii politici ce-și desfășoară activitatea în spațiul de la Răsărit de Prut. Basarabia trebuie să asculte astăzi, mai mult ca oricând, de glasul sângelui, de glasurile poezilor ei, răsunând românește;

- Trimiterea unor tineri cu burse la universități din Franța și Italia pentru a orienta privirea Basarabiei spre Apus;

- Inițierea unor proiecte pentru crearea unor instituții de știință și cultură, precum și deschiderea porților celor existente pentru toți cei dornici de cultură, cunoscând că supraviețuirea prin cultură va înlătura condamnarea la neființă, pe care o urmăresc unele forțe antinaționale.

Ziua de 26 octombrie 1996 a început cu un TEDEUM oficiat de protopop Petre Buburuz, în fața statuii lui Ștefan cel Mare. Aici, prof. univ. dr. Gavril Istrate (Iași) a rostit un emoționant discurs, subliniind rolul acestui domnitor în menținerea permanentă a românilor moldoveni în albia Patriei Române.

Autocarul cu delegația ASTREI Basarabene și cu oaspeții din România s-a îndreptat apoi spre comuna Mereni (cu 6.500 de locuitori), unde s-a participat la înființarea unei filiale a ASTREI Basarabene. Pe lângă alocuțiuni, pline de conținut și suflu patriotic, delegații și oaspeții au adus la cunoștința celor prezenți date din fructuoasa activitate a ASTREI Basarabene și a Asociațiunii Sibiene, subliniind rolul acestora pentru supraviețuirea prin cultură, pentru ideea unității spațiului cultural românesc.

Momentul aniversar al ASTREI Basarabene, cu alocuțiunile, comunicările științifice și concluziile acestora ne îndeamnă pe cei de azi să avem mereu în față cele spuse de Vasile Goldiș, fost președinte al ASTREI Sibiene timp de aproape 10 ani (1925-1934): „să ne iubim români unii pe alții și deasupra zbuciumului zilelor trecătoare să ne încălzim sufletele la razele solidarității naționale”.

Maramureșul și Basarabia

- elemente de imaginar colectiv

Ioana DRAGOTĂ

La 27 martie 2008, aniversăm 90 de ani de când Basarabia a deschis, prima dintre provinciile românești, drumul Unirii din 1918. Sărbătorim acest fapt ca pe un moment fericit al mării familii române, ca pe un moment de speranță, de încredere în viitor. Și chiar dacă Istoria, în cursul ei atât de întortocheat, a avut alte planuri pentru români, amintirea clipei de grație ne încălzește sufletele. Rămâne visul care, când pare aproape, când se îndepărtează, după cum puterile lumești fac și desfac.

Cum sărbătorește Maramureșul acest eveniment, când, pentru Maramureșul istoric, anul 1918 a adus, prin urmările sale, atât bucurie cât și crâncenă suferință, voievodatul fiind rupt în două părți inegale, pentru prima dată în decursul istoriei lui? Răspunsul poate fi căutat în năzuințele și idealurile comune, în perceperea Maramureșului ca un nucleu nezdruincinat de românitate, simbol masculin, fecund, nobiliar al istoriei noastre, țară de voievozi. Aceste lucruri le exprimă minunat Ernest Bernea, în lucrarea sa „Maramureșul” (București, 1944):

„Țara Maramureșului are o însemnătate deosebită pentru noi Români, însemnătate ce depășește cu mult pe aceea a frumuseților și bogățiilor sale locale. E vorba tocmai de ceea ce aparține Maramureșului și nu mai e totuși a lui ci a neamului întreg, e vorba de faptele semnificative ale istoriei locale care prin adâncimea și cuprinsul lor simbolic au cucerit însușirile veșniciei românești.

Maramureșul e un cuib al neamului nostru. De aici din colinele și munții săi s-au ridicat voievozi întemeietori de Țară și Neam. Pământul Maramureșului este vatră nu numai localnicilor ci tuturor românilor, nouă toți care ne simțim din același neam și cu același destin.

Din căile istoriei Maramureșului s-a țesut o legendă și a crescut ca venind din alte lumi pentru a cuceri o țară și un neam de oameni. Trecutul Maramureșului a devenit poveste, s-a sfințit cu puterea unor duhuri ce străjuiesc aieva lumea noastră și a rodit ogorul românesc. Prin atmosfera aceasta legendară faptele petrecute într-un trecut istoric îndepărtat s-au îmbogățit, au crescut și au rodit prin vreme ca un pom minunat pe care rodnicia nu-l seacă ci tot mai mult îl îmbogățește.

Cine a crescut faptele trecutului maramureșean? Le-a crescut însemnătatea lor, însușire de a fi începutul, de a fi temelia a tot ceea ce s-a clădit în urmă. Puterea lor simbolică de aici vine. Maramureșul cu toată tristețea sa de azi este o țară plină de îndemn, un pământ mai bogat spiritual decât material, o cale de lumină a neamului românesc.

De aceea pentru noi istoria locală a Maramureșului nu mai este o înșiruire de fapte ale trecutului ci este o permanență; această istorie devenită simbolică nu mai e supusă și judecată în legătură cu timpul.

Iată cum Maramureșul, țară de întemeietori, are un înțeles și o bogăție deosebită pentru omenia noastră. Maramureșul ne aparține nu numai geografic și etnic, dar și moral, mai mult chiar decât alte ținuturi pentru că pe el se sprijină ființa de totdeauna a neamului românesc.” și „Maramureșul ținut de descălicători și întemeietori de țară păstrează și azi

neștirbit și neprefăcut un trecut românesc din cele mai sigure și înălțătoare. Aceasta se poate vedea bine și dincolo de aspectul etnografic, dincolo de documentul istoric scris se pot vedea și acum în inima, în conștiința oamenilor din partea locului. Țăranii de azi sunt descendenții nobililor de ieri, calitate încă vie în viața lor atât de aspră. Există o mândrie și o dârzenie izvorâtă din conștiința descendenței lor nobile și voievodale. Maramureșenii trăiesc o tradiție a istoriei locale, tradiție care îi hrănește și-i face stăpâni pe ei însuși.

Maramureșul de azi este o țară românească milenară, este un produs al pământului și istoriei locale peste care a trecut neconținută încercare a popoarelor venite de aiurea, fără ca să poată să-i distrugă ființa. Prinși de îndelungă vreme între două neamuri străine, slavii și maghiarii, Maramureșenii au suferit, au sărăcit, dar n-au căzut; ei au și azi o profundă conștiință locală și națională, au o nesfârșită putere de a înfrunta noile stăpâniri străine, fără murmur, fără revoltă, ci numai cu dârzenie și credință. Conștiința de băștinași, de oameni aparținând unei rase curate, unui neam de cea mai nobilă spiță, neam românesc încărcat de toate drepturile și darurile vremurilor, îi face să treacă cele mai grele cumpene și să învingă durerile, care oricât de des le-ar veni, le socotesc trecătoare; esențialul: romanitatea și românismul este permanent.”

La fel, Alexandru Filipașcu scrie în „Istoria Maramureșului” (București, 1940): „Maramureșul a fost un izvor necesat de unde s-au alimentat în tot decursul veacurilor elementele românești din toate provinciile învecinate dar mai ales Chișinău, Sătmarul și Bucovina.” sau Nicolae Iorga care punctează, la rândul său, despre maramureșeni, în „Maramureșul nostru” (Vălenii de Munte, 1939): „o populație etnică de mare vechime, deprinsă cu apărarea graniței și având un prisos de energie care să se poată revărsa asupra ținuturilor vecine. [...] Oamenii aceștia sunt așa de Români, încât se folosesc de la o bucată de vreme de limba românească, în care, la această graniță, încă de pe la 1400 s-au tradus cărțile sfinte, pentru înșeși ordinele care pleacă de la dânsii.

Este astfel la acești «boieri», care și-au luat acest titlu din Moldova creată de dânsii, numindu-și copiii «coconi» și «cocoane», o conștiință românească mai puternică decât chiar aceea a fraților liberi care trăiau oficial și bisericește în forme de limbă împrumutată.” sau Iuga Gavrilă în „Spicuri din viața composesoratelor din Maramureș” (Sigheț, 1936): „Situția geografică a Maramureșului l-a făcut să fie parcă o cetate de veghe a românismului intransigent și totodată și îndărătnic.

Înainte de descălecatul moldovenesc, acest colț de țară era independent. Forma o insulă puternică, curat românească în nordul Ardealului, trecut de la 1100 sub stăpânirea nefastă maghiară. Curios lucru, deși prin conformația geografică, forma căciula împădurită, aruncată parcă pe o ureche, a Transilvaniei, cu relief atât de variat, totuși această căciulă bogată în păduri, pășuni, minereuri, ape minerale și cu o populație vânjoasă și sănătoasă, nu-i stăpânită de fapt, ci numai de formă, de unguri. Organizația voievodală a românilor maramureșeni este chiar respectată timp de mai multe

secole și ungerii nu penetrează în voievodatele maramureșene. Maramureșul rămâne a fi condus administrat de voievozii săi până după descălecatul lui Dragoș și Bogdan în Moldova, adică două secole și jumătate după cucerirea Transilvaniei. Mai mult, după descălecatul din Moldova, voievozii maramureșeni, în calitate de aliați, de la egal la egal ai regilor anjovini, sunt întăriți cu diplome de nobilitat în vechile lor drepturi strămoșești.”

Se poate observa cu ușurință în tonul și stilul acestor texte (deși este vorba de lucrări cu caracter științific), o emoție profundă, autentică și o bună doză de mândrie, izvorâte din felul în care este perceput Maramureșul. Sunt cuvinte ale unor personalități însă dau expresie filonului adânc al conștiinței colective, cum bine poate fi surprins în cuvintele lui Mihail Sadoveanu, citate de Tiberiu Utan în prefața la „Iarna maramureșeană” (București, 1981): „*Am presupunerea, rezultată din multe elemente obscure, pe care nu le pot lămuri, că acolo avem de-a face poate cu un fragment al celor mai vechi pământeni ai țării care pe urmă s-a numit Dacia*», presupunere, adăugăm noi, pe deplin atestată de atunci până astăzi de arheologie și celelalte științe istorice.

Multe alte personalități românești și străine, mai demult sau recent, au închinat Maramureșului pagini memorabile, înțelegând că aici, la marginea de sus a țării, românitatea și-a păstrat de-a lungul veacurilor una dintre cele mai vii expresii ale întregii sale spiritualități.”

Mihai Eminescu, în sufletul căruia și-a găsit loc orice colțisor de pământ locuit de români, aprecia în mod deosebit „*energia cu totul elementară a aceluiași popor*” și proiectase, după cum scrie Iordan Datcu, o serie de conferințe despre Maramureș.

Și în textele invocate, pentru că este inevitabil, atunci când se vorbește despre Maramureș, se face referire și la celelalte ținuturi românești. „*Au Dragoș nu-i din Maramureș, / Au n-a fost la Moldova Domn?*” (M. Eminescu)

De cealaltă parte, deci, Basarabia, despre care Mihail Sadoveanu, în „*Drumuri basarabene*”, spune: „*Țara aceasta rar s-a bucurat deplin de bunurile ei. Pe pământul acesta au curs atâtea lacrimi și sânge, a fost atâtea încălcare și silă, - încât privirile și cântecele urmașilor au rămas triste.*”

Sfânt pământ al Moldovei, din munte la Nistru - oricât au cercat cei vicleni să te sfârtece, cei răi să-ți strice rânduielile, cei întunecați să ridice dușmăni, tu ești unul și nedespărțit, - ca un uriaș mormânt, în care dorm părinții noștri.”

Cum s-au păstrat neîntrerupte, în conștiința colectivă, legăturile Maramureșului cu Basarabia, când, pentru generația mea, de exemplu, a celor crescuți în comunism, îndopați cu o istorie trunchiată și deformată, îndoctrinați și manipulați, purtând ca o povară vinovăția că s-au născut în acele vremuri când până și numele de Basarabia era apăsător de pecetea interdicției? Numai datorită părinților noștri și a câtorva vrednici profesori de istorie care, deși încercau să ne protejeze, lăsau să răbufnească uneori istoria adevărată, păstrată cu sfințenie în sufletele lor. Așa mi-am completat o fabuloasă geografie: „*De la Nistru pân' la Tisa...*” din „*Doina*” lui Mihai Eminescu, spusă în mare taină de tatăl meu, Dumnezeu să-l odihnească, din „*Dan, căpitan de plai*” care „*se duce, Nistrul trece / Și-n aerul Moldovei se umflă pieptu-i rece*” și mai ales din cultul viu și autentic pentru Ștefan cel Mare și Sfânt, care a avut grijă să lase însemne de neșters pe toate întinderile moșiei românești.

Cum n-am să uit niciodată ora de geografie în care un coleg a greșit coordonatele estice ale României și am auzit-o, cu uimire, teamă și încântare că suntem făcuți părtași la o asemenea taină, pe doamna profesoară Lupa Grobei, originară

din Maramureșul istoric, strigând: „*Le mai dai și tu rușilor? Nu ne-au luat destul?*”

„*Basarabia / Cuvânt cu patru «a» / Ca o biserică / Cu patru turle albe / Pe zările istoriei / Căreia nu știu cine / I-a furat clopotul*”, cum splendid o definește Tudor Plop-Ulman, poate și datorită numelui, dar și datorită istoriei sale este asociată elementului feminin „*Pe tine Basarabie fecioară / Te preamărim în cântece de slavă, / Tu care ai un suflet de vioară / Și-o inimă de pasăre-n dumbravă.*” („*Basarabia*”, D. Iov) și tristeții, tristețe explicată de Alexei Mateevici în „*Cântecul zorilor*”: „*Și pe umeri numai juguri / Pân-acum am dus, / În robie și lanțuguri / Toate ni le-am pus; / Ș-ale sufletului daruri / Noi le-am înecat / Tot în plânsete ș-amaruri, / Ce ne-au apăsător; / Și odorurile minții / Noi le-am prăpădit, / Căci în ceața neștiinței / Tot am viețuit*”.

Basarabia este soră: „*Și sora noastră cea mezină / Gemând sub cnutul de calmcu / Legată-n lanțuri a ei mână, / De ștreang târând-o ei o duc.*” („*La armă*”, Mihai Eminescu) și fiică răpită: „*Românie mamă dulce / Eu te las cu Dumnezeu, / Că dușmanul iar mă duce / Iar mă ia din sânul tău*” („*Răpirea Basarabiei*”), fiică mult dorită: „*O, iubită fiica mea, / Eu te rog nu mă uita, / Și degrabă vin colea, / Pân-ce pacea s-a ncheia*” („*România și Basarabia*”, C. Cazacum învățător, Volcineț, 17 ianuarie 1918) sau „*Iar Patria, cu brațele întinse, / Își va primi cu drag răpita Fiică, / Și-n Horele Unirii-atunci încinse / Toți se vor prinde liberi, fără frică.*” („*Basarabeni cu Tricolorun-n frunte...*”, Cristian Petru Bălan) și „*Fiica desrobită*”, așa cum o numește Ștefan Bărcareu, în 1918: „*O, scumpă mamă! De m-ai crede, / Mai nici nu știu așa cuvinte, / Prin care ți-aș răzbuna eu astăzi, / Acele suferinți cumplite, / Dar azi, când glasul mamei mele / Mi-a răsunat duios, cucernic, / Chemându-și fiica sa oprită, / Un veac întreg la întuneric.*”

Basarabia este mireasă: „*Basarabie frumoasă, / Pregătește-te mireasă, / Că ți-aducem peșitor, peșitor / Mândrul nostru tricolor*” – cum cântau armatele române în al doilea război mondial. Dar este și floare: „*Trecută prin foc și prin sabie, / Furtată, trădată mereu, / Ești floare de dor Basarabie, / Ești patria neamului meu.*” („*Cântecul zorilor*”, Dumitru Matcovski). Devine mai pregnantă asocierea cu frumusețea „*Tu, Basarabie frumoasă cum / Pe alta, Domnul n-a coborât harul*” („*Spune Basarabie...*”, D. Iov) iar basarabenele sunt recunoscute ca femei foarte frumoase, așa cum spune și poetul D. Iov, în „*Femei basarabene*”: „*Frumoaselor femei basarabene / Natașa, Vera, Liuba, Raia, Zina... / Voi care-mpo-dobiți în ochi lumina / Și primăveri le aciuăți sub gene*” dar și versurile cântecului popular: „*De la Nistru pân' la Prut / Trei ibovnice-am avut / Codrule, codrule drag / O româncă și-o țigancă / Și-o mândră basarabeancă / Codrule, codrule drag / Româncă-mi făcea mâncare / Țigancă-mi dădea parale / Codrule, codrule drag / Basarabeanca cea frumoasă / Mă chema la ea acasă*”. Dragoste și, din nou tristețe: „*- Mi-i dor de țara în care logodnicele așteaptă îmbătrânite, / Istoria să treacă pe Prut, înspre morminte. / Pe zestrea lor de fete cu zarea logodite / să plângă revederea la margini de cuvinte.*”

Vorbind despre Basarabia ca despre o superbă prezență feminină, nu pot încheia decât cu titlul atât de inspirat ales de Teodor Tanco pentru cartea sa, titlu ce face cât un întreg poem: „*Basarabia, numele tău e Maria!*”

Sărbătorim anul acesta 90 de ani de la Marea Unire. Să nu uităm cuvintele lui Mihai Eminescu: „*Un drept nu se pierde decât prin învoirea formală de a-l pierde.*”

Unirea Basarabiei cu România

(Bibliografie selectivă¹)

Ana GRIGOR

Volume:

Bogos, Dimitrie. *La răspântie* : Moldova de la Nistru : 1917-1918. Chișinău : Știința, 1998. 224 p.

Chiriac, Alexandru. *Membrii sfatului țării (1917-1918)* : dicționar. București : Editura Fundației Culturale Române, 2001. 176 p.

Ciobanu, Ștefan. *Unirea Basarabiei* : Studiu și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918. Iași : Alfa, 2001. XCIII, 316 p.

Colesnic, Iurie. *Sfatul Țării* : Enciclopedie. Chișinău : Museum, 1998. 352 p.

Harea, Vasile. *Amintiri din primăvara reîntregirii* : (Din istoria amănunțită a unirii Basarabiei). Iași : Cronica, 1998. 114 p.

Harea, Vasile. *Basarabia pe drumul unirii* : amintiri și comentarii. București : Editura Eminescu, 1995. 299 p.

În volume:

*** *Adevărul istoric în cheștiunea Basarabiei* : Berlin, 1924. București : Evenimentul, 1998, p. 52-56.

Agrigoroaiei, Ion. *Opinie publică și stare de spirit în vremea Războiului de Întregire și a Marii Unirii* : Iași, 1926-1918. Iași : Editura Fundației Axis, 2004, p. 127-195.

Antonie Plămădeală. *Basarabia*. Sibiu, 2002, p. 83, 88, 89, 105, 106, 120-121.

*** *Basarabia română* : antologie. București : Semne, 1996, p. 115-149, 172-193, 265-526,

*** *Basarabia și basarabenii*. Chișinău : Uniunea scriitorilor din Moldova, 1991, p. 214-287.

Boldur, Alexandru V. *Basarabia și relațiile româno-ruse* : (Cheștiunea Basarabiei și dreptul internațional). București : Albatros, 2000, p. 57-81, 140-177, 311-327.

Boldur, Alexandru V. *Istoria Basarabiei*. București : Editura Victor Frunză, 1992, p. 498-514.

Brătianu, Gheorghe I. *Basarabia* : drepturi naționale și istorice. București : Semne, 1995, p. 50-63.

Brătianu, Gheorghe I. *La Bessarabie* : Droits nationaux et historiques. Bucarest : Institut d'Histoire Universelle „N.Iorga”, 1943, p. 119-154.

Bulei, Ion. *O istorie a românilor*. București : Meronia, 2004, p. 127-128.

*** *Cartea „Revistei Române*. [Vol.] 1: 1995-2000. Iași : Astra. Despărțământul „Mihail Kogălniceanu”, p. 157-177, 191-200.

*** *Cartea „Revistei Române*. [Vol.] 2: un florilegiu de studii și articole, interviuri, cronici și recenzii publicate în perioada 2000-2005.... Iași : Astra. Despărțământul „Mihail Kogălniceanu”, p. 157-159, 173-176.

Cernovodeanu, Paul. *Basarabia* : Drama unei provincii istorice românești în context politic internațional : (1806-1920). București : Albatros, 1993, p. 132-181.

Ciachir, Nicolae. *Basarabia sub stăpânire țaristă*

(1812-1917). București : Editura Didactică și Pedagogică, 1992, p. 93-96.

Ciachir, Nicolae. *Basarabia voievodală românească până la sfârșitul celui de-al doilea război mondial*. București : Oscar Print, 1999, p. 104-107.

Ciobanu, Ștefan. *Basarabia : Populația, istoria, cultura*. Chișinău : Știința, 1992, p. 64-72, 95-129.

Ciorănescu, George. *Bessarabia* : Disputed Land between East and West. București : Editura Fundației Culturale Române, 1993, p. 91, 96-97.

Colesnic, Iurie. *Basarabia necunoscută*. Chișinău : Universitas, 1993, p. 29, 72-73, 74, 189, 190, 294-298.

Crăciun, Victor. *Pierdem Basarabia*. Liga culturală pentru unitatea românilor de pretutindeni ; Fundația Hercules, [f.a.], p. 62.

Deletant, Dennis. *Studies in Romanian History*. București : Editura Enciclopedică, 1991, p. 285-286.

*** *Documente străine despre Basarabia și Bucovina* : 1918 – 1944. București : Vremea, 2003, p. 23-44.

Drăgan, Iosif Constantin. *Istoria Românilor*. București : Europa Nova, 1999, p. 191-192.

Drăghicescu, Dumitru. *Marea Unire a românilor cu românii : 1918* : Banatul și Transilvania ; Bucovina și Basarabia. București : Albatros, 2001, p. 226, 252-258.

Fruntașu, Iulian. *O istorie etnopolitică a Basarabiei* : 1812 – 2002. București : Cartier, 2002, p. 83-120, 519-520, 525-527, 543.

Giurescu, Constantin C. *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până la moartea regelui Ferdinand*. București : Humanitas, 2000, p. 288-290.

Goma, Paul. *Săptămâna Roșie* : 28 iunie - 3 iulie 1940 sau Basarabia și evreii. Chișinău : Editura Museum, [2003], p. 23.

Halippa, Pantelimon. *Testament pentru urmași*. Chișinău : Hyperion, 1991, p. 31-157.

*** *A History of Romania*. Iași : The Center for Romanian Studies ; The Romanian Cultural Foundation, 1996, p. 385-386.

Ioachimescu, Alexandru ; Ioachimescu, Victor. *Momente istoriografice și personalități de seamă ale neamului românesc*. București : Publistar, 1998, p. 27-32.

Iorga, Nicolae. *Neamul românesc în Basarabia*. Vol. 2. București : Fundația Culturală Română, 1997, p. 155-158, 161-170, 200-212, 219, 220-230.

*** *Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998*. București : Semne, 1998, p. 28, 41, 59-60, 82-83, 109, 114.

*** *Istoria României în date*. București : Editura Enciclopedică, 2003, p. 343, 344, 346.

*** *Istoria României în texte*. București : Corint, 2001, p. 277-279.

*** *Istoria românilor*. Vol. 7, tom. 2: De la Indepen-

1 au fost consultate documente (cărți, periodice) existente în colecțiile Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

dență la Marea Unire : (1878-1918). București : Editura Enciclopedică, 2003, p. 480-498.

Karețki, Aurel. *Lacrima Basarabiei*. Chișinău : Știința, 1993, p. 96-129.

Marinescu, C. Gh. *Epopoea Marii Uniri*. Galați : Porto-Franco, 1993, p. 287-299.

Mărgărit, Anton. *Rezistența Basarabiei*. p. 32-35.

Moldoveanu, Petre. *Cum se falsifică istoria*. Baia Mare, 1991, p. 21-24, 45.

Negru, Gheorghe. *Țarismul și mișcarea națională a românilor din Basarabia*. Chișinău : Editura Prut Internațional, 2000, p. 81-118.

Nistor, Ion I. *Istoria Basarabiei* : scriere de popularizare. Cernăuți : Institutul de arte grafice și editură „Glasul Bucovinei”, 1923, p. 407-436.

***** O pagină din istoria Basarabiei** : Sfatul Țării (1917-1918). Chișinău : Editura Prut Internațional, 2004, p. 69-267.

Panaiteescu, Petre P. *Istoria românilor*. București : Editura didactică și pedagogică, 1990, p. 322.

Paniș, Anatolie. *Ultimul tren spre România*. Snagov : Editura Snagov, 1996, p. 133-264.

***** Suferințele Basarabiei și răpirile rusești** : Antologie. București : Semne, 1996, p. 234-241, 426-435.

Tudor, Tiberiu. *Istoria dramatică a teritoriilor românești ocupate* : Tratatul cu Ucraina. București : Albatros, 2004, p. 105-108, 231.

Vitencu, Dragoș. *Permanențe românești la mieznoapte și la răsărit*. București : Vremea, 2001, p. 90-92.

Vulcănescu, Mircea. *Războiul pentru întregirea neamului*. București : Saeculum I.O. ; Vestala, 1999, p. 123-124, 129.

Zub, Alexandru. *Impasul reîntregirii*. Iași : Timpul, 2004, p. 28-29, 82-83.

În periodice:

Alistar, Elena. *Bucuria revenirii Basarabiei la Patria mamă*. Magazin istoric, 27, nr. 3 (312), mar. 1993, p. 9-14.

Alistar, Elena. *Ziua sfântă*. Magazin istoric, 32, nr. 3 (372), mar. 1998, p. 10-11.

Bogos, D. *Congresul militarilor hotărăște autonomia*. Magazin istoric, 32, nr. 3 (372), mar. 1998, p. 8-9.

Buga, Ion. *Realizarea firească a dreptului națiilor la autodeterminare*. Limba română (Chișinău), 8, nr. 5 (41), nov. 1998, p. 25-27.

Ciobanu, Ștefan. *Lumina fețelor*. Magazin istoric, 32, nr. 3 (372), mar. 1998, p. 6-7.

Ciorănescu, George. *Fermentul național moldovelesc*. Moldova (Iași), 2, nr. 4 (9), sep. 1991, p. 10-12.

Cojocaru, Gheorghe. *Cu privire la constituirea Sfatului Țării*. Revista istorică, 6, nr. 5-6, mai-iun. 1996, p. 529-542.

Dardan, Constantin. *Unirea Basarabiei cu Patria-Mamă*. Limba română (Chișinău), 8, nr. 5 (41), nov. 1998, p. 20-24.

Dobrovolschi, G. *Ziua sosirii armatei române*. Magazin istoric, 38, nr. 3 (444), mar. 2004, p. 11-14.

Halippa, Pantelimon. *Cu gândul la unirea Basarabiei*. Basarabia, nr. 3, 1991, p. 95-97.

Harea, Vasile. *Actul unirii din 27 martie 1918*. Basarabia, nr. 3, 1991, p. 97-111.

Istrati, Eugenia. *Sfatul deputaților soldați și ofițeri moldoveni din Odesa și rolul lui în mișcarea de eliberare*

Harta Basarabiei publicată în cartea "Bessarabia, Russia, and Roumania on the Black Sea" de Charles Upson Clark, New York, 1927. SURSA: http://depts.washington.edu/cartah/text_archive/clark/meta_pag.shtml

națională din Basarabia în anul 1917. Destin românesc (Chișinău-București), nr. 3, 1994, p. 23-33.

Lăcustă, I. *Basarabia*. Magazin istoric, 32, nr. 3 (372), mar. 1998, p. 5.

Negrei, Ion. *Bătălia pentru învățământ în limba maternă*. Magazin istoric, nr. special: Basarabia, 2007, p. 26-32.

Oprîtescu, Mihai. *Daniil Ciugureanu și Unirea Basarabiei cu România*. Revista istorică, 5, nr. 7-8, iul.-aug. 1994, p. 805-810.

Oșca, Alexandru ; Drăghici, Lucian. *Măsuri de ordin militar pentru protejarea bunurilor, persoanelor și autorităților din Basarabia*. Magazin istoric, nr. special: Basarabia, 2007, p. 50-62.

Pop, Gh. *Basarabia noastră*. Magazin istoric, 41, nr. 3 (480), mar. 2007, p. 4.

Popovschi, Valeriu. *Acțiuni ale populației basarabene în favoarea Unirii cu România în anul 1918*. Destin românesc (Chișinău-București), 3, nr. 9, nr. 1/1996, p. 91-98.

Popovschi, Valeriu. *Drapelul, imnul și stema Republicii Democratice Moldovenești*. Destin românesc (Chișinău-București), nr. 4, 1994, p. 32-40.

***** Români în vârtoarea evenimentelor din epoca contemporană**. Limba română (Chișinău), 11, nr. 4-8 (70-74), apr.-aug. 2001, p. 231-232.

Schina, M. *Torentul a pornit din sate*. Magazin istoric, 32, nr. 3 (372), mar. 1998, p. 12.

Stan, Constantin I. *Vasile Stroescu – luptător pentru desăvârșirea unității naționale românești*. Revista istorică, 5, nr. 7-8, iul.-aug. 1994, p. 811-816.

Stere, Constantin. *În casa noastră*. Magazin istoric, 32, nr. 3 (372), mar. 1998, p. 4.

Ștefan, Marian. *Cuvîntul Basarabiei la Marea Adunare Națională de la Alba Iulia*. Magazin istoric, 27, nr. 3 (312), mar. 1993, p. 15-18.

Moții din Sătmar și Maramureș

Ioan BĂTEA

Moții, deși au avut „Țara” lor – Munții Apuseni – au fost obligați, uneori, să coboare din munți la câmpie, cu turmele de oi ori cu produsele din lemn, pe care le preschimbau pe cereale. Alteori, moții au căutat locuri de muncă în alte „țări” printre care și în Maramureș și Sătmar. Au fost și cazuri când evenimentele istorice i-au determinat să se refugieze, pentru a nu suporta consecințele acțiunilor lor revoluționare (1848, 1874, 1914, 1918), iar, alteori, autoritățile au luat măsuri de dislocare și strămutare a moților în alte părți ale imperiului pentru că îi considerau un pericol social, sperând că prin dispersarea grupului etnic, aceștia își vor pierde elanul revoluționar și sentimentul patriotic.

Cercetările social-istorice prilejuite de alcătuirea lucrării „Moții din Sătmar și Maramureș” au demonstrat că, în timpurile îndepărtate, moții plecau ca jeleri, adică muncitori cu ziua pe Olt sau în Pustă, adică pe Câmpia Tisei și a Someșului, unde munceau un sezon, un an sau ani de-a rândul în urma cărui fapt mulți s-au stabilit prin locurile respective. Așa, bunăoară, un frate al străbunicului meu, Petre (n. 1869), s-a dus ca jeler în Pustă, localitatea Gyula din Ungaria, unde s-a și încetățenit. Acolo este înmormântat. Străbunicul, fiind în vizită la fratele său și la alți moți stabiliți acolo, s-a îmbolnăvit și a murit și este înmormântat la Gyula. Bunicul a plecat ca jeler pe Olt. Frații nu au ținut corespondență pentru că toți erau analfabeți și legăturile de familie s-au pierdut.

Sătmăreanul prof. univ. dr. Ioan Condor din București îmi spunea că strămoșii lui sunt din Beliș. Ei au fugit după Revoluția din 1848, de frica autorităților, ca să nu fie trași la răspundere pentru participarea la revoluție și s-au stabilit în localitatea Eriu Sâncrai, de lângă Carei.

Semnificativă este povestea pe care mi-a spus-o Timiș Ioan-Bizău din Borșa, care, printre altele, zicea că: „În 1987 am fost într-o delegație în Turcia, la Istanbul. Împrejurările au fost de așa natură, că am ajuns și la Consulatul român de acolo.

Pe consul îl chema tot Timiș Ioan, născut în Teiuș. Probabil datorită coincidenței de nume, am început discuțiile privitoare la originea noastră îndepărtată. De la acest diplomat am aflat, pentru prima oară, că strămoșii mei mai îndepărtați au fost moți. Consulul mi-a spus că, în perioada dominației împărătesei Maria Tereza, aceasta a făcut o vizită în Depresiunea Borșa, care i-a plăcut foarte mult, pentru că se aseamăna cu Țara Moților. După această vizită, împărăteasa împreună cu autoritățile imperiale din zona Țării Moților, a luat măsura dislocării mai multor familii de moți pe care le-a adus la Borșa. Aici la Borșa vom găsi familii de moți: Horj, Petrușel, Bustan, Julia și alții.”

În revista „Astra ieri și azi” vol. 1, pag. 23-31 vom găsi povestea scrisă de fostul director al Arhivelor Statului Maramureș, prof. Vasile Căpâlnean despre participarea lui Grigore Muruna, moț din zona Nucet – Bihor, la Adunarea generală a Astrei din 1903, ținută la Baia Mare. Acesta era un moț cu puțină știință de carte și un bun proprietar, care venise la Baia Mare cu o turmă de capre să le vândă și să cumpere în schimb vaci, care erau „foarte bune de lapte”. Moțul întâlnește aici, la ședința Astrei, pe Vasile Lucaciu.

Răsfoind „Jurnalul de front” scris de învățătorul Balaj din Seini, în care acesta povestește că, ajungând cu frontul de răsărit până în zona Rostov, a întâlnit o familie de români, care spuneau că părinții lor au fost mocani, care au venit cu turmele de oi în Câmpia rusească și s-au încetățenit aici.

Documentele istorice vorbesc de „mulți țărani din Munții Apuseni” care au făcut parte din oștirea lui Rakoczi și respectiv din rândul „curuților”.

Fostul delegat cu împrumutarea scărișorenilor din 1924 – Dobra Petru Haidău ne povestește nouă, copiilor, de mai multe ori, că în perioada 1913-1914 era jeler împreună cu mai multe familii de moți în localitatea Jurtelecul Hododului și satele învecinate din zona Cehu Silvaniei.

Scărișoreni expulzați, sosiți în stația CFR Făget, județul Timiș, 9 noiembrie 1940

Dar, nu despre aceste cazuri individuale sau grupări de moși este vorba. Prin exemplele citate am încercat să demonstrez cele afirmate mai înainte, cu privire la dispersia și cauzele răspândirii moșilor într-o arie așa de mare.

Ci vreau să vorbesc despre moșii din nord-vestul țării, despre aceia din localitățile zonei Carei și Satu Mare. Moșii din această zonă trebuie cunoscuți nu pentru că sunt „cu stea în frunte” și nici pentru că, Doamne ferește!, „le lipsește o doagă”, ci pentru că ei constituie un segment de populație care, în Sătmar, se diferențiază de „restul” semenilor, în primul rând prin structura lor psihică, pentru că sunt oameni pașnici, toleranți, răbdători, nu cunosc ura și dușmănia, nu sunt răzbuunători. Cu toate acestea, moșii din Sătmar nu mai sunt cei originali, pentru că au fost influențați de condițiile social-economice și frustrați de anumite împrejurări locale privind limba, portul, datinile, obiceiurile și tradițiile. Nu același lucru se poate spune despre moșii din Maramureș, care se simt „ca la ei acasă”. În Maramureș moșii nu au fost frustrați de nimic și au suferit numai influențe pozitive, aceștia s-au înțeles cu frații lor maramureșeni și împreună au organizat multe acțiuni pentru comemorarea și amintirea relațiilor frățești dintre ei. Moșii din Maramureș au fost cei care au extins acțiunile lor social-culturale și edilitar gospodărești și la moșii din Sătmar pe care i-au sprijinit așa cum se va arăta mai jos.

Moșii din Sătmar trebuie cunoscuți pentru că au o origine nobilă, dar nu de „miliardari actuali” și nici de nobili din epoca feudală, ci de nobili de epocă și de natură creștină, noblețe lăsată de Dumnezeu și nu creată prin decrete, jafuri și cotropiri. Acești oameni sunt de origine nobilă, pentru că strămoșii lor, din cele mai îndepărtate timpuri, au arat și au semănat, au dormit în colibele și casele lor. Moșii au fost oameni statornici, hotărâți, au crezut în dreptate și adevăr. Au avut spirit vizionar, știind că Dumnezeu nu-i va lăsa să sufere la infinit.

Această populație de moși din Sătmar a avut o evoluție social-istorică foarte interesantă. În viața lor, precum și în dezvoltarea social-economică, au avut momente de epopee ca, de exemplu, împrumutarea din 1921 și momente de odă, precum: reîntoarcerea la casele lor, în primăvara anului 1945, după expulzarea suferită în toamna anului 1940. Aceste localități au un istoric bogat, momente de înălțare și prăbușire ale unor oameni dârji, toleranți și răbdători, până „peste limitele umane ale suferinței”. Moșii din Sătmar au fost oameni care au trecut prin foc și sabie de mai multe ori. Acești oameni, în decurs de 40-50 de ani (1918-1965), au fost obligați de evenimentele istorico-sociale să-și părăsească și să-și reclădească gospodăriile de trei ori: împrumutarea, refacerea de după război, din 1945, și apoi refacerea după cooperativizarea agriculturii, 1965-1975 și anii următori. Moșii din Sătmar au fost aceia care de două ori au participat la războiul pentru eliberarea gliei strămoșești (1916-1918; 1940-1945).

Un istoric de seamă, dr. Bujor Dulgău, directorul Arhivelor Statului - Oradea (a deținut această funcție și la Satu Mare), spune cu privire la moșii din Sătmar: „moșii au fost prezenți în Sătmar și în decursul Evului mediu, trudind din greu pe moșiile grofilor, spre a-și agonisi cele necesare traiului”. După înăbușirea Revoluției lui Horea, desigur că unii dintre ei s-au refugiat și în această zonă, de teama măsurilor punitive. Bunăoară, însuși Horea fusese căutat de autorități în aceste părți. Este posibil ca exodul moșilor spre Sătmar să fi continuat și după eșecul revoluției pașoptiste. Dacă s-au așezat aici, au făcut-o benevol, ori constrânși de sărăcie și nevoie. Misia lor a fost, dincolo de aspectul social-economic, una de

factură națională, onorantă, de care ei s-au achitat cu prisosință. Această colectivitate are meritul de a fi adus în acest spațiu un spirit nou, care să liniștească lucrurile și să asigure un climat de ordine și siguranță, ceea ce nu e puțin lucru și deloc de neglijat”.

Localitățile de moși din Sătmar au fost obiective strategice, ei au venit în zonă la „chemarea pământului” în care zac osemintele străbunilor lor. Ei au înțeles cel mai bine comandamentul național, chemarea patriotică, pentru paza granițelor de nord-vest a țării.

În documentele istorice ale vremii se spune că moșii au fost aici colonizați. În lucrările „Moșii din Sătmar și Maramureș” pe care le-am scris ca urmare a cercetărilor social-istorice asupra moșilor și maramureșenilor împrumutării în Sătmar, în urma Reformei agrare din 1921, am combătut această afirmație, respectiv denumirea de „colonist”, ca fiind neadecvată și improprie realității. Moșii și maramureșenii din Sătmar, veniți aici ca urmare a reformei agrare mai sus amintite, au fost împrumutării prin cumpărarea terenului de la Statul român, reprezentat de Ministerul Agriculturii, Direcția Colonizărilor, București. A fost o împrumutării prin cumpărarea terenului. Titlul de proprietate încheiat între Statul român, prin reprezentanții săi, și cei împrumutării se intitulează „Contract de vânzare-cumpărare”, care este încheiat cu respectarea tuturor regulilor unui contract civil de vânzare-cumpărare. În contract, cele două părți au calitatea de vânzător – Statul român, prin reprezentanții săi – și cumpărător, adică cel care a cumpărat pământul (moșul sau maramureșeanul), contractul are un obiect: vânzarea-cumpărarea terenului și are un preț, terenul a fost evaluat la valoarea de circulație a bunurilor agricole de atunci, din care cel împrumutării a achitat, în rate anuale, pe termen de 10 ani, jumătate din prețul pământului. După achitarea integrală a prețului, împrumutării a devenit proprietar pe teren fără să mai aibă nici o obligație față de stat, cu excepția datoriilor fiscale pe care le avea orice cetățean de rând.

Colonistul, în schimb, este o persoană străină de zonă, de țară. Acesta primește terenul în mod gratuit pentru folosință, urmând ca, în schimbul lui, să dea stăpânului anumite produse, periodic, să-l sprijine în anumite acțiuni și să presteze anumite servicii. Această deosebire între împrumutării și colonizare este semnificativă, atât din punct de vedere istoric, cât și juridic.

Primii coloniști veniți în Ardeal au fost aduși de romani, apoi, de împărăteasa Maria Tereza și, ulterior, de regii și conții maghiari, ultimul fiind contele Karolyi, din zona Sătmarului. Aceștia au adus etnicii români din imperiu; șvabii din Austria și Germania și maghiarii din Panonia.

Ziceam că este importantă deosebirea dintre împrumutării prin cumpărare și colonist din punct de vedere social-juridic și istoric, pentru că regimul horthyst de ocupație, din 1940, a invocat că moșii și maramureșenii din Sătmar nu sunt „băștinași”, ei au fost „colonizați” de Statul român în perioada mai sus arătată și, ca atare, au fost expulzați (Ianculești, Scărișoara Nouă, Marna, Horea și maramureșenii din Lucăceni, precum și parțial moșii și maramureșenii din Paulian).

Motivul invocat de regimul horthyst nu avea nici o justificare istorică și juridică, pentru că, atât moșii, cât și maramureșenii au fost cetățeni ai Imperiului Austro-Ungar până în 1918, iar, pe de altă parte, aceștia au cumpărat de la Statul român pământul pe care și-au înjghebat gospodăriile. Boierii maghiari, de la care a fost expropriat acest pământ, prin Reforma agrară din 1921, au fost despăgubiți de către Statul român, la valoarea de circulație a terenului agricol din acel

horthyst a atribuit titluri de proprietate pentru unii cetățeni maghiari din aceste localități. Acestea au fost anulate pentru că foștii proprietari, moșii și maramureșenii, au fost deposedați prin acte de violență, iar pe de altă parte, terenul atribuit acestora a fost plătit boierilor de către Statul român la momentul exproprierii. În astfel de împrejurări, moșii și maramureșenii nu s-au răzburat, ci pur și simplu au stat și au așteptat cu răbdare soluționarea conflictului pe cale administrativă și juridică.

Greutățile au continuat, însă, pentru moșii și după reînvoarea la casele lor, în 1945. Gospodăriile, total sau parțial distruse, nu s-au putut reface până în 1948, când a început perioada luptei de clasă, introdusă de regimul comunist. Aceasta se manifestă prin cotele obligatorii și impozitele progresive pe care acești oameni nu mai erau în stare să le plătească, motiv care, începând cu perioada cooperativizării agriculturii și cu cea de industrializare socialistă, a determinat pe mulți îm-

Monumentul eroilor din Gelu

Monumentul eroilor din Paulian

proprietari să-și părăsească gospodăriile și să-și caute loc de muncă în alte părți. Așa au apărut în Maramureș moșii, nu numai din Munții Apuseni în localitățile: Șomcuta Mare, Finteușul Mare, Lăpușel, Recea, Bozânta Mică, Baia Mare, Ilba, Seini, Sighetu Marmației și Vișeu, ci și o mare parte din zona Carei și Satu Mare au venit aici, muncind în sectorul minier, industrial, comerț, cooperativ-meșteșugăresc și alte servicii (a se vedea în acest sens: „Moșii din Sătmar și Maramureș”- vol. 3).

Prin Reforma agrară din 1921, au luat ființă localitățile de moșii: Ianculești, Horea, Scărișoara Nouă, Marna și Crișeni din zona Carei, precum și localitatea de maramureșeni: Lucăceni. Au mai fost împroprietărite grupuri de moșii din zona Carei, la Portița, iar de maramureșeni în Resighea, Andrid și Tiream.

În zona Satu Mare au fost împroprietărite moșii în: Gelu, Baba Novac, Paulian și Micula, iar maramureșenii au fost împroprietărite în localitățile: Traian, Decebal, Dacia, Curtuiș, Cionchești, Micula Nouă, Bercu, Drăgușeni, Livada Mică,

Dumbrava și Ciuperceni. În unele localități au fost împroprietărite numai maramureșeni: Ardud, Peleşu Mare, Lazuri, Corhat și Sărătura.

În decursul timpului colectivitățile de moșii și maramureșeni s-au apropiat tot mai mult unele de altele, în relațiile de prietenie și, în final, de familie. Astfel că, între aceste colectivități, s-au stabilit legături de suflet și, împreună, au colaborat la realizarea unor obiective de interes social și cultural-educativ, de interes comun. Aceștia nu și-au uitat locurile de obârșie, pe strămoșii și părinții lor, iar ca un semn de omagiu pentru eroii lor au ridicat însemne, obeliscuri și monumente dedicate celor dragi. Astfel, moșii din zona Carei i-au ridicat monumente lui Avram Iancu în Carei și Ianculești și lui Horea la Scărișoara și Horea. Moșii din Gelu, zona Satu Mare, au ridicat bustul lui Avram Iancu, cei din Baia Mare Grupul statuar „Avram Iancu și tribunii săi maramureșeni”.

Numărul mare de localități de moșii din Sătmar și Maramureș a făcut posibilă și a determinat înființarea Societății „Avram Iancu” și, respectiv, a filialelor acesteia la Carei, Satu Mare, Baia Mare și Vișeu de Sus.

De la moșii din Maramureș, de la un fiu al acestora, a pornit ideea și lupta pentru combaterea politicii de dezafectare a localităților mici din Sătmar, printre care se numărau și localitățile moșilor și ale maramureșenilor ce au luat naștere ca

Monumentul eroilor din Scărișoara ridicat în Parcul „25 octombrie”, locul unde a fost adunat satul și expulzat

urmare a aplicării Reformei agrare din 1921. Acest fiu de moț a umblat de la o ușă la alta, în perioada 1968-1970 și următorii ani, pentru a explica organelor competente că aceste așezări românești, de pe granița de nord-vest a țării sunt borne ale neamului, care nu pot fi desființate, din contră, trebuie sprijinite și dezvoltate, pentru că altfel istoria ne va condamna.

Este adevărat că în Maramureș nu au existat împroprietărirea masive de moți, dar au existat, așa cum s-a arătat mai sus, grupuri de moți care s-au bucurat de stima și încrederea fraților lor maramureșeni și împreună au organizat acțiuni social-culturale și edilitar-gospodărești de sprijinire a moșilor și maramureșenilor din Sătmar.

Așa a început construcția de drumuri pietruite la moșii din Sătmar în 1970-1975 (Baba Novac, Gelu, Crișeni, Ianculești, Marna, Scărișoara Nouă, Horea și altele). Moșul din Maramureș a insuflat celor din Sătmar dragostea pentru cultul eroilor și ridicarea monumentelor din localitățile mai sus menționate, monumente ridicate în memoria lui Avram Iancu, Horea și a celor care s-au jertfit pentru eliberarea Ardealului în primul și al doilea război mondial.

Moșii din Sătmar, care în împrejurările anilor 1940-1944 și-au pierdut bunurile: uneltele de uz-casnic și gospodăresc, obiectele de port specifice moșilor, au considerat necesar să-și refacă zestrea culturală și au organizat Muzeul Moșilor din Scărișoara Nouă, pe care l-au inaugurat în 1980.

Este de reținut că toate acele însemne, obeliscuri și monumente s-au ridicat în perioada „cultului personalității” când, pentru ridicarea lor, se impunea obținerea prealabilă a autorizației de construcție. Autorizația nu s-a primit niciodată, dar dorința și voința moșilor nu au fost înfrânte și obiectivele respective au fost realizate. Riscul era mare pentru inițiator, dar mergând pe linia cinstită a realității lucrurilor petrecute, trebuie să recunoaștem că, deși cu privire la unele din obiectivele mai sus arătate au fost formulate critici, a existat, totuși, o aprobare tacită din partea autorităților, deoarece niciodată inițiatorul și realizatorii acestora n-au fost atenționați sau admonestați de către organele competente.

Ca un corolar, acțiunile mai sus arătate s-au încheiat cu

ridicarea de către moșii din Sătmar a unei mănăstiri, drept mulțumire lui Dumnezeu pentru ajutorul dat în refacerea vieții spirituale și materiale. Acțiunea se pornea în perioada „perestroicii sovietice”(1980-1985). S-a luat legătura cu Episcopia Oradea, de care aparțineau în acele vremuri, dar episcopul de atunci, dr. Vasile Coman a spus: „în prezent nu este momentul. Să avem răbdare, că Dumnezeu va aduce și momentul respectiv”. Și acesta s-a împlinit. După Revoluția din decembrie 1989, prima înfăptuire a moșilor a fost aceea a înființării mănăstirii „Sfântul Ioan Botezătorul”, de la Scărișoara. Acest lăcaș de cult a fost conceput pentru toți credincioșii din zonă, indiferent de etnie și religie și, în mod special, ca un fel de Mecca a moșilor și maramureșenilor din Sătmar.

Multe alte acțiuni au inițiat moșii din Sătmar și Maramureș pentru prosperitatea lor socială și economică. Au făcut acest lucru pentru că toate orânduirile care s-au perindat până în prezent i-au tratat cu indiferență, i-au neglijat, fiind puși în situația de a-și lua soarta în propriile mâini. Așa au reușit acești oameni să-și edifice gospodăria proprie și obiective social-culturale de interes comun (școli, biserici, cămine culturale, locuri de agrement, parcuri, drumuri etc.), realizări prin care localitățile lor s-au situat la același nivel de dezvoltare ca și „al băștinașilor”.

Am pornit cercetarea istorică privitoare la moșii din Sătmar și Maramureș pentru ca, și pe această cale, să fie scoși la lumină, să li se arate locul istoric, să-și cunoască semenii modelele și faptul că din rândul moșilor s-au ridicat personalități de seamă, eroi care au scris pagini de istorie a neamului românesc. Am scris despre viața acestor oameni pentru că, parafrazându-l pe Miron Costin, am socotit, la rândul meu, că: „A lăsa nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta de o seamă de scriitori, este inimei durere. Biruit-au gândul să mă apuc de această osteneală, să scriu lumii la vedere felul neamului, din ce izvor și seminție sunt locuitorii țării noastre muntenești și românii din țările ungurești, că tot de un neam și tot descălecați suntem”.

Dumnezeu să binecuvânteze și să ocrotească poporul român de pretutindeni!

Mănăstirea „Sf. Ioan Botezătorul” din Scărișoara Nouă în peisaj de iarnă

Fascinația documentelor

Un document despre viața și funeraliile dr. Vasile Lucaciu

prezentare, note și imagini **Pamfil BILȚ**

Vasile Lucaciu (rândul de sus, al treilea din stânga) la un botez în Baia Sprie, 1910

În timpul vieții sale, dascălul Ion Costin din Cetățele ne-a dăruit acest document, datând din 1922, scris de un martor ocular la înmormântarea Tribunalului. Prima parte este rezervată evocării succinte a acestei mari personalități a istoriei noastre, care, pe lângă înfăptuirile politice de seamă, a fost și un mare om al bisericii, ctitor de edificii spirituale de rezonanță, care, grație personalității sale, a făcut din Șișești un loc de pelerinaj al credincioșilor la toate marile sărbători.

Având în vedere amănuntele istorice legate de funeraliile sale, unele chiar necunoscute, cum ar fi numărul mare de sănii cu care au fost transportați participanții de la Baia Sprie la Șișești și care ne demonstrează participarea imensă la funeraliile sale naționale, dăm în întregime documentul.

„Volume întregi va avea să scrie cine se va încumeta să-i scrie activitatea dezvoltată pe toate terenele. Îndată ce s-a întors de la Roma, unde a terminat teologia și filosofia la Institutul de Propaganda Fide, se amestecă în vârtejul luptelor naționale. Împreună cu alții, redactează Memorandul și-l duce la împăratul din Viena (1892) pentru care fapt, cu tovarășii săi, este arestat și osândit la cinci ani de închisoare (1894). Odată cu izbucnirea războiului mondial, trece Carpații în patria mamă și îndeamnă cu cuvântul și scrisul ca să atace pe vrăjmașul milenar. Luând parte la dezastrul mare, se retrage și el în Moldova.

La Sfântul Petru și Pavel, Sfânta Maria Mică, procesii cu mulțime de credincioși, neîncetat mergeau ca să audă cuvintele frumoase, dar mai ales să primească mângâiere sufletească în biserica cea pompoasă zidită în stil bizantin, cu cupolă măreață și închinată unirii tuturor românilor, după cum se află scris pe frontispiciu.

Înmormântarea s-a făcut pe cheltuielile statului. Pentru țară a luptat, deci țara i-a astupat osemintele lui. Moare liniștit, ca dreptul Simeon din Scriptură, moare liniștit văzându-și visul împlinit, pentru a cărui realizare a luptat o viață întreagă, la 28 noiembrie 1922, la 71 de ani, în Satu Mare.

Din partea Maramureșului a participat vicar Ilarie Bo-roș. Seara, în 1 Decembrie, s-a făcut un parastas, oficiat de episcopul greco-catolic al Oradiei, Valeriu Frențiu, în fața unei asistențe. La 2 decembrie, ora 8, s-a ținut o liturghie pontificată de Traian Valeriu Frențiu. După liturghie, Iuliu Hossu, Episcopul de Gherla, face panachia, după care ține un panegiric admirabil. După el vorbește primul ministru I. C. Brătianu, care a așezat pe coșciug distincția regală (este vorba de ordinul „Steaua României”, în grad de Mare Colan n.n.). Mai iau cuvântul delegatul Senatului, al Camerei Dr. Ștefan Cicio-Pop, trimisul Partidului Național și al ASTREI, delegatul Partidului Poporului și Octavian Goga.

Terminându-se funeraliile, defunctul este așezat pe carul funerar. Iuliu Hossu, cu asistența imensă, formată din iluștri bărbați, preoți, oaspeți veniți din depărtări, corpul ofițeresc îl petrec pe jos până la gară de unde se transportă la Șișești. La Satu Mare s-a aflat un tren special pentru miniștri, delegații Camerei, ai Senatului, între care se afla și Emil Bran, preot senator. Un alt tren a dus toate notabilitățile, defunctul și cununile. Atât trenul ministerial cât și cel ce a dus mortul s-au oprit în toate garile spre Baia Sprie, așteptând la fiecare gară preotul în odăjdii și mulțimea făcând rugăciunile cuvenite.

La Baia Sprie mortul este așezat pe o sanie cu baldachin, trasă de șase boi, iar oaspeții sunt duși cale de șase kilometri cu 300 de sănii, până la Șișești. Primul ministru a urcat în sania de după defunct și se sosește la Șișești seara, la ora 7. Până ce mortul este așezat pe catafalc, cei prezenți vizitează Casa parohială, modestă, din lemne, unde a trăit părintele Lucaciu aproape o jumătate de veac.

Catafalcul este depus în biserică, unde se oficiază panachida din partea episcopului Valeriu Traian Frențiu și Iuliu Hossu. Episcopul Traian Valeriu Frențiu citește dezlegarea, iar episcopul Iuliu Hossu ține o cuvântare prin care scoate în evidență meritele preotului repausat, care din truda proprie a zidit biserica măreață închinată ca un profet „Unirii tuturor românilor”.

În numele Guvernului a vorbit generalul Moșoiu, iar în al bucovinenilor Dimitrie Marmeliuc (1886-1970, latinist, elenist și folclorist n.n.). În numele basarabenilor a vorbit Pantea Gherman, iar din partea Ardealului, Gavril Tripon. Au mai vorbit, în numele asociațiilor culturale, Ioan Ștefan, iar în numele universitarilor, Iosif Moldovan, precum și un țaran credincios din Șișești, în numele fiilor credincioși ai marelui preot, care i-a condus la pășunea cea adevărată o jumătate de veac. Osemintele au fost așezate în groapa săpată înaintea altarului, unde se ruga pentru poporeni și pentru neamul întreg.”

Noi episcopi pentru românii din afara granițelor

grupaj realizat de Ștefan SELEK

Sinodul Bisericii Ortodoxe Române i-a ales, în data de 5 martie 2008, pe cei șapte episcopi pentru scaunele vacante ale episcopilor din țară și străinătate. Pentru românii din afara granițelor, au fost aleși noi episcopi în: Italia, Australia și Noua Zeelandă, Europa de Nord, Spania și Portugalia, după cum urmează: Preasfințitul Siluan Marsilianul, episcop vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, a fost ales episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei, el fiind unicul candidat; Preacuviosul părinte arhimandrit Mihail Filimon, vicar administrativ al Arhiepiscopiei Bucureștilor, a fost ales episcop al Episcopiei Ortodoxe Române pentru Australia și Noua Zeelandă; Preacuviosul protosinghel Macarie Drăgoi a fost ales episcop al Episcopiei Ortodoxe Române pentru Europa de Nord și Preacuviosul părinte arhimandrit Timotei Lauran a fost ales episcop al Episcopiei Ortodoxe Române din Spania și Portugalia.

Preasfințitul Siluan Marsilianul, episcop al Episcopiei Ortodoxe Române a Italiei

Preasfințitul Siluan Marsilianul s-a născut la 5 martie 1970, în județul Sibiu. A absolvit Liceul de Matematică-Fizică „Gheorghe Lazăr” din Sibiu, Facultatea de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din Sibiu (1989-1993) și și-a dat doctoratul la Institutul de Teologie Ortodoxă „Saint Serge” din Paris (1994-1998). A fost hirotonit diacon la 21 ianuarie 1994 și preot celib, la 6 martie 1994, pe seama capelei Facultății de Teologie Ortodoxă „Andrei Șaguna” din Sibiu. În martie 2001, a fost numit consilier eparhial pentru problemele liturgice și de misiune de către IPS Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale. În luna iunie a aceluiași an, a fost tuns în monahism, după care a fost ales episcop-vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale. A fost hirotonit episcop la 21 octombrie 2001, în Biserica „Sfântul Iosif” a parohiei de la Bordeaux. În sarcina Prea Sfinției Sale se află parohiile și comunitățile din Spania, Portugalia și sudul Franței, ca și buna desfășurare a vieții monahale în această mitropolie.

Arhimandrit Mihail Filimon, episcop al Episcopiei Ortodoxe Române pentru Australia și Noua Zeelandă

Arhimandritul Mihail Maricel Filimon s-a născut la data de 25 ianuarie 1964, din părinți ortodocși, Ioan și Ileana, în comuna Matca, județul Galați. După terminarea școlii generale și a gimnaziului, a urmat cursurile liceale în orașul Tecuci, județul Galați (1978-1982). În luna octombrie a anului 1984, a intrat la Sfânta Mănăstire Cernica, din Arhiepiscopia Bucureștilor, fiind închinoviat și apoi, la 7 ianuarie 1986, cu aprobarea Preafericitului Patriarh Justin, a fost tuns în monahism primind numele Mihail.

Din vara anului 1986, a fost transferat la Sfânta Mănăstire Curtea de Argeș, unde a îndeplinit ascultările de gestionar, custode sală, casier, diacon și apoi preot slujitor. În luna februarie 1993 a urmat cursurile de limba greacă, la Facultatea de Filologie a Universității „Aristotel” din Tesalonic. După revenirea sa de la Tesalonic, începând cu 1 octombrie 1999, a

fost încadrat prin concurs, conform specializării, pe postul de lector la Catedra de Pedagogie Creștină, din cadrul Secției Teologie Pastorală a Facultății de Teologie Ortodoxă „Sfânta Filoftea” a Universității Pitești. În 23 aprilie 2003, a fost chemat la Mănăstirea Ortodoxă Română „Înălțarea Domnului” din Detroit, Statele Unite ale Americii, iar în data de 27 iulie 2003 a fost ales, de către obștea Sfintei Mănăstiri, în ascultarea de stareț, fiind mai apoi confirmat și instalat cu binecuvântarea Înalt Preasfințitului Arhiepiscop Nathaniel al Detroitului.

La chemarea Preafericitului Părinte Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, s-a întors la București, fiind numit, de la 1 ianuarie 2008, în funcția de Vicar Administrativ al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Protosinghel Macarie Drăgoi, episcop al Episcopiei Ortodoxe Române pentru Europa de Nord

S-a născut la 9 mai 1977, în localitatea Căianu-Mic, județul Bistrița-Năsăud, fiind cel de-al treilea copil în familia credincioșilor ortodocși Vasile și Ana din localitatea Spermezeu.

Între 1991-1996 urmează cursurile Seminarului Teologic Ortodox „Sfântul Mitropolit Dosoftei” din Suceava, iar în 2000 este licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai”. În perioada iunie-septembrie 1997, urmează cursuri de perfecționare a limbii franceze în Comunitatea „Le Verbe de Vie”, Aubazine, Franța, iar lunile februarie-aprilie 2002 participă la cursuri de perfecționare a limbii engleze în „The English Language Centre” din York, Marea Britanie.

În anul 2000, se înscrie la Studii Aprofundate/Master, secția Teologie-Istorie, Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, Universitatea „Babeș-Bolyai”, ale căror absolvent este în 2001. Tot în 2000, începe cursurile de doctorat la Facultatea de Studii Europene, Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca, specialitatea Istorie europeană și etnologie, pe care le termină în 2005, cu teza: „Istorie și identități culturale în nord-vestul Transilvaniei”, sub îndrumarea prof. univ. dr. Ladislau Gyémánt.

Între anii 2001-2005 urmează cursuri de doctorat la Facultatea de Teologie Ortodoxă, Universitatea „Babeș-Bolyai”,

Cluj-Napoca, specialitatea Istoria Bisericii Ortodoxe Române și noțiuni de Paleografie, cu teza: „Ortodocși și greco-catolici în Transilvania (1875-1916). Convergențe și divergențe”, sub îndrumarea pr. prof. univ. dr. Alexandru Moraru.

Activitatea pastoral-misionară:

Între 1998-2003 este secretar de cabinet al IPS Părinte Arhiepiscop Bartolomeu al Vadului, Feleacului și Clujului, între 1999-2001, redactor la Radio Renașterea din Cluj-Napoca. La data de 23 iunie 2003 este tuns în monahism cu numele Macarie de către IPS Părinte Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, în Mănăstirea „Sfântul Ioan Botezătorul” din Alba Iulia, fiindu-i naș de călugărie PS Episcop-Vicar Vasile Someșanul.

În perioada studiilor de specializare în teologie, 2004-2005, la universitățile din Leeds și Durham din Marea Britanie, cu binecuvântarea și sub îndrumarea IPS Părinte Mitropolit Iosif al Europei Occidentale și Meridionale, pune bazele unei prime parohii ortodoxe românești în nordul Angliei, Parohia Ortodoxă Română „Sfântul Macarie cel Mare”, Mirfield-Leeds, cu două filii la Manchester și Corby.

Din 2005 până în prezent îndeplinește funcțiile de ecleziarh al Catedralei Mitropolitane din Cluj-Napoca și profesor-duhovnic la Seminarul Teologic Ortodox din Cluj-Napoca

Arhimandrit Timotei Luran, episcop al Episcopiei Ortodoxe Române din Spania și Portugalia

Născut la 12 aprilie 1975, în Satu-Mare, fiul lui Constantin și al Mariei, este absolvent al Liceului Teoretic „Ioan Slavici” din Satu Mare - profilul Istorie, științe sociale, în 1993. Apoi urmează cursurile Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca (1993-1997). Susține licența în teologie cu lucrarea: „Validitatea hirotoniilor anglicane în contextul relațiilor dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Anglicană”.

În 24 martie 1998, este tuns în monahism la Sfânta Mănăstire Nicula, apoi hirotonit ierodiacon și ieromonah.

Este doctorand la Catedra de Istoria Bisericească Universală din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, din 2001 până în prezent, tema tezei de doctorat fiind „Ortodoxie și erezie în Biserica Primară”, sub îndrumarea PCP. Prof. Vasile Leb.

Din noiembrie 2004 este responsabil și pentru parohia de la Toulouse, stareț la Mănăstirea „Adormirea Maicii Domnului”, Vilar, Franța, iar din noiembrie 2005 este exarh al mănăstirilor și membru al Consiliului Mitropolitan.

Mari Duhovnici Români contemporani aflați dincolo de granițele țării...

Stelian GOMBOȘ

Părintele Petroniu Tănase – Schitul Românesc Prodromu din Sfântul Munte Athos

Unul dintre părinții noștri duhovnicești de mare anvergură este Protosinghelul Petroniu Tănase care s-a născut în anul 1916, în comuna Fărcașa – Județul Neamț. A fost tuns în monahism și format în duhul călugăriei la Mănăstirea Neamț – ctitoria Domnitorului Ștefan Cel Mare și Sfânt din anul 1497, unde a avut marea șansă de a fi coleg cu Sfântul Ioan Iacob Românul.

Trăsătura de caracter esențială a părintelui Petroniu este calitatea de a fi un iubitor și un împlinitor al ordinii, tăcerii și smereniei. Părintele este licențiat în teologie, dar a urmat și studii de matematică și filozofie. A fost membru al grupării „Rugul Aprins” de la Mănăstirea Antim din București – ultimul bastion de rezistență al intelectualității creștine românești interbelice, care a fost distrus de către regimul comunist în 1958.

Dorul de desăvârșire l-a determinat și i-a îndrumat pașii spre Sfântul Munte Athos, unde se nevoiește din anul 1976, făcând parte din a doua generație de monahi trimisă de către Patriarhia Română cu scopul de a revigora viața monahală din Schitul Românesc Prodromu!... Apreciat și iubit, deopotrivă, atât în Grecia cât și în România, Părintele Petroniu conduce și astăzi schitul nostru românesc și athonit cu o luciditate, dragoste și abnegație, deosebite.

Și dacă vei ajunge prin acele locuri, așa cum o fac în fiecare an foarte mulți români, și te va întâmpina un bătrân

înalt, puțin adus acum, slăbit de asceză dar foarte binevoitor, să știi că acela este Părintele nostru Petroniu.

Părintele Arhimandrit Roman Braga din S.U.A.

Părintele Arhimandrit Roman Braga este un călugăr ortodox român, deosebit de oricare alt monah pentru simplul fapt că n-a trăit viața călugărească într-un schit sau mănăstire și nici nu a cunoscut altă chilie decât celula închisorilor comuniste dar mai ales „cămara cea de sus a inimii”!... Iar dacă monahismul înseamnă trăirea în Hristos, Părintele Roman a trăit-o din plin pe parcursul întregii sale vieți, datorită smereniei, evlaviei și iubirii de Dumnezeu care l-a stăpânit întotdeauna, calități și virtuți pe care le-a dobândit atât din familie, cât mai ales de la călugării din Mănăstirea Condrița, din nordul Basarabiei, în vecinătatea căreia s-a născut, la 2 aprilie 1922, și a crescut. Ulterior a fost viețuitor al Mănăstirii Căldărușani, iar apoi elev seminarist la Mănăstirea Cernica, de lângă București, unde a fost, permanent, aproape de Sfântul Ierarh Calinic – Ocrotitorul spiritual al mănăstirii care-i adăpostește sfințele sale moaște.

După desființarea acestei școli, este transferat la Seminarul Central din București, iar ultimul an îl va urma la Seminarul Teologic din Chișinău. Întorcându-se în București, între 1943 – 1947, urmează atât cursurile Facultății de Litere și Filozofie cât și cele ale Institutului Teologic.

În 1948 este arestat pe motivul că ar fi ajutat un legio-

nar. Trimis la Pitești, trece prin toată teroarea „reeducării”, dar în întinericul celelei află lumina vorbirii și împăcării cu Dumnezeu. De la Pitești este trimis în lagărele de la „Canal”. Acolo îl întâlnește pe călugărul Evghenie Hulea, o figură de pateric - conform mărturiei Părintelui Roman - care l-a determinat să intre, definitiv, în monahism. Este eliberat în anul 1954, dar i s-a impus domiciliu forțat în București și, totuși, în aceste condiții, merge pe ascuns la Iași unde Mitropolitul Sebastian Rusan al Moldovei îl călugărește și îl hirotonește diacon, aici – la Catedrala Mitropolitană – făcând bună mișune, mai ales cu tinerii.

În 1959 este arestat din nou, anchetat timp de un an de zile, căutându-i-se învinuiri închipuite, pentru ca, până la urmă, să fie încadrat în lotul grupului „Rugul aprins” de la Mănăstirea Antim – unde a fost coleg, în anii studenției, cu Părinții Sofian Boghiu, Petroniu Tănase și cu Mitropolitul Antonie Plămădeală al Ardealului. Au urmat: închisoarea Jilava, colonia de muncă Balta Brăilei, lagărele din Delta Dunării, cu suferințe grele, dar, în același timp, cu o companie de elită: Părinții Benedict Ghiuș, Grigorie Băbuș, Sofian Boghiu, Dosoftei Moraru, Tit Moldovan, Felix Dubneac, vestitul profesor Tudor Popescu, omul de cultură Petre Pandrea și alții. Condamnat la 18 ani de temniță grea, lucrează până în 1964, când este eliberat cu prilejul grațierii generale a deținuților politici.

De acum înainte începe lungul pelerinaj al ierodiaconului Roman Braga prin toată țara, cunoscut fiind de toți, dar și izgonit fiind de către toți din cauza faptului că „avea tinicheaua de coadă!”...

De aici nu urmează, totuși, faptul că toți „inspectorii” de la Culte erau călăi. Așa se face că, în 1964, Dumnezeu îl scoate în cale pe unul din cei „buni” care-i dă Episcopului Oradiei, Valerian Zaharia, aprobarea pentru a-l hirotoni în treapta de preot.

La 1 Ianuarie 1985, este instalat ca preot la Negrești-Oaș, unde a început o intensă activitate pastoral-misionară și catehetică, duminica la vecernie, cu copiii și tineretul așa încât oșenii îl înconjurau cu dragoste, ba chiar și securiștii nu îndrăzneau să intervină pe față, de teama credincioșilor. Apoi l-au mutat silit, într-o noapte, în localitatea Sârbi – Bihor. Ulterior a fost chemat la Patriarhie și trimis ca misionar în Brazilia. În 1972, episcopul românilor din S.U.A., Valerian Trifa, îl cheamă la Vatra – unde își desfășoară activitatea până astăzi, ca stareț și duhovnic al Mănăstirii „Înălțarea Domnului”.

Cu toate acestea nu a fost scos în evidență decât primul strat al vieții Părintelui Roman. Miezul (ei) duhovnicesc trebuie căutat în anii formării sale spirituale, la mănăstirea copilăriei sale din Condrița Basarabiei, apoi în anii formării sale intelectuale la seminariile și la cele două prestigioase școli superioare bucureștene, în anii studenției sale, petrecuți alături de elita intelectualității creștine românești care făcea parte din gruparea „Rugului aprins” dar, mai cu seamă, în perioada modelării și desăvârșirii sale duhovnicești de către mentorul său spiritual – călugărul Evghenie de la „Canal”.

Orice cinste omenească i s-ar acorda părintelui pentru duhovnicia sfinției sale, sună ciudat, deoarece viața sa jertfită, în întregime, lui Dumnezeu nu o poate cinsti decât binecuvântarea Celui Căruia i s-a jertfit!...

Este vrednică de laudă această viață și activitate! Datorită acestor oameni spiritualitatea creștină a rezistat. Noi, cei de astăzi, luați cu problemele și greutățile cu care ne confruntăm, nu realizăm suficient și bine cât de importantă a fost mărturisirea ce au făcut-o ei pentru Hristos!...

Părintele Arhimandrit Felix Dubneac

– SUA

Cel de-al treilea părinte pe care dorim să-l prezentăm în rândurile ce urmează s-a născut la 29 iulie, lângă Soroca, la Voloavele, ca fiu al lui David și al Ștefaniei. La vremea cuvenită s-a călugărit, ajungând o perioadă și la Mănăstirea Rohia din Județul Maramureș – Țara Lăpușului, pe vremea starețului Gherontie Guțu. A plecat apoi la București, urmând Seminarul Central de la Mănăstirea Cernica și Facultatea de Teologie din Capitală. Prin 1958, era slujitor la Mănăstirea Plumbuita, fiind în strânse legături cu mișcarea spirituală „Rugul aprins”.

Calvarul începe la 14 iunie 1958, când este arestat cu mandatul 12/D, pentru „infracțiunea de uneltire contra ordinii sociale”. Ancheta, ca și a celorlalți membri de la „Rugul aprins”, a fost lungă și grea. Anchetatorii făceau presiuni să recunoască faptul că a fost legionar activ. Or, Părintele Felix, ca seminarist, a fost cuprins de euforia ce-i înflăcăra pe adolescenții care cântau cântece legionare, dar n-a fost un legionar în sensul propriu-zis al cuvântului. Mai doreau, apoi, să-l determine să recunoască că a fost prieten cu o seamă de oameni deosebiți, legionari sau nu, cu care avea aceleași idealuri frumoase, așa încât cercul cunoscuților săi cuprinde nume de rezonanță ca: Părinții Roman Braga, Adrian Făgețeanu, Sandu Tudor, domnul Grigore Zamfiroiu și alții. ***Ceea ce-i neliniștea cel mai rău pe anchetatori era faptul că la adunările duhovnicești clandestine ale „Rugului aprins” de la Mănăstirea Antim veneau și foarte mulți tineri, laudabil fiind faptul că părinții duhovnicești se interesau de ei, în pofida tuturor interdicțiilor sistemului.***

Ce se discuta la aceste întruniri clandestine ne spune tot Părintele Felix: „Când eu am luat parte, am constatat că grupul de studenți și celelalte persoane erau pregătite din punct de vedere religios – spiritual. Acestora li se făcea, de către Sandu Tudor, Sofian Boghiu, Benedict Ghiuș și Dumitru Stăniloae, o întregă inițiere, căci ei luau cuvântul și le citeau celor prezenți o serie de fragmente din Sfânta Scriptură, Pateric, Filocalie și Viața Lui Iisus. De asemenea, li se recomandau o serie de materiale, din cele enunțate, pe care să le citească ei”. Așa, de pildă, a stărnit o mare furie din partea torționarilor, întrunirea din ianuarie 1958, la care au participat mitropolitul pensionar Tit Simedrea și scriitorul Paul Sterian, pe lângă cei obișnuiți, iar la această întâlnire monahul Sandu Tudor a citit Acatistul Rugului Aprins.

Părintele Felix a mai fost acuzat și de faptul că asculta posturi de radio „dușmănoase” regimului de democrație populară din R.P.R., urmând ca, pentru toate acestea, Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Militare, prin Sentința nr. 125 din 8 noiembrie 1958, să îl condamne pe „Felix Dubneac la 16 (șaisprezece) ani muncă silnică și 10 (zece) ani degradare civilă”.

Prin grațierea generală din 1964, devine liber, ca mulți alții, și Părintele Felix Dubneac. Ajunge apoi în S.U.A., unde își desfășoară cu multă râvnă misiunea de duhovnic și pe cea de pictor bisericesc la Mănăstirea „Sfântul Apostol Andrei” din Detroit.

Mi se pare că pentru generațiile tinere, care nu au trăit ororile comunismului, aceste mărturii nu spun mare lucru. Noi suntem convingși că, dacă mai avem astăzi o spiritualitate serioasă, o avem datorită acestor bătrâni cumiști și minunați.

Parcurgând viața și biografia acestor (trei) părinți constat, cu uimire și admirație, ***tăria lor de caracter și verticalitatea cu care au fost înzestrați acești contemporani ai noștri în fața cărora noi nu suntem altceva decât niște oameni supuși vremurilor acestui veac.***

„Jurnalul fericirii” de N. Steinhardt cucerește noi arii culturale

Ioana DRAGOTĂ

„Nicolae Steinhardt aparține generației interbelice care a dat literaturii române nume de talie internațională ca Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran sau Alexandru Ciorănescu” – așa debutează, pe bună dreptate, prefața ediției spaniole a celebrei lucrări, „Jurnalul fericirii”. Efervescența culturală a perioadei dintre cele două războaie mondiale poate fi privită ca o consecință firească a contextului socio-cultural creat prin Unirea din 1918 – un corespondent al fenomenului poate fi găsit în generația clasicilor noștri, care a dat măsura resurselor creatoare românești, după Unirea din 1859.

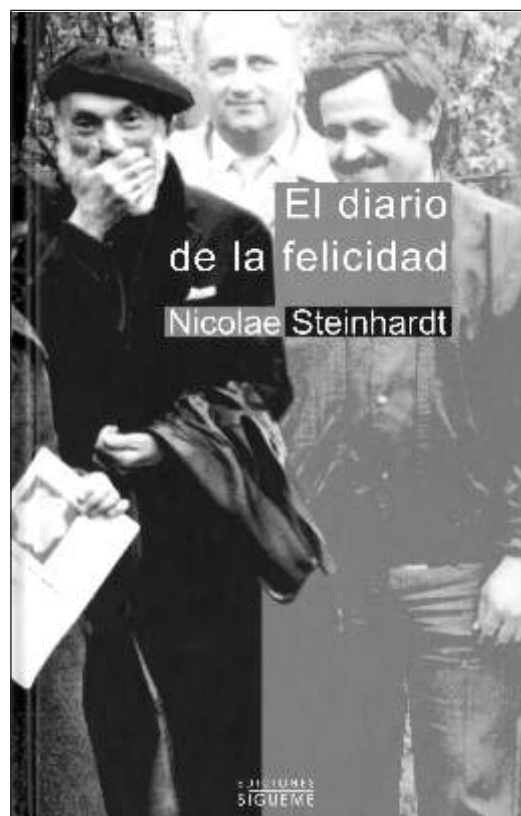
Însemnatul eveniment cultural al editării operei lui N. Steinhardt în limba spaniolă a fost posibil grație Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmarului și Mănăstirii Rohia, care sunt intens preocupate de valorificarea moștenirii monahului Nicolae Delarohia și care au acordat gratuit dreptul de copyright, precum și sprijinului Institutului Cultural Român. Ediția în limba spaniolă, apărută la editura Sigueme (Salamanca), traducere de Viorica Pâtea și Fernando Sánchez Miret, prezentare, note și studiu – Viorica Pâtea și George Ardelean, continuă, în mod firesc, traseul acestei remarcabile opere, tradusă până în prezent în limbile: franceză, italiană, greacă, ebraică și maghiară și, cu siguranță că lucrurile nu se vor opri aici.

„Jurnalul fericirii” nu este numai o mărturie zguduitoare a ororilor universului concentraționar comunist, deosebit

de relevantă și ea, ci mult mai mult, este o adevărată mărturisire de credință ce punctează reperatele unui traseu mântuitor, atât de necesare omului modern și, mai cu seamă, celor ieșiți din negurile unui regim impregnat de ateism. În acest sens, cred că se poate spune fără a greși că întâlnirea cu „Jurnalul fericirii” poate dobândi valențele unei necesare limpeziri de conștiință.

Maramureșenii îl revendică pe N. Steinhardt, pentru că aici și-a găsit refugiul dorit, a fost primit în mănăstirea Rohia și tuns în monahism, a găsit condițiile să scrie cea mai importantă parte din operă și în pământul nostru își doarme somnul de veci. Astfel că, am primit cu justificată mândrie darul făcut de realizatorii minunatei ediții: un exemplar proaspăt apărut a fost trimis din Spania, Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, ca semn de mulțumire adus directorului instituției noastre, Teodor Ardelean, pentru înființarea, în anul 2006, a unei biblioteci românești în cadrul Universității din Salamanca, Facultatea de litere (colecția de carte românească a acesteia poartă numele lui N. Steinhardt).

În crearea și menținerea prețioaselor și necesarelor legături între membrii familiei române, aflați pe toate meridianele lumii, promovarea valorilor culturale autentice va avea întotdeauna un loc deosebit. În acest sens, „Jurnalul fericirii”, dată fiind și dragostea manifestă a lui N. Steinhardt pentru poporul român, ne este un ambasador deosebit de prețios.

O scurtă incursiune în gândirea creștină a lui Nicolae Steinhardt

Stelian GOMBOȘ

În cele ce urmează doresc să fac o scurtă incursiune în gândirea monahului - teolog Nicolae Steinhardt de la Mănăstirea Rohia (1912-1989) – cel care a fost scriitorul evreu, convertit la creștinism în închisoarea de la Jilava, unde a fost botezat de către Părintele Mina Dobzeu – și care, după eliberare s-a făcut călugăr în această frumoasă Mănăstire a Țării Lăpușului, din Ținutul Maramureșului.

Aceste cugetări le-am adunat din mai multe cărți ale sale cum ar fi: „Jurnalul Fericirii”, „Dăruind vei dobândi” și altele, cu nădejdea și credința că vor fi de folos celor care le vor citi, eu având intenția ca prin aceste citate din opera autorului să reușesc să deschid apetitul cititorilor, în special al celor tineri, pentru a parcurge ulterior întreaga sa operă, ce este de o profunzime și de o frumusețe deosebită:

Pentru cine este înzestrat cu darul înțelegerii, prostia - măcar de la un anume punct încolo - e păcat: păcat de slăbiciune și de lene, de ne folosire a talentului.

Poți să nu păcătuiești de frică. Este o treaptă inferioară, bună și ea. Ori din dragoste: cum o fac sfinții și caracterele superioare. Dar și de rușine. O teribilă rușine, asemănătoare cu a fi făcut un lucru necuviincios în fața unei persoane delicate, a fi trântit o vorbă urâtă în fața unei femei bătrâne, a fi înșelat un om care se încrede în tine. După ce l-ai cunoscut pe Hristos îți vine greu să păcătuiești, îți-e teribil de rușine.¹

Pentru creștinism bănuiala este un păcat grav și oribil. Pentru creștinism încrederea e calea morală a generării de persoane. Numai omul își făurește semenii proporțional cu încrederea pe care le-o acordă și le-o dovedește. Neîncrederea e ucigătoare ca pruncuciderea; desfințează ca om pe cel asupra căruia este manifestată. Omul însuși, făurit de Dumnezeu, își transformă pe aproapele său în persoană - printr-un act creator secund - datorită încrederii pe care i-o arată.

Dând nume animalelor, potrivit poruncii dumnezeiești, omul le rânduește în cuprinsul creației; purtând aproapei dragoste și acordându-i încredere, face din el o persoană, altceva decât un individ.

Iată pentru ce bănuiala este atât de nocivă. Din persoană omenească ea îl transformă pe cel bănuț în - în ce? Nu în brută, ar fi prea bine, ci în ceva nespus mai făcător de rău, în făptura cea mai abjectă, mai pernicioasă, mai cancerigenă ce poate fi - în șmecher.

Corolar: când însă ne formăm convingerea că un individ ori un grup de indivizi intră sub calificarea de ticălos ori ticăloși, altul e procedul (tot creștin): neîntârziată, neșovăitoarea luare de măsuri - stărpirea.²

Cele șapte păcate capitale: **1) Prostia, 2) Recursul la scuze: Nu știu, n-am știut, 3) Fanatismul, 4) Invidia, 5)**

Trufia neroadă, 6) Turnătoria, 7) Răutatea gratuită. Mai adaug o a opta: dragostea cu sila.³

În camerele din închisori - pentru că acolo e violent amplificată, exacerbată - am înțeles cât de mizerabilă este situația noastră în lume: prin simpla noastră existență deranjăm pe alții. N-avem încotro. Se cuvine să înțelegem că orice am face și oricât ne-am strădui tot supărăm. Singura soluție e resemnarea. Ce putem face? Să tăcem, să tăcem. Să nu facem răul, nici binele cu sila. Dar și trecând, tăcând, tot ne mulțumim. Odată pentru totdeauna se cade să ne băgăm în minte: deranjăm doar pentru că suntem prezenți. Și să nu ne oprim aici: mai trebuie să recunoaștem că și ei ne deranjează pe noi? Gând înfiorător: Căci nu suntem mai buni ca ceilalți, tot în aceeași oală ne aflăm și fierbem înăbușit.⁴

Introducerea răului în lume, ca principiu activ, este un act de creație, analog actului divin. Satana îl ispătea pe Adam șoptindu-i: „**Veți fi ca Dumnezeu**”. Grăind astfel satana nu a mințit pe de-a întregul: făptura timp de o clipă, a devenit divină; a creat paralel cu divinitatea: răul care a contaminat lumea. Ceea ce și explică de ce singurul lucru pe care l-a dus Iisus de pe pământ la cer sunt stigmatete.⁵

Ciudată contradicție între Vechiul și Noul Testament. În cel Vechi, Atotputernicul deși se înfățișează ca un Dumnezeu aspru, răzbunător până la neamul al șaptelea și legiuitor al talionului, după ce îi îngăduie diavolului să-l încerce pe Iov în fel și chip, intervine la sfârșit spre a restabili dreptatea. Mult încercatul Iov își redobândește sănătatea și averile, și moare îmbelșugat, sâțul de zile. Când Avraam, dând ascultare poruncii divine, înalță cuțitul spre a-și ucide fiul, apare îngerul care oprește brațul tatălui și cruță jertfa. Dumnezeuul legii implacabile se dovedește până la urmă îndurător.

Nu tot astfel în noul legământ. Aici Hristos nu este numai încercat, se îngăduie să moară pe cruce și îngerii nu coboară să-l salveze ca pe Isaac. Martirii mor și ei cu toții, în chinuri ca și Învățătorul lor. Dumnezeu a cărui milă a fost dezvăluită oamenilor și care-i trece pe aceștia de sub blestemul legii la har, în mod cu totul neașteptat se poartă nespus de dur. Explicația pare a fi una singură: înainte de întrupare sufletele nu se puteau mântui, mergeau toate în iad, până și ale dreptilor. Datoare era prin urmare divinitatea să le răsplătească binele măcar aici pe pământ. După ce Hristos coboară cu sufletul în iad, situația e alta: oamenilor li se deschid cerurile și pot cunoaște fericirea veșnică. Nu mai este necesar ca răsplata să se producă pe plan material iar groaznică realitate a pământului - unde totul e durere, nedreptate, suferință - poate fi dezvăluită în toată plinătatea ei și lăsată să se desfășoare până la capăt,

1 N. Steindardt, *Jurnalul Fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1994, pag. 19.

2 *Ibidem*, pag. 106.

3 Zaharia Sângeorzan, *Monahul de la Rohia*, N.

Steihardt răspunde la 365 de întrebări, Editura Humanitas, București 1998, pag. 43.

4 N. Steindardt, *op. cit.*, pag. 343.

5 *Ibidem*, pag. 192.

până la capătul nopții. Și mai e un motiv: odată cu venirea Domnului am trecut de la copilărie la maturitate. Ni se poate spune adevărul. Ni se poate vorbi pe șleau. Ni se poate da ca hrană carnea, nu laptele.¹

Lumea crede că Vechiul Testament este nemilos și strașnic, iar Noul Testament blând. E o eroare: Noul Testament se încheie cu un act de ferocitate și barbarie, săvârșitor de deznădejde și absurd. De ce? Pentru că numai așa este suferința adevărată și autentică dacă e deznădăjduită și inexplicabilă, absolut de neînțeles. Era nevoie să fie așa pentru ca să se dovedească sinceritatea, seriozitatea și deplinătatea întrupării. Pe cruce n-a murit o „aparență”, cum cred monofiziții, ci un om care a cunoscut suferința până la capăt și a băut paharul amărăciunii până la fund.²

Hristos pe cruce, gol, țintuit, bătut, scuipat, batjocorit, în așteptarea doar a unei lungi și teribile agonii, n-a răsplătit el vorba bună a bunului tâlhar cu făgăduința extraordinară: Astăzi, cu Mine, în rai? În vreme ce patriarhii, proorocii, dreptii Vechiului Legământ mai zăceau încă în iad! Oare ce făcuse tâlharul cel bun? Îl deferecase pe Hristos? Îl dăduse jos de pe cruce? Nu! Îi adresase doar o vorbuliță bună. I-a îndulcit și rourat sufletul - în acel pustiu al cruzimii, răutății, pizmei și batjocorii de pe infectul maidan al Golgotei - cu o vorbă bună de care Hristos avut-a cu adevărat nevoie, de vreme ce a răsplătit-o cu „Astăzi vei fi cu Mine în rai!”

Se apropie Crăciunul. Aur și argint să dăm celor din jur nu avem. Doar câte o vorbă bună să le rostim. E și acesta un dar de preț, ce-și poate avea locul în traista bunului Moș Crăciun.³

Gherla, mai 1963, după ce stătusem o noapte pe o bancă, într-o celulă arhiplină ... adorm frânt. Și atunci, în noaptea aceea chiar, sunt dăruit cu un vis miraculos, o vedenie. Nu-L văd pe Domnul Hristos întrupat, ci numai o lumină uriașă - albă și strălucitoare - și mă simt nespuse de fericit. Lumina mă înconjoară din toate părțile, e o fericire totală și înlătură totul; sunt scaldat în lumina orbitoare, plutesc în lumină, sunt în lumină și exult. Știu că va dura veșnic, e un perpetuum immobile. „Eu sunt” îmi vorbește lumina, dar nu prin cuvinte, prin transmisiunea gândului. Eu sunt și înțeleg prin intelect și pe calea simțirii înțeleg că e Domnul și că sunt înlăuntrul luminii Taborului, că nu numai o văd ci și viețuiesc în mijlocul ei.

Mai presus de orice sunt fericit, fericit, fericit. Sunt și pricep că sunt și mi-o spun. Și lumina parcă e mai luminoasă decât lumina și parcă ea vorbește și-mi spune cine e. Visul mi se pare a dura mult, mult de tot. Fericirea nu numai că durează încontinuu, dar și crește mereu; dacă răul n-are fund, apoi nici binele nu are plafon, cercul de lumină se lățește din ce în ce, iar fericirea după ce m-a învăluit mățasos, deodată schimbă tactica, devine dură, se aruncă, se prăvălește asupra-mi ca niște avalanșe care, - antigravitațional - mă înalță; apoi iar, procedează în alt fel: duios, mă leagănă - și-n cele din urmă, fără menajamente, mă înlocuiește. Nu mai sunt. Ba sunt, dar atât de puternic încât nu mă recunosc. De atunci îmi este nespuse de

rușine. De prostii, de răutăți, de scârnăvii. De toane. De viclenii. Rușine.⁴

Asupra apropierei de Hristos, proba care nu înșală, criteriul definitiv este buna dispoziție. Numai starea de fericire dovedește că ești al Domnului. Virtuosul îmbufnat nu e prietenul Mântuitorului, ci jinduitorul după diavol. Ascetul arțăgos nu e autentic.

Există mijloace obiective, în artă, de a recunoaște autenticul și a da la o parte copia. Pentru a deosebi creștinul de caricatura ori imitația sa nu există procedeu mai sigur decât a cerceta dacă postulantul este sau nu un om vesel și mulțumit. Dacă ipochimenul e intolerant, ori morocănos, ori agitat ori mahmur, ori necăjit, nu e creștin oricât de perfect, de fidel ar fi virtuții. E virtuos dar nu e creștin. Creștinul e liber, așadar e fericit. Acesta și este sensul genialei și inspiratei fraze a lui Kirkegaard: „**contrariul păcatului nu e virtutea, contrariul păcatului e libertatea**”.

Vămile văzduhului sunt numeroase. Aici pe pământ la vama care nu poate fi înșelată, proba constă în starea de fericire.

Virtuosul neîmblânzit nu știe și nu poate rosti „dulce Iisuse”, toată sfera „dulcelui” îi este străină, inaccesibilă și uită că jugul Domnului e blând și povara lui ușoară. Poate că din Evanghelia după Matei, la Predica de pe munte, s-au pierdut unele rânduri ca acestea: „**Ați auzit că s-a spus celor de demult: să nu săvârșiți păcate. Eu însă vă spun vouă că oricine se întristează nesăvârșind păcate, a și păcătuț în inima lui**”.⁵

Condiția căzută a omului este nefericită. Ceea ce nu înseamnă că nu avem dreptul la fericire. Ba și datoria de a fi fericiți. Creștinismul este o școală a fericirii. Cea dintâi datorie a unui creștin este să fie fericit.⁶

Cum vom cunoaște, noi creștinii, noi ciracii și urmașii celor care din prima clipă au crezut în El (Hristos), cum vom cunoaște că o faptă, o acțiune, o purtare, un gând al nostru, este sau nu creștinesc? După gradul de scandal al faptei ori gândului aceluia. Cu cât va fi mai scandalos faptul ori gândul, cu atât va fi mai sigur, mai indubitabil că e creștin. Iar de nu va fi decât foarte puțin, sau deloc scandalos faptul ori gândul cu atât va fi mai sigur, mai indubitabil că e creștin. Iar de nu va fi decât foarte puțin sau deloc scandalos putem fi încredințați că nu-i decât foarte puțin, ori deloc creștinesc. Dacă bunăoară, răspund fratelui meu: „**Acum nu pot să te ajut, e vremea rugăciunii**”, zicerea mea nu-i cătuși de puțin scandaloasă, e cuminte și dovedește evlavie. Dar numai creștinească nu-i. Dacă judec: Mai degrabă renunț la dulceața slujbei decât să nu-mi ajut fratele, să-l las singur și de izbeliște în necazul lui, să nu-mi fie milă de el, poate provoc scandal și smintesc pe vreun fariseu, dar mă port creștinește. Dacă mă aflu în extaz și nesocotesc nevoia unui bolnav, dau poate dovadă de mare pietate, dar nu-s creștin.⁷

Pe acest pământ, cel mai sigur mijloc de a intra în comunicare (comuniune) cu Atotputernicul, mijlocul fără greș și instantaneu este săvârșirea binelui, ajutorarea aproapelui aflat în necaz.⁸

1 *Ibidem*, pag. 397.

2 Zaharia Sângeorzan, *op. cit.*, pag. 35.

3 *Ibidem*, pag. 112.

4 *Ibidem*, pag. 97.

5 N. Steinhart, *op. cit.*, pag. 345.

6 Zaharia Sângeorzan, *op. cit.*, pag. 112.

7 N. Steinhart, *Dăruind vei dobândi*, Editura Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmăruului, Baia Mare, 1992, pag. 116.

8 *Ibidem*, pag. 131.

Marile acte de eroism și mucenicie sunt, pentru cei mai mulți, cu totul improbabile. Dar gentilețea, răbdarea, politețea, bunăvoirea, stăpânirea de sine, stau la îndemâna oricui și oricând. De nefolos ne este a ne visa făptuitori de vitejii și jertfe fără pereche; util și izbăvitor ne este a da atenție mărunțșurilor și a ne purta constant în mod nobil, liniștit și răbduriu.¹

Orb, neghiob și strâmt la minte ce am fost. Și ferecat în chingile bunului simț celui mai lamentabil. Cum de nu mi-am putut închipui că Hristos - Dumnezeu care a primit să Se întrupeze și să moară pe cruce aidoma celui mai nefericit și mai ticălos dintre muritori, ne va cere să dăm din prinusul ori din puținel avutului nostru, ori chiar avutul acesta întreg? Cum de ne-ar fi chemat la acțiuni atât de simple, de aparținătoare lumii acesteia, de posibile adică!

Paul Claudel nu mi-l definise oare pe Dumnezeu atri-buindu-I grăirea: De ce vă temeți? Sunt imposibilul care vă privește. Hristos, așadar, aceasta chiar ne cere: Imposibilul. Să dăm ceea ce nu avem „iar dăruind vom dobândi”.²

Conform „teoriei jertfei” propusă de filosoful francez Georges Bataille: Omul se cunoaște după capacitatea lui de jertfă, după cât e în stare să „risipească”, să „irosească” din avutul și bunurile sale în mod neutilitar, numai pentru plăcerea înălțătoare și euforizantă de a dăruia altuia ori de a sărbători cu fast un eveniment, ori a-și acorda sloboda bucurie de a ieși când și când din monotonia și sordidul vieții cotidiene.

Interpretând ungera cu mir ca o jertfă cu bun miros, ca o manifestare de iubire și ca un simbol al îmbălsămării Sale apropiate, certându-și ucenicii pentru a fi dat în vileag o minte obtuză, o concepție meschină a vieții și un atașament avar pentru arginți, Isus iarăși ni se înfățișează ca un adevărat gentleman. Și totodată ca un model pentru toți creștinii care se cade să fie cât mai puțin înrobiți de bunurile trecătoare ale acestei vieți și cât mai convinși că Hristos e vrednic de orice sacrificiu, că nimic nu-i bun ori prea mult, ori prea costisitor pentru El.³

Se cuvine a cunoaște că iertarea este de patru feluri: **1) iertarea greșitălor noastre, 2) iertarea celor cărora noi le-am greșit, 3) iertarea de sine, 4) iertarea păcatelor și a greșelilor de către Dumnezeu.**⁴

Greșitălor noștri le iertăm greu. Sau dacă iertăm nu uităm. (*Și iertarea fără uitare e ca și cum nu ar fi, bătătură fără câine, gură fără dinți*). Ne iertăm și mai greu pe noi înșine. Și această ținere de minte otrăvește. Spre a dobândi pacea lăuntrică trebuie să ajungem prin căință, dincolo de căință: la a ne ierta.

Cel mai greu ne vine a ierta pe cei cărora le-am greșit. Cine ajunge să poată ierta pe cel față de care a greșit cu adevărat, izbutește un lucru greu cu adevărat, bate un record.

Neiertarea de sine are un caracter mai grav decât s-ar zice: înseamnă neîncredere în bunătatea lui Dumnezeu, dovada încăpățănatei și contabilei noastre răutăți. E și cazul lui Iuda, care n-a crezut nici în puterea lui Hristos (că-l poate ierta) și nici în bunătatea lui Hristos (că vrea să-l ierte).⁵

La diavolul - contabil nu încapă nici ștersătura cea mai mică, Hristos dintr-o dată, șterge un întreg registru de păcate. Hristos, boier, iartă totul. A ști să ierți, a ști să dăruiești, a ști să uiți. Hristos nu numai că iartă, dar și uită. Odată iertat nu mai ești sluga păcatului și fiu de roabă, ești liber și prieten al Domnului. Și cum i se adresează Acesta lui Iuda, pe care îl știe doar cine e și de ce a venit? Prietene, îi spune. Acest „**prietene**” mi se pare mai cutremurător chiar decât interzicerea folosirii sabiei și decăt vindecarea urechii lui Malhus. Exprimă ceea ce la noi, oamenii, se numește înaltul rafinament al stăpânirii de sine în prezența primejdiei, virtute supremă cerută samuraiului. Poate că vorbe pașnice (nu scoateți sabia) și fapte milostivnice (tămăduirea răni) să le fi putut grăi și face și un sfânt. Dar „**prietene**” implică o măreție și o liniște care, numai venind din partea divinității, nu dau impresia de irealitate.⁶

Atâta timp cât nu ieșim din posibil, din contabilitate, nu putem nici concepe, nici pretinde paradisul.⁷

Contabilitatea, celălalt nume al demonismului, arma preferată și statornică metodă de lucru.⁸

Iorga: „**Ai dreptate să ierți numai ce s-a făcut în paguba ta**”. Omul, dacă raționează în calitate de creștin și vrea să se poarte conform cu doctrina creștină, poate - și trebuie - să nu țină seama de nedreptățile săvârșite împotriva-i, de insultele ce i se aduc lui, ca individ. dar dacă ocupă o funcție de răspundere, ori se află în fruntea treburilor publice, nu are dreptul să invoce principiul iertării spre a rămâne distant și rece în fața răului și a lăsa pe nevinovați pradă ticăloșilor.⁹

Dragostea implică iertarea, blândețea, dar nu orbirea și nu prostia. Identificându-se de cele mai multe ori cu marea răutate, slăbiciunea față de prostie e tot una cu a da mână liberă canaliilor.¹⁰

Nu aruncați mărgăritarele voastre înaintea porcilor. Dar Hristos nu a grăit numai atât ci a completat: Ca nu cumva să le calce în picioare și, întorcându-se, să vă sfâșie și pe voi. Așa, întocmai fac și ne-oamenii. Căci lumea se împarte în oameni și ne-oameni. Aceștia din urmă răsplătesc binele ce li s-a făcut, atacându-și și sfidându-și binefăcătorii. Ni se cere de aceea multă atenție. Bune și frumoase sunt bunătatea și mărinimia, dar nu față de oricine. Nu-i drept și cuminte să ne lăsăm înșelați, batjocoriți și exploatați de ne-oameni. Bunătatea și mărinimia nu se confundă cu orbirea, prostia și naivitatea. Niciodată bunătatea și mărinimia nu trebuie să se prefacă în cea jalnică și absurdă slăbiciune care să îngăduie ne-oamenilor să calce în picioare cele sfinte și mărgăritarele.¹¹

Îl slăvim pe Domnul poftind la cină pe cei desconsiderați, nu numai pe cei sărmani ci în general pe cei care nu se bucură de atenția semenilor, cei uitați sau părăsiți. Acestora să le dovedim gentilețe, cuviință, sollicitudine.¹²

1 Ibidem, pag. 134.

2 Ibidem, pag. 140.

3 Ibidem, pag. 158.

4 Ibidem, pag. 105.

5 N. Steihardt, Jurnalul..., pag. 117.

6 Ibidem, pag. 129.

7 Ibidem, pag. 36.

8 N. Steihardt, Dăruind..., pag. 30.

9 N. Steihardt, Jurnalul..., pag. 63.

10 Ibidem, pag. 126.

11 N. Steihardt, Dăruind..., pag. 264.

12 Ibidem, pag. 271.

„Cântecelmele mele s-au ivit, cred, dintr-o necesitate...”

*De vorbă cu profesorul septuagenar Ion Melnic,
compozitor și dirijor de cor din Republica Moldova*

prezentare și consemnare de Vasile MALANETCHI

La finele lunii martie 2004, în echipă cu poetul Grigore Vieru, în calitate de invitat de onoare, și cu publicistul Costache Costenco, am luat parte la Zilele Mateevici, o serbare cultural-artistică ce s-a desfășurat în comuna Zaim de prin părțile Căușenilor, Zaim fiind localitatea în care și-a petrecut anii de copilărie celebrul autor al poeziei „Limba noastră”. Cu acel prilej, după ce am vizitat casa-muzeu „Alexie Mateevici”, am zăbovit, pentru un moment de aducere a minții și la mormântul părintelui Mihail Mateevici, tatăl poetului, aflat – mormântul – în curtea bisericii din sat, ca să asistăm, în cele din urmă, la momentul festiv de premiere a celor mai buni elevi - participanți la festivalul național de poezie animat de prof. Ion Găină, neobositul organizator și amfitrion al acestui eveniment cultural. După ce au fost remise distincțiile pre-

văzute, a avut loc, în fine, un program literar-muzical, context în care, spre plăcuta surprindere a numeroasei asistențe, a evoluat, cu un florilegiu de piese inedite, corul elevelor – viitoare regente – de la școala de profil ce activează, de câțiva ani, sub egida Mănăstirii „Marta și Maria” din satul Hagimus raionul Căușeni. Cântecelmele incluse în repertoriu, între care și „Roagă-te”, compus pe versurile cunoscutei poezii a lui Al. Mateevici, am aflat că sunt, în cea mai mare parte, creații – text și/sau muzică – ale dirijorului sau ale unora din discipolele sale. Astfel, am ajuns să îl cunosc, după ce i-am admirat ținuta impecabilă și generoasa prestație artistică, pe prof. Ion Melnic, inimosul conducător al formațiunii corale de la mănăstire, un om pasionat de muzică și plin de spirit, înzestrat, în același timp, cu o modestie ieșită din comun, cum aveam să constat tot atunci.

Așa se face că ideea prezentei culegeri de cântece „Roagă-te” ne-a venit la Zaim, în timpul acelei prime discuții ce s-a desfășurat între noi la finele programului. Sumarul cărții avea să se contureze definitiv deja la Chișinău, la redacția revistei/editurii „Atelier”, unde Ion Melnic, devenit deja prietenul nostru, ne-a făcut un șir de vizite, aducând cu sine la fiecare venire partituri ale noilor sale creații: piese pentru o carte de cântece duhovnicești pe versurile mai multor autori, între care și ale Sfântului Ioan Hozevitul, urmate de câteva pentru copii, o parte din care au și văzut, între timp, lumina tiparului; apoi un

ciclu de colinde armonizate pentru mai multe voci, precum și multe alte compoziții originale.

De rând cu acestea, una câte una, s-au adunat – și constituie acum un ciclu separat – compozițiile inspirate de versurile poetului Alexie Mateevici, ce însumează, în totalitate, 14 creații corale inedite.

Așa cum rezultă și din titlu, volumul „Roagă-te” este o culegere de cântece pentru coruri omogene, toate pe versurile părintelui Mateevici, de ale cărui texte poetice s-au arătat ispițiți, de-a lungul anilor, mai mulți compozitori. Precum se știe, îndeosebi poezia „Limba noastră” a servit în mai multe rânduri drept motiv de inspirație pentru compoziții muzicale. Până acum sunt cunoscute peste 12 cântece având la bază textul acestei neîntrecute poezii. (Înșiruim aici, în ordine alfabetică, numele auto-

rilor: C. I. Baci, Th. Bordeianu, Gh. Breazu, V. Bulcioc, Gh. Comișel, Al. Cristea, Gh. Harghel, Al. Iacovlev, N. Oancea, Al. Pleșca, D. Popovici, An. Solomonov, V. Vasilache). Este pentru prima dată însă când un singur autor a pus pe note tocmai 14 creații lirice ale cântărețului deșteptării noastre, elaborând inclusiv o partitură nouă – originală – pentru aceeași irepetabilă „Limba noastră”. Din acest punct de vedere, noutatea prezentei culegeri de cântece este, de bună seamă, cu totul excepțională.

Este interesant faptul că Ion Melnic s-a apropiat de versurile lui Al. Mateevici – ca și, de altfel, de creația altor poeți – dintr-o binecuvântată pornire, compozitorul aflându-se în căutare de texte pentru cântece pe care să le pună imediat în serviciul dotării cu partituri a Școlii de Regenie unde este, de câțiva ani, profesor și dirijor de cor. L-a redescoperit, de fapt, pe părintele poet în ipostaza de vestitor al zorilor noi în destinul românilor basarabeni în faza premergătoare ieșirii lor din robia de peste un secol și a revenirii la Patria de care au fost înstrăinați; l-a redescoperit pe Al. Mateevici în calitatea lui esențială de *homo christianus* și de *poet creștin*, găsind în opera lui lirică valențe nebănuite sau nepătrunse încă până în profunzimea lor divină, pentru că au fost ascunse, voit, vederii în evul ateismului militant prin care ne-a fost dat să trecem și în care, din inerție, se pare că mai zăbovim încă.

Prin compozițiile sale pe motive mateeviciene bine

armonizate, Ion Melnic aduce în prim-plan trăirea creștinească autentică, sentimente de tânguire sinceră și de zbucium neconținut ca expresie a stării de spirit a omului contemporan ce caută drumul spre izbăvirea de neputință și comuniunea cu Iisus Hristos, Pacea și Lumina lumii.

În altă ordine de idei, trebuie să menționăm că aceste creații vin să umple un gol existent în cultura muzical-pedagogică religioasă și constituie rodul atenției deosebite a autorului lor pentru încropirea unui repertoriu adecvat disponibil, în primul rând, celor două colective artistice pe care le îndrumă: corul elevilor de la Școala de Regenție și, apoi, cel al măicuțelor, ambele funcționând în cadrul Mănăstirii „Marta și Maria” din Hagimus.

Compuse inițial pentru niște colective corale anume, iată că aceste creații devin – acum – un bun comun al tuturor celor ce au îndrăgit cântecul coral românesc. Prin aceste creații prof. Ion Melnic înscrie o pagină absolut nouă și deosebit de valoroasă în patrimoniul muzical național.

Interviul alăturat a rezultat în urma discuțiilor amicale pe care le-am purtat cu Domnul profesor și compozitor de-a lungul întâlnirilor avute în ultimii ani la Chișinău. Ținem să precizăm că Dânsul locuiește într-o chilioară de la Mănăstirea „Marta și Maria” de lângă satul Hagimus, situat în preajma cetății Tighina. Plin de vigoare tinerească, deși a trecut de ceva timp pragul a șapte decenii de viață, mai trece uneori Nistrul pentru a-și vedea casa lăsată acolo și a-și vizita fiica mezină, rămasă în Tiraspolul bântuit de mizantropice figuri fantomatice, teleghidate din cazematele armatei roșii de altă dată, „eliberatoare” încă și pretins pacificatoare și astăzi... S-ar mai duce și la Odesa, căci are un fiu căsătorit și așezat acolo cu traiul, dar nu mai suportă să fie umilit de numeroasele servicii de carantină și pichete de grăniceri, la fel de „inofensive” ca și drujinele de gardiști remeneriști (substantiv comun, derivat din abrevierea rmn – republica moldovenească nistreană, zisă și Transnistria).

– *Stimate Domnule profesor Ion Melnic, aveți o experiență aparte în domeniul muzicii; sunteți un entuziast promotor al cântecului coral: ca autor de compoziții originale, pe de o parte, și ca dirijor, pe de altă parte. Activitatea pe acest tărâm Vă este dublată de o fructuoasă muncă pedagogică. Cum se face că truda Dumneavoastră deosebită pe tărâm muzical-pedagogic este puțin cunoscută la Chișinău?*

– Dea Domnul să fie, într-adevăr, așa cum spuneți: că sunt un profesor mare, că sunt un dirijor mare. Înclin să cred, totuși, că asta e dorința Dumneavoastră, că pur și simplu Dumneavoastră credeți așa. Poate, sunteți un om bun și îmi doriți binele. Dar poate că sunt și niște împrejurări concrete de viață, niște factori obiectivi care au acționat astfel încât lucrurile să se miște în direcția aceasta, ca eu să nu fiu poate așa de cunoscut cum ați vrea să mă vedeți Dumneavoastră... De fapt, aflarea la periferie, departe de centru, a făcut ca, într-o măsură mai mare sau mai mică, lucrurile să evolueze în această direcție. Adevărul este că, atunci când am absolvit Conservatorul de Stat din Moldova, am fost repartizat la lucru la Școala de Muzică din orașelul Slobozia, situat în fostul raion Tiraspol. Ulterior, acest raion s-a reorganizat, la Slobozia, devenit centru raional, rămânând clădirile administrative care, evident, nu puteau să rămână goale. Astfel, s-a luat decizia ca o secție a Tehnicumului de Muzică din Chișinău, Instrumente Populare, să fie transferată acolo. Pe baza aceasta, la Slobozia, s-a deschis Tehnicumul de Muzică, unde am activat cam la 13 ani de zile. Încetul cu încetul, instituția de aici s-a dezvoltat, a

devenit cunoscută, absolvenții noștri fiind primiți să-și continue studiile la Conservatorul din Chișinău. Printre cei trecuți prin Școala de Muzică din Slobozia și ajunși astăzi la mare cinste în întreaga Moldovă sunt Valentin Budilevski, Eugen Mamot și alți foști elevi de-ai noștri.

În 1972, autoritățile de la Tiraspol, deoarece acolo se afla centrul raional, au hotărât ca Tehnicumul de la Slobozia – printre altele, unicul în fosta U.R.S.S. amplasat într-un spațiu rural – să fie transferat la Tiraspol, nouă, cadrelor didactice, oferindu-ni-se locuințe în acest oraș. În aceste împrejurări m-am stabilit la Tiraspol, unde am și locuit până în 1995, când m-am pensionat.

– *Ce e cu aceste tehnicumuri de muzică, în particular cu cel din Tiraspol, cum au evoluat lucrurile în tot acest răstimp, inclusiv în perioada de după 1992, și cum s-au manifestat toate astea în destinul Dumneavoastră?*

– Eu cred că situația a fost una tipică, școala noastră a activat în același context cu celelalte școli de muzică din Moldova și chiar din fosta Uniune Sovietică. În perioada respectivă în Moldova erau trei Tehnicumuri de Muzică. Așa se numeau, „tehnicum”, și erau așezăminte în care se pregăteau cadre cu studii medii. Unul era la Chișinău, unul – la Tiraspol și unul – la Bălți. Cel de la Bălți, mai târziu, s-a desființat, în baza lui fiind organizată Școala Pedagogică. Acuma nu mai știu ce e pe acolo, că nu m-am interesat. La Tiraspol, instituția respectivă există până în ziua de azi, atâta doar că a fost prefăcută în Colegiu cu durata studiilor de șapte ani: în cadrul primei trepte, de 4 ani, se fac studii mijlocii, iar în următoarea, de 3 ani, studii superioare. E, cum s-ar zice, un fel de conservator cu program fugitiv.

Sunt deja peste zece ani de când am plecat de acolo. În ultimul timp eu lucrăm și la Soborul din Bender, unde eram regent și de unde am fost invitat, ca profesor, la Seminarul Teologic din Chițcani. Am trudit aici preț de cinci ani până la închiderea lui. Timp de un an am lucrat, concomitent, și la Școala de Regenție de la Mănăstirea „Marta și Maria” din Hagimus. În momentul de față am rămas doar cu munca la Școala de Regenție de la numita mănăstire: trăim în pădure, într-un loc retras, destul de pitoresc. Și, ca să revin la întrebarea Dumneavoastră de la început, pot zice că, în orice caz, în calitate de mănăstire, de cor al acestei mănăstiri, apoi de cor al școlii de pe lângă această mănăstire, suntem într-adevăr mai puțin cunoscuți. Iar de când m-am pensionat și, mai ales, de când sunt la mănăstire, m-am obișnuit cu ideea și accept cu smerenie starea în care mă aflu, anonimul fiind, de fapt, condiția existenței celor ce au ales să viețuiască departe de grijile lumii...

– *Povestiți, Vă rog, despre activitatea Dumneavoastră în calitate de dirijor de cor. Știu că, de-a lungul anilor, ați organizat și condus câteva coruri...*

– În calitate de dirijor de cor – dirijor de cor de amatori, precizez, fiindcă coruri profesionale, în Moldova, sunt doar două: Capela Corală „Doina” și Corul Radiodifuziunii „Moldova” – am activat în câteva rânduri. De fapt, activitatea mea de dirijor de cor nu a încetat niciodată, peste câteva luni se vor împlini 55 de ani de când muncesc pe acest tărâm. Prima mea experiență ca dirijor de cor datează din clasa a IX-a, dar nu este cazul să insist asupra acestui episod. Menționez doar că acel cor activa la Școala Medie Nr. 2 din Orhei și țin minte că era bine văzut în întregul raion. Trebuie să spun însă că succesul nu mi s-a datorat mie neapărat: cred că nu era destul de avansată starea cântecului coral în timpul acela, astfel că am

avut posibilitatea să ocupăm un loc de frunte în raion. Pe urmă nivelul muzicii corale în Moldova a crescut vizibil. Când am învățat la Conservator, am avut coruri la Sireț și la Isacova, cu acele colective am luat locul I în raionul Orhei. Am mai avut coruri și la Școala Medie din Nisporeni, am lucrat și cu un colectiv din Seliște, același raion. Și în anii de maturitate, în general, m-am străduit să fac coruri bune. La prima izbândă am ajuns în 1977, cu un colectiv de artiști amatori de la Palatul de Cultură din Tiraspol, un cor foarte mare, constituit din 64 de persoane, aranjate în câte două rânduri de bărbați și două de femei. Desigur, acolo intrau studenți și profesori, medici, toți cei care aveau voce și dorință să cânte. A fost un cor foarte bun, care a devenit laureat al unui apreciat festival unional desfășurat la Tallinn. În Estonia genul acesta de muzică era în vogă pe atunci: peste 50.000 (!) de oameni, întruniți la festival, cântau, în același timp, pe patru voci. Desigur, programa era cunoscută din timp, astfel ca participanții să o poată studia, înșiși. Am mai avut în acea perioadă două coruri feminine, pe unul dintre ele – cel de la Institutul Pedagogic din Tiraspol – l-am condus până la izgonirea acestei instituții la Chișinău. La mănăstirea din Chițcani, de asemenea, am avut un cor foarte bun de bărbați...

– *Vreți să vorbiți despre activitatea desfășurată în calitate de pedagog la Seminarul Teologic de la Chițcani?*

– Inițial, am fost solicitat să lucrez cu corul de acolo, dar arhimandritul Doremidont, asistând la câteva repetiții, mi-a propus să predau muzica corală la seminar. Mi-a fost, la început, foarte greu, deoarece nu am studii teologice, dar am ieșit din situație foarte curând și am predat acolo cântul bisericesc. Aveam lecții în paralel: cântul bisericesc și corul. La Chițcani erau două coruri: unul condus de un călugăr și un altul dirijat de mine. Cântam, printre altele, antifonic, de altfel, toate denumirile – epifonic, antifonic și simfonic – vin din biserică.

– *Cine a elaborat programul pentru acel curs de cântare bisericească predat la seminar?*

– Toate programele, la toate seminarele teologice – iar seminarul de la Chițcani făcea parte din mitropolia prorusă din Moldova – erau elaborate la Moscova, noi fiind obligați să le studiem și să le urmăm.

– *Ce prevedeau, de fapt, acele programe?*

– Să se învețe puțin muzica, dar foarte puțin. Viitorul preot trebuia să știe a citi notele, să-și însușească noțiunile și să-și facă o idee mai mult sau mai puțin clară despre muzică. În acest scop, miza se punea pe predarea în general a glasurilor bisericești, așa numitul tipic.

– *În afară de programe, ce alte materiale instructiv-didactice ați mai folosit?*

– În ce mă privește, am folosit metoda de cântare bisericească a lui Mihail Berezovschi, pe care am însușit-o studiind culegerile ce conțin lucrările acestui mare compozitor bisericesc și vestit dirijor de cor. Dar cel mai mult se folosesc culegerile cu cântecele făcute la Moscova pentru corurile bisericești sau pentru corurile Academii și Seminarelor Duhovnicești din cadrul Patriarhiei Ruse. Am studiat trei ani de zile programele și am lucrat un an și jumătate la Academii și la Seminarele Duhovnicești din Moscova și Kiev; izbutind să elaborez un manual de cânt bisericesc, în care intră: glasurile bisericești, teoria mai detaliat decât cum era predată la Moscova, solfegiul. Lucrarea se compune din patru părți și era vorba chiar să fie editată, dar în momentul când era gata, s-a

desființat seminarul. Nu știu cine se face vinovat de acest lucru, dar cred că au fost implicați și unii ierarhi din Moldova...

– *Ce alte preocupări, în afară de muzică, ați mai avut la Seminarul Teologic din Chițcani?*

– În cadrul Catedrei de Cânt Bisericesc, l-am ajutat, în calitate de conducător științific, pe un elev al seminarului, Ion Puiu, să facă o lucrare de bacalaureat despre viața și activitatea părintelui compozitor și dirijor de cor Mihail Berezovschi care, precum se știe, a fost o somitate în cultura noastră muzicală din prima jumătate a secolului trecut. Aceasta a fost unica lucrare condusă de mine la seminar în anul școlar 1998/1999. A ieșit o teză bună, de vreo sută cincizeci de pagini. Băiatul acesta care acum se află în Argentina, ca hipodiamon pe lângă un episcop, a muncit mult, mai întâi la biblioteca mănăstirii, apoi a cercetat și arhivele, la Chișinău și București. Ar fi bine, cred, ca studiul respectiv, dacă se vor găsi mijloace, să fie tipărit.

– *Unde sunteți la momentul actual și ce mai faceți?*

– Acum lucrez la Mănăstirea „Marta și Maria”, unde am organizat un cor al elevilor de la Școala de Regenție. Avem înregistrate deja două CD-uri: slujba de seară, vecernia și utrenia, liturghia. Pe al doilea disc am imprimat 17 colinde. Colindele, se știe, sunt cântece populare pe o voce; eu am făcut din ele piese corale, le-am armonizat, le-am îngrijit. Așa cum ziceam, am reușit să înregistrăm două volume. Aș vrea să mai editez ceva, fiindcă, din lucrări, am o singură prelucrare a unui cântec popular publicată în culegerea pe care a îngrijit-o colegul Victor Creangă.

– *Ce reprezintă școala de la Mănăstirea „Marta și Maria”?*

– Școala de Regenție de la Mănăstirea „Marta și Maria” a fost deschisă, ca și mănăstirea, de altfel, cu binecuvântarea arhimandritului Doremidont, cel care a supravegheat, printre altele, redeschiderea și reînnoirea mănăstirii de la Chițcani. Organizarea seminarului tot din inițiativa și cu sprijinul lui s-a făcut. A acționat, desigur, și vlădica Vladimir, rectorul Seminarului, arhimandritul Doremidont fiind doar prorector. Deoarece școala a fost înființată de arhimandritul Doremidont, în mare parte, ea funcționează și astăzi sub îndrumarea lui, deși acum dânsul este episcop de Edineț și Briceni. Bineînțeles că influența pe care o exercită acum asupra acestei ctitorii, administrativă și de alt ordin, este mai mică, cu toate că vine la noi de sărbători, la hramul bisericii. Prea Sfințitul Doremidont este sensibil din fire, îi place să asculte cântecele noastre.

– Când și cum ați compus primele cântece?

– Cântecele mele s-au ivit, cred, dintr-o necesitate. A trebuit să le scriu, deoarece nu aveam în repertoriu suficiente piese adecvate pentru corurile pe care le-am dirijat în timpul de la urmă. Am început să compun încă aflându-mă la seminarul din Chițcani. Acolo am dat la iveală primele două cântece duhovnicești, „Lăudați numele Domnului” și „Dorul Sfânt”. Atunci nu am simțit nevoia de mai mult. Dar când am trecut la această școală, am simțit că repertoriul este limitat, iar din patrimoniul coral rus nu am mai găsit ce să traduc. Am avut dorința să caut texte în limba română: am găsit versuri potrivite și am căutat să le pun pe note, să le armonizez. Am început să studiez mai detaliat, fiindcă, aflându-mă la școală, am avut nevoie de material. Fiecare elevă – anul acesta au terminat școala 14 – dirijează câte trei piese, și eu, deci, trebuia să am pentru ele tocmai 42 de cântece noi. A trebuit să caut și am găsit la Beethoven, la Musicescu, la Porumbescu, dar a trebuit să scriu și eu. Și așa scriu și compun până în ziua de azi.

Când lucram la Tehnicumul de Muzică din Tiraspol, la împlinirea a 50 de ani, am avut un concert cu cântece, în fond, de-ale mele, de o oră și zece minute. Am chiar și un poem care se numește „Memorie”, pentru două coruri – mixt și de copii – și pian. Dar de acel repertoriu eu am uitat de mult, acum sunt interesat de muzica duhovnicească.

– Cum alegeți textele pentru cântecele pe care le compuneți?

– Citesc, pur și simplu, versuri și, dacă se întâmplă să-mi placă ceva, să-mi intre în inimă, cântecul e ca și făcut. Așa cum imaginea se dezvoltă, puțin câte puțin, pe hârtia fotografică, la fel și mie, încetul cu încetul, începe să-mi sune corul. Și asta se poate întâmpla oriunde: la lac, pe stradă, în parc...

– Fiica Dumneavoastră, Marina Velicico, care este și ea muziciană, Vă ajută să armonizați mai bine lucrările?

– Fiica nu știe exact cu ce mă ocup eu. Știe că scriu, dar nu știe ce. E profesoară de pian la Liceul „Ciprian Porumbescu” din Chișinău, consacrandu-și timpul și eforturile elevilor pe care îi are acolo. Mai lucrează și cu fiica sa, Iulia, care studiază violoncelul la același liceu și care este deja laureată a unui concurs internațional ce a avut loc la Tulcea. În familie suntem, așadar, trei muzicieni: fiica, nepoțica și eu. De fapt, am două fiice și doi fii, dar numai cea mai mare m-a urmat într-un fel, deși toți au o atitudine pozitivă față de muzică.

– Primul cor l-ați dirijat în clasa a IX-a, la școala din

Orhei. A conduce un cor presupune, inevitabil, o anumită pregătire. Când v-ați inițiat în muzică, ați avut, în acest sens, niște premergători, o tradiție de familie?

– Nu am avut nici o tradiție în familia părinților mei. Fratele cel mai mare, în timp ce și-a satisfăcut serviciul militar în Germania, a cântat în fanfara unității în care slujea. Revenind acasă, se vede că m-a influențat cumva, pentru că, elev fiind, mi-am manifestat dorința să cânt în fanfara școlii, care tocmai se organizase. Poate de aceea că eu cântam bine la trompetă, mi s-a încredințat dirijarea corului. Deci, pot zice că am intrat în muzică prin trompetă.

– Cine a fost conducătorul acelei orchestre, cel care, odată remarcându-Vă talentul muzical și vocația pentru dirijat, V-a promovat la conducerea corului?

– La cârma orchestrei s-au perindat mai mulți, cum se întâmplă adesea, dar primul a fost Andrei Juravschi. El nu era profesor de muzică la școala noastră, ci fusese invitat să conducă corul.

– Unde v-ați făcut studiile muzicale?

– Am studiat la Conservatorul din Chișinău, unde mi-a fost profesor doamna Lidia V. Axionov, foarte cunoscută în Moldova și nu numai. Dânsa conducea și un cor foarte vestit de copii. Vrusem, ce-i drept, să intru la Tehnicumul de Muzică din Chișinău, dar mi s-a recomandat Conservatorul, specialitatea Dirijor de cor. Eu mă gândeam să dau admiterea la Fanfara, dar atunci profesor la această specialitate era Davidov, un trompetist foarte bun: cei care au învățat la Conservator îl știu. În vara aceea el era însă plecat la odihnă, iar eu am întârziat puțin. Inițial, am fost ispitit să încerc la Institutul Pedagogic din Tiraspol, la istorie și limbă; am dat chiar și un examen, dar pasiunea pentru muzică m-a determinat să renunț. Am revenit ulterior la Tiraspol, e adevărat, dar în altă calitate. Așa a fost voia Domnului.

– În ultimii ani, ați fost de mai multe ori în România, ați luat parte și la festivitățile din 2004, de la Mănăstirea Putna, cu Corul de Măicuțe de la Mănăstirea „Marta și Maria”. În ce context s-a produs călătoria și cu ce impresii v-ați întors?

– Am mers la Putna în următoarele împrejurări: la mănăstirea noastră, „Marta și Maria”, se construiește un sobor, iar prea cuvioșii părinți de la Putna ne susțin material, în special cu lemn. Au fost la noi câțiva călugări de acolo și, informați despre ce reprezintă corul nostru, iată că ne-au poftit la serbare. Am fost primiți foarte bine, am luat parte la slujbe în câteva mănăstiri: Sihăstria și altele. Am participat la comemorarea Bincredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, unde a fost prezent și președintele de atunci al României, Ion Iliescu, și vrednicul de pomenire Patriarh al României, Prea Fericitul Părinte Teoctist. A doua zi am făcut și o slujbă și, cum să vă spun: am rămas și noi mulțumiți și ei – satisfăcuți.

– Mergeți cu corul și prin mănăstirile din Republica Moldova?

– La școala noastră avem o tradiție: grupa care termină – corul de 14 persoane e mic, dar e, totuși, cor – a doua zi, cum au primit diplomele, angajăm un microbuz și mergem prin Moldova timp de o săptămână. Cântăm pe la biserici și mănăstiri, unde suntem primiți foarte bine. Asta se referă la corul școlii. Dar noi, cum vă spuneam, mai avem un cor, al mănăstirii. Pe 2 iulie, în același ceas, în aceeași zi, Corul Regentelor a cântat la Ștefan Vodă, iar Corul Măicuțelor – la Putna.

Prezențe ale diasporei române la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu”: Flavia Cosma

Antoaneta TURDA

La 20 octombrie 2007, iubitorii de poezie din Baia Mare au avut un prilej de revelație spirituală ocazionat de lansarea volumului de versuri al **Flaviei Cosma** *Cântece la Marea Egee*. Evenimentul a avut loc în Sala de lectură a Bibliotecii „Petre Dulfu”.

Numele Flaviei Cosma, așa cum din păcate, pe nedrept, se întâmplă cu majoritatea reprezentanților diasporei române, este cunoscut probabil de puțini din românii care am rămas în țară, fie din proverbiala ignoranță românească, fie pur și simplu dintr-un soi de invidie foarte bine mascată de toți cei care nu ne-am încumetat să „ne căutăm fericirea” aiurea, în lume. Pentru cei ce nu cunosc nimic despre Domnia sa, voi spune doar că s-a născut în 5 iunie 1938 la Oradea, rămânând repede fără mamă, ceea ce îi va marca profund existența. În ciuda greutăților legate și de schimbarea de regim a anilor '50, Flavia Cosma răzbate prin viață cu o tenacitate de invidiat, reușind să urmeze Facultatea Electro-Energetică din cadrul Universității din București, apoi un Masterat în Inginerie Electrică precum și Școala Populară de Artă, clasa actorie. În 1974, „cu un copil de 3 ani și două geamantane”, părăsește România cu destinația Canada, fiind însetată de libertate. Impactul cu „lumea tuturor posibilităților” a fost cutremurător, așa cum a mărturisit la lansarea ultimei sale cărți: „O perioadă de 4-5 ani am urât Canada pentru că mi s-a părut groaznic să trăiesc doar pentru a aduna bani”. Dar cu timpul așezându-se lucrurile, proverbiala sa tărie interioară a ajutat-o să pătrundă în lumea canadiană, unde a lucrat aproape 25 de ani pentru o televiziune multiculturală din Toronto și unde este deja un nume cunoscut atât în rândurile scriitorilor români, cât și ale celor canadieni (menționez aici că scrie și în limba engleză, având și volume publicate în această limbă).

Volumul *Cântece la Marea Egee*, publicat la Editura Ars Longa din Iași, bucurându-se de o prefață semnată de cunoscuta traducătoare a multor opere din literatura română în limba polonă,

Dr. Irena Harasimowicz-Zarzecka și scris cu ocazia unei șederi în insula Rhodos, adună, în cele 74 de pagini, versuri ce amintesc, prin voluptatea trăirilor, de lirica Magdei Isanos și a Anei Blandiana dar și de cea a Ioanei Crăciunescu, aceasta din urmă, ca și Flavia Cosma, folosind deseori marea drept cadru de exprimare a tuturor frământărilor sufletești.

În poezia Flaviei Cosma găsim acel farmec pictural care ne amintește de poeziile lui Ion Pillat, poeta fiind, poate, mai originală prin combinații de culori cum ar fi: galben-albastru, verde-alb, verde-albastru, roșu-verde, roz-galben-violet etc. Aspectul pictural fiind predominant în acest volum, cititorul are în fața ochilor în primul rând frumusețea insulei, în versuri ca:

*Trepte de piatră, tocite de timp,
Săpate pe vremuri în stâncă,
Urcă anevoie spre ruine ;*

*Sus pe culme, trei capre și-un ied,
Mestecă iarba fierbinte,
Zorele sălbatice țin mândre covoare,
Violete și roz...*

dar și zgomotul mulțimii vizitatorilor care, deseori alungă misterul insulei încărcate de istorie, zgomot ce împiedică acea stare de meditație care o apropie de Divinitatea la care autoarea apelează mereu:

*„Tineri cu ochi stinși în taverne mă-mbie;
Eu caut o biserică,
Eu caut o solie,
Trec fără să iau seama
Pe sub poarta Sfântului Anton,
Bolțile gem de flori în cascade,
Ușile-nalte stau ferecate acum
Pasul mă poartă pe căi neumbrate”.*

Nefiind doar o simplă spectatoare a universului, poeta își pune mereu întrebări de natură existențială,

Flavia Cosma acordând autografe cititorilor băimăreni

Anamaria Felecan, Ana Olos, Flavia Cosma, Dana Puiu

meditând mult asupra destinului uman, aspect bine reliefat în *Cântecele* 27-31 unde urmărește ciclul vieții de la adolescență la bătrânețe, reușind să redea aceste etape ale existenței omenești atât de bine prin folosirea aliterațiilor conform etapelor descrise: pentru adolescență vocala *a*, iar pentru anii bătrâneții a consoanelor *m*, *s*, *ș* ce redau acel șuierat ce ne sugerează moartea.

Lectura volumului, într-o lume atât de pragmatică ca cea de azi, ar putea nu doar să ne ducă cu gândul într-o parte mirifică a lumii, ci ar putea să ne ajute să înțelegem mai în profunzime câteva mărturisiri ale autoarei pe care nu le voi comenta aici, lăsând libertate de interpretare tuturor celor care citesc aceste rânduri. Aceste câteva mărturisiri sunt:

1. „Scrisul face parte din ființa mea interioară”
2. „Nefericirea cu poezia merg mână-n mână”.
3. „Scriitorul mediocru nu e mai talentat în exil iar memoria sa nu se micșorează când trece granițele țării”.

În ceea ce privește condiția scriitorului în exil, mărturisirile sunt următoarele:

1. „Când pleci, patria e limba în care scrii”.
2. „Scriitorul care pleacă o face dintr-o mare suferință, din dorința de a cunoaște adevărul”.
3. „Odată ajuns în țara adoptivă, scriitorul exilat are câteva variante de a-și alege un drum: să nu mai scrie, să scrie cu un foarte mult autocontrol, să plece sau să răspundă cu dibăcie la întrebări de genul: Dacă tot ai plecat, de ce mai scrii despre țara ta pentru că tot nu mai îi simți pulsul...”

Având un puternic simț al realității și al adevărului, Flavia Cosma, în ciuda tuturor întrebărilor incomode, rămâne totuși o ființă a cărei căldură sufletească nu este înlocuită niciodată de brutalitatea adevărului spus tranșant, nu atât din dorința de a pune la punct pe cineva cât din continua căutare a celui adevăr spre care probabil tindem mulți dintre noi dar, din diverse motive, nu îl căutăm cu atâta ardoare.

Flavia Cosma traduce din George Elliott Clarke

Poeme Incendiare, Editura Cogito, Oradea, 2006

Ana OLOS

Stabilită de ani buni în Toronto, Flavia Cosma a scris literatură pentru copii, o carte de proză, jurnal de călătorie și, după ce și-a exersat propria voce poetică, publicând peste zece volume de poezie, unele în română, altele în engleză, și văzând, probabil cu surprindere, metamorfoza propriilor versuri într-o limbă străină (unul din volume primind chiar premiul Wilbur pentru traducere), trece ea însăși prin dificila și nu de rareori frustranta „probă” a traducătorului.

Comparată de un prefațator cu Emily Dickinson, te-ai fi așteptat ca prima încercare să fie asupra unei poete de o factură similară cu propria-i poezie și nicidecum să transpună în română din creația unui poet postmodern care violentează chiar tiparele poeziei de sorginte anglo-saxonă. Căci George Elliott Clarke aduce cu sine îngemănate experiența refugiaților regaliști de culoare stabiliți în Nova Scoția (numită de el „Africa”) după Războiul de Independență și trista istorie a băștinașilor indieni, transpunând suferințele, bucuriile, religiozitatea, dar și senzualitatea sau violența ce le-a însoțit destinul în ritmurile specifice unor genuri muzicale ca: spirituals, blues, soul, rock sau jazz. Dar poetul vine și cu o încărcătură livrescă solidă de poezie modernă. Vocea sa unică îl face să fie inclus printre cei mai importanți poeți de limbă engleză din toate timpurile. Pe drept cuvânt constată prefațatorul traducerilor, poetul orădean Ioan Tepelea, directorul editurii care publică volumul, că ar fi greu, dacă nu chiar imposibil de găsit un poet român cu care să fie comparat George Elliott Clarke.

Și din nou întrebarea: de ce tocmai cu acest poet dificil debutează ca traducătoare Flavia Cosma? Nu poate fi doar un

gest elegant, izvorât din gratitudinea pentru prefețele entuziaste scrise de acesta la volumele ei de poezie. Aș crede că e mai degrabă vorba de o experiență de lectură care a acționat profund asupra receptivității poetei, accentuată de încercările destinului și sub influența dezrădăcinării. Tocmai de aici deschiderea sa spre problemele existențiale acute, cu înțelegere și compasiune. Recunoaștem aici pe o Flavia Cosma care le vorbește elevilor canadieni despre Drepturile Omului, pe producătoarea de filme de televiziune despre *homeless-ii* din Toronto sau despre copiii orfani din țara ei, în ajutorul cărora a venit imediat după decembrie '89. În toate acestea ea se întâlnește cu activismul social militant al lui George Elliott Clarke, adăugându-le, la fel, o profundă credință.

Dacă vocea poetului canadian reflectă o îndelungată tradiție orală, poezia Flaviei Cosma își trage și ea seva din folclorul românesc, redundant în mijloace artistice și de o mare muzicalitate, așa cum observa Lucian Blaga. Probabil că nu e pură întâmplare că, înainte de plecarea din România, Flavia a lucrat ca inginer de sunet la radio. Mai trebuie oare menționată adâncă legătură cu cosmosul, dragostea și respectul pentru natură din culturile populare? Acesta e locul de întâlnire cu poemele mai temperate ca ton ale lui Clarke, cele în care fiorul mistic se îngemănează cu poezia peisajului marin din provincia natală a poetului canadian. Dar, în același timp, poezia Flaviei Cosma se altoiește pe marea poezie cultă modernă, vocea ei venind cu un ecou din poezia transilvană, iar imagistica înruditându-se cu expresionismul european.

Selecția pe care o operează Flavia Cosma în alcătuirea

volumului, preluând ca titlu cel al unui poem inclus, este extrem de îndrăzneț. Primele traduceri (și primul șoc pentru cititor) sunt mostrele din *Execution Poems* (2001) pentru care Clarke a fost răsplătit cu premiul Guvernatorului General, fiind și primul poet de culoare care să ia acest premiu.

Negație este cartea de vizită a poetului: «*Le nègre*, respins, negat și costeliv, *c'est moi*: / Un provincial de culoarea whiskey-ului, necioplit; / Gura mea searbădă scuipând doar minciuni, vomă poetică, / Scripturi nemestecate. Obraznicul Majestății Sale Regina, / Nofaskoshan Negro, vreau să zic, / Tocmai eu să desfac poezia în bucăți, ca pe o inimă. / În ochii voștri obrazul meu negru trebuia / să prefățeze asasinatul.» În poemele cu titlul *Copilărie 1* și *Copilărie 2*, vocile care dialoghează, amintindu-și de scenele violente dintre părinți (care de fapt vor marca tragica lor evoluție în viață) sunt ale unor viitori ucigași ai unui șofer de taxi, în timpul unui jaf armat și care vor sfârși în ștreang. O poveste pe cât de tristă, atât de adevărată, petrecută la mijloc de secol 20. În interpretarea acestora, *Un Cântec Trist Pentru Isus* este o adevărată blasfemie pentru urechi de creștin, iar *Triumful lui Georgie* e de o senzualitate netemperată, brutală, fără echivoc.

Cititorul este confruntat cu oroarea care, ca în tragedia greacă sau shakespeareană, e menită să producă purificarea sufletească. Dar vine contrapunctic, ca o pauză de respirație, *Zarvă în Piața din Halifax*, cu mare priză la lecturile publice prin energia pe care o degajă, cu chemările în doi peri ale precupețelor, în variate limbi (căci nu degeaba a luat Clarke premiul Trudeau pentru multiculturalism!): „Hai la lubenițe zemoase, cu fundul gras și rotund! / Hai la pere durdulii, pere! / Pofțiți la porumb cu capul vânjos! // *La gusta este jardin?* // Castraveții mei au pe vino-ncoace! / Castraveții mei sunt și iuți la trap! / Sunt atât de senzuali! // *Voulez-vous coucher avec moi?*”, amintind de snoavele și strigăturile noastre, ca totul să se termine cu aluzii literare: „Hai la târfe de lubenițe! / Pofțiți castraveți păcătoși! / Perele mele – ispita deținuților! / Toate-s semănate de Chaucer – gură mare, / Și culese chiar de diavolul Shakespeare!” - ca o ilustrare a intertextualității poeziei lui Clarke.

Urmează poemele din volumele *Gold Indigoes* (2000), *Blue* (2001) și *Illuminated Verses* (2005), cel din urmă sugerând ilustrațiile în anluminuri ale manuscriselor medievale, volumul original fiind decorat cu fotografiile artistice de nuduri ale unor femei de culoare. Seria aceasta debutează cu poemul *Exil*, pe care traducătoarea nu avea cum să-l omită: „Țara (*ton pays*) pe care ai părăsit-o în goană, - / plutește incandescentă-n eter”... Poetul redă experiența limită a cuiva scăpat dintr-un război civil și care poartă cu sine nostalgia îngemănată cu memoria violenței. *Biografie: Negru Bastard Baptist*, un alt autoportret, dar și un portret colectiv al comunităților de culoare din America de Nord, vorbește despre „teroarea credinței transmutate”.

Multe poeme sunt cu adresă precisă, cu dedicații, cu aluzii la alți poeți, imagini păstrate în memorie ale unor locuri vizitate de poet, poeme „în maniera lui”, ecouri din *Psalmi* (v. *Canto XXXIX, Castelul Frontenac, Tobago, Colette, Traducere Imaginară, Poem Pentru Henry Dumas [1934-1968]* etc.), sugerând toate o vitalitate debordantă, o incandescență a simțurilor care duce la propria anihilare, amintind de boema unei „generații pierdute”.

Uneori ai impresia de simplă teatralitate, atunci când intervine cenzura și (auto)ironia postmodernă a poetului. Ca atunci când, de pildă, se dedublează și vede ca în oglindă o scenă de amor regizată de imaginația sa. *Anunț Matrimonial*, ce are drept moto un anunț de la mica publicitate este de fapt o scenă/înscenare virtuală: „Țin minte cum îți foloseam Biblia voluminoasă drept pernă / Și îmbinam *Cântarea Cântărilor* cu Marchizul de Sade. / Îmi turnai vin roșu, făceam împreună o baie cherchelită, / Și ne tolăneam în pijamale pe cearșafuri idilice. / Deasupra noastră *Kindergarten*, pictat de călugărița aia din L. A., / Artă pop, un amestec de inimi portocalii, verzi, violete, / Creioanele colorate declarând solemn: «Te iubesc mult»; / Dar noi ne mărturiseam rareori înclinațiile reale, / Deși eu eram întăritat și tu te grăbeai să-ți verși dintr-o răsufare / Marea ta dușmănie împotriva maică-ti.” Același amestec între religiozitate și senzualitate vulgară se vedește în *Castrare ori Salo*.

Dar *Discurs Despre Virtutea Pură*, dedicat soției poetului arată că acesta e capabil și de gingășie sinceră: „Fata cea brună cu ochi întunecați / E ca un hibiscus înflorit în luna lui August”, unde *Cântarea* nu mai e parodiată, ci devine sursă de inspirație. Iar un poem ca *Ecleziastul 12* este inspirat de o sinceră credință. Și din nou un *Autoportret* scris în numele altcuiva, deși în cazul lui Clarke nu e niciodată clară delimitarea dintre cele trei voci ale poeziei despre care scria T. S. Eliot: cea a poetului liric, vorbind pentru sine, vocea impersonală, sau cea a unui personaj dramatic.

Cum poezia lui Clarke este saturată de aluzii culturale, nume de localități, nume în dedicații etc. care nu îi sunt întotdeauna familiare cititorului român, dar care ar contribui la o descifrare mai la obiect a poemelor, se resimte absența unui redactor de carte competent. Căci, așa cum scria Paul Ricoeur „contextul este cel care (...) decide sensul pe care îl capătă cuvântul într-o anumită circumstanță a discursului (...) Pentru că nu există doar contexte clare, există și contexte mascate și există ceea ce numim *conotații*, care nu sunt doar intelectuale, ci și afective, nu doar publice, ci și specifice unui anumit mediu, unei clase, unui grup sau chiar a unui cerc secret; există astfel o întregă marjă camuflată de cenzură, de interdicții, marja ne-spusului, brăzdată de toate figurile disimulării.” (*Despre traducere*, Trad. Magda Jeanrenaud, Polirom, 2005, p.95) Dar și fără notele care să suplimenteze sensul conotațiilor sau să aducă un plus de informație despre context, poemele vorbesc cititorului. Instinctul sigur cu care traducătoarea a ales poemele reprezentative pentru creația lui George Elliott Clarke și transpunerile sale care vădesc receptivitatea cu care a acceptat provocările textului sau inteligența cu care a ocolit capcanele, transmit plăcerea și nu efortul demersului, arătând încă o dată, dacă mai era nevoie, că limba română este o limbă ospitalieră, chiar și când e vorba de „poeme incendiare”.

Drept încheiere, să mai cităm câteva versuri în traducerea meșteșugită a Flaviei Cosma, de data asta chiar din poemul care dă titlul volumului: „Pixul arde hârtia. Un *Blitzkrieg* negru; / Flăcările mari lasă în urmă / Miasma scânteietoare a dicțiunii carbonizate, / Un vocabular de cenușă. Grohotiș. / Arsă de cuvinte, hârtia miroase ca întunericul.[...] Fiecare poem e rugul său propriu, un curcubeu frumos colorat, / Cuvinte ce fumează, pustiind *Timpul*.”

„Aspecte din viața spirituală a comunităților românești din Ungaria și Ucraina”

Simpozion internațional, Satu Mare, 13 februarie 2008

- *fragmente din luările de cuvânt* -

a consemnat Ștefan SELEK

În data de 13 februarie 2008, la Satu Mare, sub patronajul Consiliului Județean, a avut loc Simpozionul „Aspecte din viața spirituală a comunităților românești din Ungaria și Ucraina”, organizat de Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Satu Mare, Casa Orășenească de Cultură Negrești-Oaș și Asociația Culturală „Mara Oaș”. Printre fețele bisericești prezente la acest eveniment se numără Prea Sfinția Sa Siluan, Episcop al Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria, Prea Sfinția Sa Iustin Sigheteanu, Episcop vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului, preot Origen Sabău, protopop al Protopopiatului Ortodox Român al Dobrițanului.

Alături de fețele bisericești au participat reprezentanți ai culturii sătmărene și maramureșene, ai autorităților locale și instituțiilor publice.

Cuvântul de deschidere i-a aparținut **Prea Sfinției Sale Iustin Sigheteanu**, care a introdus publicul prezent în lumea fără de granițe a religiei ortodoxe, vorbind despre datoria pe care o au cu toții, oameni de cultură ori preoți, de a promova cultura și credința. Reproducem în continuare cuvintele acestuia:

„Este un moment deosebit deoarece și Sfânta Scriptură mărturisește cât este de bine și de frumos să trăiască frații împreună. Ne-am adunat, iată, români din Maramureș, noi suntem veniți pentru prima dată în părțile acestea împreună cu părintele protopop de la Debrețin.

Ne bucurăm că avem această ocazie de a ne cunoaște, românii de aici, din țara mamă, cu românii de dincolo de fruntariile țării, din Ungaria, Ucraina. E o ocazie deosebită de a ne cunoaște, de a ne apropia, de a începe să ne împrietenim și să rămânem în suflet cu amintiri frumoase și de a ne pomeni unii pe alții în rugăciuni și de aceea vă mulțumim tuturor pentru această primire.

Am intrat în Uniunea Europeană și granițele nu mai există, se spiritualizează. Cu toate acestea, datoria de a ne păstra și de a ne promova cultura și credința, care sunt și obiceiurile și valorile noastre românești care constituie sufletul românesc, sunt pentru noi vitale. Biserica are o comisie la nivel de Sfânt Sinod care se preocupă de nevoile sufletești și culturale ale comunităților românești din afara granițelor și din lumea întreagă.

Îmi exprim bucuria de a participa la acest simpozion, felicit pe organizatori, cu atât mai mult cu cât suntem direct implicați în activitățile din străinătate, în partea din dreapta Tisei, unde a fost în mai multe rânduri anul trecut PSS Justinian.

Românii de acolo, din dreapta Tisei, maramureșenii, care au rămas destul de puțini, însă totuși suficienți să se

PSS Siluan, episcop al Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria, PPS Iustin Sigheteanu, episcop vicar al Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmăruului

manifeste, cam 30.000, tot atâți câți ucrainenii avem noi în România, în stânga Tisei, își păstrează tradiția, credința și cultura. Și fac exact ceea ce a spus părintele Nicolae că se întâmplă cu omul când este încarcerat, înlănțuit sau întemnițat. Singura modalitate de a fi liber într-o astfel de situație, de stare, este să crezi în Dumnezeu, să ai credință, deci rezistență prin credință.”

Prea Sfinția Sa Siluan, Episcop al Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria, a prezentat pe scurt viața culturală și religioasă a românilor din țara vecină:

„Episcopia noastră ortodoxă din Ungaria, comunitatea aceasta românească, este veche. De secole întregi există români acolo. În 1920, când s-au trasat granițele actuale ale României, în partea de vest, o parte dintre românii și dintre parohiile în care au fost grupați aceștia au rămas dincolo de granițele de vest, în Ungaria. Bisericile din părțile acelea sunt foarte asemănătoare cu bisericile din părțile noastre, din zona Banatului, Oradiei, Timișoarei. Credincioșii, la recensământul din 2001, s-au declarat în jur de 6.000, în timp ce, la începutul secolului, erau chiar 70-80.000 de români. Când ești într-o țară străină trebuie să te adaptezi locurilor respective și influența

din partea locului a fost destul de mare. Oamenii nu sunt de condamnat. Generațiile de acum 30-40 de ani, azi la vârsta bunicilor, unii dintre ei, mărturisesc că, în tinerețe, nu vorbeau limba maghiară. Dar, încetul cu încetul, situația s-a modificat. Azi avem un așa-numit liceu românesc la Jula, reședința episcopiei și locul cu cele mai importante instituții românești în Ungaria, adică Episcopia Ortodoxă Română, apoi avem acea formă de conducere a minorității românești, care se numește autogovernarea pe țară, iar în celelalte localități în care există etnici români există așa-numitele autogovernări locale. În Ungaria sunt un număr de 13 minorități cu această formă de conducere, de autogovernare, nu sunt totuși la nivel foarte înalt reprezentate, nu sunt în parlament. Se ține cont de problemele lor, sunt și finanțați, primesc sume de bani pentru a-și putea desfășura activitățile.

Noi avem 21 de parohii, majoritatea credincioșilor fiind grupați în jurul frontierelor. La Jula este reședința, mai sunt două localități, destul de importante din punct de vedere numeric, unde se vorbește românește: Micherechi Chitighaz. Avem și o comunitate românească la Budapesta, o parohie, o capelă în una din clădirile fostei fundații Gojdu, și care a fost acordată de multă vreme comunității românești din Buda. Acolo s-a amenajat, la etaj, capela care este foarte frumoasă. Majoritatea românilor, în jur de 6.000, sunt dintre cei rămași acolo de generații și generații. Există o problemă a suspiciunii românilor stabiliți de multă vreme în străinătate față de cei care emigrează acum.

În Episcopia noastră sunt 11 preoți, 5 cu cetățenia maghiară, care au făcut Facultatea de Teologie în România. După aceea s-au întors în Ungaria și au fost hirotoniți. La centrul eparhial mai avem încă 4 slujitori, 3 ieromonahi și un diacon, consilierii. Bisericele noastre sunt în general frumoase, asemănătoare celor din România. Una din problemele celor de acolo ar fi tocmai cea a bisericii, clădirile au fost afectate de igrasie datorită zonelor mlăștinoase în care se află situate, unele având 200-300 de ani. Înainte au existat biserici de lemn, dar cu timpul, prin strădania credincioșilor s-au construit biserici din piatră, dar în anumite locuri este nevoie și de restaurări. Avem relații bune cu toate celelalte instituții românești, cu Uniunea culturală a românilor din Ungaria, cu sediul tot la Jula, care publică și o revistă săptămânală, în format tipărit și electronic: „Foaia românească”. Este recunoscut în Ungaria faptul că, deși numărul total al românilor este redus, biserica are un rol foarte important.

Cei care au ocazia să cunoască în mod direct România privesc cu alți ochi spre țara noastră, acest lucru fiind cel mai

important ce poate contribui la menținerea identității și credinței în străinătate”.

Preotul paroh Origen Sabău, al bisericii din Apatou, protopop al Dobrițanului, a subliniat faptul că religia a avut un rol foarte important în păstrarea limbii, culturii și obiceiurilor românilor din Ungaria.

„Nu exagerez dacă spun că, pentru păstrarea limbii românești, pentru păstrarea culturii și identității noastre naționale, pentru păstrarea identității spirituale și religioase, o implicație deosebită de-a lungul istoriei a avut-o biserica. Cunoaștem de altfel că poporul român s-a dezvoltat odată cu credința noastră, cred, de asemenea, că rolul bisericii este acela de a păstra această identitate despre care am vorbit și nu doar un rol pe care îl spune din simple cuvinte sau doar din vârful limbii, ci trebuie să-și asume acest rol biserica atât în țară cât, mai ales, peste hotare, să-și păstreze rânduiala creștină în comunitățile românești existente, așa cum sunt cele din Ungaria, Ucraina, Serbia sau Basarabia, sau cele care se formează în diaspora, cum ar fi cele din Italia, Germania, Spania ș.a. Biserica să-și asume acest rol de a comunica, de a păstra și de a transmite identitatea noastră. Sufletul nostru, al românilor din Ungaria, vi-l putem oferi cu condiția să îl păstrați și să nu-l uitați. Acolo, în Ungaria, există și români care încă mai simt românește, mai sunt români ce se bucură să vadă tradiții românești sau să-și reamintească din ceea ce au văzut la televizor sau să vadă pe viu lucruri de care fiecare român se bucură”.

Din Ucraina, a participat la simpozion **primarul localității Biserica Albă, Gheorghe Berinde**, care a anunțat faptul că, pe data de 9 martie 2008, va avea loc a X-a ediție a Festivalului culturii românești, la Biserica Albă, în Ucraina.

„Tineretul de azi, intelectualii din Transcarpatia vor depune mari eforturi pentru a învăța pe copii să fie creșcuți în rânduilele de cultură românească, ca ei să poată duce mai departe aceste tradiții, iubirea limbii românești.

Vrem să mulțumim domnului Teodor Ardelean, care în anul 2000 a deschis prima filială a Bibliotecii Județene din Maramureș în Transcarpatia, la Biserica Albă. A adus un număr mare, 7000 de volume, care au circulat destul de mult. Copiii le citesc, prin ele văd istoria, cultura și limba românească și sperăm că domnul Ardelean va face și în viitor eforturi pentru ca spiritualitatea și cultura română să fie prospere în zona noastră pentru că noi singuri, cu părere de rău, nu suntem în stare să o ridicăm la un așa nivel, neavând ajutor din partea statului ucrainean.”

*Prea Sfinția Sa Siluan,
Episcop al Eparhiei Ortodoxe Române
din Ungaria*

*Preotul Origen Sabău,
paroh al bisericii din Apatou,
protopop al Dobrițanului*

*Gheorghe Berinde,
primarul localității
Biserica Albă*

Ion M. Botoș – președintele Asociației „Dacia” din Transcarpatia, Ucraina

„Eu personal cunosc foarte multe personalități, instituții din Satu Mare cu care colaborăm. Reprezintă Uniunea Românilor din Transcarpatia. În ultimul timp apar articole în presă (Gazeta de Nord Vest), dedicate românilor din Transcarpatia unde aveți și dumneavoastră posibilitatea să ne cunoașteți mai îndeaproape.

Dorința mea, în permanență exprimată, este ca cele două județe, Satu Mare și Maramureș, să fie alături de românii din Transcarpatia, să fie alături în tot ce înseamnă „românesc”. Ducem lipsă de material didactic în școli, ducem lipsă de cărți. Deseori facem adrese către instituțiile din România dar nu am primit răspunsuri de la Departamentul pentru românii de pretutindeni de la București, care are datoria de a se ocupa de destinul românilor din afara granițelor. Instituțiile din Satu Mare și Maramureș, județele vecine, ne ajută și colaborăm bine.

Credem și sperăm că podul peste Tisa va fi redeschis și vom putea și noi, românii care trăim la o sută de metri de frații noștri din Sighet, să comunicăm direct și să ne bucurăm unii de alții. O barieră serioasă pentru românii din Transcarpatia și Ucraina este faptul că, de la 1 ianuarie 2008, a intrat în vigoare legea vizelor dintre Ucraina și Uniunea Europeană. Ce înseamnă viza pentru românii din Transcarpatia? Viza va fi cu plată: 55 de dolari, plus 20 de dolari asigurare medicală, 20 de dolari invitația legalizată la notar, plus o zi pierdută pe drumul dus-întors la Cernăuți.

Vize gratuite primesc românii din comunitățile românești din Ucraina care le reprezintă pe acestea în România, la manifestările programate acolo. Aș sugera ca posturile locale TV din Satu Mare și Maramureș să prezinte mai multe materiale despre românii din afara granițelor, despre românii din dreapta Tisei pentru a ne cunoaște mai bine.”

Teodor Ardelean – directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” – Baia Mare

„Toată ziua ne hrănim trupul și uităm că și sufletul are nevoie de o hrană constantă. Nu există satisfacție mai mare decât să mă întâlnesc cu domnul Botoș sau cu alți români din altă parte, când știu că am făcut fiecare ceva pentru românii din afara granițelor: ei ca apostoli ai neamului, acolo unde sunt.

Nu există satisfacție mai mare când mă duc la Chișinău decât să văd cea mai mare bibliotecă, «Transilvania», pe care am întemeiat-o cu colegul Traian Brad de la Cluj.

Biblioteca «Maramureș» din Chișinău, cu 10.000 de

Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare

volum, carte nouă, este cea mai utilizată. Sunt multe probleme în Basarabia, pe care nu le pot învinge nici șefii statului nostru, președintele, prim-ministrul, miniștrii, Academia. Este greu să ținem aprinsă flacăra românismului acolo dar, totuși, acolo, limba română are ziua ei: 31 august este zi națională în Basarabia. Am avut bucurii imense. De exemplu, întâlnirea cu ochii luminoși ai tinerilor, ai copiilor când le faci daruri de suflet.

Noi ne-am adunat aici și vă felicit pentru inițiativă. S-au făcut multe lucruri bune. Biblioteca constituită la Biserica Albă a fost o lucrare bună, precum cele din Budapesta, la Institutul Cultural Român, am încercat la Viena și nu am reușit, după aceea în Spania, chiar și în Noua Zeelandă vom merge pentru că avem cereri de la românii de acolo să facem o bibliotecă. Și pentru a oferi modele, o instituție minunată, omogenă, bine pusă la punct este Biblioteca Județeană «Petre Dulfu». Se pot face atâtea lucruri minunate încât e păcat să nu valorifici ceea ce Dumnezeu ți-a dat în dar în această viață și ți-a dat un talent, talentul nu înseamnă numai să scrii, să spui, mai înseamnă și relații și colaborare cu semenii tăi. Cred că suntem pe un drum foarte bun în sensul că nu uităm această dimensiune a lucrurilor, limba română.”

PSS Iustin Sigheteanul – episcop vicar al Episcopiei Ortodoxe a Maramureșului și Sătmărulei

„Se știe ce împotrivire a stârnit faptul că BOR a reactivat Mitropolia Basarabiei și că datorită faptului că Guvernul Republicii Moldova, obligat de Curtea Internațională a Drepturilor Omului, a recunoscut episcopiile istorice din Basarabia, le-a reactivat, formal deocamdată căci nu s-au ales episcopi.

Biserica a conștientizat nevoia de a sprijini continuitatea românească în Basarabia prin instituțiile care au fost și pe care suntem datori să le reactivăm. Pe frații noștri din dreapta Tisei îi cunosc foarte bine. Am fost în mai multe rânduri la ei, cu multă bucurie și i-am admirat și îi admir, în continuare, pentru felul în care și-au păstrat identitatea, prin cultură, tradiție, colind, tot ceea ce e legat de limba română și credință.

În cele câteva localități românești compacte, în care nu s-a făcut recensământ, nici măcar preoții nu știu câți credincioși au; părintele protopop și cu fiul lui nu pot să ne spună exact câți credincioși au, dar mărturisesc că sunt majoritari. Am fost la Apșa de Jos și la Slatina în mai multe rânduri.

N-am reușit ca mănăstirea pe care am pornit-o noi în 1996 cu PS Metodie să continue decât foarte încet și pentru faptul că nu avem călugări acolo. La Peri este tezaurul nostru de românită. Noi îi tratăm frumos pe ucrainenii din România. Am fost în trei rânduri la slujbele lor anul acesta și i-am lăudat pentru felul în care și păstrează limba, portul, credința și e dreptul și datoria lor sfântă să procedeze așa.

Dacă Ucraina vine spre Europa, atunci se va îmbunătăți și situația minorităților naționale din dreapta Tisei. Până se vor întâmpla aceste miracole noi suntem datori să contribuim cu toată puterea, inima și dragostea noastră.

În biblioteca copiilor unei familii de la Apșa nu am găsit mai mult de două, trei cărți în limba română, restul erau cu litere chirilice. Aici trebuie să intervenim, Biserica și autoritățile, să-i ajutăm. Situația lor nu seamănă cu a românilor din Ungaria, ei nu sunt încă foarte liberi. Poate dacă se va consolida podul vor avea un sentiment mai mare de libertate. E lăudabilă lucrarea lor”.

Biserica Albă (Ucraina) – capitala culturală a Maramureșului istoric

A 10-a ediție a festivalului „Mărțișor”

Ștefan SELEK

În data de 9 Martie 2008, la Biserica Albă, în Ucraina, comună cu o populație de aproximativ 3.500 de locuitori, de pe malul drept al Tisei, la 7 km de granița cu România, s-a desfășurat a 10-a ediție a Festivalului de folclor „Mărțișorul”, evenimentele având loc în inima comunei, lângă școală, apoi la Centrul multicultural.

Festivalul s-a bucurat de prezența numeroasă a comunității locale, fii și fiice ai comunei, de la tineri la bătrâni, persoane din toate categoriile sociale, având o amploare de sărbătoare. Cu această ocazie, un număr însemnat de maramureșeni din stânga Tisei, din Sighetu Marmației, capitala culturală a Maramureșului istoric, au avut onoarea de a participa la acest festival, mutând pentru o zi „capitala culturală a Maramureșului” la Biserica Albă. Delegația, compusă din reprezentanți ai vieții culturale și social-politice din Sighet și Baia Mare, a cuprins și membrii Ansamblului folcloric „Mara” din Sighetu Marmației.

Printre personalitățile care au fost prezente la eveniment și au luat cuvântul la dezbateri se numără: primarul comunei Biserica Albă, domnul Gheorghe Berinde, gazda evenimentului, consulul de la Consulatul general al României la Cernăuți, domnul Romeo Săndulescu, primarul municipiului Sighetu Marmației, doamna Eugenia Godja, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare, domnul Teodor Ardelean, doamna profesoară Maria Mihali, domnul Ioan M. Botoș, președintele Asociației „Dacia” a românilor din Transcarpatia și mulți alții.

Programul zilei a cuprins momente variate, bogate în încărcătură emoțională și sentimente de bucurie a revederii a românilor din stânga și din dreapta Tisei.

Public numeros la a 10-a ediție a festivalului „Mărțișor”

Podul de peste râu a fost trecut pe jos, la graniță fiind așteptați de domnul primar, care ne-a făcut o primire călduroasă. Emoția revederii semenilor noștri de neam, limbă și credință a fost potențată de evenimentul dezvelirii bustului poetului tuturor românilor, Luceafărul poeziei românești, Mihai Eminescu. Momentul a fost onorat cum se cuvine, prin sfințirea monumentului și rostirea unor alocuțiuni în memoria scriitorului, surprinzând emoția și reacția comunității la acest eveniment.

Profesoara Maria Mihali și elevii de la școala din Biserica Albă au pregătit un moment poetic Mihai Eminescu, un recital emoționant de poezii din opera poetului. Directorul școlii, domnul Mihai Clementev, ne-a spus că vor demara lucrările unei noi clădiri pentru școală, dat fiind faptul că actuala construcție în care învață copiii din Biserica Albă, datează de 120 de ani, din vremea Imperiului Austro-Ungar. Noua școală va purta numele lui Mihai Eminescu.

După sfințirea bustului de către preotul paroh Gheorghe Pituleac, originar din satul Crăciunești și episcopul vicar al Episcopiei Greco-catolice a Muncaciului, Taras Lovka, rectorul Academiei de la Ujgorod, s-au plantat puiți de tei, plop, salcie și brad în amintirea și pentru a păstra vie memoria marelui poet.

Sub semnul recent sărbătoritei Zile Internaționale a Femeii și a dragostei frățești dintre cele două maluri ale Tisei, s-au adunat, în sala mare - care s-a dovedit neîncăpătoare pentru atâtea suflete de simțire românească - a căminului cultural din Biserica Albă, coconi și cocoane, june și juni dansatori, membri în ansambluri folclorice din localitate și din Sighetu Marmației. Amintim

Bustul poetului Mihai Eminescu. Autor sculptorul Dumitru Gorșcoveșchi

Ansamblul „Mugurelul”, condus de domnul profesor Ion Alb, Ansamblul folcloric de copii „Dorulețul”, însuflețit de neobosita profesoară Moiş Ana Teodorovna, Ansamblul folcloric „Mara” din Sighetu Marmației, condus de Vasile Muste și Gheorghe Rednic și ansamblul din Negrești-Oaș, condus de Maria Tripon.

Spectacolul a fost realizat în cel mai autentic stil maramureșean, orchestra interpretând melodii din repertoriul zonei, din care amintim: „Învârtita” și „Nunta maramureșeană”, superb executate de micii și tinerii dansatori. Emoția evenimentului și amploarea sărbătorii s-au reflectat și în costumele populare, pe fețele vesele și privirile entuziaste, de o frumusețe greu de descris în cuvinte, ale performerilor. Publicul, fiind mișcat de frumusețea spectacolului, a ovaționat îndelung reprezentanța, adăugând un caracter de polifonie amplitudinii evenimentului.

Bucuria momentului a fost amplificată de un aspect practic al vieții cotidiene, care preocupă comunitățile românești din Ucraina, mulți dintre locuitori având legături de sânge și neam de cealaltă parte a Tisei, în România. Pe lângă problema podului pe care sperăm să o vedem soluționată la începutul lunii mai a acestui an, persistă problema circulației persoanelor dinspre Transcarpatia spre România. Procedura de eliberare a vizelor fiind costisitoare și de durată, multe per-

La Biserica Albă s-au plantat puieți de tei, plop, salcie și brad în amintirea poetului tuturor românilor (stânga, sus); sculptorul Dumitru Gorșcovschi (dreapta, sus); oficialități la inaugurarea Muzeului localității Biserica Albă (jos)

soane renunță să facă un drum de 300 de kilometri până la Cernăuți pentru a obține viza. Domnul consul general Romeo Săndulescu a confirmat o veste bună din partea ambasadei, se vor elibera vize gratuite pentru românii care doresc să-și viziteze rudele pe o rază de 50 de kilometri în teritoriul României, categoriile de cetățeni beneficiari ai acestor vize fiind pensionarii, elevii până la vârsta majoratului, sportivii, artiștii și reprezentanții comunității locale implicați în proiecte de cooperare transfrontalieră, per total, un procent de aproximativ 60% din cetățenii de origine română putând să beneficieze de aceste vize gratuite.

Un alt punct marcant în ordinea evenimentelor a fost deschiderea porților muzeului localității Biserica Albă, în cadrul Centrului multicultural, unde funcționează și filiala Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” din Baia Mare. Muzeul conține piese de artizanat ale meșterilor și localnicilor din zonă, care ilustrează viața și obiceiurile lor, o colecție de unelte de fierărit, tâmplărie și dulgherit și o cameră decorată în autentic stil maramureșean, cu cergi, farfurii, covoare și costume populare caracteristice zonei.

Reproducem în continuare discursurile înălțătoare ale vorbitorilor, înregistrări exacte ale cuvintelor rostite cu ocazia dezvelirii bustului lui Mihai Eminescu:

Primarul satului Biserica Albă, Gheorghe Berinde

Stimați consăteni, stimați oaspeți, iată că a ajuns și pe plaiurile noastre, nu numai cu gândul și cuvântul, dar și cu fapta, marele nostru poet național Mihai Eminescu, sculptat în piatră.

Această idee a fost gândită în urmă cu doi ani, iar lucrările, la început mai lente, au fost sprijinite și de Consulatul României la Cernăuți, iar bustul este opera sculptorului Dumitru Gorșcovschi. Vreau să mulțumesc, cu această ocazie, tuturor celor care au participat la această lucrare și, în mod special, consătenilor care și-au adus contribuția pentru ca la Biserica Albă să fie primul bust al lui Mihai Eminescu în regiunea Transcarpatia.

Îl vom ruga pe domnul sculptor să ne povestească, în câteva cuvinte, cum a ajuns să contureze această lucrare.

Sculptorul Dumitru Gorșcovschi

Dragi compatrioți, dragi copii! Mă adresez vouă pentru că voi sunteți viitorul nostru! Mi-aduc aminte că Mihai Eminescu a fost copil la școala din Cernăuți, după terminarea liceului din Cernăuți, devenind marele nostru poet. Cu această

Foto stânga, în prim plan: dl. Romeo Săndulescu, consulul general al României la Cernăuți, în plan secund: Adrian Marchiș, reporter, Maria Mihali, profesor la școala din Biserica Albă, Eugenia Godja, primarul Municipiului Sighetu Marmăției, Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, Gheorghe Berinde, primarul localității Biserica Albă. Foto dreapta: Maria Mihali, Teodor Ardelean, Romeo Săndulescu

ocazie, dacă noi ne aflăm în centrul satului, lângă școală, locul copiilor, am crezut de cuviință să marchez pe acest bust următoarele versuri: „Eminescu în limba noastră sfântă, dulce ca o stea pe cer străluce”, pentru a fi cunoscut, stimat și păstrat în inima generațiilor tinere.

Consulul general al României la Cernăuți, Romeo Săndulescu

În această frumoasă zi, care ține, parcă, cu noi și cu Eminescu, ne-am adunat aici, în Maramureșul istoric, să cinstim personalitatea cea mai importantă a culturii române, Mihai Eminescu, poetul nostru, al tuturor românilor. Probabil că, peste veacuri, premoniția sa „De la Nistru pân-la Tisa” s-a împlinit astăzi. Eminescu s-a întors aici, la malul Tisei, pentru a ne veghea, pentru a ne binecuvânta și a ne aduce aminte întotdeauna că limba română este limbă sfântă, că istoria noastră este istoria pe care el a trăit-o și ne-a lăsat-o moștenire și, în același timp, cultura este cea care trebuie să ne călăuzească. Am o misiune importantă azi aici; ambasadorul României în Ucraina, Excelența Sa, domnul Traian Laurențiu Hristea vă adresează următorul mesaj:

«Onorată asistență, stimate autorități!

Vă rog să mă considerați prezent sufletește la acest eveniment la care am ținut să particip, dacă probleme importante nu m-ar fi ținut la Kiev.

Cred că astăzi trăim împreună un eveniment cultural deosebit. Este pentru prima dată în istoria de secole a Maramureșului istoric când aici se inaugurează un monument dedicat poetului național al tuturor românilor, Mihai Eminescu.

Apreciez în mod deosebit contribuția primăriei localității Biserica Albă, a domnului primar Gheorghe Berinde, sprijinit de Consulatul General al României la Cernăuți și de autoritățile locale, naționale și regionale, de a ridica acest monument dedicat celei mai cunoscute personalități culturale românești, aici, pe malul Tisei.

Un cuvânt de mulțumire și apreciere aduc reputatului sculptor Dumitru Groșcovschi din Cernăuți, care a realizat monumentul Eminescu de la Cernăuți, iar acum acest frumos bust al Luceafărului poeziei românești.

Fie ca sărbătoarea de astăzi să se constituie într-un adevărat eveniment cultural al colaborării dintre popoarele

român și ucrainean, într-un spațiu central-european, unde valorile naționale ale fiecărei etnii sunt recunoscute și onorate în spiritul înțelegerilor bilaterale și a reglementărilor internaționale.»

semnat: **Ambasadorul României în Ucraina, Traian Laurențiu Hristea**

Kiev - 7 Martie.

În acest context, îmi face o deosebită plăcere să înmânez, din partea Consulatului General al României la Cernăuți, domnului primar Gheorghe Berinde, placheta de onoare „Mihai Eminescu” și diploma de laureat, pentru contribuția sa și a Consiliului local la inaugurarea monumentului „Mihai Eminescu”, în localitatea Biserica Albă.

Cu această ocazie, se oferă Diploma de onoare sculptorului Dumitru Groșcovschi, pentru activitatea deosebită în dezvoltarea relațiilor bilaterale, culturale româno-ucrainene.

Voi încheia cu câteva versuri dintr-o carte de poezii, câteva versuri dedicate lui Eminescu, adolescentul Cernăuțului, care s-a luminat și a luminat Cernăuții. Poezia se numește „Se întoarce Eminescu azi acasă”.

Se întoarce Eminescu azi acasă

În Maramureș, fagure de miere

Urmașilor drept testament le lasă

Limba română care-n veci nu piere.

Poetul, gânditor, tăcut ca și istoria

privește de pe sochul său uimit,

cum peste timp îi dăinuie memoria,

cum îl trăim drept demiurg și mit.

S-or scurge ani și alte generații

vor medita la timpul care trece,

Luceafărul poet va rătăci prin spații

Privind la noi nemuritor și rece.

Primarul municipiului Sighetu Marmăției, Eugenia Godja

Preacucernici părinți, domnule consul al României la Cernăuți, onorată adunare!

Vremea este posomorâtă dar sufletul nostru vibrează de puternica emoție generată de sentimentele de frățietate, prietenie și respect pe care vi le-am adus de dincolo de Tisa, care

cred că luminează spațiul în care ne aflăm și reușesc să ne transmită, prin priviri, tuturor, tot ceea ce este mai frumos în această minunată zi, când, dintr-o convingere lăsată testament de la moși strămoși, etnia românilor din această țară a reușit, prin activitatea de azi, începând cu dezvelirea bustului lui Eminescu, continuând apoi cu prezentarea unui muzeu care ne aduce aproape și menține în contemporaneitate tot ceea ce înseamnă istorie trăită și moștenită, toate acestea ne demonstrează cât de românește simt cei care trăiesc aici, neuitând nicio clipă că țara pe care trebuie s-o respecte este țara în care trăiesc, că legea după care se călăuzesc este legea țării în care trăiesc. Asta nu-i împiedică, însă, să înțeleagă că au de transmis, dintr-o generație în alta, ceea ce reprezintă elementul de identitate a neamului lor. Este de admirat aici poetul și limba, sunt de admirat obiceiurile pe care le aduceți de departe și le transmiteți mai departe, în viitor și pentru viitorime.

Vreau să vă felicit, doamnă profesor Maria Mihali, pentru curata limbă românească în care ați glăsuț astăzi. Trebuie să știți că ne-ați încărcat de o emoție specială pe care o trăim numai în ocazii speciale. Primiți felicitările noastre pentru tot ceea ce faceți aici spre a păstra moștenirea lui Eminescu într-o curată și dulce limbă românească.

Domnule director de școală, vă adresez felicitări pentru felul în care știți să duceți tradiția, prin generația tânără pe care o formați. Admir costumația moroșenească a copiilor dumneavoastră, care preiau din ce ați primit dumneavoastră de la alții.

Felicit autoritățile locale, pe primarul comunei, care a știut, într-o zi specială, prin evenimente speciale, să ne facă pe toți să trăim ceea ce simțim, și anume iubirea de frate, sentimentul prieteniei, al frăției și al bune înțelegeri. Felicitări autorităților locale, care înțeleg că, într-un spațiu multiethnic, multiculturalitatea trebuie să fie elementul pe care se clădește valoarea unui popor.

Să dea Dumnezeu să ne bucurăm unii de alții, să ne dea înțelegerea de a ne putea privi cu dragoste și de a ne întâlni și, pentru că știm că așteptați informațiile lămuritoare la un anumit subiect, vreau să vă spun că podul care ne leagă pe noi de dumneavoastră este un obiectiv care va fi terminat până la începutul lunii mai a acestui an. Podul va putea fi folosit de cei din stânga și din dreapta Tisei, spre a se vizita, spre a se ajuta, spre a se întâlni. Să trăim cu această speranță și cu încrederea că bunul Dumnezeu este cel care, pe noi, de dincolo de Tisa, ne ajută să facem ceea ce este important și pentru dumneavoastră de aici, să deschidem podul.

Fiți bucușori pentru ceea ce se întâmplă azi aici! Ați adus în dreapta Tisei partea de Maramureș din stânga Tisei, spre a se uni cu dumneavoastră și cu Țara Oașului. La mulți ani și zile bune și frumoase tuturor! Să trăim cu sentimentul reverderii pe podul frățietății cât mai curând!

Directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare, Teodor Ardelean

Distinsă adunare eminesciană!

Toate rânduielile cele bune au fost făcute așa cum se cuvine. S-a dat onoare autorităților, s-a dat onoare versurilor sfinte în limba română, s-a făcut procedura de dezvelire a monumentului și va urma și cea de sfințire, au venit înainte și vor urma, probabil, vorbitori care să binecuvânteze o lucrare minunată, o lucrare de mare îndreptare.

Este o zi istorică. Uneori participăm la istorie fără să ne dăm seama. Se face istorie și în prezența noastră. Istoria nu există doar în manuale, ba, de cele mai multe ori, manualele poartă în cuprinsul lor istorii false. Dacă ar fi să ne gândim la

marele voievod al Moldovei, Ștefan cel Mare și dacă ar fi să-i cercetăm istoria nu numai în scrierile noastre ci și în altele, cele ucrainene, cele turcești, ungurești și așa mai departe, n-o să-l mai regăsim pe Ștefan cel Mare, pentru că istoriile popoarelor sunt uneori nedrepte cu personalitățile și cu datele istorice.

Dar există alte istorii „corecte”. Se învață fals istoria războaielor, dar istoria păcii este mult mai lungă și mai dreaptă, iar istoria limbii este, de asemenea, o altă istorie relativ corectă. Eminescu este primul voievod al limbii române, mai presus de toți voievozii pe care i-a dat Maramureșul aici, către Moldova și celelalte țări românești.

Pentru că, în marea competiție a lumii, numai cultura este cea care lasă urme trainice. În ce privește urmele de război, noi n-am putea niciodată așeza aici un monument de istorie românească, pentru că acest teritoriu a fost pe nedrept uitat și abandonat de clasa politică și diplomatică da la București. Se cunosc împrejurările și nu e cazul ca, lângă Eminescu, să le amintim, dar e cazul să ne aducem aminte că aici, la Biserica Albă, au fost o biserică și o mănăstire voievodală, aici au fost îngropați primii voievozi ai Maramureșului. De aici, din Maramureș, a pornit organizarea și administrarea Țării Moldovei, cea mai mare dintre Țările române, pentru că nu vorbim de Moldova de azi, ci de Moldova reală, seculară, cu tot cu trupul Bucovinei și Basarabiei și Moldova de dincolo de Nistru și chiar de dincolo de Bug, întreaga rază unde se vorbea odată limba română: Eminescu e voievodul limbii române, iar popularea cu statui, monumente, busturi ale lui în toate aceste teritorii este cuviincioasă și laudăm autoritățile ucrainene pentru sprijinul lor.

Eminescu, cea mai mare personalitate a culturii române, a învățat la Cernăuți. Istoria literaturii îi și consemnează debutul cu poezia „La mormântul lui Aron Pumnul”, dascălul său ardelean, Arune Pumnul. Eminescu a trecut și prin Transilvania, la Blaj, la Oradea, la Arad. În locuința lui Iosif Popovici Deseanu l-a cunoscut pe Iosif Vulcan, cel care i-a publicat adevăratul debut cu poezia „De-aș avea”- în revista Familia.

Astfel se brodează istoria, o istorie în care avem nevoie de numele lui Eminescu, de poeziile lui, de limba lui, pentru că bătaia pentru limbă a fost uriașă.

Din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, în Transilvania, în Principatele Unite, care au devenit apoi Regatul român, se purtau discuții aprinse despre limbă la Academie și în presă. Departe de Academie și presă, învățând limba de la popor, peregrinând aici și mai încolo, mergând și la Viena și la Berlin, Eminescu a clădit și și-a clădit creația pe cea mai pură și mai curată limbă românească. Limbile popoarelor sunt stabilite de „grămăticii”, de academicieni și sunt consolidate de scriitorii clasici, de cei care le cultivă în creații. Limba este o entitate vie care trăiește în limbajul poporului și în creația marilor scriitori. Trebuie să-i mulțumim lui Eminescu, care a trudit pe acest altar al limbii române și fiecare din noi avem obligația să facem ceva pentru el. De aceea, felicitări tuturor celor care au făcut ceva și am să vă spun în încheiere că, atunci când am făcut Biblioteca din Biserica Albă, prima și singura bibliotecă românească în Ucraina, am făcut-o încercând s-o botezăm cu numele lui Mihai Eminescu. Din cauza unor mici neînțelegeri cu diplomații, întrucât în zonă trăiesc mai multe minorități, clădirea casei de cultură a primit numele de Centru multicultural, dar, în sufletul nostru, tot biblioteca „Eminescu” o numim.

Azi am inaugurat bustul lui Eminescu. Mare și frumoasă lucrare! Să putem trece pe lângă el, să ne oprim o clipă,

*Coconii pe scena căminului cultural
din Biserica Albă, 9 martie 2008*

să ne aducem aminte că suntem români, vorbim românește și că-i datorăm lui această limbă.

Noi am început o altă mare lucrare de suflet la Baia Mare. La Oradea, domnul Constantin Mălinaș a scos singura revistă mare și adevărată pentru românii de pretutindeni, „Familia română”. Din cauze obiective, revista n-a mai putut fi publicată la Oradea și o vom edita la Baia Mare, scoțând astfel orașul din anonimat pentru că „Familia română” are prestigiu. Revista înseamnă expresia românilor din toate colțurile lumii, adunați împreună cu ce fac, cum se exprimă, cum trăiesc, cum gândesc, ce mai sunt și ce mai înseamnă ei unii pentru alții și în

relație cu lumea în care trăiesc, indiferent de unde s-ar afla: Rusia, Venezuela, S.U.A., Canada, Noua Zeelandă.

Manifestarea de astăzi va constitui articol al revistei. Astfel, începem „Familia română” serie nouă, la Baia Mare, sub semnul lui Eminescu, cu participarea dumneavoastră la o nouă literă din marea carte de istorie a neamului românesc. Dumnezeu să vă aibă în grijă, să vă binecuvânteze, cu cuvinte din sfânta limbă românească pentru că, dacă avem un mântuitor în Iisus Hristos, suntem obligați să ne aducem aminte că, în limba în care vorbim, avem un alt mântuitor, pe Mihai Eminescu.

Foto: Adrian MAGHEAR, Ștefan SELEK

***Fragment din interviul luat lui Dumitru Gorșcovișchi,
sculptor cernăuțean, membru al Uniunii Naționale a Artiștilor Plastici din
Ucraina, autorul bustului lui Mihai Eminescu, de către Ion Crețu,
Cernăuți (publicat în „Crai Nou”, 22 iulie 2005)***

„M-am născut în 5 mai 1940, la Cernăuți, cu puțin de două luni înainte de ocuparea Nordului Bucovinei de către sovietici. Am fost cel mai mic dintre cei cinci copii ai părinților. După îmbolnăvirea mamei de tifos și moartea tatei de foame în 1946, am ajuns la Casa de copii din Cernăuți. Câțiva ani am trăit la Saveta lui Maștei Bojescu din Voloca, oameni cărora le rămân profund recunoscător cât voi face umbră acestui pământ. Au urmat orfelinatele din Tereblecea și Carapciu pe Siret... Dar nu vreau să răvășesc mai mult trecutul. Mulțumesc lui Dumnezeu că m-a avut în paza Sa și am ajuns până astăzi.”

În legătură cu preocuparea sa pentru crearea de sculpturi dedicate personalităților neamului românesc, lui Mihai Eminescu în mod special, sculptorul mărturisește:

„Lucru fîresc, constatând cu regret că în ținutul nostru nu mai exista nici un monument care să mărturisească despre dăinuirea noastră de secole pe acest pământ mult pătimit. Or, din cele înălțate până la război nu mai rămăsese nici unul. Prima rândunică, să zicem așa, a fost Monumentul lui Mihai Eminescu de la Fălești, Basarabia, tot pământ românesc, ridicat după proiectul meu, recunoscut drept cel mai reușit la concursul special organizat la Chișinău. [...] Au urmat bustul Luceafărului poeziei noastre din incinta Liceului „Mihai Eminescu” din Carapciu pe Siret, Monumentul tânărului Mihai Eminescu din centrul Cernăuțiului, la o azvârlitură de băț de gimnaziul în care a învățat, bustul Poetului în străvechea Herța.”

Românii din Crimeea și-au creat o nouă organizație

În data de 19 martie 2008, la Biblioteca Județeană „Petre Dulfu” am avut onoarea de a-l avea ca oaspete pe domnul doctor **Ioan M. Botoș**, președintele Uniunii Regionale „Dacia” din Transcarpatia, ocazie cu care i-a fost luat un interviu de către domnul **Adrian Marchiș**, reporter la Radio România Internațional. Reproducem în continuare discuția, înregistrată și difuzată pe postul Radio România Internațional.

1 martie 2008, Crimeea - Delegația reprezentanților românilor din Odesa, Cernăuți și Transcarpatia

A. M.: Înțeleg că în aceste zile tocmai v-ați aflat în mijlocul românilor din Crimeea. Cu ce ocazie? Care a fost motivația deplasării?

I. B.: Putem afirma, de la bun început, că a luat naștere o nouă flacăra românească în Republica Autonomă Crimeea. În data de 1 martie 2008, în Crimeea, în orașul Simferopol, s-a petrecut lansarea comunității românești din Crimeea, care s-a adăugat astfel celorlalte comunități de români din Ucraina. La această manifestare au participat personalități din toate colțurile Ucrainei, unde locuiesc românii organizați în asociații. Din Transcarpatia am participat eu și doamna Botoș, din regiunea Cernăuți au fost prezenți d-na Aurica Bojescu, de la Centrul Bucovinean Independent de Cercetări Actuale Cernăuți, secretarul responsabil al Comunității Românești din Ucraina, domnul Victor Crețu, președintele comisiei de cenzori al comunității, domnul Vasile Tărățeanu, poet, domnul Gheorghe Puiu, artist profesionist, membru în Corul „Dragoș Vodă” din Cernăuți, domnul Petru Posteuca, membru al Consiliului Uniunii regionale din Ucraina și două personalități de la Consulatul general al României la Cernăuți: domnii Dorin Popescu și Iustinian Focșă; de la Odesa, domnul Alexandru Botez și doamna Alina Niculescu, reprezentanți ai Consulatului României, președinții asociațiilor românilor din Odesa: Anatol Popescu, Valentin Stroe, Nicolae Moșu și ziaristul Vadim Bacinschi, de la Kiev a participat domnul deputat în Rada supremă a Ucrainei, președintele Comunității Românești din Ucraina, dr. Ion Popescu.

A. M.: Este mare comunitatea de români din Crimeea?

I. B.: După ultimul recensământ din 2001 și după cele aflate direct de la membrii comunității, prin vocea preșe-

dintelui Nicolae Untilă, estimăm numărul românilor de aici la 6.000 de oameni.

A. M.: Au avut până acum vreo formă de organizare social-culturală?

I. B.: Până acum nu au avut. Țelul nostru, al asociațiilor românești din Ucraina este de a sprijini organizarea românilor din Ucraina în organizații și asociații. În Republica Autonomă Crimeea au apărut două organizații românești: una în Simferopol și una în Sevastopol.

A. M.: Care este denumirea asociației românilor din Crimeea?

I. B.: Denumirea este „Comunitatea moldo-română din Crimeea”.

A. M.: Se vorbește românește acolo?

I. B.: Da, se vorbește românește. Bucuria noastră a fost mare, deoarece cu ocazia acestei întâlniri au participat toate minoritățile din R. A. Crimeea, printre care și autoritățile. Alături de noi au fost și vice-ministrul de interne al R.A. Crimeea, român originar din Cernăuți.

A. M.: Care este scopul acestei organizații a românilor din Crimeea?

I. B.: Scopul organizației românilor din Crimeea este de a constitui o asociație a românilor de aici. S-a propus înființarea unei biblioteci de carte românească. Cu ocazia întâlnirii s-au adus multe volume de carte, editate atât în Transcarpatia cât și în România. Un fapt este de remarcă și de apreciat din partea autorităților din Crimeea: spațiul necesar

funcționării organizației a fost oferit gratis. Noi, în Transcarpatia, ne luptăm pentru a primi un astfel de spațiu.

A. M.: *Considerați că prin această organizație nou înființată a românilor din Crimeea va exista un liant mai puternic în comunitate? Cu atât mai mult cu cât aveți experiența de președinte al unei asemenea organizații a românilor din Transcarpatia.*

I. B.: Am făcut o călătorie lungă, dus-întors, aproximativ 3.600 km și credem că va fi pusă baza comunității din Crimeea. Se vor deschide școli duminicale pentru copiii din Crimeea iar, în viitor, odată cu aderarea comunității românești din Crimeea la comunitatea românească din Ucraina, toate problemele lor vor fi, de asemenea, și problemele noastre.

A. M.: *Ce înseamnă școala duminicală?*

I. B.: În Crimeea nu există școli cu predare în limba română, de aceea se vor organiza cursuri de duminică pentru studiul limbii române.

A. M.: *Cum a apărut ideea înființării organizației românești din Crimeea?*

I. B.: În 2005 a fost format organul de conducere a comunității românești, reprezentat în Senat și Consiliu. Țelul nostru a fost să aducem toți românii din Ucraina la un numitor comun, să-i organizăm în asociații, pentru a putea colabora mai eficient, pentru a-i sprijini și cu ajutorul domnului deputat în Rada Supremă, domnul Ioan Popescu, care are posibilitatea de a vizita mai multe comunități de români în calitatea sa.

Începutul a fost bun, dar ar fi binevenit și sprijinul României în acest sens.

A. M.: *Cum v-a primit comunitatea de români de acolo?*

I. B.: Am fost bine primiți, a fost un concert foarte bine organizat. Cred că miezul evenimentelor din Crimeea a fost o cuvântare a unui bătrân, de 70-75 de ani, președintele comunității armenesti din Crimeea. Acesta a salutat și felicitat comunitatea românească, iar la sfârșit a prezentat o legendă tuturor celor aflați în sală, adică tuturor minorităților naționale din R. A. Crimeea: „Înainte de al II-lea război mondial, doi prieteni dintr-un sat din Armenia, au fost mobilizați pe front. După război, unul s-a întors acasă, celălalt a murit în lupte. Mama a primit vestea cu durere în suflet și simțea că băiatul ei trăiește. La un timp după război, băiatul întors acasă de pe front face o călătorie la Paris. Înainte de a pleca, mama băiatului mort pe front îl întreabă: «Ascultă, Rasul (nume arab, me-

sagerul), dacă pleci la Paris, poate îl vezi pe băiatul meu acolo, întreabă-l cum trăiește?»

Acesta a mers la Paris și îl întâlnește întâmplător pe prietenul său, băiatul mamei îndurerate. Au povestit, au discutat, era bine, căsătorit, avea familie, copii. Rasul se întoarce acasă unde se întâlnește iar cu mama prietenului său care îl întreabă: «Nu cumva l-ai întâlnit pe băiatul meu la Paris?», «Ba da l-am întâlnit». «Și cum îi merge?» «E bine. Are familie, copii, are o situație materială foarte bună.» «În ce limbă ați vorbit?» «Am vorbit în rusă, în engleză, în franceză.» «Dar în armeană ați vorbit?» «Nu, n-am vorbit în armeană.» «Ascultă Rasul, acesta nu este băiatul meu»”.

A. M.: *Cum au reușit românii de acolo să-și păstreze tradițiile? Au fost asimilați?*

I. B.: Cei de acolo erau îmbrăcați în costume naționale, a fost organizat și un mic spectacol folcloric. Ne-au întâmpinat în tradiția românească, oferindu-ne pâine și sare. Toți vorbeau foarte bine limba română, majoritatea sunt familii mixte, oameni de afaceri, reprezentanți ai serviciilor de stat și administrație.

Festivalul Mărțișor a fost foarte bine organizat și toate minoritățile din Crimeea au fost reprezentate la acest eveniment.

A. M.: *Ce alte scopuri ale asociației mai puteți menționa?*

I. B.: Avem un program destul de încărcat, în viitorul apropiat, în lunile mai-iunie se va desfășura o manifestare internațională: „Al VIII-lea simpozion internațional în dreapta Tisei: Românii din Transcarpatia în oglinda mass-media Ucrainei independente”.

A. M.: *De ce această temă?*

I. B.: Am hotărât să organizăm acest simpozion pentru că vrem să scoatem în evidență ceea ce este legat de românii din Ucraina în mass-media. Vor fi invitați mulți jurnaliști, reporteri de radio și TV din România, județele Maramureș și Satu Mare, pentru a ne ajuta la popularizarea acțiunilor întreprinse de românii din Ucraina. Este cunoscut faptul că puțină lume în România știe ce se întâmplă cu românii care formează „cununa de aur” a României.

A. M.: *Am fost și-om fi... domnule Ioan Botoș?*

I. B.: Credem că am fost și-om fi!... Și suntem!

La sediul comunității românești din Odesa (foto stânga), Adunarea Senatului Comunității românești din Ucraina (foto dreapta)

Am primit la redacție

consemnări de Ioana DRAGOTĂ

Uzdin – grădină de românită

*„Uzdinul se ridică mereu, ca un smarald
ca o neîntrecută, nemuritoare zestre.”*

Ilarie Hinoveanu

Cu bucurie am primit la redacția „Familiei române” materialele trimise de distinsul scriitor-poet, neîntrecut animator al vieții culturale românești, Vasile Barbu, din Uzdin (Banat, Serbia).

Este vorba despre numerele 3(16) și 4(17) din 2007 ale revistei „Floare de latinitate”, revistă de cultură și spiritualitate românească, având inscripționat pe copertă „Nu uita că ești român...”, editată de Consiliul Minorității Naționale Române din Serbia – Novi Sad, redactor șef Vasile Barbu; numerele pe lunile noiembrie și decembrie ale ziarului „Tibiscus” (Uzdin) – „O foaie adevărată”, cum scrie în frontispiciu, cu motoul „... iar adevărul vă va face slobozi” (Ioan, 8.32); plantele apărute sub egida comună a Societății Literar – Artistice „Tibiscus” și a Casei Românești – Galeria „Torna, torna fratre”, ambele din Uzdin, prilejuate de expozițiile de pictură naivă ce au fost organizate cu ocazia a două manifestări culturale de prestigiu găzduite de această atât de activă și însuflețită comunitate românească: „Roadele toamnei”, ediția a III-a (au expus Adam Neda, Adam Dalea și Marinel Oalge) și Festivalul internațional de poezie „Drumuri de spice” (Ileana Oalge), 2007, precum și un pliant de prezentare a lăcașului de cultură „Casa Românească”, „prima casă națională românească din afara granițelor patriei mame”, în incinta căreia se află Biblioteca „Petru Mezin”, cu 4.000 de cărți, Galeria „Torna, torna fratre”, Terasa poezilor „Târgoviștea”, Camera muzeală „Sportul la Uzdin prin veacuri”, o bogată colecție de etnografie și artă populară.

Toate aceste materiale relevă o veritabilă efervescență culturală românească. De n-ar fi decât activitățile găzduite de „Casa Românească”, adevărat „centru cultural românesc”, cum sunt: Concursul de recitatori „Buna Vestire”, Simpozionul internațional „Oameni de seamă ai Banatului”, Festi-

valul de creație literară în grai bănățean „Todor Crețu Toșa – Petru Dimcea”, Colocviile literare „Trebuiau să poarte un nume”, Puncti de lumină „Târgoviște – Uzdin”, Festivalul internațional de poezie „Drumuri de spice”, întâlnirile scriitorilor de grai bănățean și tot ar însemna mult. Dar la acestea se adaugă faptul că Uzdinul este un renumit centru al picturii naive, ce se bucură de o faimă internațională – fenomen specific, cu precădere feminin, de la al cărui debut s-au împlinit anul trecut 45 de ani (una dintre inițiatorile lui, Măria Bălan, s-a stins din viață în decembrie 2007, în Spania).

Mari iubitori de frumos, locuitorii Uzdinului alcătuiesc în picturile lor o adevărată cronică a vieții și obiceiurilor românești, salvând de la uitare moștenirea culturală a înaintașilor.

Societatea Literar – Artistică din Uzdin polarizează viața culturală, este animatoarea și inițiatora a numeroase acțiuni. Are editura proprie „Tibiscus” – anul trecut aici a apărut almanahul „I love Uzdin”, autor Vasile Barbu, editează serialul lunar „Tibiscus”, în care, pe lângă evenimente de actualitate, sunt cuprinse și articole privitoare la istoria acestor locuri. Tot la Uzdin, după cum reiese din materialele primite, își desfășoară activitatea Grupul vocal „Uzdâni”, Clubul sportiv „Unirea”, „Asociația colecționarilor” – Uzdin, Societatea pensionarelor „Bunicuțele”, Asociația femeilor „Ofelia”.

Acestea sunt numai crâmpete din ceea ce se vedește a fi o luptă continuă de valorificare a moștenirii culturale, de păstrare a identității naționale, dusă cu deplină mândrie și dăruire. Iată și testamentul cultural al unui țăran din Uzdin, pus pe versuri de Mirco Stanoievici – Slatina:

„Limba lui care ș-o lasă
Blăstămat să fie-n casă.”

În ceea ce privește revista „Floare de latinitate”, în numărul 3(16)/2007, care debutează cu „Doina” lui Mihai Eminescu, sunt cuprinse: o prezentare a Patriarhului României, Preafericitul Daniel, dezbateră de către Consiliul Național al Românilor din Cladova a anteproiectului de Lege privind atribuțiile și alegerea consiliilor naționale, Raportul de activitate a CNR, alături de rapoartele de activitate ale birourilor teritoriale, semnalarea de evenimente culturale și politice, aniversări, omagieri de personalități românești, pagini de spiritualitate ortodoxă, file de istorie, critică și istorie literară românească, recenzii, impresii de călătorie, sub semnăturile: Dorel Radu, Vasile Barbu, Marcel Drăgan, Vasa Dajdea, Elena Popovici, Deian Dimitrevici, Marian Pitic, Dragoș Ciobanu, Olimpia Pancaricean, Ieromonah Ștefan-Fănică Lușici, Dana Simedrea, Gligor Popi, Anisia Leon, Corneliu Stan,

Octavian Suci, Iancu Murărescu, Catinca Agache, pr. Eugen Goia, T.T. Căta, Traian Galetaru, Ana Niculina Ursulescu, pentru articole, iar pentru poezii: Draghi Cărcioabă, Ileana Roman, Mircea Dinescu, Livius Lăpădat și Pavel P. Filip.

Numărul 4(17)/2007 debutează cu o altă celebră poezie, „Mamă Țară” de Tudor Arghezi. Sunt prezentate rapoartele de activitate semestriale ale birourilor CNR, (tot așa procedau și românii transilvăneni în revista „Transilvania” a ASTREI), semnalări de evenimente culturale, este prezentat Statutul Societății românilor – valahilor „Trăian”, pagini de cultură și spiritualitate, contribuții etimologice, impresii de călătorie, sub semnăturile: Marcel Drăgan, Elena Popovici, Daniela Radu, Vasa Dajdea, Tudorel Rașa, Marian Pitic, Nicolae Pătruț, Ieromonah Ștefan-Fănică Lușici, Dana Simedrea, Mircea Samoilă, Olimpia Pancaricean, Călin Chin-

cea, Ana Niculina Ursulescu, poezii de Draghici Cârcoabă, Mihailo Vasilevici, Mirco Stanoievici, Pavel Gătăianțu, Livius Lăpădat și o proză scurtă semnată Dorel Radu. În partea finală, numărul are un consistent supliment în două părți: „Slavă dulcelui grai bănățean” cu poezii de Cornel Panciovan, Iuța Panciovan, Costa Popa, Pavel Pancaricean – Lonti, Aurel Lazăr Cizu, Ion Berlovan, Aurora Rotariu Planianin, Vasile Barbu, Valeriu Grosu – poet țaran din Uzdin, epigrame de Mărioara Sârbu și „Șugubeții satelor bănățene”, cuprinzând „Aforisme, Anecdote, Băscălii, Glume, Maxime, Minime, Proverbe, Strigături, Șarade, Umor, Zicători, Znoabe...”, culise de: Pavel P. Filip, Iancu Murărescu, Cornel Panciovan, Mioara Sârbu, Pavel Gătăianțu, Ierom. Ștefan Lupșici, Livius Lăpădat, Vasile Barbu.

Iată, în continuare, câteva file din cronică anului 2007, extrase din toate aceste materiale:

12 ianuarie Aniversarea a 60 de ani a revistei de literatură, artă și cultură „Lumina” (Panciova);

15 ianuarie Marcarea zilei de naștere a poetului Mihai Eminescu la Ambasada României de la Belgrad;

15 martie Susținerea, la Universitatea de Stat din Craiova, într-o atmosferă de entuziasm, întreținută de peste cei 200 de participanți din România și Serbia, a tezei de doctorat „Românii din N-E Serbiei”, autor Draghița Constandinovic;

7 aprilie Înființarea Partidului Democrat Vlaho – Român din Serbia;

16 iunie Festivalul de muzică populară românească a copiilor (Uzdin);

16 iunie Marcarea împlinirii unui an de la dezvelirea festivă a Plăcii Memoriale dedicate aniversării a 1900 de ani de la încheierea războaielor daco-romane (Cladova);

21 iulie „Zămisind drumurile străbunilor”, expoziție de pictură naivă, Ileana Oalge (Uzdin);

23-25 august Festivalul de Muzică și Folclor al românilor din Voivodina (Pancevo);

12 septembrie S-a luat decizia înființării Institutului pentru cultura românilor din Voivodina;

14-15 septembrie Festivalul de Muzică Ușoară românească (Uzdin);

27 septembrie Sfințirea Troiței de la Sanmarinovaț, comuna Negotin;

5 octombrie Salonul de Carte și Presă Românească (Cladova);

26 octombrie S-a sărbătorit Hramul bisericii românești Sf. M.M. Dimitrie din Sărcia;

noiembrie Aniversarea a 45 de ani de la debutul mișcării culturale a picturii naive în Uzdin;

Corespondență de Vasile Barbu:

Itinerarii românești din Voivodina (Serbia). SLA „Tibiscus” a marcat jubileul de 45 de ani de existență a fenomenului picturii naive din Uzdin.

În cursul anului 2007 s-au sărbătorit 45 de ani de existență și dăinuire a miraculosului fenomen, care, în bună măsură, a marcat viața comunității românești din Uzdin.

SLA „Tibiscus”, din propriile surse și grație multor prieteni din România, fără sprijin financiar de aici, de la noi (căci aici unora se dă pentru nimic cu vârf și îndesat – altora, care n-au neam la Ierusalim, se închid toate ușile) a marcat într-un mod frumos această dată importantă din trecutul nostru cultural. Astfel au fost organizate nu mai puțin de 19 expoziții, la noi și în România iar cu organizarea lor se va continua și în 2008, căci atunci se împlinesc 45 de ani de la

inaugurarea (la 17 noiembrie 1963) Galeriei de pictură naivă din Uzdin.

Iată, pe scurt, ce expoziții și unde au fost organizate ele.

În Galeria „Torna, torna fratre” din incinta „Casei Românești” de la Uzdin, expoziții individuale au avut pictorii naivi: Adam Mezin, Stela Giura, Daniel Susa (în două rânduri) și Ileana Oalge. Toate aceste expoziții au fost însoțite de un catalog color. La fel, la „Casa Românească” au expus și trei pictori naivi uitați de vitregiile vremurilor prin care am trecut: Adam Neda-Țarină, Adam Dalea și Marinela Oalge. Daniel Susa a mai avut o expoziție individuală la Deliblata (unde a expus acuarelă) și, în comun cu Stela Giura (care a expus grafică naivă), încă una la „Casa Românească” de la Uzdin.

În România, în mai multe orașe (Craiova, Drobeta Turnu Severin – în două galerii, Reșița, Timișoara și Făget) au fost organizate expoziții comune (42 de tablouri), care au avut un ecou însemnat atât în mass-media din România cât și printre iubitorii de artă în general. La aceste expoziții au fost expuse tablouri de: Stela Giura (6), Sofia Bosică (1), Florica Cheț (3), Aurora Velici-Șuboni (3), Sofia Ionașcu (4), Ileana Oalge (8), Adam Mezin (2), Florica Puia (3), Ofelia Spărișiu (2), Anuța Dolamă (1), Viorel Bosică (1), Ana Onciu (2), Ion Rămianț (1) și Daniel Susa (5). La unele dintre ele au fost editate diferite tipărituri precum și acordate diplome de mulțumire.

La „Casa Românească” a fost organizată o expoziție de fotografie veche din Uzdin, reprezentând portul autentic și îndeletniciri, autorul fotografiilor fiind gazetarul Ioța Bulic. Mai amintim alte două expoziții organizate la „Casa Românească”: una de năticaci (cipici) și alta de fotografie artistică a lui Nicolae Nicoară-Horia.

Și în cursul anului 2008, SLA „Tibiscus” va continua să prezinte iubitorilor de frumos aceste nestemate românești care cu imagini cerești, știute doar de acești minunați artiști, vorbesc despre dăinuirea românilor pe aceste meleaguri, despre realizările lor, obiceiuri, vise, împliniri... Prima întâlnire cu publicul va fi la 13 ianuarie 2008 la Bozovici, jud. Caraș Severin.

noiembrie A XII-a ediție a Festivalului de literatură în grai bănățean „Todor Crețu Toșa – Petru Dimcea”;

Corespondență de Vasile Barbu:

Ediția a XII-a a festivalului de literatură română în grai bănățean „Todor Crețu Toșa – Petru Dimcea”. Laureatii – Poezii Ioța Vinca și Arcadie Chirșbaum.

Festivalul care a întrunit scriitori în dulcele grai bănățean din ambele părți ale Banatului (al României și Serbiei) a debutat la Galeria „Torna, torna fratre” cu vernisajul unei expoziții inedite în spațiul cultural românesc de la noi. Este vorba de o expoziție de năticaci (cipici) în cadrul căreia au fost expuse în jur de 70 de perechi de năticaci a harnicelor uzdinene. Expoziția a fost vernisată de către Mărioara Sârbu care a vorbit despre cele mai cunoscute femei care făceau năticaci precum și despre unii bărbați – tâlpuitori de năticaci.

Despre cei doi pionieri adevărați ai scrisului dialectal aici, la românii din Voivodina: Tudor Crețu și Petru Dimcea a vorbit ziaristul Ioța Bulic, iar cei doi tineri recitatori Ion Lința și Sergiu Valentin Radu au recitat poezii în grai.

La masa rotundă pe tema „Ce viitor poate avea literatură în grai bănățean”, moderată de către Daniel Stoică, au luat printre alții cuvântul și Angelica Herac (Reșița), prof. Alexandru Oprici (Uzdin), Ioța Vinca (Uzdin), Arcadie Chirșbaum (Făget), Vasile Barbu (Uzdin), Iancu Murărescu (Sărcia), Dan Liuț (Bocșa)... Au fost enumerate mai ales unele

probleme în ceea ce privește organizarea scriitorilor în dulcele grai bănățean, prin existența a două organizații: Uniunea Scriitorilor în Grai Bănățean cu sediul la Uzdin (înființată în anul 2000) și Asociația Scriitorilor în Grai Bănățean, cu sediul la Făget (înființată în anul 2002). S-au mai amintit și alte probleme precum: dificultatea scrierii corecte a cuvintelor în grai, refuzul de a participa la manifestările literare în grai bănățean organizate în partea noastră, a Banatului, a scriitorilor din România etc.

Titurile de laureați ai ediției festivalului 2007, care se acordă pentru prima dată, au revenit poezilor Ioța Vinca din Uzdin care, alături de regretații Petru Dimcea și Todor Crețu Toșa, este pionierul literaturii dialectale de aici, cel care, ani de zile, a luptat pentru afirmarea acestei literaturi și Arcadie Chirșbaum din Făget, poet și fabulist de o mare sensibilitate și originalitate.

Cu acest prilej s-au lansat: numărul 6 al periodicului „Graiul bănățeanului”, despre care a vorbit redactorul șef Ionel Stoiț și almanahul „I love Uzdin” de Vasile Barbu, care a fost prezentat de către autor.

În final a avut loc și o serată literară la care, din propriile creații, au citit poezii prezenți la festival: Arcadie Chirșbaum, Angelica Herac, Adrian Gerhand (Oțelu Roșu), Dan Liuț, Dimitrie Acea (Doclin), Ioța Vinca, Mărioara Sârbu, Valeriu Grosu, Ionel Stoiț, Pavel Pancaricean-Lonti (Sărcia), Vasile Barbu...

noiembrie Înființarea Udruženje Vlaha (Asociația Vlahilor) „Primovara” (Zlot);

decembrie Înființarea Partidului democrat al românilor și vlahilor (al optulea partid politic al românilor din Serbia de răsărit);

7 decembrie Ziua Minorității Române (Vârșeț).

La acestea se adaugă o bogată activitate a CNR, constând în vizite, întâlniri de lucru, mese rotunde, intervenții în presă și televiziune, susținerea candidaților pentru studii universitare și postuniversitare în România, a învățământului în limba română, a apariției de publicații românești sau bilingve, a televiziunii și radioului în limba română, acțiuni umanitare și altele.

Ne facem o datorie de onoare din a publica, în încheiere, un omagiu adus de Vasile Barbu, profesorului **Gligor Popi**, remarcabil istoric al românilor din Serbia, fidel colaborator și al revistei „Pro Unione” din Baia Mare, la trecerea sa în eternitate.

*La 31 ianuarie AD 2008 și-a încheiat această viață pe Terra domnul dr. **Gligor Popi**.
Somn ușor, domnule profesor!*

Domnul dr. prof. Gligor Popi, personalitate de vârf a culturii și spiritualității românești de la noi, membru de onoare al SLA „Tibiscus”, istoric de renume, pedant cronicar al românilor din Serbia, a plecat dintre noi, la vârsta de 89 de ani. Fiu al Toracului Mic, născut în anul 1919, domnul Popi și-a dedicat întreaga sa viață pământească istoriei și culturii românilor de pe aceste plaiuri, cercetărilor minuțioase a existenței și dăinuirii românilor în Serbia, a omnescului din om și frumosului din gând.

Domnul prof. Popi a fost un adevărat titan al istoriografiei românești, o legendă într-o permanentă căutare a documentelor grăitoare despre prezențele românești în aceste spații, un neobosit om de știință, într-o veșnică neliniște creatoare.

Domnul Popi ne-a scris, ca nimeni altul întreaga istorie a românilor din Voivodina/Serbia, lăsând-o drept cea mai frumoasă moștenire spirituală peste veacuri, tuturor acelor care-i vor aminti întru veșnicie și nemurire numele său pe care l-a cimentat și în veacurile viitoare în toate cronicile românilor de la noi.

Valoroasa sa operă scrisă, cuprinde mii de pagini, iar noi spicuim unele titluri de carte, deosebit de importante pentru comunitatea românească din Serbia:

Români din Banatul sârbesc: 1941-1996

Românii din Banatul iugoslav: 1918-1941

Asociația culturală ASTRA din Banatul iugoslav

Românii în viața publică

Partidul Român din Regatul sârbilor, croaților și slovenilor

Monografia românilor din Biserica Albă

Monografia bisericii din Toracul Mic etc.

A fost unul dintre fondatorii Societății de Limba Română din Voivodina și membru activ în primul consiliu al Comunității Românilor din Iugoslavia (fiind vicepreședinte) și, la fel, în prima conducere a Consiliului Național al Românilor.

La plecarea dintre noi îi suntem pe deplin recunoscători domnului dr. Gligor Popi pentru tot ceea ce a făcut pentru românii din Serbia și suntem ferm convinși că opera domniei sale va rămâne un monument neclintit pentru eternitate și veșnicia românilor de pe aceste plaiuri.

De la românii din Transcarpatia - 2007

„Am descoperit în Transcarpatia prototipul de românism luminos, de rezistență culturală, oameni care vorbesc o foarte curată limbă română și care se simt nu doar a fi în Țara Mamă, cât mai curând trup și suflet din ea. Ei au reușit să-și păstreze speranțele și cultura română în orice sistem politic, advers sau confortabil.”

Răzvan Ungureanu, Secretar de Stat al României, 2000

Cu ocazia semnării protocolului de preluare a editării revistei „Familia română”, domnul dr. Ion M. Botoș, președintele Uniunii Regionale din Transcarpatia „Dacia”, din Apșa de Jos, ne-a înmănat o serie de materiale ce stau mărturie unei tenace și statornice preocupări pentru păstrarea și valorificarea moștenirii culturale a înaintașilor.

Este vorba, în primul rând, de Anuarul al VII-lea al Uniunii, pe anul 2007, întocmit cu migală și acuratețe de președintele ei, însumând 262 de pagini ce consemnează o activitate constantă și neobosită, desfășurată cu temeinicia specific maramureșeană, în direcția conservării identității naționale. Parcurgând voluminosul anuar, remarcăm preocuparea pentru crearea și păstrarea unor legături strânse cu instituții de cultură din România:

Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj Napoca – Extensia Sighetu Marmației cu care există un contract de colaborare ce prevede sprijinirea acțiunilor Uniunii „Dacia” prin organizarea și desfășurarea de simpozioane, colocvii, cercetări istorice și etnografice, publicarea de cărți și broșuri etc.;

Muzeul Maramureșului din Sighetu Marmației – protocol de colaborare cu Muzeul din Apșa de Jos, creat și organizat de domnul Ion M. Botoș în locuința proprie și bucurându-se de o binemerită recunoaștere;

Asociațiunea pentru Cultura Poporului Român din Maramureș – protocol de colaborare care prevede, ca și protocolul mai sus menționat, schimburi de specialiști, expoziții, documente, organizarea de cercetări istorice și etnografice, participarea la manifestări culturale în ambele părți ale Maramureșului, română și ucraineană;

Asociația „Morărița” din Oradea – protocol de colaborare bilaterală conținând proiectele culturale: „Cunoașterea frumuseților României și Ucrainei prin schimburi reciproce de grupuri de copii”, „Comorile istoriei – valori inestimabile”, expoziția de sculptură în crengi și rădăcini de copac a artistului popular Mircea Popa din Bihor, organizată la Muzeul din Apșa de Jos, cercetări privitoare la primele scrieri românești, participarea la simpozioane.

Ca acțiuni concrete, cronica anului 2007 cuprinde:

- ◆ Întâlnirea cu Președintele României, Traian Băsescu, cu ocazia inaugurării podului Sighetu Marmației – Slatina (Slatina, 15 ianuarie) și apoi, demersurile numeroase și insistente pentru redeschiderea podului, precum și pentru rezolvarea situației vizelor pentru românii din Transcarpatia;
- ◆ Organizarea Concursului Literar „Mihai Eminescu”, prima ediție, la care și băimărenii și-au adus aportul prin domnul Teodor Ardelean, directorul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu”, cu o donație personală de cărți eminesciene (Apșa de Jos, 18 ianuarie);
- ◆ Participarea la a XII-a ediție a Festivalului primăverii „Câte flori pe Iza-n sus” (Dragomirești, 15 aprilie);
- ◆ Participarea la simpozionul „Valori ale culturii popu-

lare maramureșene – valori naționale și europene” (Muzeul Maramureșului Sighet, 26-27 mai);

- ◆ Organizarea celei de-a IV-a ediții a simpozionului internațional „Românii din dreapta Tisei – Transcarpatia în Ucraina independentă” (Apșa de Jos și Topcino, 2-3 iunie);
- ◆ Apariția, la Editura Societății Culturale Pro Maramureș „Dragoș Vodă” din Cluj Napoca, a monografiei „La nord de Tisa, în România Mică” de Ion M. Botoș și lansarea ei;
- ◆ Participarea la manifestarea „Fiii Maramureșului”, organizată de Extensia Sighetu Marmației a Universității „Babeș-Bolyai” Cluj Napoca, Facultatea de Geografie (Sighet, 15-21 octombrie);
- ◆ Susținerea și participarea la a IX-a ediție a Festivalului Internațional de programe TV și Radiofonice pentru minorități „Plaiul meu natal” (Stațiunea „Floare de plai”, 25-28 octombrie);
- ◆ Organizarea Simpozionului internațional „Apșa de Jos în istoria românilor”, ediția a VII-a (Apșa de Jos, 17-18 noiembrie);
- ◆ Participarea la proiectul Phare „Adaptarea la o societate în schimbare”, în parteneriat cu Inspectoratul Județean Satu Mare și Inspectoratul Școlar Teceu – Ucraina (derulat cu începere de la 1 decembrie);
- ◆ Participarea formației artistice din Apșa de Jos la manifestările culturale prilejuite de Întâlnirea culturală internațională „Serbări de iarnă de azi și de demult” (Satu Mare, 8 decembrie);
- ◆ Participarea la festivalul de datini și obiceiuri de iarnă, ediția a X-a (Negrești Oaș, 26 decembrie);
- ◆ Participarea la sesiunea științifică de etnografie și folclor din cadrul Festivalului de datini și obiceiuri de iarnă „Marmația 2007” (Sighetu Marmației, 27-28 decembrie).

Dacă adăugăm: donațiile de cărți românești făcute, de către Uniune, școlilor medii generale din: Cărbunești, Bouțul Mic, Dobric – Apșa de Mijloc, Bibliotecii primăriei din Biserica Albă, Spitalului de sector Apșa de Jos, semnalarea articolelor de presă apărute în România, Ucraina și Republica Moldova cu privire la românii din Transcarpatia (am găsit aici consemnate și articolele din ziarele băimărene), demersurile oficiale pe lângă autoritățile ucrainene pentru promovarea drepturilor românilor la muncă, instruire, valorificarea tradițiilor proprii, corespondența cu autoritățile românești în privința podului de peste Tisa și lansarea „Apelului către toți românii pentru redeschiderea punctelor de trecere de la Sighet și Câmpulung la Tisa”, cu care se încheie Anuarul, avem în fața ochilor tabloul viu și impresionant al unei lupte continue duse de Uniunea „Dacia” pentru afirmarea românilor din dreapta Tisei.

Sigur că sperăm să putem completa, cât de curând, acest tablou și cu informații despre activitatea rodnică și neobosită a

celorlalte asociații ale românilor de pe aceste meleaguri cu profundă rezonanță în istoria românilor, pe măsură ce ne vor trimite materiale.

Separat, am primit de la domnul Ion M. Botoș un volum cu 158 de file „Românii din dreapta Tisei în presa ucraineană,

anul 2007”, alcătuit de domnia sa cu o mîgală de veritabil bibliograf și exemplare din ziarle românești din Ucraina: „Arcașul” (Cernăuți), „Maramureșenii” (Slatina) și „Apșa” (Apșa de Jos).

Din numărul 1(252) din ianuarie 2008 al publicației „Arcașul”, fondator și editor Vasile Tărățeanu, spicuum: „Cu colinda la Președenția României” (Mihai Vicol), „Învățătorul anului – 2008”, axat pe problemele învățământului în limba română (Vasile Tărățeanu), prima parte a raportului prezentată de Ion Popescu, șeful delegației Radei Supreme a Ucrainei în Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei de la Strasbourg, în ziua de 25 ianuarie 2008: „Cooperare transfrontalieră în Europa”, două pagini dedicate poetului românului, Mihai Eminescu, sub genericul „Eminesciana 2008” cuprinzând: pagini profetice „Eminescu despre zilele de azi”, „Zilele Eminescu” la Cernăuți (V. Micu), omagierea poetului la Apșa de Jos (Elena Vântu-Tărățeanu), la Casa de Cultură din Noua Suliță (Eugenia Savca), la Suceava, Vatra Dornei, Rădăuți, Câmpulung Moldovenesc (Mirela Rusu, Anca Pauliuc și Iulia Pop), precum și două poezii semnate de Ion Pachiea Tatomirescu și Oltea Prelucă. Mai găsim, în acest consistent număr, Interpelarea rostită de deputatul V. Tărățeanu de la tribuna Radei regionale, în 12 ianuarie, adresată primarului orașului Cernăuți, în legătură cu faptul că, după 18 ani(!) de la emitere, încă nu a fost pusă în aplicare decizia Comitetului executiv al Consiliului orașenesc în legătură cu eliberarea imobilului ce a aparținut lui Aron Pumnul, pentru a putea funcționa aici Muzeul Memorial „Mihai Eminescu”. Urmează un grupaj de știri

din România acompaniate de un amplu material „Evoluția economiei României în UE: rezultate preliminare și perspective imediate (anii 2007-2008)” (prof. univ. dr. Mihai Patraș), o pagină de poezie Czeslav Miłosz, poet polonez și lituanian (traducere și prezentare Nicolae Mareș), o suită de materiale în apărarea patrimoniului funciar al Liceului raional „Gh. Asachi” din Herța (Gheorghe Pârcălab), prezentarea albumului lui Nicolai Oprea, „Bucovina – Cronică ilustrată” (Ion Crețu), lansarea Concursului internațional de creații poetice „Cernăuți – 600”, „La Prut pe un picior de plai”, organizat de „Casa Limbii Române” – președinte Vasile Tărățeanu și „Apelul” Uniunii „Dacia”. Numerele primite confirmă faptul că „Arcașul” se dovedește a fi, așa cum și numele o spune, un instrument de acțiune foarte activ și combativ.

„Maramureșenii” – săptămânalul social-politic, economic și cultural pentru românii din Transcarpatia, redactor Ion Huzău, numărul 6-7(193-194) din 16-29 februarie 2008, debutează cu prezentarea noilor proceduri de obținere a vizelor și cu informații despre postul de grăniceri de pe Insula Șerpilor. Urmează prezentarea activității deputatului Consiliului local Slatina, Gheorghe Opriș a lui Gheorghe „Din activitatea

unui deputat...”, „Pagina literară”, cu poezii ale poetului nord-maramureșean Ion Mihalca-Ursanu. De o amplă și însuflețită prezentare, pe două pagini, făcută de Ion Huzău, se bucură Simpozionul internațional „Aspecte din viața spirituală a comunităților românești din Ungaria și Ucraina”, organizat la Satu Mare. Este semnalată, în cadrul lui, și participarea din partea Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” Baia Mare a directorului acesteia, Teodor Ardelean, cunoscut deja ca un promotor al cărții românești pe toate meridianele lumii unde există comunități românești. Ca semn al unor indestructibile legături, este prezentată Săptămâna Marelui Eminescu, organizată la Topcina (Gheorghe Litvin) și un scurt istoric al Țării Oașului.

Numărul se încheie cu „Revista presei” în care sunt semnalate articolele apărute despre Slatina.

În ceea ce privește ziarul „Apșa”, gazetă regională social-politică din Transcarpatia, ce stă sub semnul imperativului „Trezește-te române!”, numărul 1(46) din ianuarie 2008 debutează cu Crisoarea adresată Președintelui României, Traian Băsescu, în legătură cu redeschiderea podului peste Tisa Sighetu Marmației – Slatina, Apelul către românii de pretutindeni, alături de răspunsul Administrației Prezidențiale, cuprinzând asigurări că se vor face demersuri pentru redeschiderea podului în cel mai scurt timp și al Ministerului Afacerilor Externe al României – Direcția relații consulare.

Aflăm din acest număr componența organelor de conducere ale Uniunii Regionale a românilor din Transcarpatia

„Dacia” pentru anul 2008. Paginile ce urmează sunt pagini ce valorifică istoria și tradițiile locale: „Crăciunul de ieri și de azi la Bouț”, încheiat cu splendida colindă „Raiule grădină verde”, culeasă de la bătrânii din Bouț, dar care răsună la fel de frumos și pe meleagurile noastre (Elena Handic), „Apșa de Mijloc – trecut și prezent” (Ileana Vlad), completat cu o prezentare a

primarilor Apșei de Mijloc de-a lungul timpului „La conducerea satului timp de 100 de ani...” (Nuțu Laurențiu Pop) și „Mănăstirea Peri (Hrușovo, Ucraina)” (Adrian A. Rusu).

Toate aceste materiale și nume înscriu, încet și sigur, pagini valoroase ale istoriei locale.

Pentru Biblioteca revistei „Familia română”

„Familia română” înseamnă mai mult decât o revistă. Împreună cu colecția completă, la sediul Bibliotecii Județene „Petre Dulfu” a fost adusă o colecție de cărți, însumând 248 de volume, cărți și seriale, privitoare la românii de pretutindeni sau editate de aceștia.

Această colecție, găzduită de biblioteca noastră, continuă să crească. Astfel, cu bucurie am primit la redacție materialele trimise de colaboratorii apropiați ai revistei „Familia română”.

Domnul **Vasile Ilica**, din Oradea, veteran de război și neobosit cercetător al istoriei ținuturilor natale, dânsul fiind bucovinean de origine, ne-a dăruit un grupaj consistent de materiale ce reflectă atât preocupările domniei sale, cât și dorința de a transmite tinerei generații cunoștințele și datele acumulate, asumându-și o misiune de formare și educare. Alături de materialele consacrate de Asociația „Pro Basarabia și Bucovina” marcării a 90 de ani de la Unirea Basarabiei cu România, am primit un exemplar din ediția revăzută a volumului alcătuit de domnul Vasile Ilica, „Fântâna Albă, o mărturie de sânge”, în care autorul își extinde cercetările, drept pentru care îl intitulează „**Martiri și mărturii din nordul Bucovinei**” (Oradea, Edi-

tura Imprimeriei de Vest, 2003). De menționat că prima ediție a fost repede epuizată, majoritatea exemplarelor fiind distribuite școlilor românești din Basarabia și nordul Bucovinei, expresie a dorinței de a aduce la cunoștința tinerelor generații tragicele evenimente din nordul Bucovinei, din perioadele 1940-1941 și 1944-1950. Lucrarea, închinată „miilor de victime ale stalinismului din Nordul Bucovinei”, se constituie într-o lungă și zguduitoare mărturie, conținând un valoros material documentar adunat, de-a lungul timpului, cu tenacitatea și migala pe care numai cele mai profunde sentimente le pot da. Fragmente din impresionantul volum, ca și materialele suplimentare ce îl însoțesc, își vor găsi, cu siguranță loc, în paginile viitoare ale revistei „Familia română”.

Domnul **Traian Trifu Căta**, redactor șef și responsabil al revistei „Familia” – publicație periodică editată de Biserica Ortodoxă Română din Vladimirovăț – Petrovasâla, ne pune la dispoziție numerele 5-6(74-75), iulie-august, și 7-8(76-77), septembrie-decembrie 2007.

Editată în condiții grafice de excepție și difuzată în 20 de țări (Austria, Australia, Belgia, Canada, Cipru, Croația, Costa Rica, Elveția, Finlanda, Franța, Germania, Republica Moldova, Olanda, România, Serbia, Suedia, S.U.A., Ucraina, Ungaria, Venezuela), revista își confirmă numele, cu fiecare număr în parte. Ea relevă o comunitate puternică, ce menține neștirbite legăturile cu fiii ei, indiferent de meleagurile pe care aceștia se află. Astfel, ample grupaje sunt dedicate evenimentelor din viața comunității petrovicene, precum și a familiilor originare din Petrovasâla.

Istoria și contemporaneitatea se întrepătrund. Aflăm că la Petrovasâla a avut loc Ziua Etno (18 mai 2007), că se

derulează un proiect transfrontalier, sprijinit de C.E.: partea I, „Descoperirea elementelor comune în tradițiile și obiceiurile din Banat” (14-16 august, Petrovasâla, Serbia și 6-8 septembrie, 2007, Văliug, Stațiunea Crivaia, România), în cadrul căruia au avut loc: un simpozion internațional cu tema „Elemente comune în obiceiurile și tradițiile din Banat”, vizite reciproce, excursii documentare, expoziții de desene ale copiilor și de artizanat ale adulților. Este de remarcat implicarea tinerei generații în aceste proiecte în scopul asigurării continuității și conservării identității culturale.

Foarte interesante articole de istorie locală semnează redactorul șef și sufletul acestei reviste, domnul Traian Trifu Căta – „Astra din Petrovasâla” și domnul Trințu Măran – „Documente din istoria satului Petrovasâla (din Arhivele de Stat din Viena)”.

Ambele numere ale revistei au în deschidere articole dedicate Bisericii Ortodoxe Române, semnate de Iconom. Stavr. Pr. Konstantin Suru.

Mai trebuie menționat faptul că, în acest an, Petrovasâla își va aniversa bicentenarul, eveniment ce dă un nou impuls cercetării istoriei locale.

Revista „Familia” din Petrovasâla a fost nominalizată pentru premiile anuale ale Asociației Române pentru Patrioniu din București.

Aniversări 2008

Ana GRIGOR

IANUARIE

- 1 ian. – 100 ani de la apariția, la Chișinău, din inițiativa episcopului Vladimir, a revistei **Luminătorul**, ce a contribuit la întărirea sentimentului național (01.01.1908);
- 1 ian. – 140 ani de la nașterea lui **George Murnu**, scriitor, traducător și istoric (01.01.1868-1957);
- 1 ian. – 140 ani de la nașterea lui **Ioan Alexandru Brătescu-Voinești**, scriitor și om politic (01.01.1868-1946);
- 1 ian. – 80 ani de la moartea lui **Valeriu Braniște**, publicist, om politic, membru în Consiliul Dirigent al Transilvaniei (1869-01.01.1928);
- 1 ian. – 80 ani de la nașterea lui **Teodor Pâca**, poet și traducător (01.01.1928-1978);
- 1 ian. – 70 ani de la nașterea lui **Dan Corneliu Georgescu**, compozitor și muzicolog (01.01.1938);
- 2 ian. – 75 ani de la nașterea lui **Ion Băieșu**, scriitor (02.01.1933-1992);
- 4 ian. – 130 ani de la nașterea lui **Emil Gârleanu**, scriitor (04.01.1878-1914);
- 8 ian. – 80 ani de la moartea lui **Dumitru Georgescu-Kiriac**, compozitor, folclorist (1866-08.01.1928);
- 11 ian. – 125 ani de la nașterea lui **Ion Bârlea**, folclorist (11.01.1883-1969);
- 12 ian. – 25 ani de la moartea lui **Lucian Predescu**, istoriograf, paleograf și scriitor (1907-12.01.1983);
- 13 ian. – 50 ani de la moartea lui **Dan Botta**, scriitor (1907-13.01.1958);
- 13 ian. – 90 ani de la moartea lui **Porfirie Fala**, publi-
- cist, om politic, luptător activ în problema unirii Basarabiei cu România (1877-13.01.1918);
- 13 ian. – 140 ani de la apariția, la Brașov, a revistei **Transilvania** (13.01.1868);
- 17 ian. – 440 ani de la moartea lui **Nicolaus Olahus**, istoric și cronicar umanist (1493-17.01.1568);
- 18 ian. – 160 ani de la nașterea lui **Ion Slavici**, scriitor și publicist (18.01.1848-1925);
- 20 ian. – 190 ani de la moartea lui **Dimitrie Țichindeal**, cărturar iluminist și scriitor (1775-20.01.1818);
- 20 ian. – 100 ani de la moartea lui **Dumitru Constantin Ollănescu-Ascanio**, scriitor și publicist (1849-20.01.1908);
- 21 ian. – 90 ani de la moartea lui **Victor Mihaly de Apșa**, mitropolit greco-catolic (1841-21.01.1918);
- 21 ian. – 80 ani de la nașterea lui **Filip Mironov**, scriitor (21.01.1928);
- 23 ian. – 80 ani de la nașterea lui **Mircea Horia Simionescu**, scriitor (23.01.1928);
- 24 ian. – 90 ani de la **votarea**, de către Sfatul Țării, a **independenței Republicii Democratice Moldovenești**, etapă pe calea unirii Basarabiei cu România (24.01.1918);
- 25 ian. – 55 ani de la nașterea lui **Nicolae Botgros**, violonist și dirijor (25.01.1953);
- 27 ian. – 20 ani de la inaugurarea **Bibliotecii Române din Paris** (27.01.1988);
- 31 ian. – 590 ani de la moartea lui **Mircea cel Bătrân**, domn al Țării Românești (1386-31.01.1418);

FEBRUARIE

- 1 feb. – 170 ani de la nașterea lui **Nicolae Gane**, scriitor și om politic (01.02.1838-1916);
- 1 feb. – 170 ani de la nașterea lui **Ștefan Gonata**, om politic, membru fondator al Academiei Române (01.02.1838-1896);
- 1 feb. – 140 ani de la nașterea lui **Ștefan Luchian**, pictor (01.02.1868-1916);
- 1 feb. – 160 ani de la nașterea lui **Sava Henția**, pictor (01.02.1848-1904);
- 2 feb. – 60 ani de la nașterea lui **Arcadie Opaiț**, scriitor (02.[în acte 28] 02.1948);
- 2 feb. – 140 ani de la nașterea lui **Constantin Rădulescu-Motru**, filozof, psiholog și publicist (02.02.1868-1957);
- 2 feb. – 80 ani de la apariția, la București, a revistei **„Bilete de papagal”**, sub direcția lui Tudor Arghezi (02.02.1928);
- 3 feb. – 50 ani de la nașterea lui **Vasile Gârneț**, scriitor (03.02.1958);
- 3 feb. – 180 ani de la nașterea **Dorei D'Istria**, (**Elena Ghica**), scriitoare (03.02.1828-1888);
- 4 feb. – 125 ani de la nașterea lui **Ion C. Vissarion**, scriitor (04.02.1883-1951);

- 6 feb. – 100 ani de la nașterea lui **Geo Bogza**, scriitor și ziarist (06.02.1908-1993);
- 6 feb. – 60 ani de la nașterea lui **Constantin Rusnac**, compozitor (06.02.1948);
- 7 feb. – 30 ani de la moartea lui **Dimitrie Cuclin**, compozitor, scriitor și gânditor (1885-07.02.1978);
- 9 feb. – 100 ani de la nașterea lui **Cicerone Theodorescu**, poet (09.02.1908-1974);
- 14 feb. – 120 ani de la inaugurarea **Ateneului Român din București** (14.02.1888);
- 14 feb. – 10 ani de la moartea lui **Nicolae Radu Pan Halippa**, președintele Asociației Culturale Pro Basarabia și Bucovina (1920-14.02.1998);
- 15 feb. – 75 ani de la nașterea lui **Iosif Sava**, muzicolog și realizator TV (15.02.1933-1999);
- 15 feb. – 170 ani de la nașterea lui **Eusebiu Popovici**, profesor de teologie, academician, custode al Bibliotecii Centrale a Bucovinei (15.02.1838-1922);
- 16 feb. – 100 ani de la nașterea lui **Constantin Zamfir**, folclorist (16.02.1908-1987);
- 18 feb. – 100 ani de la nașterea lui **Ion Mara**, poet și folclorist (18.02.1908);
- 19 feb. – 100 ani de la nașterea **Anei Cartianu**, istoric literar și traducător (19.02.1908-2001);
- 19 feb. – 375 ani de la nașterea lui **Miron Costin**, cronicar umanist, poet, moralist și traducător (19.02.1633-1691);
- 20 feb. – 140 ani de la nașterea lui **Mihail Berezovschi**, pictor și compozitor (20.02.1868-1940);
- 22 feb. – 50 ani de la moartea **Lidiei Lipcovscaia**, cântăreață de operă (1882-22.02.1958);
- 23 feb. – 120 ani de la nașterea lui **Mihail Săulescu**, scriitor și publicist (23.02.1888-1916);
- 23 feb. – 150 ani de la nașterea lui **George Fotino**, compozitor, dirijor și violonist (23.02.1858-1945);
- 24 feb. – 100 ani de la nașterea lui **Harry Brauner**, etnomuzicolog (24.02.1908-1988);
- 26 feb. – 170 de ani de la nașterea lui **Bogdan Petriceicu Hașdeu**, scriitor, filolog și folclorist (26.02.1838-1907);
- 26 feb. – 100 ani de la moartea **Anei Ciupea**, actriță, scriitoare și traducătoare (1865-26.02.1908);
- 27 feb. – 60 ani de la moartea lui **Nicodim Munteanu**, patriarh al Bisericii Ortodoxe Române (1864-27.02.1948);

MARTIE

- 1 mar. – 220 ani de la nașterea lui **Gheorghe Asachi**, cărturar, scriitor și publicist (01.03.1788-1869);
- 1 mar. – 110 ani de la nașterea lui **Constantin Daicoviciu**, istoric și arheolog (01.03.1898-1973);
- 2 mar. – 40 ani de la moartea lui **Grigore Nandriș**, slavist, eseist și memorialist (1895-02.03.1968);
- 4 mar. – 140 ani de la nașterea lui **Vladimir Bodescu**, om politic, membru al Sfatului Țării din Basarabia (04.03.1868-1941);
- 8 mar. – 120 ani de la nașterea lui **Cornel Medrea**, sculptor (08.03.1888-1964);
- 9 mar. – 160 ani de la nașterea lui **Gheorghe Pană**, scriitor memorialist și om politic (09.03.1848-1910);
- 12 mar. – 170 ani de la apariția, la Brașov, a publicației „**Gazeta de Transilvania**” (12.03.1838);
- 13 mar. – 100 ani de la nașterea lui **Nicolae Agârbiceanu**, compozitor (13.03.1908);
- 13 mar. – 120 ani de la nașterea lui **Silviu Dragomir**, istoric și om politic (13.03.1888-1962);
- 14 mar. – 100 ani de la nașterea lui **Șerban Florentin Țițeica**, fizician (14.03.1908-1986);
- 17 mar. – 125 ani de la nașterea lui **Urmuz (Demetru Dem. Demetrescu Buzău)**, scriitor (17.03.1883-1923);
- 19 mar. – 75 ani de la nașterea lui **Constantin Dinulescu**, actor (19.03.1933);
- 22 mar. – 140 ani de la nașterea lui **Mihail Dragomirescu**, estetician și critic literar (22.03.1868-1942);
- 22 mar. – 100 ani de la nașterea lui **Virgil Romulus Gheorghiu**, poet și traducător (22.03.1908-1977);
- 27 mar. – 90 ani de la proclamarea, de către Sfatul Țării, a **Unirii Basarabiei cu Țara-Mamă, România** (27.03.1918);
- 27 mar. – 120 ani de la nașterea lui **Alexei Mateevici**, poet și traducător (27.03.1888-1917);
- 28 mar. – 120 ani de la nașterea lui **Alexandru Kirîțescu**, dramaturg și publicist (28.03.1888-1961);
- 28 mar. – 100 ani de la nașterea lui **Mihai Băcescu**, biolog și oceanolog (28.03.1908-1999);
- 29 mar. – 130 ani de la nașterea **Elenei Farago**, poetă (29.03.1878-1954);
- 29 mar. – 100 ani de la nașterea lui **Virgil Carianopol**, scriitor (29.03.1908-1984);
- 31 mar. – 75 ani de la nașterea lui **Nichita Stănescu**, poet (31.03.1933-1983);

APRILIE

- 1 apr. – 120 ani de la nașterea lui **Mircea Florian**, filozof (01.04.1888-1960);
- 5 apr. – 75 ani de la nașterea lui **Romulus Vulpescu**, scriitor (05.04.1933);
- 6 apr. – 100 ani de la nașterea **Emiliei St. Milicescu**, scriitoare și critic literar (06.04.1908-1990));
- 8 apr. – 180 ani de la nașterea lui **Carol Davilla**, medic (08.04.1828-1884);
- 9 apr. – 10 ani de la moartea lui **Mihail Grecu**, pictor (1916-09.04.1998);
- 10 apr. – 140 ani de la moartea lui **Ioan Sârbu**, poet (1830-10.04.1868);
- 12 apr. – 150 ani de la nașterea lui **Barbu Ștefănescu Delavrancea**, scriitor și om politic (12.04.1858-29.04.1918);
- 16 apr. – 130 ani de la nașterea lui **Gala Galaction**, preot și scriitor (16.04.1878-1961);
- 17 apr. – 90 ani de la înființarea, la Paris, a „**Comitetului național al românilor din Transilvania și Bucovina**”, care a militat pentru dobândirea independenței Transilvaniei și unirea acesteia cu România (17.04.1918);
- 18 apr. – 160 ani de la desfășurarea, la Blaj, a **primei adunări a românilor din Transilvania** (18.04.1848);
- 18 apr. – 80 ani de la nașterea lui **Dumitru Popescu**, scriitor (18.04.1928);
- 19 apr. – 160 ani de la nașterea lui **Calistrat Hogaș**, scriitor (19.04.1848-1917);
- 20 apr. – 40 ani de la moartea lui **Adrian Maniu**, scriitor (1891-20.04.1968);
- 21 apr. – 80 ani de la nașterea lui **Vasile Liveanu**, istoric (21.04.1928);
- 21 apr. – 100 ani de la nașterea lui **Florea Al. Crețeanu**, scriitor, publicist și editor (21.04.1908);
- 25 apr. – 50 ani de la moartea lui **Iosif Iser**, pictor (1881-25.04.1958);
- 28 apr. – 100 ani de la înființarea **Societății Scriitorilor Români**, al cărei prim președinte a fost Cincinat Pavelescu (28.04.1908);
- 28 apr. – 50 ani de la moartea lui **Teodor Kiriacoff**, pictor, grafician și scenograf (1900-28.04.1958);
- 29 apr. – 140 ani de la înființarea **Filarmonicii Române din București**, astăzi **Filarmonica George Enescu** (29.04.1868);
- 29 apr. – 80 ani de la dezvelirea, la Chișinău, a **monumentului lui Ștefan cel Mare**, operă a sculptorului Alexandru Plămădeală (29.04.1928);
- 30 apr. – 75 ani de la moartea **Annei de Noailles** (principeasa Brâncoveanu), scriitoare franceză de origine română (1876-30.04.1933);
- 30 apr. – 130 ani de la moartea lui **Dimitrie Petrino**, poet (1838-30.04.1878);

MAI

- 2 mai – 160 ani de la întrunirea **conducătorilor Revoluției Române din Transilvania în Catedrala Blajului**, cu scopul de a pregăti Marea Adunare Națională din 3-5 mai (02.05.1848);
- 2 mai – 120 ani de la nașterea lui **Ioan Andrieșescu**, istoric, arheolog (02.05.1888-1944);
- 3 mai – 160 ani de la adoptarea, de către românii ardeleni, în cadrul Marii Adunări Naționale de la Blaj, a **programului revoluției române din Transilvania, intitulat Petițiunea Națională** (03.05.1848);
- 4 mai – 180 ani de la nașterea lui **Constantin Stamati-Ciurea**, scriitor și publicist (04.05.1828-1898);
- 4 mai – 80 ani de la nașterea lui **Leon Baconsky**, critic și istoric literar (04.05.1928);
- 5 mai – 60 ani de la moartea lui **Sextil Pușcariu**, istoric literar și filolog (1877-05.05.1948);
- 5 mai – 90 ani de la apariția cotidianului în limba română „**Sfatul Țării**” (05.05.1918);
- 6 mai – 70 ani de la moartea lui **Octavian Goga**, poet, publicist și om politic (1881-06.05.1938);
- 8 mai – 90 ani de la moartea lui **Simon Hollosy-Corbul**, pictor (1857-08.05.1918);
- 8 mai – 100 ani de la nașterea lui **Ion Vlasiu**, sculptor, pictor și scriitor (08.05.1908-1997);
- 9 mai – 90 ani de la moartea lui **George Coșbuc**, poet (1866-09.05.1918);
- 10 mai – 160 ani de la constituirea, în Țara Românească, a „**Comitetului revoluționar**”, din care făceau parte I. Ghica, N. Bălcescu, C.A. Rosetti, I. H. Rădulescu etc. (10.05.1848);
- 12 mai – 75 ani de la moartea lui **Jean Bart**, scriitor (1874-12.05.1933);
- 15 mai – 170 ani de la nașterea lui **Nicolae Grigorescu**, pictor (15.05.1838-1907);
- 15 mai – 70 ani de la moartea lui **Gheorghe Marinescu**, medic neurolog de renume mondial (1863-15.05.1938);
- 15 mai – 160 ani de la **Marea Adunare Națională de**

- la Blaj, de pe Câmpia Libertății**
(15/17.05.1848);
- 17 mai – 100 ani de la nașterea lui **Sigismund Toduță**,
compozitor și muzicolog (17.05.1908-1991);
- 20 mai – 90 ani de la nașterea lui **George Meniuc**,
scriitor (20.05.1918-1987);
- 20 mai – 20 ani de la moartea **Anei Aslan**, medic spe-
cialist în geriatrie, unul dintre pionierii
gerontologiei mondiale (1897-20.05.1988);
- 21 mai – 90 ani de la nașterea lui **Traian Crișan**,
arhiepiscop catolic de rit bizantin, Secretar,
între 1981-1990, al Congregației pentru Cauza
Sfinților din cadrul Curiei Romane
(21.05.1918-1990);
- 22 mai – 100 ani de la nașterea lui **Dumitru Tudor**,
istoric, arheolog, numismat
(22.05.1908-1989);
- 22 mai – 100 ani de la nașterea lui **Ion Constantin
Chițimia**, filolog și istoric literar
(22.05.1908-1996);
- 24 mai – 100 ani de la nașterea lui **Fory Etterle**, actor
(24.05.1908-1983);
- 25 mai – 125 ani de la moartea lui **Ciprian
Porumbescu**, compozitor și violonist
(1853-25.05.1883);
- 25 mai – 75 ani de la nașterea lui **Eugen Simion**, critic
și istoric literar (25.05.1933);
- 30 mai – 50 ani de la nașterea lui **Traian Trifu Căta**,
publicist (30.05.1958);
- 31 mai – 125 ani de la nașterea lui **Onisifor Ghibu**,
scriitor, istoric și om politic, fondator al
ziarului basarabean „România nouă”
(31.05.1883-1972);

IUNIE

- 8 iun. – 70 ani de la moartea lui **Ovid Densușianu**,
poet, critic și istoric literar (1873-08.06.1938);
- 10 iun. – 100 ani de la moartea lui **Tudor Flondor**,
compozitor (1862-10.06.1908);
- 11 iun. – 100 ani de la nașterea lui **George Antonescu**,
scriitor (11.06.1908);
- 11 iun. – 125 ani de la nașterea lui **Tudor Pamfile**,
folclorist (11.06.1883-1921);
- 11 iun. – 160 ani de la declanșarea **Revoluției Române
de la București**, în urma căreia domnul Țării
Românești, Gheorghe Bibescu (1842-1848), a
fost nevoit să semneze Constituția și să
recunoască guvernul revoluționar
(11.06.1848);
- 14 iun. – 190 ani de la nașterea lui **Vasile Alecsandri**,
scriitor (14.06.1818-1890);
- 15 iun. – 160 ani de la decretarea de către guvernul
revoluționar de la București, a **înființării
steagului național: roșu, galben și albastru**,
cu deviza „Dreptate și Frație” (15.06.1848);
- 17 iun. – 120 ani de la nașterea lui **Victor Papilian**,
scriitor (17.06.1888-1956);
- 17 iun. – 120 ani de la nașterea lui **Ilie E. Torouțiu**,
scriitor, traducător, editor și publicist
(17.06.1888-1953);
- 20 iun. – 160 ani de la nașterea lui **Miron Pompiliu**,
scriitor și folclorist (20.06.1848-1897);
- 21 iun. – 160 ani de la apariția poeziei „**Un răsunset
de Andrei Mureșanu, cunoscută sub
numele „Deșteaptă-te române!”**”, actualul
Imn Național al României (21.06.1848);
- 21 iun. – 20 ani de la moartea lui **George Ivașcu**, critic
și istoric literar (1911-21.06.1988);
- 23 iun. – 160 ani de la izbucnirea **Revoluției de la 1848**
la București (23.06.1848);
- 24 iun. – 20 ani de la moartea lui **Mihai Beniuc**,
scriitor (1907-24.06.1988);
- 25 iun. – 80 ani de la nașterea lui **Șerban Papacostea**,
istoric (25.06.1928);
- 25 iun. – 20 ani de la moartea lui **Șerban Cioculescu**,
istoric și critic literar (1902-25.06.1988);
- 27 iun. – 100 ani de la nașterea lui **Liviu Rusu**,
compozitor și muzicolog (27.06.1908-1991);
- 27 iun. – 100 ani de la nașterea **Ninei Alexandrescu**,
violonistă, membră a orchestrei lui Alfred
Cortot din Paris (27.06.1908);
- 28 iun. – 130 ani de la nașterea lui **Valerian Șesan**,
teolog-canonist, membru al Societății pentru
cultura și literatura română din Bucovina
(28.06.1878-1940).

Simferopol, Crimeea, 1 martie 2008

1. Reprezentanții comunității românești din Crimeea așteaptă oaspeții;
2. Președintele Comunității Românești din Ucraina, Ion Popescu, salută comunitatea românească din Crimeea;
3. Alexandru Botez, consulul României la Odesa, întâmpinat cu pâine și sare;
4. Sediul comunității românești din Crimeea;
5. Ion Popescu, Vasile Tărățeanu, poet, Dorin Popescu și Iustinian Focșa de la Consulatul României din Cernăuți, Aurica Bojescu - secretar responsabil al comunității românești din Ucraina;
6. Dorin Popescu, consulul României la Cernăuți, salută comunitatea românilor din Crimeea;
7. Reprezentanții comunității românești din Sevastopol.

Sfatul Țării
1917-1918

90 de ani

27 noiembrie 1918.
*Tedeumul de la Catedrala din Chișinău
oficiat cu prilejul proclamării de către Sfatul Țării
a unirii necondiționate a Basarabiei cu România*

Drapelul Sfatului Țării (1917-1918)

Stema Republicii Democratice
Moldovenesti (1917-1918)